

T. C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI
DİNLER TARİHİ BİLİM DALI

TEVRAT ve TALMUD'A GÖRE YAHUDİ OLMAYANLARIN STATÜSÜ

(Yüksek Lisans Tezi)

HAMZA ÜZÜM

Danışman
Doç. Dr. Ömer Faruk HARMAN

T.C. YÜKSEK
DANISMANLIK ENSTİTÜSÜ

İstanbul 1994

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER.....	2
KISALTMALAR.....	5
ÖNSÖZ.....	6
GİRİŞ.....	9
A. Yahudilik Hakkında Genel Bilgi.....	10
B. Terimler.....	12
1. Yahûdi.....	12
2. İsrail.....	14
3. İbrani.....	16
4. Musevi.....	16
5. Çıfıt.....	17
6. Jew (Yahudi).....	17
7. Judaism.....	20
8. Zionism (Siyonizm).....	21
C. Yahudilerin Kutsal Kitapları.....	22
1. Yazılı Kanun (Torah Shebeketab).....	23
2. Sözlü Kanun (Torah Shebe'al Peh).....	25
a. Mişna.....	26
b. Gemara.....	28
b1. Kudüs Talmudu (Gemara Yerusalmi).....	29
b2. Babil Talmudu (Gemara Babili).....	29
b3. Mişna ve Gemara'nın Muhtevası.....	30

BİRİNCİ BÖLÜM, 34

YAHUDİLİKTE TANRI, İNSAN VE SEÇİLMİŞ HALK ANLAYIŞI

A. Tanrı ve İnsan Anlayışı.....	35
B. Seçilmiş Halk Anlayışı.....	45
1. Tevrat'ta Seçilmiş Halk Anlayışı.....	45
2. Talmud'da Seçilmiş Halk Anlayışı.....	47
3. Ortaçağ Yahudi Düşüncesinde Seçilmiş Halk Anlayışı.....	49
4. Modern Düşüncede Seçilmiş Halk Anlayışı.....	50

İKİNCİ BÖLÜM, 52
YAHUDİLİKTE YAHUDİ OLMAYANLARIN DURUMU

A. Tevrat'ta Yahudi Olmayanların Durumu.....	53
B. Talmud'da Yahudi Olmayanların Durumu.....	58
C. Yahudi Hukukunda Yahudi Olmayanların Durumu.....	59
D. Ortaçağda Yahudi Olmayanların Durumu.....	61
E. Nuh Kanunları.....	63
1. Yahudi Şeriatında.....	66
2. Mahiyeti ve Amacı.....	67
3. Nuh Kanunlarının Dayanağı.....	67
4. Sina Öncesi Kanunlar.....	68
5. Cezai Yükümlülük.....	68
6. Nuh Kanunlarının Kritiği.....	69
F Yahudi Olmayanlarla İlgili Çeşitli Hükümler.....	71
1. Savaşla İlgili Hükümler.....	71
2. Sosyal Hayatla İlgili Hükümler.....	76
3. Yahudilikte Misafirperverlik.....	85

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM, 89
YAHUDİLİKTE MÜHTEDELER, MÜRTEDELER,
PUTPERESTLER VE KÖLELERİN DURUMU

A. Yahudilikte Mühtediler.....	90
1. Tevrat'ta Mühtediler.....	90
2. Talmud'da Mühtediler.....	92
3. Din Değiştiren Kimse Üzerine Değerlendirme.....	95
4. Gerim (İhtida=Sonradan Yahudi Olanlar) Risalesi.....	98
a. Risalenin Analizi.....	98
b. Risalenin Metni.....	99
B. Yahudilikte Mürtedler.....	109
1. Tevrat'ta Mürtedler.....	109
2. Talmud'da Mürtedler.....	110
3 Yahudi Hukukunda Mürtedlerin Durumu.....	111
a. Evlilik.....	113
b. Boşanma.....	113
c. Şahitlik Ehliyeti.....	114
d. Miras.....	114
e. Yas Tutma.....	114
4. Kuthim Risalesi.....	115

a. Risalenin Muhtevası.....	115
b. Risalenin Metni.....	116
C. Yahudilikte Putperestler.....	122
1. Tevrat'ta Putperstlik.....	122
a. İkonalar ve İkonacılık.....	123
a1. Meşru Olmayan İkonacılık.....	124
a2. Meşru İkonacılık.....	125
b. Putperestliğe Karşı Tevrat'ın Hukuki Hükümü.....	125
2. Talmud'da Putperestlik.....	126
3. Mişna'da Abodah Zarah (Putperest) Risalesi Metni.....	127
D. Yahudilikte Kölelerin Durumu.....	139
1. Tevrat'ta Kölelik.....	140
a. İbrani Köleler.....	141
b. Yabancı Köleler.....	141
c. Fakir ve Borçlular.....	141
d. Suçlular.....	141
e. Savaş Esirleri.....	142
f. Kadın Köleler.....	142
g. Kölelerin Çocukları.....	142
h. Köleliğin Kalkması.....	142
ı. Kölelerin Statüsü.....	143
i. Kölelik Kanunların Uygulanması.....	144
2. Talmud'da Kölelik.....	145
a. İbrani Köleler.....	145
b. Kadın İbrani Köleler.....	145
c. Yabancı Köleler (Eved Kena'ani).....	146
d. Köleliğin Sona Ermesi.....	146
d1. İbrani Köleler.....	146
d2. Kadın İbrani Köleler.....	146
d3. Yabancı Köleler (Eved Kena'ani).....	147
e. Kölelerin Statüsü.....	147
f. Talmud'da Abadim (Köleler) Risalesi.....	149
f1. Risalenin Muhtevası.....	149
f2. Risalenin Metni.....	149
3. Talmud Sonrası Kanunlar.....	155
SONUÇ.....	156
BİBLİYOGRAFYA.....	160

KISALTMALAR

a.e.	Aynı eser
a.g.e.	Adı geçen eser
Ar.	Arapça
b.	Ben
B.	Bin, İbn.
bk.	Bakınız
İbr.	İbranice
H.z.	Hazreti
İA.	İslâm Ansiklopedisi
EJd.,	Encyclopaedia Judaica
ERE.,	Encyclopaedia Religion and Ethic
K.K.	Kur'ân-ı Kerim.
krş.	Karşılaştırınız
msl.	Meselâ
R.	Rabbi
TB.,	Talmud Babli (Babil Talmudu)
TJ.,	Talmud Jerusalemi (Kudüs Talmudu)
vs.	vesâire

ÖNSÖZ

ÖNSÖZ

İçinde yaşadığımız çağın ayırıcı vasfı sınırların elâstiki bir özelliğe sahip olması, ulaşım ve kitle iletişim araçları ile dünyanın küçülmesidir. Bunun sonucu olarak da insanlar her an diğer din müntesibleriyle bir arada bulunmak, en azından düşünceleriyle karşı karşıya kalmak zorundadırlar. Bu bir arada bulunmak birbirlerini tanımayı ve birtakım anlaşma zeminini gerektirmektedir. Günümüzde bir dine inanan bütün insanların ortak bir noktada birleşme çabası içerisine girdikleri görülmektedir.

Türkçe'de yahudilerle ilgili birçok eser bulunmaktadır ve bunlar yahudiler hakkında birçok iddiaları içermektedir. Biz, Tevrat ve Talmud'a Göre Yahudi Olmayanların Statüsü isimli çalışmamızda ilk kaynaklara ulaşarak bu iddiaların ne derece doğru olup olmadığını tesbite çalıştık. Aslında tezimizin muhtevasına bakıldığında yukarıda söylediklerimizin aksine, görülecek bütün olumsuzluklar tarihte kalmış ve bugün bir kısım zümreler haricinde önemini yitirmiş düşünce ve görüşlerdir.

Tezimin adından da anlaşılacağı üzere bu çalışmamızda; Yahudiliğin asıl kaynakları Tevrat ve Talmud'da yahudi olmayanların dinî, uhrevî, sosyal, iktisâdi, hukukî, cezaî ve insanî statülerini belirlemeye çalıştık. Çalışmamızda Yahudiliğin asıl kaynakları olan Tevrat, Mişna ve Talmud'dan yaralandık. Tevratı Türkçe ve İngilizce tercümesinden; Mişna, Kudüs ve Babil Talmudu'nu İngilizce çevirilerinden yararlandık. Mişna'da Abodah Zarah, Talmud'da Gerim, Kuthim ve Abadim risalelerini İngilizce ve İbranice metinlerinden tercüme ederek konularıyla ilgili bölümlerin sonuna koyduk.

Tezimiz bir giriş ve üç bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde Yahudilik, Tevrat ve Talmud hakkında bilgi verdik. Birinci bölümde, Yahudilik’de Tanrı, insan ve seçilmiş halk anlayışını ortaya çıkarttık. İkinci bölümde yahudi olmayanların durumlarını, Nuh Kanunlarını ve Yahudilikte misafirperverlik konularını işledik. Üçüncü bölümde ise, Yahudilik’de muhtediler, mürtedler, putperestler ve kölelerin durumunu inceledik.

Bu tezi seçmemde yardımcı olan Baki Adam, tercümeleri kontrol eden Mustafa Alıcı, İbranice hocalarım İshak Haleva ve Leon Adoni’ye ve tez danışmanım Doç. Dr. Ömer Faruk Harman’a teşekkür ederim.

Hamza ÜZÜM
İstanbul-1994

GİRİŞ

A. Yahudilik Hakkında Genel Bilgi

Yahudilik, yaşayan ilâhi kaynaklı dinlerden mensubu en az olanıdır. Museviler, dünyanın en eski tarihî ve dini topluluğudur. Yahudilik yalnız olarak ne bir mezhep, ne bir ırk ne de bir modern millettir.¹ Museviliğin Dinler Tarihi literatüründe benzeri olmayan, tarifi zor, özel bir yeri vardır.

Yahudilik Babil Sürgünü'nden bu yana millî bir din haline getirilmiştir. Ancak bu din, tek Tanrı'ya, vahye dayanan kutsal kitaba ve peygamberlere yer vermesiyle millî dinlerden, millileştirilip bir ırka tahsis edilmesiyle de ilahî dinlerden farklı bir durum göstermektedir. Aslında bugünkü Yahudiliğin bir din mi, ırk mı, millet mi olduğu pek açık değildir. Din ile ırk içiçe girmiş, birini diğerinden ayırmak zorlaşmıştır.² Onu en iyi, kutsal kitaplarında yer alan "Balam" hikayesindeki şu cümle tarif etmektedir: "İşte, ayrıca oturan bir kavmdir. Ve milletler arasında sayılmayacaktır."³

Geçmiş birkaç bin yıl geriye giden bu dinin başta olan özelliklerinden biri de, İsrailoğulları ile Tanrı arasındaki "ahde" kutsal kitaplarında geniş yer ayrılmasıdır. Dolayısıyla bu din, bir "ahid" dini olarak da bilinmektedir. Tevrat'a göre Allah, çeşitli dönemlerde insanlarla ahit (berit) yapmıştır. Hz. Nuh ile ona iman edenlerin kurtuluşu ve Tufan'ın bir daha vuku bulmaması için ahid yapılmış, buluta konan yay (gökkuşağı) bu ahidin alâmeti sayılmıştır.⁴ Hz. İbrahim ve soyundan gelenlerle de bir ahid yapılmış olup sünnet olmanın alâmet kabul

¹ Ekrem Sarıkçıoğlu, Başlangıçtan Günümüze Dinler Tarihi, 135.

² Günay Tümer, Abdurrahman Küçük, Dinler Tarihi, 176.

³ bk.. Sayılar 23:9.

⁴ bk. Tekvin 6:18; 9:12-16.

edildiği¹ bu ahde göre, Ken'ân diyarı onlara miras olarak verilecektir.² İsrailoğulları ile Sinâ'da, Horeb'de bir ahid yapılmıştır.³ Hz. Musâ'nın Tanrı ile İsrailoğulları arasında aracı olduğu bu ahde göre, İsrailoğulları Tanrının sözünü dinleyip yapılan ahde sadık kaldıkları takdirde, bütün kavimlerden daha üstün, "Tanrının kâhinler melekûtu ve mukaddes milleti" olacaklardır.⁴ Ahdin şartı olarak onlardan on emir'e uymaları istenmiştir.⁵ Ahdin sembolü sebt (cumartesi) günü ve ona riayettir.⁶ Ahdin gerçekleşmesi için bir takım takdimeler, merasimler ve usuller konulmuştur.⁷ Bu ahid daha sonraki nesille Moab ovasında yenilenmiştir.⁸ Levililer'le⁹ ve Hz. Dâvûd ile de ahid yapılarak onun zürriyetine ebedî taht vaad edilmiştir.¹⁰ Yahudiler, Tanrı ile kendi aralarında kurulan bu ahde çoğu zaman uymamışlar¹¹ ve bu yüzden cezalandırılmışlardır.¹² Tanrı, günah işleyerek ve verdikleri sözü tutmayarak ahdi bozan Yahudileri¹³ önceleri himaye etmemiş,¹⁴ fakat daha sonra onlara acımış ve kendileriyle yeni bir ahid yapmıştır.¹⁵ Bu ahde göre Tanrı, şeriatını onların içine koyup yürekleri üzerine onu yazacak, kendisi onlara "Allah" onlar da ona "kavim" olacaklar ve böylece günahları bağışlanacaktır.¹⁶

Tevrat'ta yer alan ifadelere dayanarak yahudiler, kendilerini dünya milletleri arasından seçilmiş kavim olarak görürler. Tanrı Sina'da bu kavmi kendisine muhatap kılmuş, onlarla ahidleşmiş, onlardan emirlerine uyacaklarına dair söz almış ve Hz. Musa'nın şahsında Tevrat'ı onlara göndermiştir. Yahudi dininin odak noktası, Kudûs (Jerusalem)'deki Ma'bed (Bet ha-Mikdas)'dir. Tahrip edilmeden önce Ma'bed'in bir odasında Ahid Sandığı (Aron ha-Kodesh) bulunurdu. Yahudiliğin

1 bk. Resullerin İşleri 7:8.

2 bk. Tekvin 13:15,17; 15:18; 17:2-8.

3 bk. Tesniye 5:2; 29:1.

4 bk. Çıkış 19:5-6.

5 bk. Tesniye 4:13.

6 bk. Çıkış 31-16-17.

7 bk. Çıkış 12:24.

8 bk. Tesniye 29:1.

9 bk. Sayılar 18:1-19; Malaki 4:8.

10 bk. Mezmurlar 89:29-30; II. Samuel 7:1-29; I. Tarihler 17:1-27.

11 bk. Tesniye 29:25; I. Krallar 19:10; II. Tarihler 12:1; Yeremyâ 22:9; Daniel 2:30.

12 bk. Tesniye 17:2; Yeşû 7:11,23:16; Hâkimler 2:20; II. Krallar 18:9-12; Mezmurlar 132:12.

13 bk. Yeremyâ 31:32.

14 bk. Yeremyâ 32:37.

15 bk. Yeremyâ 31:31-34, 32:37-41.

16 bk. Yeremyâ 31:34.

sembolü, yedi kollu şamdan ve altı köşeli yıldızdır.¹

Yahudiler -ıpkı Babilliler, Asurlular, Fenikeliler ve Araplar gibi- Sami bir millettir ve çok eskiden beri Filistin'de yaşamışlardır. Göçebe iken bunlara Habiri adı verilirdi.² Sami ırktan sayılan İbranilerin (İvriim), Sümer Ülkesinin Ur şehrinden çıktıkları kuvvetle ileri sürülmektedir.³ Yahudiler'in Kutsal Kitabı'nda bu husustaki veri şöyledir: "Ve Terah'ın zürriyetleri bunlardır. Terah Abramın, Nahorun ve Haranın babası oldu; ve Haran Lûtun babası oldu. Ve Haran doğduğu memlekette, Kildanilerin Ur şehrinde babası Terahın önünde öldü."⁴

"Tevrattaki yahudi ırkının kökenleriyle, ilmi kaynaklar arasında farklar vardır. Bu yahudi ırkı meselesini ele alırken ihtiyatlı olmak gerekiyor. Yahudiler, dini kitaplarına uyararak, kendilerinin İbrahim oğlu İshak (Avraham oğlu Yitshak)'tan türediklerine inanırlar. Bu İshak (Yitshak) İbrahim'in karısı Sâra'nın oğludur. Arapların, baba İbrahim olmakla beraber, Sarâ'nın kölesi Hacer'den türediklerini söyleyerek onları köle çocuğu olmakla küçümser, babaları İbrahim (Avraham) olduğu halde kendilerinin dışında görürler. Kendilerini asil ve Yehova (Tanrı)'nın seçkin, imtiyazlı bir ırkı sayarlar."⁵

B. Terimler

1. Yahûdi

Arap lügatçıları yahudi kelimesini, Hûd sülasi kökü içinde gösterirler. Bu, büyük bir ihtimalle Kur'ân'da⁶ geçen Hûd ile yahudilerin kastedilişinden ileri gelmiş olmalıdır. Nitekim bununla ilgili olarak, Kur'ân'ın en eski lügavi tefsirlerinden birinin müellifi olan Kufeli meşhur dil âlimi el-Ferra (öl. 883) yukarıda geçen âyette yer alan Hûd kelimesiyle Yahudilerin kastedildiğini söylemektedir, ve kelimenin 'Ubeyy ve Abdullah kıraatında "yahudiyan" şeklinde okunduğunu ilâve etmektedir.⁷

1 Günay Tümer - Abdurrahman Küçük, Dinler tarihi, 177.

2 Hayrullah Örs, Musa ve Yahudilik, 7.

3 Şemsettin Günaltay, Yakın Şark III - Suriye ve Filistin, 293.

4 Tekvin, 11:27-28.

5 Hikmet Tanyu, Tarih Boyunca Yahudiler ve Türkler, I, 16-20.

6 bk. Âl-i İmran 3.

7 bk. Ma'ani'l-Kur'ân, I, 73.

Buna göre hadâ'nın, geniş zaman şekli olan Yahûd'un, buzağıya tapmaktan tevbe ettikleri için yahudilere verildiği ileri sürülmektedir. Bu durumda da yahudi, yahud'un nisbe şekli olur.¹

Haim Z'ew Hirschberg yahudi isminin verilmesiyle alakalı olarak şu görüşü ileri sürmektedir: "Son zamanlarda Hz. Muhammed, "Banû-İsrâ'il", adından tamamen ayırt edilmesi amacıyla yahudi çağdaşlarından Kur'ân'da² "Yahud (i)" olarak sözediyordu. Adaletin ve dürüstlüğü'nün yolu olarak gösterilen "Banû-İsrâ'il" tabirinin tersine, "Yahud" tabiri günah ve tehlikeyi simgeliyordu.³ Kur'ân'da⁴ "hâkir gören" anlamına gelen Hûd ve Arapça'da h-w-d (bir yahudi olmak) kavramının kullanılması İslâm Dini'nin yahudiliğe karşı olumsuz tavrını açıkça göstermektedir."⁵

Şehristani, yahudi kelimesinin Arapça "hâde" kökünden "dönmek" ve "tevbe etmek" anlamına geldiğini, bu ismin yahudilere verilmesinin de Hz. Musa'nın "Biz sana dönüp yalvardık" sözü sebebiyle olduğunu belirtmektedir.⁶

Tevrat'ta⁷ m.ö. X. asırda Şeria nehrinin garbında kurulmuş bulunan Yuda Devleti'ne mensup kişi manasına gelen yahudi kelimesinin çoğul şekli, Mecus, Mecûsî, Arab, Arabî ve benzerlerinde görüldüğü gibi, Yahud'tur.⁸ Esaretten sonra umûmi olarak halk İsraililer diye adlandırılırken, şahıslar birbirlerine yahudi diyorlardı.⁹

İshak oğlu Yakub'un on iki oğlu vardı: dördüncü oğlunun adı Yuda veya Yahuda idi.¹⁰ Dolayısıyla onun adına izafeten İsrailoğullarına yahudi denilmiştir.¹¹

Bütün bu farklı rivâyetlere rağmen, yahudi kelimesi Yuda (Yahuda) bölgesinde yerleşmiş bulunan eski İsrail halkının yeni nesilleri için kullanılmıştır.¹²

1 bk. "Yahudiler", İ.A., XIII, 339.

2 bk. el-Bakara 2/107, 114; Al-i İmran 3/160.

3 bk. ed-Duhan 44/29-32.

4 bk. el-Bakara 2/105; en-Nisa 4/158-159; Hac 22/17.

5 bk. Haim Z'ew Hirschberg, "Yahud", Ejd., XVI, 703

6 bk. Ebu'l Feth Muhammed b. Abdilkerim eş-Şehristani, el Milet ve'n-Nihal, I/210.

7 bk. II. Kırallar 16:16, 25:25; Yeremyâ 32:12, 34:9.

8 "Yahudiler", İA, XIII, 339.

9 Günay Tümer-Abdurrahman Küçük, Dinler Tarihi, 177.

10 Tekvin, 29:35; 49:8.

11 Günay Tümer-Abdurrahman Küçük, Dinler Tarihi, 177.

12 "Yahudiler", İA., XIII, 339.

2. İsrail

Yakub'a meleklerle yaptığı gizemli mücadeleden sonra bir şeref payesi verildi: "Senin adın bundan böyle Yakup değil İsrail, çünkü sen Tanrı ile ve İnsanlarla mücadele ettin ve onları yendin."¹ Bu ayette Yakub isminin yasaklanmasına rağmen, sonraki ayette Yakub ve İsrail isimleri "baba ve oğulları" olarak geçiyordu: "Ve İsrail'in oğulları babaları Yakub'u getirdi."² Talmud her iki ismi de kullanıyordu fakat, "İsrail" daha büyük önem taşıyacaktı.³

İsrail'in oğulları diğer insanların arasına karışmaya başladığında, onlara da "İsrail'in çocuklarının halkı"⁴ denildi. Bundan böyle, Rehoboam krallığının bölünüşüne kadar "İsrail" ya da "İsrail'in oğulları", bugünkü yahudi toplumunun tek yaratıcıları olarak bilindiler.⁵

Rehoboam'ın hükümdarlığı sırasında, krallığın iki'ye ayrılması ile Davud, Yahuda ve Bünyamin'e sadık iki kabileden oluşan Güney Krallığı ve iltica eden on kadar kabilenin oluşturduğu Kuzey Krallığı "İsrail Krallığı" adını aldı.⁶

Milâttan önce 721'de İsrail Krallığının düşmesinden sonra, yalnızca Yahuda'nın Güney Krallığı ayakta kalabildi. Böylece Shushan'da Mordecai ya da Benjamite denilen belirli bir yahudi kesimi kalıyordu. (Yahudi halkı ve Benjamin kabilesi)⁷ Bu birlik, Judea'nın ili olarak, Roma kanunlarıyla güçlendirildi. Bununla beraber, yahudi halkını tamamen, eski talmudik dönemde devam ettirmek amacıyla, Kuzey Krallığı'nın yıkılmasından sonra yazılan kitaplarda, İbrani literatürünün yanısıra İncil'de İsrail adı geçmeye devam ediyordu.⁸

Erez İsrail (İsrail ülkesi) Terimi: Yahudilerin ülkesini göstermek amacıyla, yahudilerde bu isim ilk kez Mişna'da kullandı.⁹

1 Tekvin 32:28, 29.

2 bk. Tekvin 49:2, 46:5.

3 bk. TB., Berakhoth, 13a.

4 Çıkış 1:1,9.

5 Lois İsaac Rabinowitz, "Israel", Ejd., IX, 106.

6 bk. I. ve II. Krallar; Amos 2:4., 6.

7 Ester 2:5.

8 Lois İsaac Rabinowitz, "Israel", Ejd., IX, 106.

9 a.g.e., 106.

İsrail kavminden olanların, yahudi birliğini kurmak için XIX. yüzyılda bazı batı ülkelerinde boy göstermelerine rağmen, bu tarihi ve ilâhiyat açısından bir önem taşıyordu ve literatürde geçen yahudi ismi ile ilişkisi alçaltıcıydı.¹

İsrail sözcüğü, ne bir Kohen ne de bir Levite olan bir yahudiye tanımlamak içinde kullanılmaktadır.²

Yahudi devleti kurulduğu zaman, alınan bir kararla 1948'den beri İsrail Devleti adını aldı. Öyleyse tek bir İsrail kavramı ve yahudi dini mevcuttu. İsrail terimi, dini göz önünde bulundurmeyen ülkenin vatandaşlarına uygulanmaktadır.³ Aynı zamanda, kendilerine "Bene Israel" diyen yerli Hindistan yahudilerini de unutmamak gerekir.⁴

"İsrail adı en eski tarih vesikası olarak 1896'da Flinders Petrie tarafından bulunan ve İsrail sütunu denilen bir Mısır yazıtında görülmüştür. Yazıt Firavun Ramses II'nin oğlu Merneptah'ın emriyle granit bir sütun üzerine yazılarak Teb'deki tapınaklardan birine yerleştirilmiştir. Firavun Merneptah'ın (1232-1224) bu yazıtı, saltanatının beşinci yılında Libya ve Yunan denizlerinden gelen istilâcıların mağlubiyetleri şerefine tertip edilmiş bir sefer destanıdır. İsrail sözü ilk defa bu yazıtta görüldüğünden buna İsrail sütunu adı verilmiştir."⁵

"Kur'ân'da 40 âyette, 41 defa "Beni İsrail" (İsrailoğulları) kelimesi geçmektedir. Bu âyetlerde, Allah'ın İsrailoğullarına verdiği nimetler hatırlatılmaktadır. Bu nimetlere karşın İsrailoğullarının verdikleri sözler ve onların sözlerinden dönmeleri işlenmiştir. İsrailoğullarından Allah'a inanmaları, O'ndan başkasına kullukta bulunmamaları, ibadet etmeleri, namaz kılıp zekat vermeleri, peygamberlere uymaları, adam öldürmemeleri, ana babaya, akrabaya, yoksullara iyilik yapmaları, kendilerine haram ettikleri dışındaki bütün yiyecekleri yemeleri istenmiştir. Bütün bunlara rağmen onlardan azı hariç sözünden dönmüş, küfredenlerden olmuştur."⁶

1 Lois Isaac Rabinowitz, "Israel", Ejd., IX, 106.

2 a.g.e., 106.

3 a.g.e., 106.

4 a.g.e., 106.

5 Şemsettin Günaltay, Yakın Şark III-Suriye ve Filistin, 292 (Dipnot, 3).

6 Günay Tümer - Abdurrahman Küçük, Dinler Tarihi, 178.

3. İbrani

İbrani adı İsrail'in müradifidir. Etimoloji itibarıyla bu kelime İbrim'den gelmektedir. Bu lafzın menşei ve ilk kullanılışı hakkında türlü mütalaalar yürütmektedir. Mesele henüz bir tartışma konusudur. İbri veya Hıbrî kelimesi umumiyetle geçit anlamına gelen eberi'den istikak ettirilmekte ve İbrani sözünün "ırmağın öbür kıyısı adamları" manasına geldiği kabul edilmektedir.¹ Bir diğer görüşe göre; m.ö. XV-XIV yüzyıllarda Filistin'de görülen göçebe bir kabilenin adıdır. "Öte tarafın insanları" anlamında Fırat ve Ürdün nehirlerinin öbür kıyısından gelmiş olan göçmenleri ifade eder. Yahudilere bu ad, Kenan ülkesinin yerlileri tarafından verilmiştir. Bu konuda yahudi kutsal kitabında bilgi verilmektedir.²

Bugün yahudi dediğimiz bu kavmin ilk adı İbrani idi. Bu tesmiye hakkında doğunun söylentisi ikidir: Birincisi, Mezopotamya'da, Sümer medeniyetinin merkezi Ur'da doğan ilk yahudi peygamberi İbrahim'in garba hicret ederken Fırat veya Ürdün'ü geçmesi sebebiyle (geçmek anlamına gelen "übür" mastarından "âbir, âbirân = geçen ve geçenler; İbr., Over, luri), ikinci rivayette büyük babasının adı "Âbir" olması dolayısıyla bu kavme "Âbirânî" (=İbrani) denmiştir.³

4. Musevi

Yahudiler, Hz. Musa'ya tâbi olduklarını iddia ettikleri için⁴ veya kurucusu Hz. Musa olduğundan Museviler diye anılmaktadır. Fakat bugünkü yahudi kutsal kitapları incelendiğinde Hz. Musa'ya istinad edilemeyeceği aşikardır. Çünkü yahudi dini tek bir kişi tarafından kurulmuş -dini bir terim kullanırsak- tek bir peygambere gelen vahiy ile gökten inmiş değildir. Yahudi dini, ya da bizim deyimimizle Musevilik uzun bir evrimin sonucudur. Bu evrim sırasında çok tanrılılıktan (Politeizm), başka tanrıların bulunduğunu kabul etmekle birlikte, kendi milletlerinin özel ve tek tanrısı olduğuna (Honotheizm), oradan da bütün

1 Şemsettin Günaltay, Yakın Şark III-Suriye ve Filistin, 292 (Dipnot, 4).

2 bk. Tekvin 11: 27-28; Tesniye 26: 5-6.

3 Sami Sabit Karaman, Yahudi Tarihi ve Siyon Önderlerinin Protokolleri, 4.

4 Ö. Nasuhi Bilmen, Kur'ân-ı Kerim'in Türkçe Meali, İst. 1968, I, 46.

dünya için tek ve ortaksız bir tanrı fikrine (Monoteizm) geçmişlerdir.¹

Türkiye’de kullanılan “Musevi” adını Türkiye dışındaki Türkçe bilmeyen yahudiler kullanmaz ve bunun anlamını da bilmezler. Zira Hz. Musa’ya göre, ona mensubiyeti ifade eden Musevilik, yahudilerin anlamayacağı bir ad olmuş olur. Zira yahudiler Musa demez, “Moşe” derler. İsrail’de Musevi adı bu itibarla bilinmez ve hiç kullanılmaz. Oradaki yahudi, övünçle “Ani Yahudi = Ben Yahudiyim” der. Yahudilik böylece hem ırkî, hem de dini bir anlamda birleştirilerek kullanılmaktadır.²

5. Çıfıt

İslamın zuhurunda İslam peygamberini inkar ettikleri için “yahud” a “cahud” denmişti. Bu kelime Çıfıt şeklinde Türkçeleşmiştir. Bu izah büyük bir bilgisizlik eseridir. Çünkü Yahud’un farşçası Cehud’dur. Çıfıt da bundan galattır.³

6. Jew (Yahudi)

Jew sözcüğü, İngilizce’ye Lâtince “Judaesus” tan yola çıkılarak, Yunanca “Loudaios” tan girmiş ve Jew şeklini alana kadar eski İngilizce’de Judea, Gyu, Giu, Luu, luw ve Lew gibi değişik isimler almıştır.⁴ Sonuçta Yahuda’nın ve atalarının IV. oğlu olan Yakub’un kabilesine verilen isim anlamına gelen Yehudi şeklini aldı.⁵ Bu terim, aynı zamanda Yahuda’nın bölgesine yerleşenler içinde kullanıldı. Yahuda Krallığının bölünmesiyle, Rehoboam’ın hükümdarlığı sırasında Benjamin kabilesine ait toprakları da içine aldığı halde, Doğu Krallığına “İsrail” ve Güney Krallığına da “Yahuda” deniyordu.⁶ Bu andan itibaren hangi kabileden olduğuna bakılmaksızın Güney Krallığına yerleşen herkese “Yahudi” denildi. İsrail’in yıkılmasından sonra, yalnızca “Yahuda” kaldı; Yehudi ve Jew

1 Hayrullah Örs, Musa ve Yahudilik, 8.

2 Hikmet Tanyu, Tarih Boyunca Yahudiler ve Türkler, 24.

3 Şemseddin Sami, Kamus-ı Türkî, İst, (h. 1317), 511-512.

4 Yehoshua M. Grintz, “Jew”, Ejd., X, 21.

5 bk. II. Samuel 5:5.

6 bk. I. Krallar 12:16-21.

terimleri Güney Kırallığı ile önemli bağıını kaybetti.¹ Bu andan itibaren -hattâ sayılan bu kategoriler arasında hiçbir fark gözetilmeksizin- "Yahudi" deyimi dini, politik ve milli varoluş anlamlarına da geldi. Bununla birlikte, "Yahudi" deyimi İsrail dışında da yaygın bir şekilde kullanıldığı sırada, ülkede İbranice konuşan yahudiler kendilerine "İsraili" diyorlardı. Böylece Ezra, Nehemya'nın tersine sık sık "İsrail" deyimini kullanıyor hattâ İran kralı tarafından kendisine verilen mektupta bile "İsrail" adı geçiyordu. Bu tarihten itibaren "İsrail" adı, İbrani edebiyatında, İbranice yazılmış apokrifa'da, Mishnah ve Talmud'da sıkça kullanılmaya başladı.² Bu arada İsrail Devleti de kuruldu. İncil'de der ki: Yahudiler İsa'yı İsrail'in kralı olarak kabul etmişler³ ve buna hem yazılı hem de sözlü biçimde yansıtmışlardır.

Hristiyanlar açısından "Judæus" sözcüğü, İncil'de tipik bir yahudi olupta ancak hain olarak görülen Yahuda İşkariyot (Judas Iscariot) ile bağlantılıydı. Yahuda'nın şeytanla ilişkisi vardı⁴ ve bu -Şeytan, Yahudi, Judas- üçgeninin bir sonucuydu. Bu ilişki, yahudi sözcüğünün alçaltıcı bir anlam kazanmasına neden oldu. Birleşik Devletler'de, İngiltere'de ve Avrupa'da bu küçültücü anlamı ortadan kaldırmak için pekçok girişimde bulunuldu. Hatâ lügâtçi açısından değil de anlambilim ve kullanım açısından bir problem olduğu yolunda azda olsa bir başarı sağlandı. Sözcüğün beklenmeyen yanlış anlamlara yol açmasını önlemek için yahudiler XIX. yüzyılda kendilerini İbrani ve İsraili olarak nitelendirmeye başladılar. Nitekim XIX. yüzyıl romanlarında bu isimler de yahudi sözcüğü kadar aşağılandı. Son zamanlarda olumlu yönde bir aşama kaydedildi. Savaşın bitimiyle, bir çok ülke, küçük düşen anlamına gelen Yahudi, Yid, Sheeny, Ikey ve buna benzer bir yığın isimle yahudi aleyhtarlığı ile çalkalanıyordu.⁵

Yahudi bir aile ya da sonradan yahudiliği kabul etmiş bir aileden dünyaya gelen bir çocuk, yahudilerin sahip olduğu kutsallığa sahiptir⁶ ve bu toplumun kurallarına uymak zorundadır. Mişna ve Talmud'a göre gayr-i yahudilerle evlenip çocukları olanların durumları anneye bağlıdır.⁷

1 bk. Ester 8:17.

2 Yehoshua M. Grintz, "Jew", Ejd., X, 22.

3 bk. Markos İncili 15:32,2,9,18,26.

4 bk. Luka İncili 22:3.

5 Yehoshua M. Grintz, "Jew", Ejd., X, 22.

6 bk. Çıkış 19:6.

7 Mishnah, Kiddushin 3:12.

“Yahudi bir anneden doğan çocuk yahudi sayılır. Fakat anne putperestse o yahudi sayılmaz.”¹Yahudi olmayan bir anneden doğan bir çocuk için babası yahudi bile olsa dini bir merasim yapılmalıdır. Bu halakhik kanunlarında yüzyıllardan beri böyledir. Ancak modern çağda özellikle İsrail Devleti’nin kurulmasıyla bu kanun çoğu kez soru işaretleri bıraktı. Din değiştirme eylemi, dini bir harekettir öyleyse; bu işe aday olanlar Museviliğin tüm kurallarını yerine getirmeye mecbur edilmelidir. Bu mesele, özellikle melez olupta İbranice konuşan, yahudi tarihini benimsemiş, İsrail milliyetçiliğiyle yoğurulmuş, orduda hizmet veren ama hüviyetinde yahudi yazmayan çocukların yaşadığı İsrail Devleti’nde geniş yankılar uyandırmıştı. 1958’deki bir kabine buhranı hüviyetlerdeki le’om tescili sorununun üstesinden geldi. Bu sözcüğün anlamı “milliyeti” demektir; ancak, yapılan tartışmalara da açık bir cevap olmuştur. Cumhurbaşkanı David Ben Gurion, İsrail Devleti’nde halakhah kanunlarının uygulanması gereğinin ateşli savunucusu, kuvvetli çoğunluğu gereken cevabı vermişti. Bu durum tâki İsrail donanmasından bir yüzbaşı gelinceye kadar çığırından çıkmıştı. Yüzbaşı Benjamin Shalit, yahudi olmayan bir anneden doğan iki çocuğunu hüviyetlerine yahudi olarak kaydettirdi. İçişleri Bakanlığı bu duruma karşı çıkınca, Shalit neden böyle davrandıklarını açıklamaları için Anayasa Mahkemesine başvurdu. Anayasa Mahkemesi ilk oturumda, dokuz yargıçla oturarak “le’om” problemi üzerinde durdu. Her bir yargıç kendi düşüncesini yazdı ve “le’om” sözcüğünün laik bir kavram olarak kalmasına izin verildi. Böylece evlilik ve boşanma davalarına bakan hahamlar mahkemesi, Shalit’in çocuklarının yahudi olmadığına karar verdi. Bu karar büyük halk kitlelerinin protestosuna neden oldu. Bununla birlikte, İsrail dışında Ortodoks ya da Ortodoks olmayan hahamlar tarafından yapılan âyinlerle din değiştirenler de yahudi olarak kabul ediliyordu. Diğer taraftan İsrail’de oturan yahudi olmayanlarda otomatik olarak İsrail vatandaşı sayılıyordu. Yıllarca haham otoriteleri yahudilerin statüleri ve başka bir dine geçiş problemleri ile uğraşıp durdular. Bir yahudi Judaizm’i benimsemezse, ona hangi kanunun uygulanacağı sorunu ortaya çıkıyordu. Diğer yandan Judaizmle ilgisi olmayan birisinin kendisini başka bir dinin mensubu olarak görmesi daha ciddi bir problemi gündeme getiriyordu. Ortaçağda böyle bir insandan bir yahudinin ödünç para alıp vermesinin yasak edilip, edilmemesi tartışılıyordu. Bu

1 TB., Kiddushin 68b.

tartışmalarda, sonuçta böyle bir insanın yahudi olarak kabul edilemeyeceği görüşüne varılıyordu. Buna rağmen, büyük bir çoğunlukta, halakhik esasları açısından böyle birini yahudi olarak kabul ediyordu.

Daha sonra yahudiler, din değiştirme konusunda esaslı bir kanuna ihtiyaç duydular. Çünkü Yahudi Dini'nin üstünlüğünü anlamışlardı. Yahudi bir kadınla evlenmek için ya da başka nedenlerle din değiştirmek isteyenler olursa, bunlar ilk defasında kabul edilmemeli, bu bir dini törenle gerçekleştirilmelidir. Mitzvot'a bağlı kalınmadan yapılan törenler geçersiz sayılır. Moses Feinstein "Iggeret Moshe" adlı eserinde, Mitzvot bilgisinden uzak yapılan törenlerin geçerli olabileceğini savunuyordu. Feinstein'e göre bu karmaşa, sağlıklı bir kanunun olmayışından ve bilgisinden kaynaklanıyordu. Fakat onun düşünceleri haham otoritelerince kabul edilmiyordu. Doğu Avrupa'dan göçlerle birlikte, farklı ırklarla yapılan evlilikler İsrail Devleti'nde ciddi problemlere yol açtı. Bu nedenle bu tür evlilikleri kolaylaştırmak, akabinde doğacak çocukları konumları açısından yasal sorunlardan koruma yolunda çaba sarfedildi. Büyük kitlelerin baskısı sonucu bir cesaret ortamı doğacağı ve din değiştirme eyleminin yahudi çevresinde artacağı endişesiyle, şimdiye kadar yapılanların tersine, haham mahkemesinin meseleye daha sıcak baktığı söylenebilir.¹

7. Judaism

Yahudilerin din, felsefe ve hayat düsturudur. Judaism terimi ilk defa birinci yüzyılda Grekçe konuşan yahudiler arasında görülmektedir.² İbranice karşılığı olan Yahadut, yalnızca arasına ortaçağ edebiyatında gözükmektedir.³ Daha sık olarak modern çağda kullanılmıştır. Ne Tivratta⁴ ne de rabbinik literatür de gözükmeyiz.⁵

1 Raphael Posner, "Jew", Ejd., X, 25.

2 bk. II. Makkabiler 20 21; 8: 1; 14: 38; Galatyalılar 1: 13-14.

3 bk. Tesniye 21:13.

4 Ester 8:17'de mithayadim, "Yahudi oldular".

5 Kethuboth 7: 6'da dat yehudit terimi, Yahudi şeriatı, âdeti yahut belli bir örnekteki (mesela bir evli kadın kırıtmamalı veya sokakta saçını başını örtmeli) gibi muamelelerden başka bir mânâyı ifade etmez.

8. Zionism (Siyonizm)

Zionism teriminin kökü, zion (sion) kelimesidir. Eski yahudi tarihinde Kudüs'le eş anlamlıdır. Genel anlamıyla Filistin dışındaki bütün yahudileri "Kazanılmış topraklar"da toplamak suretiyle "Süleyman Mabedi"ni "Siyon Dağı"nda yeniden inşa etmek suretiyle tanınmışsa da gerçek ve özel anlamıyla "Yahudinin dünya hakimiyeti ideali"¹dir.

Yahudiliğin tarihini bilmek ve bunu iyice kavramak için önce "siyonizm"i bilmek gerekir. Çünkü siyonizm, yahudi tarihinin kaynağını teşkil etmektedir.² Bu konu ile ilgili Tevrat'ta aşağıdaki ifadeler gibi pekçok veri vardır.

"Saf altınla tartılan Sionun değerli oğulları."³ "İşte, Rab yerin ucuna işittirdi: Sion kızına diyin: İşte kurtuluşun geliyor; işte, ücreti kendisile beraberdir, ve karşılığı önündedir."⁴

"Ey Sion kızı, kalkta harmanını döv; çünkü senin boynuzunu demir kılacağım, ve senin turnaklarını tunç kılacağım; ve çok kavmlar ezeceksin."⁵

"Şimal taraflarında büyük Kırılın şehri, yüksekliği olan Sion dağı bütün yerin meserretidir."⁶

"Ey milletler işitmek için yaklaşın; Çünkü Rabbin bütün milletlere öfkesi, bütün onların ordusuna kızgınlığı var; onları bütün bütün yok etti, onları boğazlanmaya verdi. Ve öldürülmüş olanları dışarı atılacaklar, ve leşlerinin kokusu çıkacak; ve kanları ile dağlar eriycek. Çünkü Rabbin öç alma günü, Sion davasından ötürü karşılık yılı var."⁷

"Ve son günlerde vaki olacak ki, dağların başında Rab evinin dağı pekiştirilecek, ve tepelerden yukarı yükselecek; ve bütün milletler ona akacaklar. Ve çok kavmlar gidecekler, ve diyecekler: Gelin, ve Rabbin dağına, Yakubun Allahının evine çikalım; ve kendi yollarını bize

1 İşaya 61: 10-12; Hezekiel 34: 23.

2 Seyyid Kutup, Yahudi İle Savaşımız, (çev. Abdulhamid Dağdeviren), 17-20.

3 Yeremyanın Mersiyeleri 4:2.

4 İşaya 62:11.

5 Mika 4:13.

6 Mezmurlar 48:2.

7 İşaya 34: 1,2,3,8.

öğretecek, ve onun yollarında yürüyeceğiz. Çünkü şeriat Siondan, ve Rabbin sözü Yerusâlimden çıkacak.”¹

“Rab Abrama dedi: Şimdi gözlerini kaldır, ve bulunduğun yerden Şimale ve cenuba ve şarka ve garbe bak; çünkü görmekte olduğun bütün memleketi sana, ve senin zürriyetine vereceğim.”²

“O gün Rab Abramla (İbrahim) ahdedip dedi: Mısır ırmağından büyük ırmağa, Fırat ırmağına kadar, bu diyarı senin zürriyetine verdim.”³

“Ve Rabbin atalarınıza ve zürriyetlerine vermek için onlara and ettiği süt ve bal akan diyarda ömrünüz uzun olsun.”⁴

“Ve yabancılar durup sürülerinizi güdecekler, ve ecnebler çiftçileriniz ve bağcılarınız olacak. Fakat size Rabbin kâhinleri denilecek; size Allahımızın hizmetçileri diyecekler; milletlerin servetini yiyeceksiniz, ve onların izzeti size geçecek.”⁵

“Ve ecnebler senin duvarlarını yapacaklar, ve kralları sana hizmet edecekler; çünkü sana kulluk etmiyen millet ve ülke yok olacak; ve o milletler tamamen harap olacak. Ve milletlerin sütünü emeceksin, ve kıralların memelerini emeceksin; ve sana: Rabbin şehri, İsrail Kuddûsunun Sionu, diyecekler.”⁶

C. Yahudilerin Kutsal Kitapları

Yahudilikte, İslam’da olduğu gibi iki şerî kaynak vardır. Bunlardan biri, yahudilerce “Yazılı Kanun” (Torah Shebeketab) olarak tanımlanan ve Tanrının Hz. Musa’ya Sina Dağı’nda verdiği inanan Tevrat’tır. Diğeri ise yine Yahudilerce “Sözlü Kanun” (Torah Shebe al Peh) olarak isimlendirilen Mişna ve Talmud’dur.⁷

Rabbînik yahudiliğe göre Tevrat (Tora), yazılı ve sözlü olarak Hz.

1 İşaya 2:2-3.

2 Tekvin 13:14-15.

3 Tekvin 15:18.

4 Tesniye 11:12.

5 İşaya 61:5-6.

6 İşaya 60:10,12,14,16.

7 J. A., Nigolian, World Religions, G. Britain 1975, 26-28.

Musa'ya verilmiştir. Sözlü Tevrat (Sözlü Kanun Gelenek) yazılı Tevrat'ın yorumudur. Hz. Musa Tevrat'ın yanında onun yorumunu da Tanrı'dan almıştır. Bu yorum, daha sonra yazıya geçirilmiş olan ve Geleneği oluşturan Mişna, Talmud ve Midrash¹'dir. Rabbinik yahudilik anlayışında Gelenek (Mişna, Talmud ve Midrash) Tevrat'tan daha değerlidir. Çünkü Tanrı İsrailoğullarıyla sadece Gelenek sebebiyle "ahit" yapmıştır.²

Bu yahudiliğe göre Gelenek olmaksızın Tevrat mükemmel olamaz, Tevrat'ı mükemmel yapan gelenektir. Rabbinik yahudilik anlayışında Tevrat ile Gelenek arasında başka bir ilişki daha vardır. Bu anlayışa göre Gelenek, Tevrat'ın yani dinin etrafında bir duvardır. Geleneğin gayesi, bu duvar vazifesi sayesinde Tevrat'ı korumaktır.³

Rabbilerin bu anlayışı Yahudiliğin karakterine damgasını vurmuştur. Rabbilerin oluşturduğu Gelenek Tevrat'ı çepeçevre sarmıştır. Öyle ki, artık hiç kimsenin Gelenek'i aşarak Tevrat'a ulaşması, onu kendi aklı ve bilgisiyle yorumlaması imkansız hale gelmiştir. Çünkü Rabbinik zihniyete göre Gelenek'i aşarak hiç kimse Tevrat'a doğru mana veremez. Rabbi Yehuda bunun imkansızlığını belirtmek için şöyle der: Tevrat'ın bir ayetini kelime kelime tercüme etmeye kalkan kimse yalancı olarak telâkki edilir. Tevrat'ın bir ayetine yorum getiren de küfür işlemiş ve Tanrı'ya hakaret etmiş sayılır.⁴ Modiim'li Rabbi Eliezer de, Tevrat'ı Gelenek dışında yorumlayan kimsenin ahirette yerinin olmadığını ilan eder.⁵

1. Yazılı Kanun (Torah Shebeketab)

Tora (Tevrat), çekimli (müştak) manası öğretmek⁶ olan bir kökten çıkmıştır. Kelime manası öğretmek, doktrin, eğitimidir. Çoğunlukla yanlış bir izlenim olarak, kanun olarak kabul edilmiştir. Kelime olarak ise farklı anlamlarda kullanılır. Fakat temel düşünce olarak öğretmek manasındadır.⁷

1 İbranice "darosh" kökünden

2 TJ., Peah 2:6; TB., Gittin 60b.

3 Mishnah, Nezigin, Aboth 3:14.

4 En Yaakov, Kiddushin, 49.

5 TB., Sanhedrin, 99a.

6 bk. Levililer 10:11.

7 Louis Isaac Rabinowitz, "Torah", EJd., XV, 1235.

Hız. Musa Tora'yı Sina'da aldı.¹ Bununla beraber Tora'nın cennette olması, eski bir gelenektir. Bu, Allah onu Hız. Musa'ya göstermeden önceydi. Hatta bu dünyanın yaratılmasından önceydi. Rabbinik edebiyat "Tora dünya yaratılmadan önce yaratılan 6 veya 7 şeyden biri"² olarak ele alır. Simeon ben Lakish öğretti ki, Tora dünyadan 2000 yıl önceydi ve beyaz ateş üzerine siyah ateşle yazılmıştı.³ Akiva Tora'yı dünyanın onunla yaratıldığı değerli bir elman olarak isimlendirdi.⁴ Rav Hashaiah açıkça ifade etti ki, Tora atasözlerinin varlık öncesi hikmetiydi. Nasıl bir mimar projeye bakarak yaparsa, Tanrı'da Tora'ya bakarak alemini yarattı.⁵

Kutsal kitap Tora Musa'nın⁶ ve Allah'ın⁷ kutsal kitabı olduğuna işaret eder. Ve Yakub'un cemaatine miras olarak verildiğini söyler.⁸ Onun amacı İsraili Rabbiler krallığı ve kutsal bir millet olarak göstermektedir.⁹ Ve yine söyler ki, emir lambadır ve Tora'da ışıktır. Tora'nın gökten olduğu (Torah min ha-shamayim) Rabbinik teolojinin birkaç sayıdaki gerçek dogmalarından biriydi.¹⁰ Tora'nın bütünü Tanrı tarafından ilham yoluyla bildirildi. Aggadah'a göre Musa Torah'ı ele geçirmek için göğe çıktı.¹¹ Eleazar ben Shammua dedi: Torah için olmayan gök ve yerin varlığı devamlı değildi. O hesapladığı, dünyanın tamamı Torah'ın 3200'i idi.¹²

Tora (Tevrat)'nın sık sık ateşle suyu, şarabı, yağı, sütü, balı, ilaçları, hayat ağacını ve diğer şeyleri karşılaştırdı.¹³ O, özgürlüğün kaynağını iyiliği ve hayatı düşündü. İkisini hikmet ve sevgiyle tamamladı. Hillel, Torah'ın tamamını bir cümlede özetledi: "Seni nefret ettiren, senin arkadaşın olamaz."¹⁴ Akiva da şöyle dedi: Tevrat'ın em önemli ikazı; "Komşunu kendin gibi seveceksin"¹⁵

1 Mishnah, Aboth 1:1.

2 TB., Pesahim 54a.

3 TJ., Shekalim 6:1; 49d.

4 Mishnah, Aboth 3: 14.

5 Warren Harvery, "Torah", Ejd., XV, 1236.

6 bk. Yeşu, 8: 31.

7 bk. Çıkış 13:9.

8 Tesniye 33: 4.

9 Çıkış 19:16.

10 Mishnah, Sanhedrin 10:1. krş.; Çıkış 20:2; Tesniye 4:36.

11 TB., Shabbath, 89a.

12 TB., Eruvin, 21a.

13 Mishnah, Avot 6: 2, 3, 7.

14 TB., Shabbat, 31a.

15 Levililer, 19: 18.

Torah (Tevrat)'ın mesajı, tüm insanlık içindir. Tanrı Tora'yı İsrail'e vermeden önce onu diğer milletlere sundu. Fakat onlar onu reddettiler. Ne zaman ki, onu İsrail'e verdi. O ona daha çok toprak payı ve aynı zamanda 70 dili öğretti. Böylece diğer milletlerin adamları ona dürüst oldular.¹

Ahd-i Atik'i teşkil eden kitaplar, tarihin belli bir döneminde ve yani aynı anda yazıya aktarılmamıştır. Uzun tarihi seyir içinde çeşitli zamanlarda ortaya çıkan bu eserler, uzun süre şifahi olarak nakledilmiş, söz konusu edilen şahısların dışındaki kişilerce kaleme alınmışlardır. Şifahi geleneklerin yazıya aktarılması milattan önce X. yüzyılda başlamış, milattan sonra I. yüzyılda sona ermiştir.²

Yahudiler "kutsal kitaplar-Sifrei ha Kodesh" veya sadece "kitaplar-ha Sefarim" denilen kutsal yazıların tamamını ifade etmek üzere Tanah (Tanakh) kelimesini kullanmaktadırlar.³ Bu kelime Ahd-i Atik'i teşkil eden üç ana bölümden (Torah, Nebiim, Ketuvim) her birine verilen isimlerin ilk harflerinin bir araya getirilmesiyle oluşmuşmuştur. Tanah (Ahd-i Atik) yirmi dört kitaptan oluşur:⁴

1- Torah: Tekvin, Huruc, Levililer, Sayılar, Tesniye

2- Nebiim: a- İlk Peygamberler: Yeşu, Hâkimler, Samuel(1-2), Krallar (1-2),

b- Sonraki Peygamberler: Yeremya, Hezekiel, İşaya, 12'ler

3- Ketubim: Rut, Mezmurlar, Eyûb, Meseller, Neşideler Neşidesi, Mersiyeler, Daniel, Ester, Tarihler (1-2).

2. Sözlü Kanun (Torah Shebe'al Peh)

Sözlü Kanun (Mişna, Talmud, Midrash), Yazılı Kanun'a (Tevrat) paralel olarak gelişmiş bir kurallar ve bağlayıcı gelenek dizisidir. Sözlü Kanun, insanın hayatı boyunca karşılaştığı problemlerin Tevrat'ın öğretisi

1 TB., Shabbat, 88b; Abodah Zarah. 3a.

2 Ömer Faruk Harman, Ahd-i Atik, İslam Ansiklopedisi, I, 415.

3 Chief editors, Roth Cecil, "Bible", EJD., IV, 1816. Ayrıca bk. Ö. Faruk Harman, Metin Muhteva ve Kaynak Açısından Yahudi Kutsal Kitapları, 2.

4 bk. TB., Baba Bathra, 14b,15a.

ışığında çözümlenmesi çalışmalarından doğan kurallardan oluşmuştur.¹ Bu kurallar önceleri yazıya geçirilmesi yasak olduğundan² yüzyıllarca hafızalarda korunarak sözlü nakledilmiştir. Yahudiler bu sözlü kurallar dizisinin sahihliğini ispat etmek için bir rivayet senedi oluşturmuşlardır. Bu senede göre, Sözlü Kanun, Tanrı'dan Hz. Musa'ya, Hz. Musa'dan Yeşu'ya, Yeşu'dan Yaşlılara (Hakimler), Yaşlılardan Büyük Sinagog'un Hahamlarına nakledilmiştir.³

Her nesilde bir kaç kat daha kabaran bu sözlü kurallar dizisi, zamanla, kaosa yol açmıştır. Bundan dolayı, bunların bir düzene sokulmasına ihtiyaç hissedilmiştir. Tahminen, Bar Kochba isyanından sonra (m. ö. 135) yahudiler üzerine baskının artması üzerine, kaybolmasından korkularak, yazıya geçirilmeye başlanmış ve yedi asırlık bir zaman zarfında, kademe kademe, yazımı tamamlanmıştır.⁴ Neticede Mişna, Talmud ve Midrash ortaya çıkmıştır.

a. Mişna

Mişna (Mishnah) ibrance "tekrar etme anlamına gelen "shanah" kelimesinden türemiştir. Ancak Aramaik "tanna" kelimesinin etkisiyle sonradan, "öğrenmek" anlamını kazanmıştır. Dar kapsamlı olarak da Naklî Yasa'yı öğrenme anlamında kullanılmıştır. Mişna (Mishnah), Yahudilerin Tevrat'tan sonra kendileri için koydukları ilk kanuni prensiplerdir.⁵

Mişna'nın değişik risalelerinde hatta, bazen bir risalede ya da bölümde görülen dil farklılıklarının farkına varmak kolaydır. Bu farklılıklar halakhah'ın uzun tarihinin, değişik bilgi kaynaklarının ve halakhot'un hikâyelerin değişik şekillerde anlatılmasının, öğretilmesinin ve tasnifinin sonucudur. Bazıları kanun gibi aktarılmıştır.⁶ Bazıları yerel kanunlar olarak aktarılmıştır.⁷ Tarihi halakhot ise hakim şartlar tarafından

1 Moshe Sevilla-Sharon, İsrail Ulusunun Tarihi, 89.

2 bk. "Oral Law", Universal Jewish Encyclopedia, VIII,317.

3 bk. Mishnah, Nezigin, Aboth 1:1.

4 bk. Moshe Sevilla-Sharon, İsrail Ulusunun Tarihi, 89-92.; Yaşar Kutluay, İslâm ve Yahudi Mezhepleri, 116-120.

5 bk. Zaferü'l-İslâm Han, (çev. Mehmet Aydın), Yahudilik'te Talmud'un Mevkii ve Prensipleri, 8,9.

6 bk. Mishnah, Bikkurim 3:9; Shebi'it 4:2; Maaserot 5:15.

7 bk. Mishnah, Baba Mezia 7:1.

aktarılmıştır.¹ Bazıları da bazı konularda görüş birliğine varılmış halakhot olarak aktarılmıştır. (Meselâ komşular ve eşler arasındaki ilişkiler.²) Birinci halakhah şahitlikle öğretildi. İkincisi ise, R. Judah ve R. Yose'nin görüş farklılıklarına dayanarak öğretildi. Halakhah'ın kaynaklarındaki muhteşem çokluk bazı halakhotların aktarılmasının ve korunmasının onları hazırlayanların tekelinde olduğuna işaret ediyor. Mabed, kurbanlar ve temizlikle ilgili halakhot mutlaka onları öğretmekle yükümlü olmayan rahipler ve mabed personeli tarafından biliniyordu.

Görüş farklılığının çokluğu mishnayot'un tasnifinin (kitap haline getirilişinin) ana nedenlerinden biridir. Mishnayot'u tasnif edenlerden birisi hiç şüphesiz Joshua b. Hananiah'tır. Joshua'nın "sade duydum ki"³, "açıkça duydum ki"⁴, diye konuştuğu söylenir. Kinnim risalesi diyalektik bir karakterde olup, hayattan olayları rivayet eder. Meselâ sonucunda şöyle der, "R. Joshua dedi ki: Yaşlı adam şöyle söyledi..."⁵

Haham Akiba Mişna'yı topladı ve kısımlara ayırdı. Sonra talebesi Meir, Mişna'yı tamamladı ve onu basitleştirdi. Büyük hahamlar, Mişna'nın te'lifi ve toplanması hakkında, kendilerine has metodlarla plânlar koydular. Nihâyet R. Judah ha-Nasi Mişna'nın çokluğundan kaynaklanan karışıklığa son vermeye karar vererek "güvenilir nüshayı" yazdı. R. Judah ha-Nasi bu işi yaparken mevcut bütün nüshalardan, özellikle Meir'in nüshasından istifade etmiştir.

Mişna'nın yazılmasına iştirak eden bilginlere (Hillel'in vefâtından 12 milâdi 200 senesinde Mişna'nın tamamlanmasına kadar) Tannaim adı verilir. Mişna'nın şerhi Gemara'yı meydana getirmeye iştirak eden bilginler de Amoraim ismi ile tanınırlar. Altı ve yedinci asırlarda şerhlerini, Talmud'a ilâve edenlere de Saboraim yâni akıllılar yahut tartışanlar adı verilir. Talmud'u tefsir eden hahamlar, Yahudi konsüllerinin reisleri olursa, Geonim (Fetvâ Verenler) adını alırlar. Diğerlerine ise Posekim yâni karar verenler, ayırıcılar denir.⁶

1 bk. Mishnah, Sanhedrin 9:6.

2 bk. Mishnah, Baba Mezia 10; Baba Bathra 1-2.

3 bk. Mishnah, Parah 1:1; Niddah 1:3.

4 bk. Mishnah, Pesahim 9:6; Yebamoth 8:4.

5 bk. Mishnah, Kinnim 3:6.

6 bk. Zaferû'l İslâm Han, (çev. Mehmet Aydın), Yahudilik'te Talmud'un Mevkii ve Prensipleri, 15,16.

b. Gemara

Aramice “tamamlama” veya “gelenek” anlamında Talmud’un tümüne atfen kullanılan ya da daha dar anlamda amoraïm’in Mişna hakkındaki tartışma ve araştırmalarına verilen addır. Kelime Babil Talmudu’nun matbu baskılarında, o tartışmanın başladığını belirtmek üzere yer almış sonra da Kudüs Talmudu’nun Vilna (Romm) baskısında da kullanılmıştır. Babil Talmudu’nda da Kudüs Talmudu’nda da Gemara vardır. Fakat aynı risalelerde değildir.¹ Mişna’yı ilk defa, Judah ha-Nasi’nin oğulları olan Haham Gamaliel ve Simeon ortaya koymaya başlamış, sonra Haham Ashi bu işi; Fırat nehri kenarında bulunan Sura’da milâttan sonra 365-425 arasında yeniden ele almıştır. Nihâyet Gemara’yı Haham Abina tamamlamış, tâkriben milâttan sonra 498’de Haham Jose’de Gemara’ya son şeklini vermiştir.²

Talmud birincil olarak “çalışma” ve “öğrenme” manasına gelir ve değişik anlamlarda kullanılır. Biri talebelerin hocalarından öğrendikleri görüşlere ve bilgilere denir. Meselâ şu cümlede bu mana kullanılmıştır: “Talmud konusunda dikkatli ol; çünkü bilmeden yapılan bir hata, kasdi bir suç kabul edilir.”³ İkinci anlamı da bütün öğrenmesidir. “Birinin kendisinden ençok Talmud öğrendiği kişi, onun hocası sayılır.”⁴ Üçüncü anlamı teknik bir terim olan “talmud lomar”dadır ki, Tevrat’ın ayetlerinin yakın incelenmesinden elde edilen bilgi demektir. Ancak genellikle amoraïm’in R. Judah ha-Nasi’nin Mishnah’ı hakkındaki görüş ve yorumlarının tümüdür. Talmud için iki popüler alternatif isim vardır. Birincisi olan Shas, Shishah Sidrei (Altı Emir) kelimelerinin baş harflerinden oluşan kısaltmadır. İkincisi Gemara’dır. Mişna (Mishnah)’nın öğrenimi aktif olarak iki merkezde yürütüldü; Erez İsrail ve Babil. Doğal olarak iki farklı Talmud ortaya çıktı. Erez İsrail’dekine Kudüs Talmudu (Jerusalem Talmud) diğetine de Babil Talmud (Talmud Babylonion)’u denir.⁵

1 Chief editors, Roth Cecil, “Gemara”, Ejd., VII, 368,369.

2 bk. Zaferü’l İslâm Han, (çev. Mehmet Aydın) Yahudilik’te Talmud’un Mevkii ve Prensipleri, 18.

3 Mishnah, Aboth, 4:13.

4 TB., Bava Mezia 33a.

5 Eliezer Berkovits, “Talmud”, Ejd., IV, 750.

b1. Kudüs Talmudu (Gemara Yerusalmi)

Bu Talmud'a İsrail Yurdu Talmudu yahut Ma'rib Oğulları Talmudu da denir. Bu Talmud, milâttan sonra 351'de Ursicinus'un yaptığı şiddetli baskılardan sonra; gizli sözlü kanunun kaybolmasından korkan yahudilerin endişeleri üzerine milâttan sonra 400 yılında toplanmıştır. Kudüs Tamudu, Mişna'nın şerhi Filistin hahamlarının (özellikle Taberiye medreseleri âlimlerinin) yaptıkları münakaşaları ihtivâ eder. Kudüs (Yerusalayim) Talmudu'nu yapanlar, Kudüs bilginleri değil, Kayseriyye bilginleridir. Buradaki Yeruşalayim ismi mecâzen söylenmiştir. Yeruşalayim Talmudu'nu yazanların başında Haham Jochannan gelir.¹

b2. Babil Talmudu (Gemara Babili)

Mişna'nın Babil'in büyük akdemilerinde gerçekleştirilen yorumu ve detaylı şekilde incelenmiş hâlidir. Başlangıcı ve sonu hususunda kesin sınırlar bulunmasa da Babil Talmudu'nun zamanının Abba Aricha (Rav) ve Samuel zamanından, IV. yüzyılın birinci yarısı, Ravina öğretmenliğinin 499 sonuna kadar olduğu genel kabüldür. Babil Talmudu'nu, Babil yahudi âlimleri derlemişlerdir. Yahudi âlimleri, Judah ha-Nasi'nin ölümünden sonra, onun Mişna'ya yazmadan terk ettiği birçok şey keşfetmişlerdir. İşte Babil Talmudu'nun esası, Judah ha-Nasi'nin Mişna'sı ile Haham Abba Areka'nın ölümünden sonra te'lif edilen kitapların en önemlisi Tosefta'dır. Onun en önemli muhteviyâtı, hüküm çıkaran (haggadah) kıssalardır.²

Babil Talmudu'nu Rabbina'nın yardımı ile ilk yazan Ashi (öl. m.s. 427)'dir. Ashi bu işi, yahudilerin elinde güvenilir kanuni bir düsturun bulunması ve yahudi talebelerinin tedris edeceği bir kitabın meydana getirilmesi için yapmıştı. Başladığını tamamlamadan ölen Ashi'nin işini Haham Rabina Bar Huna (öl. m.s. 499) tamamlamıştır.³

1 bk. Zaferü'l İslâm Han, (çev. Mehmet Aydın), Yahudilik'te Talmud'un Mevkii ve Prensipleri, 19,20.

2 Zaferü'l İslâm Han, a. g. e., 23.

3 Zaferü'l İslâm Han, a. g. e. 24.

Babil Talmudu'nun kendine has bir stili vardır. Metinler akademilerde geçen tartışmalardan oluşur. Bu tartışmaların özetlenerek daha öz bir biçimde yazılması için çaba harcanmıştır. Bu sebeple bir düzen eksikliği vardır. Günlük konuşmalarda olduğu gibi, konu bazen aslından sapar; sonra geri döner veya dönmez.¹

b3. Mişna ve Gemara'nın Muhtevası

Mişna yahudiliğin dini ve ahlâki kurallarının açıklamasından ibârettir. Gemara ise Mişna'nın açıklamasını ve bunların bir esasa bağlanması için Rabbilerin tartışmalarını ihtivâ eder. Gemara, yahudi din bilginlerinin ahlâk öğretimini misâllerle canlandırır; ahlâki, hukuki, felsefi ve sosyal konulardan geniş olarak bahseder.

Mişna ve şerhi Gemara altı bölümden meydana gelmiştir. Bunlara Sedarim yâni hükümler (orders) adı verilir. Bu bölümler:

A. Order Zera'im: Zirai usullerini ihtivâ eden 11 risâleden teşekkül eder:

1-Berakhot (Takdislerle ilgilidir.)

2-Pe'ah (Hasattan arta kalanlarla ilgilidir . bk. Levililer 19:9-10)

3-Demai (Bağışlardaki şüphelerle ilgilidir.)

4-Kilayim (Değişik türlerle ilgilidir . bk. Tesniye 22:9-11)

5-Shevi'it (Yedinci yıl ile ilgilidir. bk. Çıkış 23:10-11)

6-Terumot (Ayırma ile ilgilidir. bk. Levililer 22:10-14)

7-Ma'aserot (Mahsulün onda birini kohene ayırma ile ilgilidir. bk. Sayılar 18:21)

8-Ma'aser Shenî (İkinci onda bir ayırma ile ilgilidir. bk. Tesniye 14:22)

9-Hallah (Hamurdan ayrılan bölümle ilgilidir. bk. Sayılar 15:17:21)

10-Orlah (Genç ağaçların meyveleri ile ilgilidir. bk. Levililer 19:23:25)

11-Bikkurim (İlk çıkan meyvelerle ilgidir. bk. Levililer 26:1-11)

B-Order Mo'ed: Oruç ve bayram usullerini ihtivâ eden 12 risâleden meydana gelir;

1 bk. Eliezer Berkovits, "Talmud Babylonian", Ejd., IV, 762.

- 1-Shabbat (Cumartesi günü ile ilgilidir.)
- 2-Eruvin (Bayram yasakları ile ilgilidir.)
- 3-Pesahim (Fısıh bayramı ile ilgilidir.)
- 4-Shekalim (Miskal aidatı ile ilgilidir . bk. Çıkış 30:11-16)
- 5-Yoma (Kefaret günü ile ilgilidir.)
- 6-Sukkah (Kamış, gül, Bayramı ile ilgilidir.)
- 7-Bezah (Bayram kanunları ile ilgilidir.)
- 8-Rosh Ha-Shanah (Çeşitli yılbaşıları ile ilgilidir.)
- 9-Ta'anit (Oruç günleri ile ilgilidir.)
- 10-Megillah (Purim Bayramı ile ilgilidir.)
- 11-Mo'ed Katan (Bayram araları ile ilgilidir.)
- 12-Hagigah (Bayram sunakları ile ilgilidir. bk.Tesniye 16:16-17)

C- Order Nashim: Evlenme, boşanma, adak ve adak yapanlarla ilgili kanunları ihtiva eder. Tamamı yedi risâledir;

- 1-Yevamot (Baldız ve görümcelerle ilgilidir. bk. Tesniye 25:5-10)
- 2-Ketubbot (Evlilik akitleri ile ilgilidir.)
- 3-Nedarim (Adaklarla ilgilidir.)
- 4-Nazir (Nazirite yemini ile ilgilidir. bk. Sayılar 6)
- 5-Sotah (Zina yapan zanlı kadın ile ilgilidir. bk. Sayılar 5:11)
- 6-Gittin (Boşanmalarla ilgilidir.)
- 7-Kiddushin (Evlenmelerle ilgilidir.)

D-Order Nezikin: Medeni ve Ceza kanunlarını ihtivâ eder. 10 risâledir;

- 1-Bava Kamma (Haksız fiillerle ilgilidir.)
- 2-Bava Mezia (Medeni kanunla ilgilidir.)
- 3-Bava Batra (Mal hukuku ile ilgilidir.)
- 4-Sanhedrin (Yüksek kararlarla ilgilidir.)
- 5-Makkot (Dayak cezalarıyla ilgilidir. bk. Tesniye 25:2)
- 6-Shevu'ot (Yeminlerle ilgilidir.)
- 7-Eduyyot (Şahitlikle ilgilidir.)
- 8-Avodah Zarah (Putperestlikle ilgilidir.)
- 9-Avot (Ahlâki düsturlar ilgilidir.)
- 10-Horayot (Mahkemece verilen yanlış kararlarla ilgilidir.)

E- Order Kodashim: İbâdet usullerinden bahseder 11 risâleden müteşekkildir;

1-Zevahim (Kurbanlık hayvanlarla ilgilidir.)

2-Menahot (Yemek sunaklarıyla ilgilidir.)

3-Hullin (Yiyecek için kesilen hayvanlarla ilgilidir.)

4-Bekhorot (İlk doğan yavrularla ilgilidir. bk. Tesniye 15:19)

5-Arakhin (Bağış sözleri ile ilgilidir. bk. Levililer 27:1-8)

6-Temurah (Adak olarak adanan hayvanların değiştirilmesi ile ilgilidir. bk. Levililer 27:10)

7-Keritot (Sürgün cezası ile ilgilidir. bk. Levililer 18:29)

8-Me'ilah (Kutsal şeylere karşı hürmetsizlik ile ilgilidir. bk. Levililer 5:15-16)

9-Tamid (Günlük kurbanlarla ilgilidir. bk. Sayılar 28:3-4)

10-Middot (Tapınağın ölçüleri ile ilgilidir.)

11-Kinnim (Kuş sunakları ile ilgilidir. bk. Levililer 5:7)

F-Order Tohorot: Necaset ve temizlik prensiblerinden bahseder. 12risâledir;

1-Kelim (Eşyaların kirlilikleri ile ilgilidir.)

2-Oholot 'Ahilot' (Ölülerle aynı mekânlarda bulunanların kirliliği ile ilgilidir. bk. Sayılar 19:14-15)

3-Nega'im (Cüzzam işaretleri ile ilgilidir. bk. Levililer 13-14)

4-Perah (Kızıl inek külüyle, temizlenme ile ilgilidir. bk. Sayılar 19)

5-Tohorot (Günlük temizlikle ilgilidir.),

6-Mikva'ot (Hadesten taharet ile ilgilidir.)

7-Niddah (Kadınların âdet halleriyle ilgilidir.)

8-Makhshirin (Yiyecekleri kirlendiren sıvılarla ilgilidir. bk. Levililer 11:37-38)

9-Zavim (Erkeklerde akıntı ile ilgilidir. bk. Levililer 15)

10-Tevul Yom (Güneş batana kadar kirli sayılacaklarla kişi ile ilgilidir. bk. Levililer 22:6-7)

11-Yadayim (Ellerin ritüel kirliliği ile ilgilidir.)

12-Ukzin (Meyvaların sapları ile ilgilidir.)

Tamamı 63 olan bu risâleler ayrıca kısımlara ve cümlelere bölünmüştür. Yukarıdaki altı risâleye ilâve olarak birkaç küçük Talmud

risâleleri (Minor Tractates) de vardır.¹ Bunlar şunlardır:

- 1-Gerim
- 2-Kutim
- 3-Avadim
- 4-Sefer Torah
- 5-Tefillin
- 6-Zizit
- 7-Mezuzah

Yeni Talmud baskılarına ilâve olunan altı risâle daha vardır ki şunlardır²:

- 1-Avot de-Rabbi Nathan
- 2-Soferim
- 3-Semahot
- 4-Kallah, Kallah Rabati
- 5-Derekh Erez Rabbah
- 6-Derekh Erez Zuta

1 bk. Eliezer Berkovits, "Talmud Babylonian", Ejd., IV, 763.

2 bk. Eliezer Berkovits, "Talmud Babylonian", Ejd., IV, 763.

BİRİNCİ BÖLÜM
YAHUDİLİKTE TANRI, İNSAN
ve
SEÇİLMİŞ HALK ANLAYIŞI

A. Tanrı ve İnsan Anlayışı

Tanrı'nın uğruna kâinatı yarattığı ve güzelliklerin kendisine hasredildiği varlık elbette ki insandır. Ancak, bu şerefe lâyık olanın bütün insanlığın mı yoksa bir kısmının mı olduğu önceden belirtilmemiştir.¹

Bu güzelliklerin sahibinin yalnız İsrail olduğu bildirilmiştir. Bu insanlar ilâhiliğe mazhar olup Tanrı'nın güzelliklerine sahip olacaklardır. Buna göre İsrail Tanrı'nın kâinatı yaratmayı düşünürken en önce ve önde düşündüğü millettir. Yeremya 2:3'de şöyle buyrulur: "İsrail Rabbe mukaddes, mahsulûnün turfandası idi."

İsrail'i kendi güzelliklerinin halifesi olarak yaratmaktan başka, Tanrı İsrail'in bunları ele geçirmesi için bir de vasıta yaratmıştır. Bu vasıta Tora (Tevrat), Tanrı'nın yaratmasının adetâ bir ön plânıdır.²

Tora (Tevrat) Tanrı'nın güzelliklerine giden bir yoldur. Tanrı'nın deyimiyle "Size iyi bir eğitici verdim. Onu (Tora'yı) sakın terk etmeyin."³ Buna göre, "Tora'dan başka güzellik olmadığı"⁴ öğretilmektedir.

Böylece Tevrat (Tora) yaratılışın önde gelen parçalarından addediliyor. Tora'da sembolik olarak, "Rab, yolunun başlangıcında, Kadîm işlerinden evvel beni teşkil etti."⁵ diyor. Ve Tora şimdiki halini, bu hal kendisine verilene kadar almamıştır.⁶

1 Rabbi Aryeh Kaplan, The Handbook of Jewish Thought, 37.

2 Rabbi Aryeh Kaplan, The Handbook of Jewish Thought, 38.

3 Süleymanın Meselleri, 4:2.

4 TB., Berakhoth 5a.

5 Süleymanın Meselleri 8:22.

6 Rabbi Aryeh Kaplan, The Handbook of Jewish Thought, 38.

Tora (Tevrat) İsrail'in hatırına yaratılmış¹ ve Tanrı herşeyi yaratırken İsrail'in Tora'yı kabul etmesini istemiştir. Şayet böyle olmasaydı; bütün yaratılanlar varoluş sebebini yitirir ve yok olurdu.²

“Eğer Hz. Âdem değerli olsaydı ve günah işlemeseydi, onun nesli Tora'ya lâıyk olabilirdi. Hz. Âdem'in günahı olmasaydı, bütün insanlar İsrail gibi şerefli olurdu. Hz. Âdem'in günahı yüzünden, Tora yalnızca ona sahip olmaya lâıyk olacak çok küçük bir zümreye ait oldu. İnsanların geri kalan kısmına, her ferdi bağlayıcı olmak üzere yedi emir verildi.”³

İnsanların hepsi böylece yedi emre uyarak Tanrı'nın güzelliklerinden nasiplerini alacaklardı. Buna göre bu emirlere uyan gayr-i İsraililerin gelecek dünyada payı olduğu öğretilmektedir.⁴

Hız. Âdem'den Hız. Nuh'a kadar geçen on nesil boyunca ahlâki değerler hep düşmüştü.⁵ İnsanlar gerçek dinle alâkası olmayan şeylere yönelmiş ve insanların çoğu yedi emri unutmuştu.⁶ Dünya'ya yeniden, daha güzel bir hayat vermek üzere Tanrı Büyük Taşkın (Nuh Tufanı)'la Hız. Nuh ve onun ailesi hariç olmak üzere Hız. Âdem'in bütün neslini yoketti.⁷

Büyük taşkın (Nuh Tufanı)'dan hemen sonra dünya yine bozuldu. Çok nadir istisnalar haricinde insanlık tanrı'nın evrensel kurallarını unuttu. Nuh'un oğlu Shem torunu Eber gibi istisnalar vardı. Ama onlar bile Tanrı'nın kanunlarını açıktan insanlara öğretmediler. Tekrar, sürekli ahlakî bozulmanın eşliğinde on nesil geçti.⁸

İşte o biricik insanın dünyaya geldiği topluluk böyle dinden uzak bir topluluktu. Çocukluğundan itibaren⁹ Hız. İbrahim çevresindeki karanlığı aşan biri oldu. Dünyanın bir yüce varlık tarafından yönetildiğini anladı. Hız. İbrahim zamanının nebilerinden olarak¹⁰ devrinin sahte ve yapmacıklarını görebiliyor, yaradılışın gerçek manasını anlayabiliyordu.

1 bk. Tesniye 11:21.

2 bk. Rabbi Aryeh Kaplan, The Handbook of Jewish Thought, 39.

3 Rabbi Aryeh Kaplan, The Handbook of Jewish Thought, 39.

4 TB., Sanhedrin 105a.

5 Mishnah, Aboth 5:2.

6 TB., Sanhedrin 67a.

7 bk. Tekvin 6:9.

8 Rabbi Aryeh Kaplan, The Handbook of Jewish Thought, 41.

9 TB., Nedarim 32a.

10 TB., Kiddushin 32b; Baba Bathra 15a.

Hız. İbrahim'in imanı gelişti ve hayatındaki başka herşeyi geçti. Neredeyse bu uğurda canından olacaktı.¹ Tarihte hiçbir insan tek başına içinde yaşadığı toplumdan böyle kopup, bütün engelleri ne olduğunu bile tam olarak bilmediğı bir inanç uğruna aşamamıştır.²

Hız. İbrahim 48 yaşına gelince o muazzam tarihi olay vuku buldu. Allah Hız. İbrahim'in içinde bütün insanları kendine döndürebilecek, birleştirecek gücü gördü. Ve O insanların bir vücut olarak yaşamaları için dünyanın üstüne birleştirici bir ruh gönderdi. Ama insanlar birlik olup Allah'a hizmet edecekleri halde, Babil Kulesi'ni bina etmek üzere birleştiler.³

İşte insanlar o zaman beraber Tora'yı almaya lâıık ve yaradılışın amacını uygulayan İsrail statüsünü kazanma imkanını yitirdi. Bunun yerine insan ırkı, dili ve görevi farklı milletlere bölündü. İşte o zaman Allah kendisine hizmet etmek ve yaradılışın gayesine varmak üzere yeryüzünde Hız. İbrahim'in torunlarından bir milletin kurulmasını emretti.⁴

Hız. İbrahim 70 yařında⁵ kutsal topraklara hacca gitti. Bir müddet Mısır'da kaldı, orada çok zengin oldu.⁶ Sonra kutsal topraklara geri döndü ve orada kendisini şiddetle süregelen büyük mücadeleye karışmış buldu. Savaşta önemli roller oynadıktan sonra Shem⁷ tarafından kutsandı ve kendisine Âdem (a.s.)'den yana süren gelenekler öğretilti. Bu zamanda İbrahim (a.s.) Shem'den geleneklerin taşıyıcısı görevini aldı.⁸

Hız. İbrahim Shem'den öğrendiğı metodlarla gerçek peygamberliğe ulaşmaya çalıştı.⁹ Kısa bir müddet sonra Allah kendisini Hız. İbrahim'e gösterdi. Ve ona çocuklarının büyük bir millet olacağı sözünü verdi.¹⁰ Sonra İbrahim 75 yaşında iken Allah İbrahim'e tekrar göründü ve ona terk-i diyar edip kutsal topraklara gitmesini istedi.¹¹

1 TB., Erubin 53a; Pesakim 118a.

2 Rabbi Aryeh Kaplan, The Handbook of Jewish Thought, 42.

3 bk. Tekvin 11:1-9.

4 bk. Tesniye 32: 8, 9.

5 bk. Çıkış 12: 40.

6 bk. Tekvin 12: 16; TB., Baba Bathra 15a; Kiddushin 32b.

7 bk. Tekvin 14: 19, krş. Mezmurlar 110 :4.

8 TB., Nedarim 32b.

9 Rabbi Aryeh Kaplan, The Handbook of Jewish Thought, 44.

10 bk. Tekvin 15: 1-5.

11 bk. Tekvin 12: 1-9.

Hız. İbrahim'in imanı tam olarak gelişti ve kendisi de inaçları doğrutusunda hareket etme cesaretini kazandı.¹ Başkaları ondan cahilken kendisinin doğruyu yaşayamayacağını anladı ve ilk defa topluluk önünde Allah'ın kanunlarını ve Allah'ı öğretmeye başladı.²

Bozulan zamanının doğru insanının aksine, kendi kendini geliştiren bir grup inançlı insan oluşana dek, Hız. İbrahim kendi değerlerini çocuklarına iletebiliyordu. Hız. İbrahim çocuklarını eğitti.³ Ve Tanrı dedi: "İbrahim gerçekten büyük ve kuvvetli millet olacak ve yeryüzünün bütün milletleri onda mubârek kılınacaklardır. Kendisinden sonra oğullarına ve evi halkına salah ve adalet yapmak için Rabbin yolunu tutmalarını emretsin diye, onu tanıdım; ta ki, Rab onun hakkında söylemiş olduğu şeyi İbrahim'in üzerine getirsin."⁴

Fakat Hız. İbrahim'in çevresi çok bozuktu ve onun çocuklarından bir kısmını da bozdu. Hız. İbrahim'in iki oğlundan yalnız İshak geleneği sürdürürken İsmail (Ishmael) dinden çıktı.⁵ Yine, İshak'ın iki oğlundan Yakup doğru yolda kalırken Esan Allah'ın kanunlarını terk etti. Ve Hız. İbrahim'in çocuklarından yalnız Yakup ve ailesi geleneği korudu.⁶

Tanrı Hız. İbrahim'in ismini⁷ değiştirdi. Ona ve çocuklarına sünnet emrine verdi.⁸ Hız. İbrahim'in sünnetini Shem yaptı. Bu olay Yom Kippur gününde oldu. Ve o gün, İsraille Allah arasındaki anlaşmanın başlangıcını temsil etti.⁹

Sünnet Hız. İbrahim'i ve çocuklarını diğer insanlardan ayırt edici bir özellik ve onların cinsi ihtiraslarını dizginlediğine bir karine olsun diye verildi. Bu ayırt edici özelliğin cinsel organda olması çocuklarının da farklı olacağını simgeliyordu. Yani onun çocukları İsrail statüsünü taşıyacaktı.¹⁰

1 bk. Tekvin 12: 8; TB., Sanhedrin 99b.

2 TB., Berakhoth 7b.

3 TB., Yoma 28a.

4 Tekvin 18: 18,19.

5 Tekvin 25:6; TB., Sanhedrin 91a.

6 TB., Nedarim 31a.

7 Tekvin 17:5; Nehemya 9:7.

8 Tekvin 17:9-14.

9 Tekvin 17:26, 27.

10 Rabbi Aryeh Kaplan, The Handbook of Jewish Thought, 45, 46.

Sünnet olayını bir dereceye Hz. kadar İbrahim ve çocukları Âdem'in gûnahtan önceki durumuna benzetti.¹ Hz. İbrahim'in çocukları sünnet oldukları için Torah'a muhatap olmaya hak kazandılar. Ve böylece yaradılışın amacının tahakkuku sünnet yoluyla oldu.²

Sünnet emri İsmail'in ölümünden sonra indiği için İsmail'in çocuklarına uygulanmadı.³ Sünnet Esau'nun çocuklarına da uygulanmadı. Çünkü Esau Tanrıyla ahidle gelen ayrıcalık ve sorumluluğu kabul etmedi.⁴ Böylece Hz. İbrahim'in bütün oğullarından yalnızca İsrail'in çocukları sünnetin muhatabı oldu.⁵

Tanrı Hz. İbrahim'in imanını on yolla denedi. Bu sınavların sonucunda, Tanrı Hz. İbrahim'den sevgili oğlu İshak'ı kurban etmesini istedi.⁶ Bu sınavlardan sonra Tanrı Hz. İbrahim'e yalnız onun çocuklarının İsrail statüsüne ulaşabilmesi ayrıcalığını verdi.⁷ Tanrı ayrıca günah işleseler bile onları terketmeyeceğine dair söz verdi.⁸

Bütün hepsi içinde yalnız Hz. Yakub çocuklarını Tanrı yolunda yönetti. O bu yüzden kendini Tanrı'ya hizmete adanmış milletin babası seçildi.⁹ Hz. Yakub bir meleklerle gûreşti ve onu yenince, bu babalık şerefine erdi.¹⁰ Güreş ruhânî bir boyutta oldu. Hz. Yakub'un bu gûreşten galip çıkması onun çocuklarına kötülükleri yenebilmeleri için gerekli gücü verebilecek vasıfta olduğunu sembolize etti.¹¹

Hz. Yakub baldırından yaralanmıştı.¹² Bu kötülüğün kısmi başarısını ve Hz. Yakub'un çocuklarının inançlı insanlar olarak dayanmaları gereken işkenceleri temsil etti. Hz. Yakub yalnızca çocuklarının zorluklara karşı dayanabilmeleri üzere kutsanmaları karşılığında sorumluluğu ve sonuçlarını üstlendi.¹³

1 TB., Berakhoth, 48b, 49a.

2 TB., Nedarim 31b.

3 TB., Sanhedrin 59b; TJ., Nedarim 3:8.

4 bk. Tekvin 25:25.

5 TB., Nedarim 31b, Sanhedrin 59b; Tekvin 25:1-6.

6 bk. Tekvin 22

7 TB., Yevamoth 63a; Tesniye 29:12.

8 bk. Tekvin 26:6; Çıkış 32:13; Levililer 26:44.

9 Rabbi Aryeh Kaplan, The Handbook of Jewish Thought, 48.

10 bk. Tekvin 32:26-29.

11 TB., Hullin 91b.

12 bk. Tekvin 32:25; TB., Hullin 90b, 91a.

13 bk. Rabbi Aryeh Kaplan, The Handbook of Jewish Thought, 48-49.

Sonra melek Hz. Yakub'a İsrail adını verdi.¹ Bu Hz. Yakub ve çocuklarının Tanrı indinde çok büyük olduklarını simgeledi ve onlar en büyük ruhâni güçlerin üstünde güçle güçlendiler.² Bu aynı zamanda Hz. Yakub'un oğullarının Tanrı'nın bayrağını taşımak üzere hep varolacağı, yaşayacağını da temsil etti.³

Sonra Tanrı Yakub'un gerçekten İsrail olduğunu onayladı.⁴ Akabinde Hz. Yakub Tanrı'nın en baştan kendi güzelliklerine vâris olmak üzere düşündüğü İsrail'in lideri oldu.⁵ İsrail yaratılıştan da önce var olan bir kavramdı; ama şimdi hem bu ismi hem de manasını taşımaya lâayık oldu.⁶

Hz. Yakub'un ataları bile İsrail'i her şart altında imanlarını koruyan bir millet haline getirmeye ehil değildiler.⁷ Bu yüzden Tanrı onlara Mısır'da 210 yıl geçirmelerini emretti.⁸ Bu zaman zarfında en sert işkencelere ve köleliğe mâruz kaldılar. Mısır köleliği âdeta bir arıtma fırını gibiydi.⁹ Zayıflar hep elendi. Bu arada İsraililer küçük bir çöl ailesi iken büyük bir millet oldular.¹⁰ Mısır köleliği sayesinde İsraililer bir yandan dünyanın en büyük medeniyetiyle tanışırken, diğer yandan güçlendiler ve birleştiler.¹¹ İsraililer bir çok yönden Tanrı'nın seçimine lâayık olduklarını ispatladılar. En aşağılayıcı kölelik altında bile kişilik ve ahlâki değerlerini korumayı başardılar.¹² Böylece Mısır'da İsrail oluştu, arındı ve Tanrı'nın bayrağını taşımaya ve Tora'yı almaya hazır hâle geldi.¹³ Fakat İsraililer birçok yönden Mısırlıların yanlış davranışlarını aldı. Tanrı İsraililerin Göç'ten önceki hallerini tasvir ederken şöyle buyurdu, "Onlara dedim: Herkes gözlerinin menfur şeylerini atsın, ve Mısır putları ile kendinizi murdar etmeyin; ben Tanrınız Rab'im. Fakat bana karşı âsi oldular, ve beni dinlemek istemediler, gözlerinin menfur şeylerini hiçbirini atmadı, ve Mısırın putlarını bırakmadılar. Ve Mısır diyarı içinde onlara karşı öfkemi başarmak için üzerlerine kızgınlığımı dökeceğim,

1 bk. Tekvin 32:29; Hoşea 12:4.

2 bk. TB., Hullin 92a; Hoşea 12:5.

3 TJ., Ta'anith 2:6.

4 Tekvin 35:10.

5 bk. Tekvin 32:29; Levililer 18:25.

6 Rabbi Aryeh Kaplan, The Handbook of Jewish Thought, 50.

7 Tekvin 15:13.

8 bk. TB., Megillah 9a; Çıkış 12:40.

9 bk. Tesniye 4:20; Yeremya 11:4.

10 bk. Çıkış 1:7; Tesniye 10:22.

11 Rabbi Aryeh Kaplan, The Handbook of Jewish Thought, 50.

12 Çıkış 12:6.

13 TB., Berakhoth 5a; Çıkış 20:20.

dedim. Fakat aralarında bulundukları, milletlerin gözünde ismim bozulmasın diye kendi ismim uğrunda çalıştım; o milletler ki, onların gözü önünde İsrailoğullarını Mısırdan çıkararak kendimi onlara bildirdim.”¹

Sonuçta İsraililer Tanrı tarafından atalarının hatırına seçilmişlerdi. Şöyle buyrulur; “Rab atalarından hoşnut oldu, onları sevdi ve onlardan sonra zürriyetlerini sizi, bugün olduğu gibi bütün kavmların arasından seçti.”²

İsraililer Mısır’a tarihin görmediği mucizeler içinde yetiştirilmek üzere yalnızca babalarının hatırına gönderildiler. Kutsal Kitap’ta şöyle buyrulur; “Çünkü sen Tanrın Rabbe mukaddes bir kavmsın: Tanrı Rab yeryüzünde olan bütün kavmlardan kendine has kavm olmak üzere seni seçti. Rabbin sizi sevmesi ve sizi seçmesi bütün bütün kavmlardan daha çok olduğunuz için değildi; çünkü bütün kavmlardan az idiniz: fakat Rab sizi sevdiği, ve atalarınıza ettiği andı tutmak istediği için Rab sizi kudretli elle çıkardı, ve kölelik evinden, Mısır kralı Firavun’un elinden sizi kurtardı.”³

Göç tarih kayıtlarında eşine raslanmaz bir olaydır. Tanrı kendini bütün millete gösterdi, ve âdeta tarihin ve doğanın rotasını değiştirdi. Şöyle buyrulur; “Tanrınız Rabbin Mısır’da senin gözlerinin önünde sizin için yaptığı şeylere göre Tanrı imtihanlarla, alâmetlerle ve hârikalarla, ve cenklerle, ve kuvvetli elle, ve uzanmış kolla, ve büyük dehşetlerle gidip başka bir millet içinden kendisi için bir millet almağa kalkıştı mı? Rab, kendisi Tanrıdır ondan başkası yoktur bilesin diye sana bu gösterildi.”⁴ Göç yalnızca İsrailileri Tanrı’dan haberdar etmekle kalmadı, Tanrı’nın olaylara nasıl müdahale ettiğini de gösterdi.⁵

“Yahudiliği diğer dinler arasında benzersiz kılan olay Göç (Exodus) ve onunla ilgili olaylardır. Diğer inançlar hep özel mesajları olduğunu iddia eden ve etrafına bir grup toplayan insanlarla başlar. Sonra onların takipçileri öğrendiklerini yayarlar ve taraftar toplarlar. Böylece bir din doğmuş olur. Gerçekten dünyadaki her büyük din buna benzer şekilde

1 Hezekiel 20:7-9.

2 Tesniye 10:15.

3 Tesniye 7:6-9.

4 Tesniye 4 :34,35.

5 bk. Çıkış 20:2.

meydana gelmiştir.”¹

Temel istisnâ Yahudiliktir. Üç milyon insanı² Sina Dağı eteğine toplayan ve mesajını veren Tanrı’dır. Her erkek, kadın ve çocuk Tanrı’nın On Emri söyleyen sesini duydu.³ Böylece Tanrı ile İsrail arasında kalıcı bir antlaşma yapılmış oldu.

Mısır’dan bu benzersiz çıkarılış İsrail’in Tanrı’ya karşı benzersiz sorumluluğunu ifade eder. Tanrı buyurur ki: “İsrailoğulları benim kullarımdır; Mısır diyarından çıkardığım kendi kullarımdır; ben Tanrınız Rab’im.”⁴ Aynı şekilde Tanrı şöyle buyurdu: “Tanrınız olmak için sizi Mısır diyarından çıkaran Rab benim; sizde mukaddes olacaksınız, çünkü ben mukaddesim.”⁵ Tanrı Göçten önce şöyle söz vermişti: “Sizi kendim için bir kavm olarak alacağım, ve size Tanrı olacağım; ve sizi Mısırlıların yükleri altından çıkaran Tanrınız Rab ben olduğumu bileceksiniz.”⁶

Atalarının üstünlüklerinin yanında İsraililerin de birçok benzersiz meziyetleri vardı.⁷ Yeryüzündeki bütün milletler içinde yalnızca İsrail’in müthiş bir imana ve tarihin değişik şartları içinde Tanrının öğretilerine sımsıkı sarılmak üzere emsalsiz azme⁸ sahip olduklarını Tanrı biliyordu.⁹ Sanki Tanrı bütün milletlere Tora’yı kabul etmelerini önermişti de hiçbirini kabul etmemişti.¹⁰ Ama İsrail’in bu teklife tereddütsüz cevabı şu oldu: “Tanrının bütün söylediklerini yapacağız ve itaat edeceğiz.”¹¹

Dolayısıyla İsrail’in seçilmesinin temel sebebi onların Tora (Tevrat)’yı hemen kabul etmeleri oldu. On emri vermeden önce Tanrı şöyle buyurdu: “Şimdi, eğer gerçekten sözümü dinleyecek ve ahdimi tutacaksanız, bana bütün kavmlardan has kavm olacaksınız; çünkü bütün dünya benimdir.”¹²

Böylece İsrailoğulları Tanrı tarafından onaylandılar ve tamamen ayrı

1 Rabbi Aryeh Kaplan, The Handbook of Jewish Thought, 52.

2 bk. Çıkış 12:37.

3 Çıkış 1:17.

4 Levililer 25:55; bk. Sayılar 15:41; Tesniye 11:10.

5 Levililer 11:45; bk. TB., Baba Mezia 61b.

6 Çıkış 6:7; bk. II. Samuel 7:24; Yeremyâ 24:7.

7 TB., Yevamoth 79a.

8 Tesniye 7:6.

9 Malaki 1:11.

10 TB., Abodah Zarah 2b; Çıkış 20:2.

11 Çıkış 19:5; TB., Shabbath 88a.

12 Tesniye 7:6; Çıkış 19:5.

bir ırk oldular.¹ Tanrı buyurdu ki: “Bana mukaddes olacaksınız: çünkü ben, Rab mukaddesim, ve benim olmanız için sizi kavmlardan ayırt ettim.”² Fakat seçilmiş olmanın sorumluluğu ayrıcalığından daha fazladır. İsrail hiç durmadan Tanrının öğretilerini bütün dünyaya yaymakla görevlidir. Tanrı bu konuda şöyle buyurur: “Ben, Tanrı, sizi doğrulukla çağırdım ve insanlara ahid olarak kıldım, milletlere ışık olasınız diye.”³ Bu yahudi olmayanlara da Tora’nın öğretilmesi demek değil, onlara evrensel emirlerin anlatılacağı demektir.⁴

İsrail Tanrının varlığına şahit olmakla görevlidir. Tanrı İsrail’e şöyle dedi: “Siz şahitlerim, ve seçtiğim kulumsunuz, ta ki, bilip bana inanasınız ve ben olduğumu anlıyasınız; benden önce Tanrı olmadı, ve benden sonra olmayacak.”⁵

“İsrail insanlığın kalbi gibidir: sürekli atar ve insanlara Tanrı inancını ve O’nun öğretilerini ulaştırır. Bu evrensel mesajın tebliğ edilmesi için icabında acılara ve işkencelere katlanılacaktır: nasıl zeytinyağı elde etmek için zeytini sıkmak gerekirse, İsrail’in özü ve ruhu da yayılmak için işkence gerekir.”⁶

İsrail’in dünyaya dağılması bile insanlara Tanrı’ya nasıl hizmet edileceğini göstermek içindir. Ama İsrail’in dünyaya dağılması gerçeği, onların işkenceyle yok edilemeyeceğini garanti eder.⁷

İsrail’in Tanrı katındaki eşsiz yeri sebebiyle doğru yoldan ayrılan insanların bu hataları hemen düzeltilmelidir. Tanrı Buyurdu ki: “Yeryüzünün bütün aşiretlerinden yalnız sizi tanıdım, bundan dolayı bütün fesadlarınızı sizin üzerinizde yoklayacağım.”⁸ Fakat Tanrının İsrail’i cezalandırması babanın çocuğunu cezalandırmasına benzer. Tanrı şöyle buyurur: “Yüreğinde bileceksin ki, Tanrın Rab, adam oğlunu tedip eder gibi seni tedip eder.”⁹

1 bk. TB., Baba Mezia 114b; Yevamoth 61a; Shabbath 150a; Hezekiel 34: 3!.

2 Levililer 20:26; krş. Levililer 19:2.

3 İşaya 49:6, 42:6.

4 TB., Hagigah 13a, 11a; Sanhedrin 59a.

5 İşaya 43:10; krş. İşaya 43:21, 44:8.

6 Rabbi Aryeh Kaplan, The Handbook of Jewish Thought, 56.

7 TB., Pesahim 87b; Hoşea 2:25.

8 Amos 3:2; TB., Abodah Zarah 4a.

9 Tesniye 8:5, Çıkış 20:20.

Fakat genelde, Tanrı bütün acılara rağmen kendi isteklerini yerine getirmek üzere İsrail'in daima varolacağına dair söz verdi. Tanrı bununla ilgili şöyle buyurdu: "Dağlar yerinden kalkar, ve tepeler sarsılır; fakat inayetimin senin üzerinden kalkmaz, ve selâmet ahdim sarsılmaz."¹ Tanrı devam ediyor ve şöyle diyor: "Sana karşı yapılan hiçbir silah işe yaramayacak; ve hükümde sana kalkan her dili suçlu çıkaracaksın. Rab kullarının mirâsı budur, ve onların salâhı bendendir."²

Tanrı İsraille onların daima kendi sözlerinin tebliğcisi olacaklarına dair bir ahid yapmıştır. Onun için şöyle dedi: "Onlarla ahdim şudur: Senin üzerinde olan Ruhum, ve ağzına koyduğum sözlerim, şimdiden tâ ebede kadar senin ağzından, ve zürriyetinin ağzından, ve zürriyetinin zürriyeti ağzından ayrılmayacak."³

İsrail her ne kadar tarih boyunca işkence edilmiş ve aşağılanmış olmasına rağmen sonunda mutlaka temize çıkacaktır. Tanrı dedi ki: "Sen bırakılmış, ve nefret görmüş olduğuna, ve içinden kimse geçmediğine karşılık olarak, seni ebedi övünme, ve çok nesillere meserret kılacağım. Ve milletlerin sütünü emeceksin, ve kıralların memelerini emeceksin."⁴ İsrail'in sonunda dünyayı güzelliğine kavuşturacağı Tanrının sözüdür, ve görev başarıları kadar asla yok edilemez. Tanrı buyurdu ki: "İsrail'in dünyayı düzeltmedikçe başarısızlığa uğraması veya yenilmesi söz konusu değildir, çünkü adalar onun gelmesini (şeriatını) bekliyorlar."⁵

En önemlisi İsrail'in yeryüzünde Tanrının yaratmadan muradını gerçekleştirme vazifesidir.⁶ Tanrı İsrail'e dedi ki: "Ben gökleri dikmek, ve dünyanın temellerini atmak, ve Siona: Kavmım sensin, demek için sözlerimi senin ağzına koydum, elimin gölgesiyle seni örttüm."⁷ Buna göre Tanrı, İsrail ve Tora (Tevrat) birbirleriyle bağlantılıdır. Tora lambanın yağı, İsrail de ışığı bütün yaratılmışlara ışık saçan fitil gibidir.⁸

1 İşaya 54:10.

2 İşaya 54:17.

3 İşaya 59:21.

4 İşaya 60:15,16.

5 İşaya 42:4; krş. TB., Menahoth 53b.

6 krş. TB., Shabbath 88a; Abodah Zarah 3a, 5a.

7 İşaya 51:16; krş. TB., Sanhedrin 99a.

8 Rabbi Aryeh Kaplan, The Handbook of Jewish Thought, 58.

B. Seçilmiş Halk Anlayışı

İsrail'in, Tanrının "Seçilmiş Halkı" doktrini ahit nosyonunun ayrılmaz bir parçasıdır. Bu kavram temelde İsrail halkının evrensel ilâhla olan sıkı ilişkisine atıf yapar. İsrail'in Tanrının "Seçilmiş Halkı" doktrini Tevrat'ta köklüce işlenmiş, Talmud, felsefe, mistik ve de çağdaş Yahudilik'te geliştirilmiştir.¹

1. Tevrat'ta Seçilmiş Halk Anlayışı

İbranice bhr (seçmek) kökü Tanrının halkı olarak anlaşılabilecek İsrail hakkında bulunan özü ifade eder. Bu terim, sıradan, normal anlamına ek olarak Tanrı tarafından kişilerin, rahipler gibi, özel bir işle görevlendirilmesini de ima eder. "Çünkü tanrın Rab, ebediyete kadar Rabbin adına hizmet üzere, senin tüm kabilelerin arasından gelen onu ve onun soyunu seçti.

Bu kök aynı zamanda kutsal mekan için özel bir yerin tahsis edilmesini işaret etmek üzere kullanılır. "Fakat yalnızca Tanrın Rabbin kendi mekanı olarak kabilenin arasında seçeceği yere bak... oraya gideceksin." (Bhr, Tanrı tarafından kişi ya da herhangi bir yerin seçilişi anlamına geldiği gibi; İsrail halkıyla ilgili teolojik özel bir anlama sahiptir: "Çünkü sen Tanrın Rabbe mukaddes bir kavimsin; Tanrın Rab yeryüzünde olan bütün kavmlardan kendine has kavm olmak üzere seni seçti. Sen adanmış bir halksın."²

Seçim fikri Deutoronomistler, onu ifade etmek üzere "seçilmiş" teknik teolojik terimi kullandıklarında halihazırda ve bütün İbranice Tevrat'ta geçen ahdin özüdür.

Çağdaş kritik araştırmalar bunu ahid olarak tanımlayabilirse de biblikal yazarların bunu bir ilişki olarak gördüğü konusunda genel bir uzlaşma vardır. Bununla birlikte Tanrı ve insan arasındaki ilişki "seçmek" ten daha geniş bir anlama sahiptir. Mesela Amos 3:2'de³ "yada" (yakından bilmek) fiili bu tip bir ilişkiye işaret eder. Bu ayetin ikinci

1 Steven T. Katz, Jewish Ideas and Concepts, 163.

2 Tesniye 7:6.

3 "Yeryüzünün bütün aşiretlerinden yalnız sizi tanıdım, bundan dolayı bütün fesadlarınızı sizin üzerinizde yoklayacağım" Amos 3:2.

yarısı, seçilme doktrininin özel imtiyazlar değil, fakat yükümlülükler getirdiğini işleyen klasik pasajlardan biridir.

Deuteronomik yazarlar, Tanrının seçtiği İsrail halkının statüsü, veya bu anlaşmanın daha ötede bir teolojik yorumunu sunarlar. Bu ahid aşkın motive ettiği ilahi bir seçim eylemi üzerine temellendirilmiştir.¹ "Sen büyük bir halk olduğun için Rab kalbini senin üzerine koymadı ve seni seçmedi-gerçekten sen halkların en küçüğüdür; fakat Rab seni sevdiği için...." Böylece İsrail'i seçen Tanrı başka bir milleti de seçebilirdi. Uygun bir şekilde, Deuteronomik yazarlar ve Deutere İsrail özellikle İsrail Tanrısının evrensel yönetimine önem verir, öte yandan aynı zamanda İsrail'in seçilişinin ona bir takım sorumluluklar getirdiğinin de altını çizer. Tekvin 18:19² ve Nehemya 9:7³'de "seçme" fiilini imalı olarak kullanıp sorumlulukları bildirir. Bu ilahi seçme bundan dolayı, insani sorumlulukları gerektirir. Yeşu 24:22⁴'de; İsrail bu seçimle, "Onun emirlerini koruma ve Onun kanunlarını uygulamak" zorunda bırakılır.⁵

Dünya milletlerinin tapındığı aslı olmayan ilahlardan farklı olarak, Tanrı Cyrus'un zaferlerini ve İsrail'in mucizevi restorasyonunu (Babilonya'dan bereketli topraklara dönüş) önceden bildirir. İsrail dünya milletlerini yalnızca bir etkin tanrının olduğu konusunda ikna edecektir ki, bu tanrı onlara iyilik getirebilecek ve onlar da gerçek dini ağaçlarının meyvası olarak dünyanın sonuna kadar ve "aydınlık" (yani mutluluk) içinde kalacaklardır. Tanrının hizmetçisi İsrail hakkında İşaya 49'daki tartışma; Tanrının ona yüklediği görev fikri üzerinde odaklanır. İşaya 49:16 ve devamındaki pasaj Yeremya 1:47 ve devamındakiyle kıyaslanmaktadır. Hatta İşaya'dakinin Yeremya'daki pasaj üzerine

-
- 1 Rabbin sizi sevmesi ve sizi seçmesi bütün kavimlerden daha çok olduğunuz için değildi, çünkü bütün kavimlerden az idiniz. fakat Rab sizi sevdiği, ve atalarınıza ettiği andı tutmak istediği için Rab sizi kudretli elle çıkardı, ve kölelik evinden, Mısır kralı Firavun'un elinden sizi kurtardı." Tesniye 7:7,8.
 - 2 "Kendisinden sonra oğullarına ve evi halkına salâh ve adalet yapmak için Rabbin yolunu tutmalarını emretsin diye, onu tanıdım; ta ki, Rab onun hakkında söylemiş olduğu şeyi İbrahim'in üzerine getirsin." Tekvin 18:19.
 - 3 "Ya Rab, sen o Tanrısın ki, Abramı seçtin (baharta)."
 - 4 "Ve Yeşu kavme dedi: Öyle ise şimdi aranızda olan yabancı ilâhları atın, ve yüreğinizi İsrailin Allahı Rabbe meylettirin." Yeşu 24:22.
 - 5 "Ta ki, onun kanunlarını tutsunlar, Ve onun şeriatlerini yapsınlar. Rabbe hamdedin." Mezmurlar 105:45.
 - 6 "Ey adalar, beni işitin; ve uzaktaki milletler, iyi dinleyin; ana rahminde iken Rab beni çağırdı; anamın karnında iken andımı aldı." İşaya 49:1.
 - 7 "Ve bana Rabbin sözü geldi: Ana rahminde iken sana şekil vermeden önce seni tanıdım, ve sen doğmadan önce seni takdis ettim." Yeremya 1:4-5.

temellendiği de ileri sürülmektedir. Yeremya “yabancı milletlere” yalnızca gelecekte haber veren bir peygamber olarak görülürken¹ İsrail onlara kurtuluş ışığını getiren bir peygamber olarak takdim edilmektedir. Bu seçime dayalı özerklik fikri İsrail'in milletler adına acı çekmesi fikrine yol açmaktadır, “acı çeken hizmetçinin” bilinen bir rolü.

“Ve bununla beraber düşman memleketlerinde oldukları zaman, onları tamamen yok etmek, ve kendileri ile olan ahdimi kırmak üzere kendilerini reddetmeyeceğim, ve onlardan nefret etmeyeceğim; çünkü ben onların Allahı Rabbim.”²

2. Talmud'da Seçilmiş Halk Anlayışı

Kutsal metinde tarif edilen Tanrı ve İsrail arasındaki ilişki biblikal dönemin kapanışından sonra, yalnızca Pharısik-rabbini gelenek içinde değil fakat hem Filistin, hem de Diaspora'daki diğer hareketler içerisinde dini düşünce ve teolojik tasavvurun odak noktası olarak kaldı.

Seçilmiş halk doktrinini güçlölle savunurken bizzat Rabbiler İsrail'in seçilişinin Sina'da Tevrat'ın gönüllölle kabulölle üzerine temellendirdiği konusunda ısrar ettiler. Bu fikir hâlihazırda Çıkış 19:5'de ifade edilmektedir: “Ve şimdi eğer gerçekten sözölmlölle dinleyecek ve ahdimi tutacaksanız, bana üstölle bütün kavimlerden has kavim olacaksınız; çünkü bütün dünya benimdir.” Bu düşünce Tevrat'ın serbestölle diğer dünya milletlerine sunulduğunu söyleyen Rabbiler tarafından geliştirildi. Bunların hepsi, bununla birlikte, kendi kötü hayat tarzlarıyla çeliştiği için kısıtlayıcı emirlerden dolayı bunu reddetmiş ve yalnız İsrail onu kabul etmişti. Bilginlerde İsrail tarafından Tevrat'ın şevkle kabulölle büyük bir önem atfetmişti, hatta onun muhtevasıyla tanışmadan önce bile böyleydi: Na'aseh ve nishma - “yapacağız ve dinleyeceğiz, diye İsrail cevap verir”; putperestlerse “dönek halk” olarak onlarla alay eder.”³

Öte yandan, İsrail çocukları ve Tanrı arasında özel bir aşk ilişkisinden

1 “Bak, bugün milletler üzerine, ve ölkeler üzerine, kökünden sökmek ve yıkmak için, helâk etmek ve yok etmek için, bina etmek için ve dikmek için seni koydum.” Yeremya 1:10.

2 Levililer 26:44.

3 bk. TB., Kethuboth 112a.

bahsedilir. Bu, Neşideler Neşidesi'ne rabbinik allegorik yapılan tefsirin temelini oluşturur. Şöyle bir söylem de dile getirilir: "İsrail aziz kutsal kişinin önünde ne kadar sevgili: çünkü onlar her nereye sürülmüşse Shekhinah da (ilahi görünüş) onlarla birlikte olmuştur."¹

Rabbinik literatür bu seçim ve özel ilişkiden kendiliğinden bir seçim olarak bahsetmez; bu seçimi istisnai kutsallık, alçak gönüllülük veya sadakat duygusu gibi ilahi tercihle İsrail'in tavrı yada karakterine bağlar. Böylece, mesela, Talmud'da izzet ve affediciliğin nitelikleri İbrahim'e ve onun soyuna atfedilir ve gerçek bir yahudinin de belirgin bir özelliğidir, bundan dolayı onlar seçilmişlerdir. Fakat Solomon Schechter'in de işaret ettiği gibi "İsrail'in kendine ait istisnai bir yararlı niteliğe sahip oluşları konusunda belli bir zemin oluşturmaya çalışan rabbiler bile bu seçilmişliğin bir ödül olarak değil hürce sunulan Tanrı aşkı olduğu hususunun farkındaydılar."²

İsrail'in seçilmişliği konusunda rabbinik düşünce ifadesini şu ortodox liturjide bulur: "sen bizi bütün halklar arasından seçtin: bizi sevdin ve bizden zevk duydun ve bütün dillerin üstüne yücelttin: emirlerinle bizi kutsadın ve bizi hizmetine koydun." Aynı şekilde, İsrail'in seçilişi ve onun, Tanrı'nın Tevrat'ını koruyucu olarak rolü Tevrat okumasında kutsama ifadesi şeklinde ortaya çıkar. "Bizi kutsadın, Ey RAB, efendimiz, Evrenin kralı, bizi bütün halkların arasından seçtin ve bize Tevrat'ını verdin."

Hristiyanlığın doğuşu ile birlikte, Kilisenin "gerçek İsrail" oluşunu iddiası, seçilmiş halk olarak İsrail doktrinini polemiksel bir duruma soktu. Zulüm ve sıkıntı döneminde yahudi bilincinde önemli bir yer işgal eden bu doktrin büyük bir güce kaynaklık oluşturdu. Benzer şekilde İsrail'in Tevrat'a bağlılığı ve kabulü'nün seçilmiş halk oluşunu temin ettiği tarzındaki talmudik açıklama da diğer dinler dönüş ve sıkıntı zamanlarında geleneğe ve halakhah'a bağlılığa yardım etti ve Yahudilerin var olması için rasyonel bir zemin hazırladı. ³

1 TB., Megillah 29a.

2 Steven T: Katz, Jewish Ideas and Concepts, 166.

3 Steven T: Katz, Jewish Ideas and Concepts, 167.

3. Ortaçağ Yahudi Düşüncesinde Seçilmiş Halk Anlayışı

Ortaçağ Yahudi felsefesinde yahudi halkının özel bir statüsü olduğu şeklindeki nosyon en açık ve en radikal ifadesini Judah Halevi'nin Kuzari'sinde buldu. Halevi'ye göre tüm yahudi halkı ilkin Adem'e verilen özel bir dini özellikle donatılmıştı, bu bağış sonradan seçilmiş temsilciler vasıtasıyla tüm İsrail halkına verilmişti. Böylece miras alınan ilahi etkinin sonucu olarak Yahudi halkı eşsiz bir şekilde tanrıyla ilişkiye girmişti. Bundan öte, bu görüşe göre, ilahi etkinin sebebi ile, İsrail'in seçilişi, İsrail halkını hedefleyen doğa üstü bir inayete bağlılığıda ima ediyordu, insanlığın geri kalanıysa, tabiatın ve sıradan inâyetin kanunlarına bağlıydı.

Seçilmiş bir halk olarak İsrail nosyonu Judah Halevi'nin düşüncesinde önemli bir yer kaplarken, diğer ortaçağ yahudi filozoflarında yalnızca bir olgu olarak işlenir. Saadiah'a Tanrının, yahudi milletin gökler ve yer kadar uzun zaman var olacağı şeklinde verdiği söze önem vermeyerek işaret eder ve yalnızca İsrail'in kurtuluşla müjdelendirildiği ve kıyamda yalnızca onların olacağını kabul eder.¹ Abraham ibn David Halevi'nin yalnızca İsrail'in peygamberliği almakla ödüllendirildiği görüşünü kabul ederken, Hasdai Crescas ve Isaac Abrabanel onun İsrail'deki doğa üstü inayet kavramını tekrarlar. Buna karşılık, Yahudiliğin bir başka vahiye nesh edilemeyeceğini (Guide 2:39) onaylayan Maimonides'de Yahudiliğin seçilmişliği fikri çok az yer işgal eder.

Yahudi düşünürleri arasında daha aşırı ve dışlayıcı seçim doktrininin yorumları kabaca gayr-ı yahudi dünya tarafından uygulanan zulümlere reaksiyonun bir sonucu olarak görülmektedir. Dahası bir yahudi içine kapalı olmaya Getto²'nin kendi Gettosunun içine çekilmeye zorlamıştı. Dahası o zalim gayr-i yahudi dünyasından İsrail'in farklılığını vurgulamaya meyillendi. Sadece böyle yapması onun acı çekmesini akledebilir ve tahammül edebilir bir hale dönüştürebilir. Bu tip bir yorum Kabbalistik fikirdeki onun en yüce noktasına ulaşır. Bu Kabbalistik görüşe göre İsrail'in ruhları tamamen Tanrı'dan çıkarken gayr-i yahudilerin ruhları

1 Beliefs and Opinions, 3:7, 7:3.

2 Ortaçağda bazı Avrupa şehirlerinde bulunan yahudi mahalleleri.

sırf ana malzemedir. Böylece bir yahudi nihayet gayr-i yahudi dünyada kendi yerini bulmaya izin verilirken; en fazla modern çağda özellikle, doktrinin daha az dışlayıcı çehresi kendisini te'yid etmektedir.

4. Modern Düşüncede Seçilmiş Halk Anlayışı

18. yüzyıl Aydınlanmacılığı ve Batı Avrupa yahudilerinin tedrici politik hürriyetleri yahudilerin eşsizliği fikrini doğrudan ve dolaylı olarak etkisizleştirdi ve dejenere etti. "Modern" yahudilerin ilklerinden Moses Mendelssohn, Yahudiliğin metafizik muhtevasının felsefeyle uzlaşan "akıl dini" ve yahudi olanla olmayanın Tanrının aşkı ve kurtuluşu konusundaki taleplerinin denk olduğunu savundu. "İnsan niye yahudi kalmalıdır?" sorusuna Mendelssohn yahudilerin Sina'da vahy ile tarihsel olarak damgalandıklarını ve böylece vahyi taşımak zorunluluğunda olduklarını söyleyerek cevap verir. Zaten yahudilerin bundan bir çıkarı da yoktur.

Bu evrensellik teması, çeşitli yorumlar altında, büyük ölçüde yahudi cemaatinin büyük çoğunluğu arasında dolaylı ya da açık olarak devam etti. Ek olarak, özellikle de reform çevrelerinde, yahudilerin eğitim rolüne önem veren yahudi misyonunun biblikal düşüncesi yeni şartlar içinde gelişti ve onlara adapte oldu. Artık İsrail'in eşsizliğinin, yalnızca onun ilâhi ve ahlâki emirleri tutması dolayısıyla olduğu fikri geliştirdi ki, İsrail bunları dünya milletlerine aktaracaktı.

Bununla birlikte, bu fikir içerden ve dışardan saldırılara, eleştirilere ve yanlış yorumlara yol açtı. Anti-Semitler bunun yahudi üstünlüğünün üstü kapalı olarak telaffuzu olduğu olduğunu düşündüler ve yahudilerin dünya egemenliği için bir programın temeli olduğunu iddia ederek karikatürize ettiler. Uydurma "Zion Yaşlılarının Protokolleri" gibi anti-yahudi dökümanlara cesaret veren görüş bu olmuştur.¹ Yahudilerin kendilerini, seçilmiş halk olarak kabul ettirme hususunda gayr-i yahudi dünyanın belirli kesimlerinin yanlış anlamaları özellikle Hilaire Belloc'un şiirinde hulasa edilmiştir: "Tanrının Yahudileri seçmesi ne tuhaf, O bir acaip değildi. Yahudiler Tanrıyı seçerler."

Kilise bu görüşünü sürdürmüştür ki, onların İsa'yı reddetmeleri

1 Steven T. Katz, *Jewish Ideas and Concepts*, 168.

sebebiyle yahudiler, kilise tarafından miras alınmış olan onların iltimaslı pozisyonlarını tanımamak sureti ile kaybetmişlerdi. Bu iddia asırlarca Hristiyan toplumunda yahudilere karşı bir muamele husunda etkili bir rol oynadı. Böylece bilinen modern liberal Hristiyan ilahiyatçılar İsrail'in seçilen olma özelliğinin ilgasını reddetmişlerdi. Leo Beak'ta görüldüğü gibi bir paragrafta: "Her halk bir tarih için, insanlık tarihinde bir paylaşma için seçilmiş olabilir. Ama daha çok tarih, diğer kavimlere nazaran bu kavme (İsrail'e) bahşedilmiştir."

Modern çağda, İsrail'in seçkin olma kavramının tenkidi ana olarak evrensel ve humanist eğilimler vasıtasıyla ortaya çıkmıştır. Yahudiler, insanlar arasında insanlardır. İsrail diğer milletler arasında bir millettir. Böyle bir kritizmin çehresiyde geleneksel kavramın savunulması tamamen bir felsefik ve teolojik görevdir. Modern yahudi düşüncesi hâlâ geleneksel kavramın yeniden savunulması problemiyle uğraşmaktadır. Şöyle bir yolla: Bir taraftan hem yahudiliğin evrensel değerlerine atıfta bulunup diğer taraftanda yahudi tarihi ve ruhani tecrübesinin spesifik karakterine adaletli bir şekilde yaklaşan bir uslupla bu doktrini savunmaktadır.¹

1 Steven T: Katz, Jewish Ideas and Concepts,169.

İKİNCİ BÖLÜM
YAHUDİLİKTE
YAHUDİ OLMAYANLARIN DURUMU

A. Tevrat'ta Yahudi Olmayanların Durumu

Kadim İsrail iki yabancı sınıf içermektedir: yerli (mukim) yabancılar ve İsrail topraklarında misafir olarak kabul edilen ecnebler. Ecnebler zarim veya nokhrim olarak atfedilir.¹ Tevrat'a göre onlar kendi eski (asıl) vatanlarının himayesine girmeyi saklı tutarlardı. Eski sosyal ve politik statülerini muhafaza ederlerdi. Bir keresinde onlar istilacı olarak gelmişlerdi.² Daha çok sıkça onlar topraklara ticari ilişkiler için ve meşguliyet için girmişlerdi. Cârî hukuk (kanunlar) onlarla alakalı değildi. Ve onlar yabancılarla muamele ile alakalı halk gelenekleri vasıtasıyla korunmaktaydılar.³ Ayrıca İsrailliler ve komşuları arasındaki mukaveleden doğan özel çalışmalarla da korunmaktaydılar.⁴ Tesniye'nin yasamasında bir İsrailli kendi İsrailli hemşerisine yapamamasına rağmen bir yabancıya aşırı faiz uygulayabilir. Ve borçların yedi yılda bir affı yabancılar için geçerli değildir.⁵ Diğer taraftan, inanç tarafından bu da yasaklanmıştır.⁶ Bir yabancı dini kanunlar tarafından tahdit edilemez. Tabii bir ölümle ölmüş hayvanların ecnebiye satılmasına izin verilmiştir.⁷ Şu gerçek ki Tesniye, yabancıların tahta çıkışına da karşı özel yasaklama ihtiva eder.⁸ Ve yine şu bir gerçek ki, Süleyman özellikle Tanrı'nın onların dualarını dinlemesini niyaz etmiştir.⁹ Bu da monarşi yılları boyunca işgalci bazı yabancıların önemli pozisyonlarını göstermektedir.

1 bk. Çıkış 21:8, 29:33.

2 bk. II. Samuel 22:45-46; Obadya 11.

3 bk. Eyub 31:32.

4 bk. I. Krallar 20:34.

5 bk. Tesniye 23:21, 15:3

6 bk. Çıkış 12:43.

7 "Hiç bir leş yemeyeceksiniz; onu yesin diye şehirlerinde olan garibe verebilirsin; yahut yabancıya satabilirsin; çünkü sen Allahın Rabbe mukaddes bir kavmsin." Tesniye 14:21.

8 bk. Tesniye 17:15.

9 bk. I. Krallar 8:41.

Yabancıların aksine ger ise (yerleşik yabancı) kendini kabul ettirdiği bir çevrede şöyle böyle istikrarlı bir şekilde yaşamaktaydı. Arapça kelime olan (câr) komşu gibi o tamamen refahı için efendisine (kendisini koruyana) bağlı olarak korunmuş bir yabancıdır. W.R.Smith'in zikrettiği gibi ger statüsü logal imtiyazlarının (haklarının) tamamını kullanmasına rağmen dokunulmaz olan misafirinkiyle (statüsü) aynıdır. O kendi koruyucularına karşı ondan vefalı olması umlur.¹Ve yine kanunlar vasıtasıyla sınırlandırılmış olması da umulur.²

Çıkıştan önceki mukim yabancılar bir sınıf olarak İsrail'de bilinmekteydi. Aksine İsraililer bizzat ataları gibi gerim idiler.³ Yabancılar zahiren Mısır'ı terkettikleri zaman rütbelerine göre cezbedildiler⁴ ve onların sayıları Kenan'ın fethi zamanı boyunca daha da arttı.⁵ Büyük bir farkla en büyük gerim sayısı Kenan'daki ilk yerleşiklerin sayısına eşit idi. Bu yerleşiklerin çoğu Tesniye'nin emrine göre öldürülmemişti.⁶ Ne de tam köleliğe indirilmişlerdi.⁷ Muhacirlerde ayrıca onların arasında sayılmışlardı.⁸ Kıtık ve kuraklık zamanında mülteci yabancılar ayrıca, işgalci yabancılardan önce kaçan mültecilerle sığınmışlardı. Zira toprağın tüm imkanları İsraililere ait idi.⁹ Gerim gün boyunca rençberlik ve zanaatkarlıkla uğraşırlardı.¹⁰

Ahit'in onları sınıflayan tüm kitapları onları "bağımlı" olanlar arasında saymaktadır¹¹ ve 10 emir (Decalogue) onları senin yabancın (stranger=misafir) olarak atfetmektedir.¹² On emir onların İsrail halkı içinde en aşağı pozisyonunu resmen açıklamaktadır. Ufak bir topluluk mal-mülk kazanırken onların çoğu doğuştan fakir ve yerli fakirler muamelesi görürlerdi.¹³ Böylece onlar meyvaların paylaşımına¹⁴, tarlanın

1 bk. Çıkış 21:23.

2 bk. Sayılar 15:15-16.

3 bk. Tekvin 15:13, krş., 23:4; Çıkış 2:22, 22:20.

4 bk. Çıkış 12:38,48

5 bk. Yeşu 9:3.

6 "Allahın Rab senin önünde ele vereceği, ve sen onları vuracağın zaman; onları tamamen yok edeceksin; onlarla ahdetmeyeceksin, ve onlara acımayacaksın." Tesniye 7:2.

7 krş. I. Krallar 5:29; II. Krallar 2:16-17.

8 krş. Rut 1:1

9 bk. Levililer 25:23-24.

10 bk. Tesniye 24:14-15; krş. 29:10.

11 bk. Çıkış 20:10; Tesniye 5:14.

12 bk. Çıkış 23:12.

13 krş. Levililer 25:47.

14 bk. Levililer 19:10.

uçları ve harmandan sonraki artakalan başakları toplamaya izin verilmişti.¹ Diğer fakir halklarda olduğu gibi onlara da üçüncü yılın 1/10'inden bir pay² ve Sabbatük yılın mamülünden de bahşedilmişti.³

Yabancıların savunmasızlığı onları incitmesi sebebiyle, zayıflık için Tanrının özel alakası İsraililere sık sık hatırlatılmaktadır⁴ ve İsraililere onların haklarına tecâvüz etmemeleri emredilmiştir⁵ ve onların ırzına tecâvüz edilmemeli⁶ ve kanun önünde eşit muamele görmeleri emredilmiştir.⁷ Kazâen adam öldürme durumunda mültecilerin şehirleri dahi açılırdı.⁸ Çünkü yabancılar ve şehirliler için tek standart vardır.⁹ Ayrıca İsraililerin gerin refahına istekli olmaları ve gere kendilerinden biriymiş gibi arkadaş olmaları emredilmiştir. Zira İsraililer Mısır'da kendi öz halkının çektiklerini böylece hatırlayabilirler.¹⁰

Zamanın geçmesiyle gerim kültürel ve dini olarak asimileye uğramıştı. Meselâ Davud'un hükümdarlığı sırasında Hititli olan Uriah gibi¹¹; Edomite olan Doeg, Saul zamanında YHWH'nin bir âbidi idi.¹² Gerden, nokhri'nin aksine bir çok durumda İsraililerin dini ibadetlerini ifâ etmesi talep edilmiştir. Böylece gerim dini tezkiyeyle alakalı kanunlara konu olmuştu.¹³ Akıbayla zina¹⁴ ve bazı yiyecek tabuları ile alakalı kanunlara¹⁵ ve keffaret gününde oruçla alakalı kanunlara konu olmuştur.¹⁶ Yakılan sunakların takdimine izin verilmiştir¹⁷ ve eğer sünnet olmuşlarsa Fısıh bayramında kurban etmeye izin verilmiştir.¹⁸ Gerçekten onların İsraililerden az olmayacak şekilde YHWY'e vefalı olmaları umulmaktadır.¹⁹

1 bk. Levililer 23:22.

2 bk. Tesniye 14:29.

3 bk. Levililer 25:6.

4 bk. Çıkış 22:21,22; Tesniye 10:17-19.

5 bk. Çıkış 22:20; Yeremyâ 7:6.

6 bk. Tesniye 24:14.

7 bk. Tesniye 1:16; 24:17; 27:19.

8 bk. Sayılar 35:15.

9 bk. Levililer 24:22.

10 bk. Levililer 19:34; Tesniye 10:19.

11 bk. II. Samuel 11:11.

12 bk. I. Samuel 21:8.

13 bk. Sayılar 19:2-10.

14 bk. Levileler 18:26.

15 bk. Levililer 17:10-16; Tesniye 14:21.

16 bk. Levileler 16:29.

17 bk. Levililer 17:8; 22:18; Sayılar 15:14.

18 bk. Çıkış 12:48-49; Sayılar 9:14.

19 bk. Levililer 20:2; Hezekiel 14:5-8.

Bununla beraber sosyal farklılıklar bırakılmış ve bazı gerimler diğerlerinden daha iyi konumdaydı. Edomitler ve Mısırlıların üçüncü nesilleri Rabbîn cemaatine kabul edilebildikleri halde¹, 10. nesilde olsalar bile Ammonitler ve Moab'lılar kabul edilmezler.² Dahası kutsallık yasası, İsraililere kendi yandaşlarını köleliğe mecbur kılmamalarını öğütlerken bile³; onlara da bilhassa yerleşik yabancıların çocuklarına aynı şekilde davranmalarına izin vermişti.⁴ Bir İbrani köle (ger'e ait olan) hemence kefaletle bırakılır ve eğer edilmezse yubil (jubilee) yılına kadar hizmet eder.⁵ Fakat o İsrailiye aitse, yubileyeye kadar hizmet eder.⁶ Mukabil olarak bir İbrani, bir İsrailinin kiralık kayıtlı ve bir işçisi olarak hizmet edebilir.⁷ Fakat yalnızca bir yabancıнын kiralık işçisi gibidir.⁸ Gerçekten ger (muhtedi)'in mütevâzi pozisyonu genellikle kutsallık yasasında geçen bir kullanım vurgulanmaktadır. "Ülke benimdir, siz ancak benimle mukim yabancısınız."⁹

Pratikte tâbiki malı-mülkü olmayan imkansızlık içinde yoksul hale gelen ve günlük işçiler olarak kendilerine destek verilmesi gereken İsraililer de vardı.¹⁰ Ve şüphesiz refah içinde olan ve toprak kazanmış hale gelmiş gerimlerde mevcut idi. Bu ise iki sınıf arasındaki uçrumu daraltmıştı ve akabinde birbirlerine karışmakla sonuçlanmıştı. İki grup arasındaki evlilikler meydana gelmiş, sadece İsrail ve Filistin'in en eski halkları arasındaki evlilikler Tesniye 7:3-4' göre yaslanmıştı. Ezra ve Nehemya'nın teorisinde Filistinli olup İsraili olmayanlarla olan evlilik beraberliği illegal olarak gözükmektedir. Çünkü Tesniye 7:3-4 ve 23:3-9 onlarla alakalı kanunlar bunu emreder. Diğer milletlerden olan dönmelerin içe çekilmesi ılımlı olarak zikredilmiştir. "Ve ülkelerin halklarının pisliklerinden Tanrı'nın öğretilerine çekilen herkes."¹¹ Bu gibi ihtidâ olayları İşaya 56:3 ve Zekerya 2:15 ; 8:20'de ima edilmektedir. İşaya ve Yeremya'da geçen gayr-i yahudi ihtidaların kehâneti meşhurdur. Son devir II. tapınak zamanında "ger" terimi muhtedi (proselyte) ile aynı

1 Tesniye 23:8-9.

2 bk. Tesniye 23:4.

3 bk. Levililer 25:39.

4 bk. Levililer 25:45-46.

5 bk. Levililer 25:47.

6 bk. Levililer 25:39.

7 bk. Levililer 25:40.

8 bk. Levililer 25:50.

9 bk. Levililer 25:23-25.

10 bk. Tesniye 24:14; Levililer 19:19.

11 bk. Nehemya 2:59-60; 6:21 ve Ezra 6:21;10:29

mânâda kullanılmıştır . Ve yabancılar İsrailin dini yandaşları olarak kabul edilmişlerdir.

Halbuki yukarıda bahsedildiği gibi ger kelimesi Tevrat'ta muhtediye (proselyte) isnad için alınmıştır. Ger toshab "mukim yabancı" farklı ve özel şahsa ait olarak sayılmıştır. O Tevrat'ın emirlerinin hepsini değilde bir kısmını kabul eden gayr-i yahudidir. Bu da İsrail topraklarında ikamete izin verilmiş olmasının ve vatandaşlık haklarının çoğuna sahip olması neticesiyledir. Rabbiler tarafından ger toshab olarak kabul edilmesine sebep olacak bir çok meziyetler ve kayıtlar bir çok görüş ifade edilmiştir. Bu tehditler putperestlikten feragatten başka, Tevrat'ın tüm disiplinlerini (Musevilerin dini yemekleri hariç) kabul edilmesine kadar herkese uzanır.¹ Halakhah'ın Nuh'un yedi kanununu kabul eden kişiyle alakalı olduğuna karar verilmiştir.² Ger toshav kanunları, imtiyazları ve sınırlandırmaları bilhassa Talmud'da geçmektedir. Bununla beraber şu geçmektedir ki; Ger toshavın kabul edilmesi yubil'in (Jubilee)³ geçerli olduğu dönem boyunca izin verilmişti. Yine ayrıca hukukun , güçlü olmadığı Talmudi zamanlarda da izin verilmişti. Bu tartışma tamamen akademiktir.⁴

Yalnızca son ikinci tapınak boyunca, yahudi ve gayr-i yahudi arasında keskin ayrılık ve bariyer (engel) ortaya çıktı.⁵ Ahd-i Atik'te yedi Kenani millete hasredilen evlilik yasağı genişletildi.⁶ Ezra'nın reformlarını takiben tüm yahudi olmayanlar da içine dahil edildiler. Monoteizmin kabulü yahudileri farklı kılan bir işaret olmuştu.⁷ Yahudiler putperestliği -ki, kendileri ile dışındakileri ayıran karakteristik özelliği- tamamen taretmeleriyle saygındılar. Buna ilâveten düşük ahlâk, sosyal ve ahlâki standartlar tarafından kuşatılan yabancılar devamlı olarak üzerine basa basa zikredilenlerdi. Gayr-i yahudilerle yapılan sosyal bir temas devamlı olarak zararlı ve tehlikeli sosyal ve ahlâki tesire girme olarak addedilirdi. Sonuç olarak bu dönem boyunca dünya bölünmüş olarak kabul edilerek Yahudi Milleti ve Dünya Milletleri olarak ikiye ayrılmıştır. Ferd bazında ise, "Yahudi" ve putperest (oved kokhavim u-mazzalot," genelde

1 bk. TB., Abodah Zarah 64b.

2 Maim. Yad, Issurei Biah 14:7; Shulhan.Aruk, Yoreh De'ah 124:1

3 Jubilee: Tevret'ta 50 yılda bir köleleri serbest bırakma kanunu.

4 Chief editors, Roth Cecil, "Strangers and Gentiles", Ejd., XV, 421.

5 Chief editors, Roth Cecil, "Gentile" Ejd., VII, 410

6 bk. Tesniye 7:1-4.

7 TB., Megillah 13a; Ester 6:2.

kısaltılmış “akkum” kelimesi yıldızlara ve gezegenlere tapanları için kullanılır; ama daha sonra tüm putperestler için kullanılmıştır.) olarak ayrılmıştı. Düşkünlere yardım, hastaları ziyaret ¹ bir yahudinin bir gayr-i yahudiye bayramlarında barış içinde kutlaması² gibi insanlık telâkkileri gayr-i yahudi ile yahudiler arasındaki uçurumları aşmaya yöneliktir. Sonuç olarak gayr-i yahudi tabiri ve onlara karşı olan tavır Talmudik devirden sonra dikkati çekecek şekilde Biblikal devir boyuncakinden farklıdır.³

B. Talmud'da Yahudi Olmayanların Durumu

Rabbînik literatürde gayr-i yahudi (goi, akkum) ve Hıristiyan (Nozeri) arasındaki ayırım farkı sık sık Roma görevlilerinin ihtiyatlı yaklaşımlarıyla ortaya çıkan metin değişikliklerinin verdiği anlaşılması güç kelimelerdir. Bu yüzden Mısırlı, Amalika'lı, Zadoki ve kuti (Samaritan =Samiri) goi, akkum gibi orjinal nozerinin yerinde sıkça kullanılırdı.⁴ Muhtemelen Resh Lakish bir gayr-i yahudi Sabbath'ı gözettiği halde ölümle cezalandırıldığını vurgularken, “Tevrat'ı bir gayr-i yahudiye öğretmemek gerektiği”⁵ kuralını koyan R. Ammi'nin durumunda da gözlenebilir. Sayısız ant-i hıristiyan polemik pasajları içeren metinler ancak nozeri'den sonra gerçek anlaşılmış olup kuti veya zadoki'nin benzerleri yerinde kullanılarak kelime iyileştirilmiştir.⁶

Geniş bir coğrafi alanı kaplayan, 500 yıllık Talmud literatürü gayr-i yahudilerden çokca vazetmektedir. Aslında Hadrian zamanının işkence görmüş yahudilerinin aşırı antipatisinden kaynaklanan görüşlerini bize ilham etmektedir. Meselâ Simeon b. Yohai'ye göre, yahudi olmayanların en iyileri öldürülmelidir.⁷ Bu aşırı görüşlerden ilk Sasani Babili'nin daha sıcak atmosferinin yumuşak ifadelerine gelinmiştir. Böylece bütün bu ifadelerin hepsi kendi içerisinde bulunduğu coğrafi ve tarihi kanunu gözönünde bulundurulmalıdır.⁸

1 bk. TB., Gittin 61a.

2 bk. Mishnah Abodah Zarah 1:3.

3 Daniel Sperber, “Gentile”, Ejd., VII, 411.

4 Daniel Sperber, “Gentile”, Ejd., VII, 411.

5 TB., Hagigah 13a, krş. Sanhedrin 59a.

6 Daniel Sperber, “Gentile”, Ejd., VII, 411.

7 TJ., Kiddushin 4:11, 66c.

8 Daniel. Sperber, “Gentile”, VII, 411.

Genel olarak yahudilerin yahudi olmayanlara olan davranışı, yahudi olmayanların yahudilere olan davranışının aynı olmuştur.¹ Bir gayr-i yahudinin bir yahudiyle olan sıcaklığı oldukça sıcak ve boşu boşuna karşılıklı oluyordu.²

Yahudilerin Talmudik dönem boyunca yahudi olmayanlara olan antipatileri sayısız sebepler tarafından akim bırakılmış ve birkaç seviyede icra edilmiştir. Bu yüzden gayr-i yahudiler, yahudilere olan zulümlerine karşı kınanmışlar³ ve ahlakları takdir edilen olarak sayılmıştır.⁴ Böylece yahudilerin gayr-i yahudilere olan antipatileri onların yahudi olmadıklarındandır. Yâni ırki bir önyargı değil ama daha ziyâde putperestlikleri, ahlâki düşüklükleri ve diğer yanlışlıkları sebebiyle motive edilmişti.⁵ Yahudi standartlarına göre doğru olanlar olarak kabul edilenler; mamafih tamamen gelecek dünyanın mükâfatına hak kazanmışlardır.⁶ Johanan tarafından kılınan bir başka farklılıkta; Filistin dışındaki gayr-i yahudilerin gerçekten putperest olmadıklarını, fakat körü körüne atalarının geleneklerini taklid edenler olduklarını açıklamaktadır.⁷

C. Yahudi Hukukunda Yahudi Olmayanların Durumu

Gayr-i yahudi figürleri pek geniş olarak Talmud kanunlarında, geniş resmi kategorilerde (kişisel statü kanunlarında olduğu gibi) evlilik, miras, proselytizasyon, temas kanunları, vekil olma, ispat (kanıt) ve zararlar ilgili kanunlar, saflık ve kirlilik kanunları ve mülkiyet çeşitleriyle ilgili kanunlar ve tapınağa sunduğu kurban ve sunaklar gibi geniş bir literatür olarak geçmektedir.⁸ Temel tavır şudur ki tüm yahudi olmayanlar kesin evrensel şeriatın dini, ahlâki ve sosyal yedi Nuh yasası olarak konu teşkil ederler. Böylece yahudi olmayanlar yahudi şeriatında resmi (legal) bir şahsiyettir. Yine Talmud, Roma hükümetinin bir keresinde iki memurunu yahudi şeriatını öğrenmeleri için gönderdiğini nakleder.

1 bk. Ester 2:3.

2 bk. TB., Baba Kamma, 38a.

3 TB., Baba Kamma, 117a, Abodah Zarah 25b.

4 TB., Yevamoth 98a, Abodah Zarah 22b.

5 bk. TB., Avodah Zarah 17a-b.

6 bk. TB., Baba Bathra 10b; Sanhedrin 13:2.

7 TB., Hullin 13b.

8 Daniel Sperber, "Gentile", Ejd., VII, 411.

Dikkatli bir çalışma sonucu şunları söylemişlerdi: Biz sizin tüm kanunlarınızı iyice inceledik ve aşağıdaki örneğin dışında tamamını adil bulduk. Bir yahudinin öküzü bir gayr-i yahudininkini boynuzlarsa, öküzün sahibi yahudi zarardan muafır. Ama bununla birlikte bir gayr-i yahudinin öküzü yahudininkini boynuzlarsa, o gayr-i yahudi zararları ödemeye mahkumdur. Fakat diyorsunuz eğer komşu¹ bu gayr-i yahudiye hariç tutarsa o zaman o gayr-i yahudinin öküzü bir yahudininkini boynuzlasa bile muaf olur. Ve yini diğer taraftan gayr-i yahudiye dahil tutarsa o zaman kendi öküzünü bir gayr-i yahudininki boynuzladığında zararı ödemeye mecbur olacaktır.²

Yahudi olmayanlara karşı hukuki bir ayrı muamele vardır ve genellikle bu da objektif bir sebebe dayandırılır. Meselâ şu olguda olduğu gibi: Bir gayr-i yahudi asla yahudi sosyal mukavelesine bağlı değildir. Bu yüzden Talmud şunu uygular ki, kaybolan malı sahibine iade emrini verir³; ama bu emir, eğer kaybolan malın sahibi bir gayr-i yahudi ise uygulanmaz.⁴ İş bu durum gayr-i yahudilerin yahudilerle bu gibi durumlarda karşılıklı bir harekete girmemesinin sebebidir. Benzer şekilde bir gayr-i yahudi şahitlik yapamaz.⁵ Çünkü yahudi olmayanlar dürüst değildir ve güvenilir de değildir.⁶ Burada şunu da zikretmek gerekir ki yahudiler bu gibi kimlik ayırımına dayalı aynı hatalara karşı şüphe içerisindedirler. Diğer taraftan bu yahudi olmayanlar ile yahudileri ayırdedici kurallar öncelikle yahudileri asimilasyon tehlikesinden korumak içindir.⁷ Gayr-i yahudi üzüm bağlarına ve şaraplarına karşı yasaklar veya gayr-i yahudi yiyecekler tehlikesine karşı yahudileri muhafaza içindir. Uygulamada gayr-i yahudilere karşı farklı muameleler yasaklanmıştır. Çünkü bu gibi muamelelerin dostça ilişkileri tehlikeye düşürebilmeleri mümkündür.⁸ Yahudi fakirlerinin desteklendiği gibi, Talmud yahudi olmayanların düşkünlerini sadakalarla desteklemeyi emreder⁹ ve bu yüzden faizi gayr-i yahudilere yüklemeyi emreder.¹⁰

1 bk. Çıkış 21:35.

2 TB., Baba Kamma 38a.

3 Tesniye 22:1-3.

4 TB., Baba Kamma 113b.

5 TB., Baba Kamma 15a.

6 TB., Bekoroth 13b.

7 Daniel Sperber, "Gentile", Ejd., VII, 412.

8 TB., Abodah Zarah 26a., Baba Kamma 113b.

9 TB., Gittin 61a.

10 TB., Baba Mezia 70b.

D. Ortaçağda Yahudi Olmayanların Durumu

Talmud kanunları ortaçağlarda yahudi hayatının sosyal ve ekonomik realitelerine karşı putperestlerle yahudiler arasındaki teması asgariye indirmeyi amaç edinmişti. Talmudik devirde yahudiler devamlı olarak iktisadi yönden kendilerine yeten topluluklardı. Yahudi ile yahudi olmayanlar arasındaki irtibatı hakkındaki birçok Talmudî tahditleri kaldıran tarihi izahlar hâli-hazırda tosafistler tarafından geliştirilmişti.¹ İktisadi ve bunun neticesinde de sosyal olarak yahudi olmayanlarla olan ilişki kaçınılmaz bir ihtiyaç idi. Bu yüzden günlük hayatta Talmudî sınırlandırmalar ölü bir kağıtta kalıp hayata geçirilemeyen sözlerden ibaretti. Bu gerçeği dikkate alan R. Menahem Meiri şunu yazacaktır: "Zamanımızda hiçbir kimse Talmudî uygulamayı gözetmez. Ne bir Gaon ne bir Rabbi ne bir Bilge ne bir dindar, ne de bir sahte dindar." Şartlar altında devrin Halakhist'leri genelde ihmal edilmiş bir problem olan Talmud kanunlarıyla kamu uygulamasının uzlaştırılması problemiyle karşı karşıya gelmişlerdi. Tosafistler arasında bu diyalektik olarak Talmud kaynaklarını yeniden yorumlamanın bir süreciyle üstesinden gelmişti. Herbir spesifik kanun câri pratiğe uygun olsun diye yorumlanmıştı. Sözceliği yahudilerin bayram gününde yahudi olmayanlarla ticari alışverişi yasaklayan Talmud kanunu, pazar günleri hristiyanlarla ticaret yapmaya imkân sağlaması için yorumlanmıştı.² Rashi bu çeşit münasebetlerin sadece Christmas ve Easter hakkında yasaklanmış olduğunu beyan eder.³ Aynı şekilde bir başka tavırda tosafist R. Elhanan tarafından yahudi bir ev sahibinin bir hristiyanı evini kiralaması meselesinde takınılmıştır.⁴ Arasına hukuk ile uygulama arasındaki ihtilaf Talmud'a istinâden putperestlerle, İsrail topraklarının dışında yaşayan hristiyanlar arasında bir ayırım çizmek suretiyle üstesinden geliniyordu. Tosafistler, "Biz hristiyanların putlara tapmadığı hususunda kesin emin değiliz."⁵ derlerken R. Gershom tarafından hâli-hazırda takınılan tavırla onlar bu ibareye kategorik olarak başvurmalarında başarısız olmuşlardır.⁶ Ortaçağ

1 Theodore Friedman, "Gentile", Ejd., VII, 412.

2 TB., Abodah Zarah 2a.

3 TB., Sanhedrin 2a.

4 bk. TB., Abodah Zarah 13a, 21a

5 TB., Abodah Zarah 2a.

6 Theodore Friedman, "Gentile", Ejd., VII, 413.

Halakhistlerinin hristiyanlarla putperestler arasındaki tam bir farklılığın tam olarak kabul edilip edilemeyeceğine dair tereddütleri onların dini kararlarında da ortaya çıkmıştır. Meşhur tosafist Dampierre'li R. Isaac hristiyanların kesin bir monoteist sayılamayacağı görüşündedir. Halakhahlara göre hristiyanlar, üçlemeci inanca karşı emredilmeyen Nuhçuların kategorilerine girerler.¹ Günlük hayatın zaruretlerine binaen Ortaçağ Halakhistleri yahudi olmayanların ekmek, yağ ve şarap kullanmaları gibi Talmud'un yasakları hususunda bir yumuşaklık içerisine girmişlerdir. R. Menahem Meiri halakhistlerin bu tutumuna eşsiz önemli bir istisnâ vazetmiştir. Zamanının rasyonalist felsefesinden derince etkilenererek putperestler ile hristiyanlar ve müslümanlar arasında temel bir ayırım çizdi. Daha sonra yazar ki; din tarafından disipline edilmiş insanlar ve prensipte ekonomik ve sosyal irtibatlarla onlarla ilişki içerisine girilmiş yahudiler olarak onlardan bahseder. Bu hususlarda yahudiler ve hristiyanlar arasında yapılacak hiçbir haksız ayırım yapılmamalıdır.² Bununla beraber o kendi uyguladığı kararlarda bir yahudi kimliğini kaybetmeye sürükleyecek onların kanun ilgasının eski tüm sınırlandırmaları tehir etmek hususunda tereddüt içerisindedir. Maimonidies bir halakhist rolünde olarak öyle bir pozisyon sunar ki hem ortaçağ hüküm verenlerin hükümleriyle hem de R. Menahem Meiri'ninkiyle taban tabana zıt bir tutum sergilemektedir.³ Yahudi-müşrik ilişkileri hakkındaki Talmudî limitasyonlar kendi zamanına da başvurulabilir. Devrin ahlâki literatürü, Sefer Hasidim göze çarpan bir tenâkuz sergiler. Çok sayıdaki örnekte hristiyanlık ve bu dinin ritüel objeleriyle alakalı herhangi bir ilişkiye karşı uyarı niteliğindeki Talmud kanununun çok ötesine gitmiştir. Böylece tosafistler yabancı bir inancın ritüel objeleri hususundaki muameleye karşı yasaklamayı kaldırırlarken, Sefer Hasidim bu işi kesin haram kılar. Zirâ onun ahlâki öğretilerinde yedi Nuh emrini gözetten bir gayr-ie karşı ahlâki bir vicdanın sesini dinlemeyi nasihat etmektedir. Çünkü Nuh'un kanunlarını yerine getiren böyle bir insan, Tevrat'ın öğretisiyle ilişkili olmayan bir yahudiyle daha şerefli sayılmalıdır.⁴ Coucy'lu R. Moses yahudi ile alakalı şunu açıklamıştır ki: Onlar ister hristiyan ister müslüman hiçbir kimseyi aldatmamalıdır. Bu yüzden kutsal olan İsrail'i milletlere bölmüştür. Yahudiler, gayr-i

1 TB., Sanhedrin 63b, Bekoroth 2b.

2 TB., Baba Kamma 113b, Abodah Zarah 20a.

3 Theodore Friedman, "Gentile", Ejd., VII, 413.

4 Theodore Friedman, "Gentile", Ejd., VII, 413.

yahudilere aldatıcı olarak davranırlarsa kim onları temizleyecek; yahudiler ne bir yahudiye ne da bir gayr-i yahudiye karşı yalan söylememeli, onları herhangi bir konuda yanlış bir yola sürüklememelidir.¹

E. Nuh Kanunları

İsrail'in Tevrat ve onun sorumluluklarını almasından 1000 yıl önce, mükemmel olarak vahyedilmiş bir hukuk ve ahlâk kanunu Adem ve Nuh'a verilmişti. Bu kanun bu biçimde ilk çağlardan beri bilinmektedir. Yahudi geleneğinde buna Nuh kanunları veya evrensel hukuk kanunları denir.

Hz. Âdem ve Nuh'a vahyedildiği gibi , yedi emir üzerine bina edilmiş olan bu kanun Tanrı ve insanoğlu arasındaki bir akidi somutlaştırıyordu. Bu emirler her insanı bağlıyordu.² Bu kurallar:

1- Evrensel kanuna göre yargılamak, onun doğruluğunu destekleyecek yargı mahkemeleri kurmak.

2- İnsanların işleri üzerinde hükümdar bir otorite olarak Tanrıya saygıyı ima ederek, Tanrı'ya şirk koşmama yasağı.

3- Tanrı'ya olan saygıyı yokeden, putperestliğe ve toplumun bünyesini tahrip eden onun eşlikçisi barbarlığa karşı yasak. Tanrının tam otoritesi inkar edilirse, kararlar menfaatlerle verilir. Bu yasak insanı kuvvete, memnuniyete, devlete yahutta Tanrı yerine herhangi bir otoriteden kaçınmaya götürür.

4- Cinayet yasağı (Mümesil yoluyla olanı da ihtiva eder.) insanın Tanrı suretinde yaratıldığı ve bu yüzden hayatının kutsal olduğunun iman edilip tasdik edilmesi üzerine kurulmuştur. Eğer öldürme veya din uğruna ölme (şehadet) alternatifi verildiyse, ikincisi seçilmelidir. Öldürmeye sadece nefs-i müdafâa veya Evrensel Emirleri ihlal edenleri cezalandırmak için izin verilmiştir. İntihar yasaklanmıştır. Bu kategori savaş kurallarını da ihtivâ eder. Savaşa sadece nefs-i müdafâa veya Evrensel Kanunu

1 Theodore Friedman, "Gentile", Ejd., VII, 414.

2 Rafael Eisenberg, Survival-Israel and Mankind, 4.

desteklemek için başka vasıtalar uygun olmadığı zaman izin verilmiştir. Doğrudan işkenceye izin verilmez. Tutsaklara insanca davranılmalıdır, canı ve malı başışlanmalıdır. Tutsaklara saygı gösterilmeli ve tarafsız olanlar tanınmalıdır. Elçiler korunmalıdır.

5- Haydutluk yasağı -Hırsızlık ve adam kaçırma- Kişilerin ve milletlerin mülkiyet hakkına saygı, yardıma ihtiyacı olanlar ve zayıflara yardım ve destekleme yükümlülüğünü de ihtivâ eder.

6- Akraba ile zina yasağı - homoseksüellik ve hayvanlarla ilişki -Aile temizliği ve yüksek ahlakı sağlamayı ima eder.

7- Canlı hayvandan bir parça veya taze etini alma yasağı. Merhametli olmayı ve bütün yaratıkların ızdıraplarını dindirmeyi ima eder. Yemek için bir hayvanı kesmek insanca yapılmalıdır.

Rabbînik geleneğince bu yedi kanun tüm insanlığa Tevrat tarafından emrolunan asgari ahlak görevleri olarak telâkkî edilir.¹ Yahudiler,tüm Tevrat'a riayet etmekle emrolunurken yahudi olmayanlar ; "Nuh'un ahdinin çocukları"dır.² O'nun emirlerini kabul eden biri ger-toshav (yerleşik yabancı veyahutta semitik dönme" semi- convert") sayılır.³

Yedi Nuh kanunu geleneksel olarak şöyle sıralanır;⁴

- 1- Putperestliğin haramlığı (Putlara tapmamak),
- 2- Tanrıya küfretmemek(küfür, kutsal şeylere satgısızlık etmemek),
- 3- Cinayet işlememek (kan dökme),
- 4- Cinsel günahlar (Akraba ile zina yapmak),
- 5- Hırsızlık,
- 6- Canlı hayvanların etini yememek,
- 7- Legal bir sistem ikame etmek (Mahkemeler kurmak).

Bu emirlerin altısına Hz. Adem'in kendisi muhatab olmuştur. Altıncı emir (canlı hayvanların etini yemek) onun zamanında yoktu. Hayvan eti yemek Nuh'un zamanına kadar zaten yasaktı. Nuh tufanından sonra izin

1 bk. Mishnah, Sanherin 56-60.

2 bk. Tekvin 9.

3 TB., Abodah Zarah 64b.

4 TB., Sanhedrin 56a-b.

verildi.¹ Dolayısıyla altıncı emir Nuh ve onun nesline gelmiş oluyor.² Emirler yedi ile son bulunduğu için , bu 7 emre "Nuh ve Oğullarının Emirleri" (Mitzoth Beney Noach) denir.³

İnsanların hepsi böylece yedi emre uyarak Tanrı'nın güzelliklerinden nasiplerini almış oluyorlar. Böylece bu emirlere uyan gay-i yahudilerin gelecek dünyada payı olduğu öğretiliyor.⁴

Bütün bu emirler Âdem'e⁵ ve Nuh'a⁶ hitab olunan ilâhi talepler olarak tefsir edilir. Âdem ve Nuh insanların babası, bu kanunlar da evrensel sayılır.

Putperestliğin yasaklanması sosyal istikrarı ve ferdi kurtuluşu temin etmektedir. Yahudi olmayanlar "Tanrıyı bilmek" zorunda değildir; ancak, yanlış tanrılardan dönmek zorundadırlar.⁷ Bu kanun gerçek putlarla ilgilidir. Mitolojilerle, kahramanlarla ve prensiplerle ilgili değildir. Nuh kanunlarına tabi insanlara inançlarından dolayı eziyet edilmez.⁸ Kan akıtmatsa eziyeti seçmek zorundadırlar.⁹

İslamın katı monoteizminin ışığında Müslümanlar Nuh'cu kabul edilir iken, Hristiyanların Nuh'cu sayılmaları tartışma götürür. Zira ortaçağlarda Hristiyanlık Nuh'cu sayılırdı. Çünkü bu din teslisçilik (shittuf) zemininde, yahudi olmayanlara yasak değildi. (Yoreh De'ah 151)¹⁰

Küfür, cinayet ve hırsızlıkla ilgili Nuh kanunları, yahudi olmayanlardan ziyâde yahudilere yönelikti. Maimonides onları sadece hukuk kuralı olarak kabul etmeyip ilahi olduğunu söyler. Yahudi modern düşünürleri, meselâ; Mendelssohn ve Herman Cohen Nuh Kanunlarını hem İsrail hem de yahudi olmayan milletlerin ahlâkî, genel rasyonel zemini olarak görürler. Nuhu da insanlığın ebediliğinin ve birliğinin sembolü görürler.¹¹ Nuh kanunları Tevrat'ın evrenselliğinin sadece bir adımıdır.¹²

1 Tekvin 1:29; TB., Sanhedrin 59b.

2 Tekvin 9:3,4.

3 TB., Abodah Zarah 64b.

4 TB., Sanhedrin 105a.

5 Tekvin 2:16.

6 TB., Sanhedrin 59b.

7 TB., Megillah 13a; Kiddushin 40a.

8 TB., Sanhedrin 74a ; TJ., Shevi'it 4:2.

9 TB., Pesachim 25b.

10 Steven S. Schwarzschild, "Noachide Laws", Ejd., XII, 1189.

11 Steven S. Schwarzschild, "Noachide Laws", Ejd., XII, 1190.

12 TJ., Abodah Zarah 2:1.

1. Yahudi Şeriatında

Amoraik devrede yukarıda sayılan yedi kanun, Nuh Kanunlarının anayasası olarak kabul edildiği kesindir. Ama bu kanunların sayısı hakkında dahil edilecek spesifik normlar hakkında uyuşmazlığın bulunduğu çeşitli tannaatik kaynaklar tarafından imâ edilir. Tosefta Avodah Zarah 8:6'da muhtemel dört yasak daha vardır:

- 1 - Bir hayvanın kanını içmek,
- 2 - Hadım etme (emasculation),
- 3 - Büyü ve hüddam,
- 4 - Tesniye 18: 10,11'deki belirtilen bütün büyüler.¹

Talmud değişik hayvan türlerinin çiftleştirilmesine, değişik türden ağaçların birbirlerine aşılmasına yasaklayıcı bilgileri içerir.² Tannaitik periyodda Rabbinik olmayan kaynaklarda daha değişik veriler vardır. Jubilees kitabı (7:20) Nuh tarafından oğullarına verilen 6 değişik emir listesinden bahseder.³Bunlar:

- 1 - Sadakata riayet,
- 2 - Ayıp yerlerini örtmek,
- 3 - Yaratıcılarını takdir etmek
- 4 - Ana ve babaya hürmet etme,
- 5 - Komşularını sevmek,
- 6 - Zina, necaset ve tüm pisliklere karşı korunmadır.

Resullerin İşleri (15:20), yahudi olmayanlara yönelik dört emirden bahseder: Putlardan, zinadan, boğularak öldürülen şeylerden ve kandan nehyeder. Bu dört emir yabancı olan ama yahudilerin buyruğunda yaşayan yabancıların uyması gereken kurallarla (Nuh Kanunları) ilişkisi olan tek kanundur.

1 "Aranızda oğlunu ve kızını ateşten geçiren, yahut falcı, yahut münecim, yahut sihirbaz, yahut afsuncu, yahut büyücü, yahut cinci, yahut ölümlere danışan bulunmayacak." Tesniye 18:10,11.

2 TB., Sanhedrin 56b.

3 Steven S. Schwarzschild, "Noachide Laws, (In Lewis Law)", EJd., XII, 1190.

2. Mahiyeti ve Amacı

Nuh kanunlarının doğal hukukun bir formulasyonu olarak vaz edilmiş mi veyahutta sadece israil'de ikamat eden yahudi olmayanların davranışlarını düzenlemek maksadıyla teşekkül ettirilmiş olup olmadığına dair Talmudik dönem sırasında ciddi ihtilafların çıktığını ifade eden göstergeler vardır. Doğal kanun görüşünü destekleyen en büyük iddia bunların kabul edileceği gerçeğidir.¹ Buna benzer olarak Rabbilerin Nuh kanunlarının altısının Adem'e vahyedildiği iddiası evrensellik görüşünü destekler. Canlı bir hayvan etinin yenmesini yasaklayan bu kanun en başta Nuh'a indirilmiş olabilir. Bu kanunların "Nuh'un çocuklarının yedi yasası" diye anılması bu görüşe katkıda bulunur. Nuh'un oğullarının yedi kanunu tabirindeki "Nuh'un oğulları" tabiri Rabbinik geleneğince bir teknik terim olarak yahudi şeriatının muhatap kabul ettiği yahudiler dışındaki tüm insanları içine almaktadır. Çünkü bu terimden başka yerli yabancıları gösteren bir terim mevcut değildi. Yedi Nuh emirlerinin teşekkül tarihini saptamak isterken bu devrin Hasmonean devrinin bir yahudi devletindeki gayr-i yahudilerin legal statüsüyle alakalı Rabbinik bağlantısının teklifini bulmuştur.²

Halbûki bir ortamın inşası yahudi mahkemelerinin hukuki kararları altındaki yerli yabancılar, hayatlarının düzenlenmesi ile alâkalı idi.³ Tabi ki yedi kanunun kendisi başka yorumlara da hâizdi. Yâni o ayrıca yahudi olmayanın hukûki durumunun bağımsız bir adalet mercii ile sağlanması ve yahudi medeni kanunu ve sistemi altındaki bir yahudi olmayana getirdiği şeylerle ilgilenir.⁴

3. Nuh Kanunlarının Dayanağı

Bir soru da bu yedi kanunun, bir gayr-i yahudiye bağlayıp bağlamadığı meselesidir. Talmud metinleri otoritenin temeli hakkındaki birbirine uymayan iki varsayım ihtava eder: ⁵

1 TB., Yoma 67b.

2 Saul Berman, "Noachide Laws, (Nature and Purpose)", Ejd., XII, 1190.

3 TB., Sanhedrin 56b.

4 Saul Berman, "Noachide Laws, (Nature and Purpose)", Ejd., XII, 1191.

5 TJ., Abodah Zarah 2:1 ; TB., Baba Kamma 38a, Hullin 92 a-b, Horayoth 8b :Sanhedrin 56b.

1 - Nuh kavmine emrolunan yedi kanun,

2 - Nuh kavminin kendilerinin kabul ettikleri yedi kanun.

Kanunların vahiy mi olduğu yoksa, insanların kendilerinin yapıp yapmadıkları arasındaki çatışma, Moimonides'in;" bir yahudi olmayanın Nuh kanununu kabul etmesi ancak, ilâhi kanunlar ve Hz. Musa'ya indirilen vahiyle olur." demesiyle maksimuma ulaşır.¹

Kanunların kaynağının vahiy olup olmadığı hususundaki çatışma Tevrat'ın yahudilerin üzerindeki bağlayıcılığı konusunda da ortaya çıkar. Bu çatışma şu şekildedir : "Yapacağız ve boyun eğeceğiz"² " Tanrı dağı onların üstünde bir fıçı gibi havada tuttu ve eğer Tevrat'ı kabul etmezseniz bu sizin gömülmeniz olur"³ dedi.

4. Sina Öncesi Kanunlar

Yedi Nuh kanununun açık geleneğine sahip olan amoraim, diğer Sina öncesi kanunların niçin bunlara dahil olmadığı sorusunun izahının güçlülüğünü çekmektedirler. -Yaratma, doğurma ve sünnet gibi.- Bu uygunsuzlukları açıklayabilmek için iki prensip öne sürmüştür.⁴

Sünnetin olmaması , Sina öncesi olan ve Sina'da tekrar edilmeyen bütün kanunlar, yalnızca İsrail için uygulanır.⁵ Doğurma görevi gayri-yahudi biri üzerine farzıyettir.⁶

5. Cezai Yükümlülük

Nuh Kanunlarının "başkalarına yasak olan herşey Yahudilere de yasaktır."⁷ prensibine bağlı olmasına rağmen, Nuh Kanunları yahudiler üzerindeki diğer yasaklamalar kadar kapsamlı değildir. Gerçekten bir

1 Saul Berman, "Noahhude Laws, (The basis of authority)" Ejd., XII, 1191.

2 Çıkış 24:27.

3 TB., Sabbathh 88a.

4 Saul Berman, "Nauchide Laws,(Nauchide Lawsand Pre Sinatic Laws)", Ejd., XII, 1191.

5 TB., Sanhedrin 59a.

6 TB., Yebamoth 62a.

7 TB.,Sanhedrin 59a.

yahudi olmayanın karşılığında ceza göreceği bir hareketin, bir yahudi tarafından işlendiği vakit suç sayılmayacağı durumlar vardır. Bir yahudi olmayan- küfür,cinayet, hırsızlık, canlı hayvan eti yemek-suçlarını işlerse cezalandırılır. Ama bütün bu suçları bir yahudi işlediği vakit suç olmaz.¹ Genel bir kural olarak, yedi kanundan herhangi birini Nuh milletinden bir kimse işlerse (ihlal ederse) boynu vurulurdu.²

6. Nuh Kanunlarının Kritiği

Nuh kanunları, yahudilerin yabancılara ve yahudi olmayanlara karşı takındıkları tavırlardır. Bu bağlamda gayr-i yahudilerin yahudilere mahsus sayılan Musa'nın emirlerinden önce yükümlü kıldıkları bibliikal emirler şeklinde izâh edilir.³

Yahudi milletinin gayr-i yahudilere olan dışlayıcı tavrı tedrici bir ilerleme idi. Davud zamanında (m.ö. 1000 civarı) bir Hititli yüksek bir görev de bulunuyordu. Hatta Filistinliler de ev sahibi olabiliyordu. "P" (Priestly Narrative) İshak ve Yakub'un exogami evliliğinden sakındığını zikrederken daha erken kaynaklar olan "E" (Elohist) ve "J" (Yahwist). Yusuf ve Musa'nın yabancı hanımlarla evliliğinden bahseder. Tesniye'nin zamanına kadar İsrail halkı mamafih sadece kendilerini düşünmüş ve diğer dinlerden farklı oldukları hususunda uyanık idiler. Putperest adet ve gelenekleri dışlanmıştı. Kenani halklar yasak kılınmıştı. Bir yabancı İsrailoğulları arasında ancak belli sınırlandırmalar çerçevesinde ikamet edebilirdi.⁴ Bu dışlayıcı tavır sarîh olarak evlilik, perhiz, tevarüs vs. gibi konularla alakalı yabancı muhacirlerle alakalı düzenlemeler içeren Rahipler Talimnamesin (Priests'Code)'de formüle edilmişti. P meşru kurbanı zikreder - Tanrı adına temiz ile temiz olmayan arasındaki bir ayıraçtır ki, bunlar Musa'dan önce bilinmeyen şeylerdi, Zira Nuh Musa şeriatından habersiz olmasına karşın yaşının standardına (P) göre âdil bir kişi idi. Nuh'un bütün torunları Tanrı'yı yaratıcıları olarak kabul ederdi.⁵

1 bk. TB., Sanhedrin 56a-59b.

2 TB., Sanhedrin 57a.

3 Kay D. Miller, "Noachian precepts", ERE., IX, 379.

4 Krş. Tesniye 23:3.

5 Kay D. Miller, "Noachian precepts", ERE., IX, 379.

Sürgün sonrası metinler gayr-i yahudilere karşı tutumlarında değişiklik gösterirler. Rut, Yunus ve Zebur'un bazı bölümleri¹ iyi niyet eğilimi sergilerler. Bu iyi niyet, Hikmet literatürü dolu toleranslı, daha geniş sempati içeren bir bölümü Grek tesiri yaratmıştır. Diğer yandan Yoel, Zekarya² ve Ester kesinlikle düşmancadır. Antiochus tarafından teşebbüs edilen zorla döndürmeler aynı yönde sayılabilir. Maccaben savaşları geleceğin Ferisilerinin fikir ve Prensiplerinden vazgeçemez softalığına yol açacaktır. Apocrypha'da daha şefkatli düzenlemelerin izleri varsa da yahudilerin takdis edilmesi (övülmesi) aynı derecede aşikârdır. Hz. Adem, İdris, Nuh ve İbrahim'in isimlerinin Apocalyptic literatürde kullanılması Tevrat (Torah)'la çelişki riskinden sakınmak için dizayn edilmiştir. Bütün bu isimlerin kullanılması ki bu durum, her devirde muteber olarak sayılmıştır. Hz. İsa'nın havarileri arasında yahudi olmayanlara karşı takınılan yumuşak tavır, yeni bir doğuma vesile oldu. Fakat bu Ferisim (Pharisaim)'deki dışlamacı unsurları, yoğunlaştırmaya yönelikti. Bu bağlamda İsa'dan sonra bir üç asır boyunca Rabbilerin tartışmaları Nuh kanunlarının içeriğinin yeterliliği ve doğruluğu hususundaydı.³

Nuh kanunları tüm Musa öncesi talimatları içermemektedir. Ama yalnızca Sina'da vahyedilen konulara uygun olanlardır.⁴ Meselâ sünnet gayr-i yahudilerden talep edilmemişti.

Bu genel prensibin vaz'ından biraz sonra Nuh kanunlarının odağı ve sayısı belirlenildi. Sanhedrin Risalesine⁵ göre bu kanunlar sayı olarak yedidir. Daha sonra liste büyüdü. XIII. yüzyılda Ulla Nuh'çuların itaatle memur olduğu ve onun açıklamasıyla yalnızca üçünü ifa ettikleri 30 emirden bahseder. Esas yedi bununla beraber en önemlileridir. Yahudilerin arasında yerleşmiş bir gayr-i yahudi asgari birisini ifa ederek muhtedinin tüm sorumluluk ve imtiyazlarıyla karşı karşıya gelebilir.

"Rabbiler öğretti ki; Naaman'ın proselytizmi (ihtidâsı) Nuh'un torunlarına verilmiş yedi emri ifâ içindir. Nebusaradan, mamafih gerçek bir proselyte idi. Sisera'nın torunlarından İsrail'in ekseriyeti arasında

1 Zebur 100:67

2 bk. Zekerya 9:14.

3 Kay D. Miller, "Noachian Precepts", ERE., IX, 379.

4 TB., Sanhedrin 59a.

5 bk. TB., Sanhedrin 56a.

Tevrat öğretilenlerdir. Hama'nın torunları Bne- Berak şehrinde Tevrat'ı öğrenenler olarak bilinir.¹ Rabbilerin nabzı şu aşağıdaki paragrafta gözükmetedir:

"Kendisini şeriatın (kanunun) muhatabı gören bir gayr-i yahudi ölümün bir günahıdır. O gayr-i yahudiye ait olan yedi kanunun dışında kendisini muhatab görmez ve böylece eğer bir gayr-i yahudi Shabbat'ı muhafaza ederse, haftanın günlerinden bir gün olmasına rağmen, o zaman o ölümün günahıdır. İzaha gerek yok. Şayet o kendisini bir festivale tayin ederse genel uygulama onlara dinde sapkınlık yapmalarına izin verilmemiştir. Bir gayr-i yahudi doğruluk sahibi bir ger olsa da ve kendisi tüm şeriat üzerine olsa da durum böyledir. Veya o kimse kendi hukukunda denir. Şayet o, şeriatı uygular ve Shabbath'ı gözetirse veya herhangi bir sapkınlık yaparsa o cezalandırılmalıdır ve dövülmelidir. Bildirilmiştir ki, bu yüzden o ölümün günahıdır, fakat öldürülmemelidir.

Sorun onlar için şehitliğin acısını çekmeye kulluğunu açıklasın diye, yedi kanunu sayıp saymama konusunda başgösterdi. Rabbi ekolü (ms. 3 yüzyıl) negatif yönde karar verdi. Çünkü Naaman Rimmon'un evinde secde etmesi için Elişa tarafından izin verilmişti.²

Mesihi kiralıktaki gayr-i yahudilerin kaderi de ayrıyaten tartışılmıştı. Çünkü onlar tüm yahudi şeriatını asla uygulamama şeklindeydi. "Rabbi Josa (m.s. 2. yüzyıl) ilan etti ki kendilerini şeriate götürmelerine ve phylacteries (Musevilerde Tevrat'tan kısa bir parça taşıyan deri bir kutu) giyinmelerine rağmen Gog ve Magog savaşını görünce şeriatı bir kenara attılar ve şöyle bağırdılar, "Onların zincirlerini parçalayalım ve prangaları bizim başımızdan savalım."

F. Yahudi Olmayanlarla İlgili Çeşitli Hükümler

1. Savaşla İlgili Hükümler

Yahwe İbranilerin milli tanrısıdır. Savaşçı bir kişiliği olduğuna dair kaynaklar çoktur. Bir savaşçı olarak halkını Mısır'dan çıkaran İsrail'i yabancılardan temizleyen O'dur. Kendisini Joshua'ya ordularının

1 Kay D.Miller, "Noachian Precepts", ERE. IX, 380.

2 II. Kırallar 5:18.

komutanı olarak göstermiştir. O'nun melekleri Joshua ve Barak'ın ordularına kılavuzluk ettiler ve Davud'a Arom'da zafer kazandırdılar. Yahwe'ye değişik tanrı vasıfları atfedilmiştir; dağ tanrısı, şimşek tanrısı olarak atmosfer olaylarını yönettiği; tarım tanrısı olarak; yer ve gök tanrısı olarak düşünülmüştür; hatta arslan-tanrı¹, ve öküz-tanrı² olarak düşünülmüştür. Ama o öncelikle savaş tanrısıdır.³ Halkının kazandığı zaferler O'nun başarısıydı.⁴ O'nun mucizeleri "Yahwe'nin Cenklere Kitabında" yazılmıştır.⁵ Ve O'nun sevgili hizmetkârı Davud idi.⁶ İsraililer savaşta "Yahwe ve Gideon'un savaş kılıcı" diye bağırırlardı.⁷ Meröz, savaş meydanına Yahwe'nin yardımına gelmediği için lanetlenmiştir.⁸

Şebâôth Yahwe ilk manası ne olursa olsun Yahwe'nin savaş tanrısı olduğunu belirtir, bazen de göklerin ordusu anlamına kullanılır.⁹ Şebâôth bazen de göklerin orduları anlamına da kullanılır. İbranilerin yanında¹⁰ Babilliler de yıldızlara savaşçı özellikler atfetmiştir. Şebâôth kelimesi İsrail halkı için de kullanılır.¹¹ Fakat Şebâôth kesin olarak Yahwe'nin İsrail halkının lideri olarak sıfatıdır.¹² Tevrat'ta kullanılan anlamıyla genel olarak insan orduları anlamındadır ve Yahwe'nin savaş tanrısı olarak lakâbıdır. Buna benzer lakâb olan marduk ummani (orduların marduk'u) Babil savaş tanrısı Tispak'a aittir.¹³

Savaş Tanrısı Yahwe'nin amblemi Ahit Sandığı idi. Yahwe'nin Samuel kitaplarında geçtiği yerlerin on birinde Ahit Sandığı da vardır. Bu Yahwe'nin varlığının sembolüydü¹⁴, ve Yahwe bir çocuk gibi savaş meydanına taşınırken oturduğu taht idi. İonyalılar tanrılarını şöenlerde taht üzerinde taşırlardı. Aslında Ahit Sandığı Savaş Tanrısı Yahwe ile o kadar bağlıydı ki biri deyince akla diğeri gelirdi.¹⁵ Ve Ahit Sandığı sanki

1 Hoşea 5:14, 11:10, 13:7.

2 I. Kırallar 12:28 Amos 4:4, 5:5, 7:9.

3 Çıkış 15:3.

4 Hakimler 5:11.

5 Sayılar 21:14.

6 I. Samuel 13:14.

7 Hakimler 7:18-19

8 Hakimler 5:23.

9 I. Samuel 17:45.

10 Hâkimler 5:20.

11 Çıkış 7:4,12:41; Yeremyâ 3:10.

12 I. Kırallar 2:6.

13 Mercer, Samuel Alfred Browne., "War-God", E.R.E., XII, 704.

14 I. Samuel 4:3; Sayılar 10:35, 14:44.

15 I. Samuel 4:7, 6:8.

Yahwe'nin kendisi imiş gibi selamlanırdı.¹

Tevrat'taki genel yapıya göre saldırı savaşları; Örneğin aç gözlü ve kendini beğenmiş Asya'lıların yaptığı, kötüdür ve suçtur. Ancak savunma ve özgürlük için yapılan savaşlar; Meselâ Hâkimlerin ve iyi kralların yaptığı gibi, iyidir ve Tanrı'nın buyruğudur. Kâfirlerin saldırıları bazen diğer insanların haklı cezalandırılmaları bakımından uygundur. Suç saldırganın; Hikmet ve insanların öfkesine kendini övdürten ve iyiyi kötüye egemen kılan güç Tanrı'nındır. Saldırı savaşı kuralının istisnaları da vardır. Ranaan'ın fethi din adamları tarafından bile aklanmış, uygun görülmüştür. O bölgenin fethi ve insanların kovulması hak idi. Çünkü onlar kâfirdi, bozulmuşlardı ve zalimlerden idiler.² Kıbrıs'a sefer için de benzeri bir neden bulunmuştur.³

VII. ve VIII. yüzyıllardaki peygamberlerin idealleri barış olmasına rağmen, erken İsrail peygamberleri savaşı onaylamıştır. İbraniler barışçı bir millet değildi ve doğu kültürlerinde olduğu gibi savaş Tanrı tarafından müsâde edilmiştir. İsrail tarihi boyunca, Yahwe insanları için savaşmıştır ve insanları O'nun ardından savaş meydanlarına gitmiştir. Savaşlardan önce Yahwe'nin isteklerini öğrenmek üzere ilgili şahıslara danışılır.⁴ Saldırılarından önce O'na dua edilirdi.⁵ Yahwe rahipleri savaş alarmı olarak davul çalar, kurban merasimleri düzenlenirdi. Gerçekte savaş kutsal bir çağrıydı. Savaşlardan önce dini törenler düzenlenirdi. Savaş kampı kutsaldı. Çünkü Yahwe oradaydı. Rahiplerin kıyafetleri ve Yahwe'nin kutsal amblemi de oradaydı.⁶

Erken çağlarda savaş baskın ve yağmalamalardan ibaretti. Bütün erkekler kabile reisi tarafından toplanır⁷sonra da dost kabileler buna katılırdı.⁸ Paralı asker uygulaması da vardı.⁹ Zafer şarkılarla ilan olunurdu¹⁰ ve şöenlerle kutlanırdı.¹ Esirler köle olarak satılır² ve kötü

1 Sayılar 10:35.

2 Hâkimler 1:5, I. Samuel 15:2.

3 bk. İşaya 45:1.

4 bk. Hâkimler 20:18, I. Samuel 14:37,23:2,28:6,30:8.

5 I. Krallar 22:5; II. Krallar 3:11.

6 bk. I. Makkabiler 3:53, 4:20; İşaya 13:2; II. Tarihler 13:12-16; I. Samuel 4:2,7:8-10,13:9,14:18; Tesniye 20:7,23:9-14.

7 Hâkimler 11:1.

8 I. Samuel 11:3.

9 Yeşu 2:1, 6:4.

10 I. Samuel 18:6.

ve şölenlerle kutlanırdı.¹ Esirler köle olarak satılır² ve kötü muamele görürdü.³ Ganimet savaş yerindekiler ve kamptakiler arasında eşit olarak dağıtılırdı.⁴ Bir kısmı Yahweye hisse olarak Levililer için ayrılırdı⁵, bir kısmı da krala verilirdi.⁶ İsrail'de ideal Yahwe'nin getirdiği barıştı.⁷ Antlaşmalar imzalanır, hucüm ve savunma paktları yapılırdı.⁸

Tevrat'tan savaşla ilgili bölümlerin bazıları ise şunlardır:

“Bir şehre karşı cenk etmek için ona yaklaştığın zaman, onu barışıklığa çağıracaksın. Ve vâki olacak ki, eğer sana sulh cevabı verirse, ve kapılarını sana açarsa, o vakit vâki olacak ki, içinde bulunan bütün kavm sana angaryacı olacaklar, ve sana kulluk edecekler. Ve eğer seninle musalaha etmeyip cenk etmek isterse, o zaman onu muhasara edeceksin, ve Allah'ın Rabb onu senin eline verdiği zana, onun her erkeğini kılıçtan geçireceksin: ancak kadınları ve çocukları ve hayvanları, ve şehirde olan herşeyi, bütün malını kendin için çapul edeceksin; ve Allah'ın Rabbin sana verdiği düşmanlarının malını yiyeceksin. Bu milletlerin şehirlerinde olmayıp senden çok uzakta bulunan bütün şehirlere böyle yapacaksın.”⁹

“Ve İsrail onun mirasının sıptıdır; ismi orduların rabbidir. Sen benim topuzum ve cenk silahımsın; ve seninle milletleri kıracağım; ve seninle ülkeleri helak edeceğim. Ve seninle atı ve binicisin kıracağım. Ve seninle cenk arabasını ve binicisini kıracağım; ve seninle erkeği ve kadını kıracağım; ve seninle kocamış adamı ve genci kıracağım; ve seninle genç adamı ve ere varmamış kızı kıracağım; ve seninle çobanı ve sürüsünü kıracağım; ve seninle çiftçiyi ve çiftini kıracağım; ve seninle valiyi ve kaymakamı kıracağım.”¹⁰

“Ve Allah'ın Rab bu milletleri senin önünden azar azar kovacak; onları çabukça bitiremezsin, yoksa senin üzerine kır hayvanı çoğalır ve

1 Çıkış 15:1.

2 II. Kırallar 5:2; I. Makkabiler 3:41.

3 II. Samuel 8:2,12:31; II. Kırallar 15:16.

4 I. Samuel 30:24; Sayılar 31:27; Yeşu 22:8.

5 Sayılar 31:28-30.

6 II. Kırallar 14:14; I. Tarihler 18:7-11.

7 Mezmurlar 46:9.

8 I. Kırallar 20:30,34, 22:2.

9 Tesniye 20:10-15.

10 Yeremya 15:19-23

Allah'ın Rab onları senin önünde ele verecek, ve onları helak edinceye kadar büyük kırgınla kıracak.”¹

“Et yiyin ve kan için. Yiğitlerin etini yiyeceksiniz ve dünya beylerinin kanını, koçların kuzuların ve ergeçlerin, boğaların kanını içeceksiniz. Hepsi başanın semiz hayvanlarıdır. Sarhoş oluncaya kadar kanını içeceksiniz.”²

“Ve öldürülmüş olanları dışarı atılacaklar ve leşlerinin kokusu çıkacak; ve kanları ile dağlar eriyecek.” “Sizi kılıcın kısmeti edeceğim ve hepiniz boğazlanmak için iğileceksiniz.” “Ele geçen her adamın gövdesi delik deşik edilecek. Ve tutulan her adam kılıçla düşecek. Yavruları da gözleri önünde yere çalınacak, evleri çapul edilecek ve karıları kirletilecek.”³

“Onları kasaplık koyunlar gibi ayır, ve öldürme günü için onları hazırla.” “Acıklı ölümle ölecekler; onlar için dövünen olmayacak.”⁴

“Hem yiğidi, hem kızı. Emzikteki çocukla, ak saçlı adamı, dışardan kılıç, ve içerden dehşet telef edecek. Hasımlarından öc alacağım. Ve benden nefret edenlere ödeyeceğim.”⁵

“Onların herşeylerini tamamen yok et, ve onları esirgeme; erkekten kadına, çocuktan emzikte olana, öküzden koyuna, deveden eşeğe kadar hepsini öldür.”⁶

“Ve yayları gençleri yere çalacak, ve rahmin semeresine acımayacaklar; gözleri çocukları esirgemeyecek.”⁷

“Mülklerini alacağınız milletlerin yüksek dağlar üzerinde, ve tepeler üzerinde, ve her yeşil ağaç altında ilahlarına ibadet ettikleri bütün yerleri mutlaka harap edeceksiniz. Ve onların mezbahlarını yıkacaksınız, ve dikili taşlarını parçalayacaksınız, ve onların aşerlerini ateşte yakacaksınız. Ve ilahlarının oyma putlarını baltalayacaksınız: Ve o yerden altlarını yok edeceksiniz.”⁸

1 Tesniye, 9:22-23.

2 Hezekiyel 39:18-20.

3 İşaya 34:3; 65:12; 13:15

4 Yeremya 12:3; 16:4.

5 Tesniye 32:25.

6 I. Samuel 15:3.

7 İşaya 13: 15, 16-18.

8 Tesniye 12:2-3.

“Ve her duvarlı şehri, ve her seçme şehri vuracaksınız ve her iyi ağacı keseceksiniz, ve bütün su kaynaklarını kapayacaksınız, ve her iyi tarlayı taşlarla bozacaksınız.”¹

2. Sosyal Hayatla İlgili Hükümler”

“R. Jochanan dedi ki: Tevrat(Tora)’ı inceleyen bir kâfir ölüme lâyıktır. Çünkü Tesniye 33:4’te şöyle yazar: ‘Yakup cemaati için miras olarak, Musa bize bir şeriat emretti.’ Bu bizim mirasımızdır. Onların değildir.”²

“Ve her kim, Allahın Rabbe hizmet üzere orada duran kâhini, yahut hâkimi dinlemeyerek küstahlıkla davranırsa, o adam ölecektir; ve İsrailden kötülüğü kaldıracaksın.”³

“R. Hisda dedi ki: ‘Kim hocasının hükmüne karşı gelirse Shecniah’a karşı gelmiş olur. Çünkü şöyle yazar: ‘Rabbe karşı çekiştikleri zaman’(Sayılar 26:9) R. Hanina’nın oğlu R. Hama dedi ki; Kim hocasıyla münakaşa ederse, o Shechinah ile münakaşa etmiş olur. Çünkü şöyle diyor: “Bunlar Meriba (çekişme) sularıdır; çünkü İsrail oğulları Rab ile çekiştiler, ve kendisi onlarda takdis olundu.”(Sayılar 21:13) R. Hanina b. Papa dedi ki: “Kim hocasına karşı sinirli olursa, ona kızarsa, o Shechinah’a sinirlenmiş olur. Çünkü şöyle diyor: “Çünkü kendisine karşı söylenmelerinizi RAB işitiyor; ve biz neyiz? söylenmeleriniz bize karşı değil fakat RABBE karşıdır. (Çıkış 16:8) “⁴

“Abaye dedi ki: R. Simeon b. Gamaliel, R. Simeon, R. Ishmael, ve R. Akiba bütün yahudilerin kral çocuğu oldukları hususunda görüş birliğindedir.”⁵

¹ II. Krallar 3:19.

² TB., Sanhedrin 59a ; 3 no’lu dipnotta ise şöyle denmektedir: Bu çok ağır bir ifade olarak gözüktür. Jewish Encyclopedia’da ileri sürülmüştür ki R. Jochanan hukukî meseleler hususunda yahudi olmayanların ilim sahibi olmasından korktu. Çünkü bu bilgileri yahudilere karşı mahkemelerde kullanabilirlerdi. Başka bir ihtimal, R. Jochanan’ın itirazı yahudi-hristiyanların nakli yasayı incelemelerine karşı olabilir. Çünkü nakli yasa yahudileri ayırıcı kılan bir özelliktedir. Şu mühimdir ki, Allah’ın İsrail ile yapmış olduğu ahdin sadece sözlü hukukun hatırı için olduğunu söyleyen de R. Jochanan’ın kendisi idi. krş. Çıkış Rab. 47.

³ Tesniye 17:12.

⁴ TB., Sanhedrin 110a.

⁵ TB., Shabbath 128a., bk. 67a.

“Rabbilerden biri R. Kahana’ya sordu:

- Sina Dağının neyi akla getirdiğini duydun mu?

- Üzerinde İsrail için mucizelerin gerçekleştiği dağ.

- O zaman adı Nisai Dağı olurdu.

- Hayır o, üzerinde İsrail için güzel kehânetlerin yapıldığı dağ demek olur.

- O zaman adına Simanai Dağı denmeliydi.

- Neden R. Papa ve R. Huna’ya gidip sormuyorsun?

Bu adamlar da Sinai Dağının üzerinde putperestlerle düşmanlığın (sin’ah) indiği dağ anlamına geldiğini söylediler.”¹

“Titus’un kızkardeşinin oğlu Onkelos Yahudiliğe geçip sihir öğrendi. Bu sihirle Titus’la bağlantı kurdu:

- Öbür dünyada en şerefli kimdir?

- İsrail’dir.

- Peki onlara katılmaya ne dersin? diye sordu.

- Onlara riayeti şöyle böyle zordur. Onları ifâ etmekte zorluk çekersiniz?

Git ve onlara o dünyada saldır. Sen zirvede olacaksın. Nitekim Şöyle yazılıdır: “O’nun hasımları baş olacak. Kim İsrail’e kafa tutarsa baş olur.” (Lam. 1, 5)

- O dedi ki:

- Orada (öteki dünyadaki) cezan nedir?

- Kendim için anlaşmazlığa düştüğüm şey. (Ölmeden önce; “Beni yakın, küllerimi 7 deniz üzerinde savurun ki Tanrı beni bulamazın” demişti.) Hergün küllerim toplanır, ve ben yakılırım, ve küllerim 7 deniz

¹ TB., Shabbath

üzerine savurulur.

Daha sonra gidip Balaam'ı büyülerle kaldırdı. O ona sordu:

- Öbür dünyada şerefli kim?

- İsrail.

- Neden onlara katılmadın?

- Bütün ömrün boyunca onların ne barışına ne de zenginliğine uğraşamazsın.

- Cezan nedir?

- Meni içinde kaynatılmak.

Sonra Onkelos gitti ve İsrail'in günahkârlarını büyülerle kaldırdı. Onlara sordu.

- Bu dünyada en şerefli olan kimdir?

Onlar da "İsrail" diye, cevap verdi.

- Onlara katılmaya ne dersiniz? Onlar cevap verdiler:

- Refahlarını ara, zararlarını arama. Kim onlara dokunursa O'nun gözbebeğine dokunur. Dedi ki: Cezanız nedir?

- Kızgın pislikte kaynatılmak. Bir Efendi şöyle demişti: Kim Bilgelerin sözleriyle alay ederse onun cezası kızgın pislikte kaynamak olur."¹

"R. Hananel Rab adına şöyle dedi. Üç cins melek günlük olarak Tanrı'yı överler. Biri 'Yüce' der. Öbürü 'Yüce' der. Üçüncüsü 'Yüce olan Orduların Efendisidir.' der. Bunun üzerine itiraz ettiler. 'Yahudiler Tanrı katında o meleklerden daha değerlidirler. Çünkü yahudiler Tanrı'yı her saat övüyür. Melekler günde bir.'"²

"R. Zutra b. Tabi Rab adına şöyle dedi. Benim affım öfkeme baskın gelebilir, affım diğer sıfatlarımı geçebilir, böylece Benim çocuklarıma

¹ TB., Gittin 56b-57a.

² TB., Hullin 91b.

şefkatle müdahale ederim, onlara cezalarının tümünü vermem. R. Jochanan R. Jose adına şöyle dedi: Hz. Musa Tanrı'dan üç şey istedi. Bunlardan birinde Musa ilâhi varlığın İsrail üzerine olmasını istedi ve isteği kabul olundu.(bk. Çıkış 33:16) Sonra ilâhi varlığın putperestler üzerine olmamasını istedi ve isteği kabul olundu. Sonra kendisine O'nun yollarını göstermesini istedi ve isteği kabul olundu.(bk. Çıkış 33:13) ¹

“R. Hama b. Hanina şu çelişkiye dikkat çekiyor. Tevrat'ta Tanrı hem ‘benim içimde öfke yok (İşaya 28:4) hem de ‘Efendi intikamını aldı ve Efendi öfkeli (Nehemya 1:2) diyor. Aslında bu bir çelişki yok. Çünkü birinci söz Yahudilere ikincisi ise, putperestlere atfen sarfedilmiştir.

Raba'ya göre Tanrı şöyle diyor: ‘Ben yahudileri mahkeme ederken onları putperestleri mahkeme ettiğim gibi mahkeme etmem. Putperestler için Tanrı:‘onları çeviririm, çeviririm, çeviririm.” diyor. Başka bir açıklamaya göre yahudiler az bir iyilik yapsalar bile, Tanrı onların iyiliklerini çoğaltacağını söylüyor. Tıpkı çöplükte eşinen tavuğun az bir şeyler topladığı gibi; Onlar az toplansalar bile kurtuluşa ererler.”²

“R. Eleazar'a göre; dünyadaki bütün ırklar yalnızca İsrail'in hatırına kutsanır. Dünyadaki bütün milletler Fransa'dan İspanya'ya giden gemiler bile İsrail'in hatırına kutsanır.”³

“Ve siz, koyunlarım, otlağımın koyunları, insansınız, ve ben Allahınızım, Rab Yehovanın sözü.” (Hezekiel 34:31) Ama putperestler insan değil.”⁴

“R. Simeon b. Yohai'ye göre sadece gerçek Tanrı'ya ibadet eden bir yahudi Tanrı'nın süretinde yaratılmış insan gibi olabilir.”⁵

“R. Helbo'ya göre muhtediye tahammül etmek İsraililer için bir yaraya tahammül etmek gibidir.”⁶

“Cumartesi (Sebt) yasağına hürmetsizlik eden herkes

1 TB., Berakoth 7a.

2 TB., Abodah Zarah 4a.

3 TB., Yebamoth 63a.

4 TB., Baba Bathra 114b, Yebamoth 61a, Kerithoth 6b-7a.

5 TB., Yebamoth 61a dipnot 2

6 TB., Yebamoth 47b.

öldürülecektir.(bk. Çıkış 31:14)”¹

“R. Hanina’ya göre bir gayr-i yahudi yahudiyi döverse cezası ölümdür. Şöyle yazılıdır: Ve O (Musa) Etrafına bakınıp kimse olmadığını görünce, Mısırlıyı öldürdü.(Çıkış 2:12) Böylece yahudiyi döven bir kâfirin cezasının ölüm olduğu Hz. Musa’nın hareketi yoluyla onaylanmış oluyor. R. Hanina’ya göre yahudiye vuran ilâhi Varlığa (Tanrı’ya) vurmuş sayılır.”²

“Resh Lakish’e göre gün boyunca dinlenen kâfirin cezası ölümdür. Şöyle yazılıdır: Onlar gece gündüz dinlenmeyecekler.”(Çıkış 8:22)”³

“R. Joseph dedi ki: Bir yabancı şu üç kanunu çiğnerse öldürülür; zina, adam öldürme ve küfür.”⁴

“Bir kuti⁵ bir yahudiyi öldürürse cezaya çaptırılır. Fakat bir yahudi bir kutiyi öldürse cezaya çaptırılmaz.”⁶

“Simeon b. Yohai’ye göre, yahudi olmayanların en iyileri öldürülmelidir.”⁷ “

“Eğer bir kenaninin öküzü bir yahudinin öküzünü boynuzlayıp yaralarsa, kenani ceza görmelidir. Yine bir yahudinin öküzü başka bir yahudinin öküzünü boynuzlarsa o da usulu vechile cezalandırılmalıdır. Fakat bir yahudinin öküzü, bir kenaninin öküzünü boynuzlarsa ceza mevzu bahis olmaz.”⁸

“R. Huna der ki: Eğer bir İsrailoğlu bir kâfirin lehine bir bilgiye sahip olur ve onun tarafından mahkemeye çağrılmadan yabancı bir mahkemede bir yahudi kardeşi aleyhine tanıklık yaparsa o kişi için afaroz kararı ilan olunur. Çünkü yabancılar para konusunda bir şahit ile bile hüküm verebilirler ve Tevrat’a göre en az iki şahit olmalıdır.”⁹

¹ TB., Yebamoth 6b.

² TB., Sanhedrin 58b.

³ TB., Sanhedrin 58b.

⁴ TB., Sanhedrin 57a

⁵ Babil Talmudu Sanhedrin 57a kısmının altındaki “5” numaralı notta şöyle denmektedir. “Kuti” kelimesi “Goyim” yâni gayr-i yahudi manasına kullanılır.

⁶ TB., Sanhedrin 57a.

⁷ TJ., (Kudüs Talmudu), Kiddushin 4:11, 66c.

⁸ TB., Baba Kamma 37b.

⁹ TB. Baba Kamma 113b.

“Komşu veya kardeşlere haksızlık ve baskı yapılamaz. Fakat yahudi olmayana yapılır.”¹

“Para faizi olsun, zahire faizi olsun, yahut ödünç verilen herşeyin faizi olsun, faizle kardeşine ödünç vermeyeceksin. Yabancıya faizle ödünç verebilirsin; fakat kardeşine faizle ödünç vermeyeceksin, ta ki, mülk olarak almak üzere gitmekte olduğun diyarda elini atacağın her yerde Allahın Rab seni mübarek kılsın.”²

“Rabbi Judah Samuel adına şöyle dedi: Bir putperestın malı çöldeki arazi gibidir. En önce kim işgal ederse onun olur. Bunun sebebi şudur: Putperest parayı alır-almaz mülkiyet hakkı düşer. Fakat yahudinin mal sahibi olması için satış işlemlerinin gerçekleştirilmesi gerekir. İlk kim işgal ederse oranın sahibi olur. Ancak bu kişi araziye satın alan yahudiye parayı öder.

R. Joseph'den naklen; Dura di-ra'awatha'da bir yahudi bir putperestten arazi satın aldı. Ve bu arada da başka bir yahudi gelip arazinin bir kısmını kazdı. Olay Rab Judah'ın önüne çıkarıldığında R. Judah araziye ikinci yahudiye verdi.”³

“Rabbi Bibi'ye göre R. Simeon şöyle dedi: Kafirleri soymak yasaktır. Ancak onların kaybettiği eşyalar helal sayılır. Savaş zamanı kafirlerin malları çalınabilir. Ancak barış zamanında çalınamaz. Tesniye 7:16-17'de şöyle yazılıdır: Ve Allahın RABBİN sana teslim edeceği bütün kavimleri bitireceksin; gözün onlara acımayacak; ve onların ilahlarına kulluk etmeyeceksin; çünkü o sana tuzak olacaktır. Eğer kendi yüreğinde : Bu milletler benden çokturlar; nasıl onların mülkünü alabilirim? dersen, onlardan korkmayacaksın.

R. Phineas b. Yair'e göre; bir putperestın bulunmuş malını elde tutmak tanrıya bir hürmetsizlik ifade edecek şekilde tezâhür etmişse onun elde tutulması suçtur.

Samual'e göre; ticarete kafirlerin hatalarından faydalanmak gerekir. Örneğin, Samuel bir kafirden bakır diye altın tabak satın almış, parasını

1 TB., Sanhedrin 57a.

2 Tesniye 23:19-20.

3 TB., Baba Bathra 54b.

da eksik ödemiş. R. Kahana'da bir kafirden 100 yerine 120 bidon almış o da parasını eksik ödemiş ve bak ben sana güveniyorum demiş. Sonra Rabina bir kâfirle birlikte paylaşmak üzere bir palmiye ağacı satın aldığı anda iyi kısımlarını kendine alıkoymuş. R. Ashi yolda yürürken asmada üzüm salkımları dikkatini çekmiş ve yanındaki arkadaşına; eğer onlar bir kâfirinse al getir. Yahudiye aitse çalma diyor. Ve orada da bir kâfir bunları duyuyor. Bir kâfire ait olsaydı helâl mi olacaktı diyor. R. Ashi'de cevap verir: Üzümün sahibi yahudi olsaydı benden para istemeyeceği için yahudi değilse al dedim.”¹

“Bir yahudi bir mal satın aldığı vakit, mal sahibi bir hata yaparsa; yahudi bundan kendi çıkarına yararlanacak ve şayet mahkemelik olurlarsa, yahudi olmayanın davayı kaybetmesi için her türlü hukuki hilelere başvurulacaktır.”²

“Eğer bir kuti bir yahudinin malını çalar, gasb eder veya yahudiye ait güzel bir kadını kaçırsa, derhal bunları iade etmek mecburiyetindedir. Fakat aynı şeyler bir yahudi tarafından bir kutiye yapılırsa, aldığı malları ve kaçırdığı kadını muhafaza edecektir.”³

“Rabbi Ikananın oğlu Rabbi Aha'nın sözleri: Bir kuti çalıştırdığı bir kuti işçiye veya kullandığı güzel bir kadına borcunu ödemeye katıyetle mecburdur. Aynı durum, bir kuti ile bir yahudi arasındaki alışverişe de şâmil, yâni borçlu kuti parayı vermeye mecburdur. Fakat borçlu yerindeki bir yahudi ise, onu kimse borcunu vermeğe icbar edemez. Kullandığı işçiye veya güzel kadına isterse borcunu vermez.”⁴

“Yalan yere yemin etmeye müsâde edilmiştir.”⁵

“Bir Yahudi, bir yahudi olmayanla bir iş yaparsa ve bir başka yahudi olmayanı aldatmak, ölçüyü bozmak, malın ağırlığını veya sayısını azaltmak hususunda yardım ederse; ikinci yahudinin birinciye para karşılığında veya parasız yardım ettiği nazarı itibara alınmadan, elde edilen kârı iki yahudi aralarında paylaşacaklardır.”⁶

1 TB., Baba Kamma 113b.

2 TB., Baba Kamma 113b.

3 TB., Sanhedrin 57a.

4 TB., Sanhedrin 57a.

5 Yoreh de'ah 232, 14 Hagag.

6 Hoşem ha-mişpat 183,7 Hagag.

“Yahudi olmayan birinin kaybettiği şeyi bulan bir yahudi ise, onu almaya haklıdır.”¹

“Yahudi olmayanın malı, mülkü sahipsiz sayılır. Ona herkesten önce el koyan yahudi , sahibi olur.”² “Bir yahudi bir yahudi olmayana borçlu ise ve mal sahibi ölmüşse ve borçtan hiçbir yahudinin bilgisi yoksa, o zaman yahudi ölen mal sahibinin varislerine bir şey ödemeğe mecbur değildir.”³ “Bir yahudi olmayanın hatasından faydalanmak yararlanmak yahudiye caizdir. Meselâ hesapta bir hata yapılmışsa veya onun unuttuğu bir ikrazın geri verilmesi söz konusu ise, yahudi bunun farkına varmadığı cihetle adına karşı saygısız davranmış sayılmaz.”⁴

“Yahudi hiçbir yahudi gümrük mültezimini asla aldatmamalıdır. Ama yahudi olmayan bir gümrük mültezimini ve hatta bir kralı bile aldatabilir. Memlekette cari olan kanunlar bunu yasaklamış olsa bile bir yahudi gümrük memuru ve yahudi gümrük borçlusu sebebi olacakları ziyanın yahudi olmayan devlet hazinesine yatırılması gibi tehlikenin mevcut olmadığı hallerde, yahudi olmayan memleket kanunlarını hiçe sayabilir.”⁵

“R. Hisda'ya göre; bir yahudinin kâfir kölesi kendi kızıyla veya annesiyle evlenebilir. Çünkü o kâfir statüsünü kaybetmiş ancak yahudi sıfatını kazanmamıştır.

R. Hanina'ya göre bir kâfir bir hizmetçi kadını kendine alıp kapatıp kendine kadın yaparsa onun cezası ölümdür.

R. Eleazar R. Hanina adına şöyle dedi: Eğer bir kâfir karısıyla doğal olmayan bir ilişkiye girerse cezalandırılır. Fakat o Raba'ya göre komşusuyla yaparsa cezalandırılmaz. Çünkü ayette “karısıyla” diyor, “komşusunun karısıyla” demiyor.”⁶

“R. Simeon b. Yohai'ye göre 3 yaş ve bir günün altında yahudiliğe döndürülmüş bir kız bir hahamla evlenebilir. Çünkü şöyle denilmektedir: Ve erkeklerle yatmış olmayarak erkek bilmeyen bütün kadın çocukları, kendiniz için sağ bırakın. (Sayılar 31:18) Haham

1 Hoşem ha-mişpat 266-1.

2 Hoşem ha-mişpat 156-5 Hagag.

3 Hoşem ha-mişpat 283.

4 Hoşem ha-mişpat 348-2.

5 Hoşem ha-mişpat 369.

6 TB., Sanhedrin 58b.

Phinehas, buna katılıyordu.

Rabbiler'e göre onlar yalnızca köle kadınlar ve köle erkekler olarak alıkonur.

Eğer öyleyse yaşı 3 yıl bir gün alan muhtedilere de câiz olmalı. Yasak R. Huna'ya göre açıklanabilir. R. Huna buna şöyle bir aksi hüküm bulmuştur: 'Erkekle yatmış bütün kadınları öldürün!' (Sayılar 31:17) Fakat erkek görmemiş olanları öldürmeyin. Bu hükümlerden şu sonuç çıkarılabilir: Çocuklar, erkek görmüş olsun veya olmasın sağ bırakılmalıdır. Fakat öbür yandan bütün erkek görmemiş kız çocuklarını kendiniz için sağ bırakın. (Sayılar 31:18) Ve erkek görmüşse öldürün. İki görüşün sonucu olarak denilebilir ki: Tevrat bu sözlerle (beraber olmaya uygun) ilişkiye girilmemiş olmak sıfatını kastetmektedir.

Bir kızın beraber yaşamaya uygun olup olmadığını nereden anlarsın? R. Hana b. Bizna, R. Simeon adına cevap verdi: Kızlar yüksek hahamın altın başlığının önünden geçirilir (Cevat Rifat Atilhan bunu, cinsel organını açmış bir erkeğin önünden geçirilirler, şeklinde yorumlamıştır). Kimin yüzü sararırsa, o kişi uygundur. Yüzü sararmazsa, uygun değildir. R. Nahman dedi ki, vücutta kanın toplanması uçarılığın, şehvetin bir göstergesidir.

Jabesh-Gilead'ın sakinleri arasında 400 erkek görmemiş bakire bulmuş (Hakimler 21:12). Onu nereden biliyorlar diye sorulduğunda, R. Kahana cevap verdi: Kızlar bir şarap fıçısının ağzına oturtuldu. Daha önce münasebette bulunmuş olanların içinden koku geçti. Bakirelerin içinden geçmedi. Niçin bu kızlar başlığın önünden geçirilmedi? R. Khana cevap verdi: Bunların kabulü için (Çıkış 28:38). Cezası için değil. Eğer öyle olsaydı, Midyanda'da aynısı uygulanırdı.

R. Jacob b. Idi, R. Joshua b. Levi adına dedi ki: Halaka R. Simeon Yohai ile aynı fikirdedir. R. Zerada, R. Jacob'a; bunu açır bir şekilde duydun mu, yoksa kendin mi çıkarıyorsun diye sordu. R. Joshua da şöyle dedi: İsrail topraklarında yaşayanların kanuniliğinden şüpheyne düşülen bir kasaba vardı. Rabbi, R. Romanos'u buraya gönderdi. R. Romanos burada bir araştırma yaptı ve bulduğu üç yaşından bir gün almış bir kızı bir hahamla yaşamaya uygun gördü. R. Joshua bunu şöyle yorumladı: Onlar daha önce evli oldukları için beraber yaşamalarına izin verildi. Eğer

evli olmayıp da evlilik için izin isteselerdi, izin verilmeyebilirdi.”¹

R. Eleazar’a göre, Tevrat’ta geçen “şimdi bu benim kemiklerimin kemiğidir ve etimin etidir.” (Çıkış 2:23) sözünden Hz. Adem’in bütün dört ayaklı ve yürüyen hayvanlarla cinsel ilişkiye girdiği fakat hiçbir işte tad almadığı, tâ ki Hz. Havva ile beraber olana kadar şeklinde yorumlanmıştır.²

Hz. Havva’nın şehvetle etkilenmesi meselesinde R. Joshua şöyle der: Yılan (şeytan) Hz. Havva ile cinsî münasebete girince, ona şehveti aşıladı. Sina Dağı’nda dua ve ilahî vahyin temizleyici tesirini tecrübe eden İsrail’lilerin şehveti sona erdi, ama Sina Dağı’nda durmayan putperestlerin şehveti sona ermedi.³

“Kocalık vazifesini ihmal ettikten sonra bize gelip karılarınızın sizleri gayr-i yahudiler ile aldattığını şikayet etmeyin. Çalışmayan adam hergün, deve sürücüleri en az haftada bir kere, ve bahriyeliler ise altı ayda bir kocalık vazifesini yapmalıdır. Bir gayr-i yahudi bir yahudi kızından istifade ederse, bir yahudi kadını baştan çıkartırsa, bir yahudi çocuğunu kirletirse yahutta bir umumi yahudi kadını ile temas edip kadına parasını vermezse cezaya çarptırılır. Eğer bir umumi kadını kullanıp parasını vermemiş ise parası alınır ve değnekle dövülür, bir yahudi kadını baştan çıkarttı ise ölünceye kadar taşlanır. Bir yahudi çocuğunu kirletti ise çocuğun velisi ile bu işi yapan gayr-i yahudinin verebileceği kadar bir para cezası kesilir ve meydanlarda dövülerek gezdirilir. Fakat bir yahudi kızını kirleten gayr-i yahudinin başı yarım kesilir ve yavaş yavaş öldürülür. Bütün bunlar bilhassa gayr-i yahudilerin önünde yapılmalı ki, bunlara müthiş bir ibret olsun ve bizim dehşetimiz karşısında titresinler ve yahudiye dokunmaya bir daha yeltenmesinler.”⁴

3. Yahudilikte Misafirperverlik

Eski İsrail’de konukseverlik yalnızca iyi terbiye meselesi değil, aynı zamanda İsrailîlilerin acımasız çöllerde sürdürdükleri göçebe hayattan

1 TB., Yebamot 60b.

2 TB., Yevamoth 63a.

3 TB., Yebamoth 103b.

4 TB., Kethuboth 61b.

doğan bir ahlâki bir kurumdu. Bu çok önemli sayılan erdemin en önemli temeli olarak yorgun yolcuları iyi karşılamak ve yabancıları kendi aralarında barındırmak gibi dini inançlar gösterilebilir.¹ Tevrat yabancıların iyi karşılanmasını özellikle ister. “Sizinle misafir olan garip aranızda yerli gibi olacak, ve onu kendin gibi seveceksin: çünkü Mısır diyarında gariptiniz; ben Tanrınız Rab’im.”² “Memlekette doğan adam için, ve aranızda misafir olan garip için şeriat bir olacaktır.”³ Yabancı gezginler kanunla⁴ korunmamış olmalarına rağmen konukseverlik geleneğine güvenilebilir. Mültecilerin bulunduğu şehirlerin yaşlıları istemeyerek ya da bilmeden adam öldüren sonrada iltica edenlere yüksek haham ölene kadar yardım etmek ve onları korumakla görevlidirler.⁵ İşaya, “ekmeklerini açlara vermeyi ve kovulmuş zavallıları evlerinde barındırmayı” inananların görevlerinden sayar.⁶

Tevrat inananların nasıl konuksever olmaları gerektiğini anlatan örneklerle doludur. “İbrahim üç adam gördü ve hemen onları davet etmek için koştu, onların fizikî ihtiyaçlarını giderdi ve onları cömertçe hizmet etti.”⁷ Benzer bir şekilde, “Laban İbrahim’in hizmetçisini çok istekle karşıladı.”⁸ Rebeka’da hizmetçinin develeriyle ilgilendi. Midyanlı (Midianite) Jethro Hz. Musa’ya misafirperverliğini göstermek imkânından mahrum olduğu için çok hayal kırıklığına uğradı.⁹ Manoah misafirperverliğinden pay almadan meleğin gitmesine izin vermedi.¹⁰ Shunammite kadınları elçi Elisha için özel bir oda hazırlamışlardı.¹¹ Misafirperverliğin en büyük dereceleri Lut ve Gibeah’lı yaşlı adamın kıssasında vardır. Bu insanlar hiç tanımadıkları misafirlerinin uğruna kızlarının şerefini fedâ etmeye hazırladı.¹²

Bazı misafirperverlik örnekleri özel ödüller kazanmıştır. Joshua’nın

1 Ruth-Cecil, “Hospitality” Ejd., VIII, 1030.

2 Levililer 19:34.

3 Çıkış 12:49.

4 “Yabancıyı sıkıştırabilirsin; fakat kardeşinde olan kendi herşeyini elin ibra edecektir.” Tesniye 15:3.

5 bk. Sayılar 35:9-34.

6 bk. İşaya 58:7.

7 bk. Tekvin 18:1-18.

8 bk. I. Samuel 25:2-38.

9 bk. Hâkimler 4:18-24, 5:24-27.

10 bk. Tekvin 24:28-32.

11 bk. II. Krallar 4:8-11.

12 bk. Tekvin 19:4-8; Hâkimler 19:23-24.

iki casusunu saklıyan Rahab Jericho düştüğü vakit korunmuştur.¹ Davud Barzillia'nın adamlarına yaptığı iyiliğe², Barzillai'nin hizmetçisine yaptığı iyilikle karşılık vermiştir.³ Misafirperverlik dışı hareketler cezalandırılmıştır. Gideon Succoth ve Penuel'in yaşlılarını cimriliklerinden dolayı şiddetle azarlamıştır.⁴ İsrailliler Benjamitlere konukseverliğe aykırı davranışlarından ötürü savaş açmıştır.⁵ Nobal'ın ölümü de Davud'un adamlarına hizmet etmemesinin bir cezası olarak görülmüştür.⁶ Jael'in Sisera'yı öldürmesi gayr-i konukseverliğinin Tevrat'ta övüldüğü tek olaydır.⁷ Eyüb (Job)'ün iddialarından biri de şudur: "Garip geceyi sokakta geçirmezdi; yolcuya da kapımı açardım."⁸

Rabbînik edebiyatı "hakhnasat orehim" (misafirlerin içeri alınması) dediği konukseverliğin çerçevesini genişletmiştir. Konukseverlik, özellikle fakirleri karşı, müthiş bir meziyet addolunmuştur. Konukseverlik, R. Johanan'a göre ibâdetten, R. Judah'a göre ilâhi varlığı kabul etmekten daha önemlidir.⁹ Bir rabbînik öğrencisini barındıran bir insan hergün kurban kesiyor gibi görünmüştür.¹⁰ Rabbiler misafirperverliği aşılacak üzere Tevrat'ta resimler de kullanmışlardır. İbrahim ve Eyüb'ün evlerinin dört yanındaki kapılarını yabancıların kolayca girebilmeleri için açık tuttuğu söylenir. Midrash (Lam. R. 4:13) der ki, Nebuchadnezzar'ın Kudüs'ü kuşatmasında bile analar son kırıntıları çocuklarından esirgeyip bir yabancıya vermiştir.¹¹ R. Huna başkalarına örnek olmak babından, yabancılar gelip karnını doyursun diye yemek saatlerini açıkça ilân etmiştir.¹² Kudüs (Jerusalem)'de yemeğin biraz sonra yeneceğini belirtmek üzere bayrak asmak âdettir.¹³ Çocuklara kapıya baktıkları zaman geleni akşam yemeğine davet etmeleri öğretilmiştir. Rabbiler kadını daha misafirperver¹⁴, erkeği daha

1 bk. Yeşu 2.

2 bk. II. Samuel 17:27-29.

3 bk. II. Samuel 19:32-40.

4 bk. Hâkimler 8:5-9.

5 bk. Hâkimler 19:22, 20:17.

6 bk. I. Samuel 25:2-38.

7 bk. Hâkimler 4:18-24, 5:24-27.

8 Eyüb 31:32.

9 bk. TB., Shabbath 127a-b.

bk. TB., Berakoth 10b, 63b; Kiddushin 76b.

11 Ruth-Cecil, "Hospitality", Ejd., VIII, 1032.

12 TB., Taanith 20b.

13 TB., Baba Bathra 93b.

14 TB., Berakoth 10b.

cömert¹ görmüşlerdir. Diğer taraftan parazit misafirler ayıplanmıştır. Misafiri rahatsız edecek davranışlardan kaçınmak ve servisi bizzat kendisi yapmak ev sahibinin görevlerinden sayılırken misafirin memnunluk göstermesi², ev sahibine iyi dileklerde bulunması, tabağında biraz yemek bırakması ve ev sahibinin isteklerine uyması istenmiştir. Ev sahibinin izni olmadan misafirin başkalarına yemek vermesi yasaklanmıştır.³ Milâttan önce II. asırda Ben Sira misafirin masada nelere dikkat edeceğini belirlemiş ve konukseverliği suistimal eden parazitleri kınamıştır.⁴

“Misafirperverlik ortaçağda yahudiler arasında çok bârizdi. Hevra Hakhnasat Orehim adında bu amaçla bir hayır kurumu kurulmuştur. Ortaçağ Avrupa yahudileri yolcular ve öğrenciler için “yemek fişi” (pletten) sistemini uygulamaya koymuşlar, XV. yüzyılda da öğrenci yurtlarını kurmuşlardır. XVII. yüzyılda Nathan Hannover der ki; “Onların rahatları için yeteri kadar çalışmalarına rağmen, cemaatin birçok zengin üyesi öğrencileri masalarında misafir olarak kabul etmeyi şeref bilirlerdi. Polonya toplumlarında öğrencilerin günlük yemekleri için ailelere dağıtılmaları da âdettir. Essen-teg denilen bu âdet daha sonra Almanya’ya yayıldı. Modern çağlarda misafirperverliği toplum adına göstermek amacıyla hayır kurumları kurulmuştur”.⁵

1 TB., Baba Mezia 87a.

2 TB., Berakoth 58a.

3 TB., Hullin 94a.

4 Ruth-Cecil, “Hospitality”, Ejd., III, 1032.

5 Ruth-Cecil, “Hospitality”, Ejd., III, 1032-1033.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

**YAHUDİLİKTE
MÜHTEDİLER, MÜRTEDLER,
PUTPERESTLER ve KÖLELERİN DURUMU**

A. Yahudilikte Mühtediler

1. Tevrat'da Mühtediler

Bir muhtedi için ibrani terim “ger”, çoğulu “gerim”dir. Onun orjinal anlamı kutsal toprakta ikâmet eden “yabancı” demektir. Fakat bir çeşit değişim sonucu olarak İsraili inancında bir “dönme”ye indirgendiği zaman resmiyette farklı olarak tarif edilmek zorunda kalındı ve o “mukim-yabani=ger-toshab” olarak bilindi.¹

Tevrat'ta muhtedilerin (proselyte=ger) kabul edildiğine dair pekçok kanıt vardır. Rut döneminden ayrı olarak, en açık şekliyle Ester 8:17²'de bu durum daha açık bir şekilde açıklanmıştır. Din değiştiren bir kişinin nasıl davranması, nelere dikkat etmesi gerektiği belirtilmektedir. Çıkış 12:48³ Hamursuz Bayramını kutlamak isteyen bir yabancı ikamet etmek istediğinde ne yapılması gerektiğini belirlemektedir. Gerim Keffaret gününde İsraili doğmuş biri gibi aynı kutlamaları kendine tatbik etmek zorundadır.⁴ Ölü ile irtibatlı murdarlıkla ilgili kanun ve arınma ayini gerime eşit olarak uygulanır.⁵ Belirli takdimlerle ilgili düzenlemeler de, topluluğun diğer üyeleri gibi onun için de aynıdır.⁶

1 M. Simon, Minor Tractates, Gerim, (1).60a

2 “Ve memleket kavmları arsında bir çokları Yahudi oldular; çünkü üzerlerine Yahudiler korkusu düşmüştü.” Ester 8:17.

3 “Ve seninle beraber misafir garip, RABBE fışkı yapmak isterse, bütün erkekleri sünnet edilsinler; ve o zaman onu yapmak için yaklaştın; ve memlekette doğan adam gibi olacaktır; fakat sünnetsiz hiç kimse ondan yemiyecektir” Çıkış 12:28

4 “Ve sizin için ebedî bir kanun olacak; 7. ayda, ayın 10. gününde canlarınızı alçaltacaksınız, yerli olsun ve aranızda misafir olan garip olsun, hiç bir iş yapmayacaksınız.” Lev 16:29.

5 “Ve ineğin külünü toplayan adam esvabını yıkayacak ve akşama kadar murdar olacaktır; ve İsrail oğulları için, ve aralarında misafir olan garip için ebedî kanun olacaktır.” Sayılar 19:10.

6 “Aramızda misafir olan bir garip, yahut nesillerinizce aranızda bulunan herhangi bir adam RABBE hoş koku olarak ateşle yapılan takdime arzederse, siz nasıl yapıyorsanız, o da öyle yapacaktır.” Sayılar 15:14.

Yahudi olmayanların eninde sonunda İsrail'in tanrısını kabul edecekleri arzusu sık sık açıklanır. Tapınağa ithaf edilmiş Süleyman'ın duasının bir bölümü onlara adanmıştır.¹

Peygamberlerle ilgili literatürde aşağıdaki veriler vardır:

“Ve son günlerde vâki olacak ki dağların başında Rab evinin dağı pekiştirilecek, ve tepeden yukarı yükselecek; ve bütün milletler ona akacaklar.”² “Çünkü Rab Yakuba acıyacak, ve İsraili yine seçecek, ve onları kendi toprakları üzerine koyacak; ve yabancı onlarla birleşecek, ve Yakub evine yapışacaklar.”³

“Rabbe yapışan ecnebi: Mutlaka Rab beni kavmindan ayıracak, diye söylemesin; ve harem ağası: İşte, ben kuru bir ağacım, demesin. Çünkü Sebt günlerimi tutan, ve hoşlandığım şeyleri seçen, ve ahdimi sıkı tutan harem ağaları için Rab şöyle diyor: Onlara evimde, ve duvarlarımın içinde oğullardan ve kızlardan iyi yer ve ad vereceğim; onlara kesilip atılmaz ebedî ad vereceğim. Ve Rabbe hizmet etmek, ve Rabbin ismini sevmek, ona kul olmak için Rabbe yapışan ecnebilerini, Sebt gününü bozmasın diye onu tutan her birini ve ahdimi sıkı tutanı.”⁴

“O zaman Yerusəlime (Kudüs) Rabbin tahtı diyecekler; ve bütün milletler, ona, Rabbin ismine, Yerusəlime toplanacaklar; ve artık kötü yüreklerinin inatçılığı ardında yürümeyecekler.”⁵

“Ve vâki olacak ki, kavmıma Baal ile and etmeği öğrettikleri, kendileri de kavmının yollarını, Rabbin varlığı hakkı için, diye benim isimle and etmeği öğrenirlerse, o zaman kavmımın ortasında temelleşecekler.”⁶ “Ve bütün dünya üzerinde Rab kral olacak; o gün Rab bir, ve ismi bir olacak.”⁷

1 “Ve kavmin İsrail'den olmayan ecnebi de, senin ismin uğruna uzak memleketten gelince (Çünkü senin büyük ismin, ve kudretli elin, ve uzatılmış bazun hakkında işiteceklerdir); gelip bu eve doğru dua edince gökte, meskeninde işit, ve ecnebinin sana feryat ettiği gibi bütün şeylere göre yap, ta ki, kavmin İsrail gibi senden korkmak için, dünyanın bütün kavmları senin ismini bilsinler, ve yaptığım bu evin senin isminle çağrıldığını bilsinler.” I. Krallar 8:41-43.

2 İşaya 2:2.

3 İşaya 14:1.

4 İşaya 56:3-6.

5 Yeremya 3:17.

6 Yeremya 12:16.

7 Zekerya 14:9.

2. Talmud'da Mühtediller

Gayr-iyahudi birinin, yahudi dinine kabul edilebilmesi için tannaim'in ileri sürdüğü işlemler şu sırayla uygulanmaktaydı: Günümüzde, din değiştirmek üzere bize gelen kişiye şunu sorarız "Amacın nedir? bugün İsrail'lilerin perişan, sürülmüş ve acı içinde oldukları sana söylenmedi mi?" Eğer, "Evet, bunu biliyorum ve benim değerim yok" derse, onu hemen kabul ederiz ve ona daha açık, dāhā kati kurallardan ve bu kuralları ihlal edenlerin dövülerek cezalandırılmasından, aynı zamanda kurallara harfiyen uyanların da ödüllendirilmesinden sözederiz. Ancak ona fazla sorumluluk yüklemeyip, ona karşı kılı kırk yaran bir tutum izlememeliyiz¹ Bu metin inancını değiştiren bir kişiye yol gösterir. Talmud'da bulunan kurallar, sonradan gelenleri ve korkudan arınmak, kendilerini geliştirmek ve evlenmek için din değiştirenleri de kabul eder.² "İlâhi huzur"un kanatları altında, din değiştirmek isteyen bir kimsenin İsrail'e kabulü için sünnet, vaftiz ve kurban adama gibi bir takım şartları yerine getirmesi gereklidir.³

Din değiştiren bir kimse, tanrılara kurban edilmek üzere yakılan hayvanlardan ya sığır yada iki tane yavru güvercin adamak zorundaydı. R.Johanan b. Zakkai, o günlerde, eğer kurban adayamayacak durumdaysa, din değiştiren bir kimsenin kurban için bir tarafa para bırakmaya zorlanamayacağı kuralını yerleştirdi.⁴ Öyleyse geriye sadece sünnet ve vaftiz kalıyordu. R. Eliezer ve R. Joshua, kendi kendisini vaftiz etmiş ancak sünnet olmamış, ya da bunun tam tersi, sünnet olmuş fakat vaftiz edilmemiş birisin din değiştirmiş olarak düşünülüp, düşünülemeyeceği konusuna gelince, aynı görüşte değildiler. R. Eliezer'e göre, böyle birisi din değiştirmiş sayılır, hatta bu şartlardan birini yerine getirmiş olsa bile... Diğer taraftan R. Joshua, vaftiz olayının zorunlu olduğunu iddia ediyordu. En son aşamada, halachik kararı ise şöyledir: "Her ikisi de yerine getirilmedikçe, yani sünnet olmayıp, vaftiz edilmedikçe, din değiştirmiş sayılmaz."⁵ Değişim hareketi, üç azadan

1 TB., Yebamoth 47a.

2 TB., Yebamoth 24b; krş. TJ., Kiddushin 4:1, 65b-d.

3 bk. Gerim 2:4.

4 bk. TB., Kerithoth 9a.

5 bk.. TB., Yebamoth 46.

oluşan "bet din" den önce bir yer olmalı ki; değişim ancak din değiştiren birisi tarafından gerçekleştirilmediğinde geçerlidir.¹ Bir "bet din"in üç üyesi, "din değiştiren kişinin vaftiz olduğuna değil, yalnızca emirleri kabullendiğine tanıklık etmeli" iddiası vardır. Bunun yanı sıra, Maimonides sadece iki üyenin huzurunda kendini vaftiz eden bir kimsenin din değiştirmiş olmayacağı kararını aldı. (Yad.Issurei Bi'ah 13:7) Shammai ve Hillel okulları, önceden sünnetli olupta din değiştiren birinin durumu konusunda farklıydılar: Bet Shammai der ki : "Kişi kendisi sünnet kanından arınmalı", oysa Bet Hillel : "Kişini kendisini sünnet kanından arındırmasına ihtiyacı yoktur" der.² İbrani dini otoritelerinin çoğu Bet Shammai'nin tarafını tuttular ve din değiştirenlerin sünnet takdisinde hep şu sözler söylendi: "Emirleriyle bizi kutsayan ve bize sünnet olmamızı, sünnet kanından arınmamızı emreden..."³

Din değiştiren bir kimse yahudileri bağlayan bütün emirlere uymak zorundadır. Bir beyanatta ise şöyle denir: "Memlekette doğan adam için, ve aranızda misafir olan garip için şariat bir olacaktır."⁴ Bilge kişiler bunu "Tora (Tevrat) prensiplerine bağlı olan vatandaşlar, din değiştiren yabancılarla eşit durumdadır" şeklinde yorumluyorlardı. Bu kişiler yahudiler ve din değiştirenler arasında eşitlik kurmaya ve din değiştirenlerin soyundan ileri gelen farklılıkları ortadan kaldırmaya çalıştılar, ancak herşey olduğu gibi kaldı. Meçhul bir Mishnah açısından; din değiştiren bir kişi , "sahip olduğun toprak aslında bize verildi." buyurulduğu üzere; aşar vergisini ödemedikten sonra asla kendisini teslim etmiş sayılmaz ve tanrılara yemin etme mertebesine ulaşamaz. Din değiştiren bir kişi kendi başına söyle dua etmeli: "İsrail babalarının tanrısı" Sinagokta ise; "Senin babalarının tanrısı" diye dua etmeli.⁵ Bir geleneğe göre, R. Judah Hz. İbrahim (Abraham)'in tüm dünyanın babası olduğunu iddia ederek, din değiştiren bir kişiye yemin aşamasına ulaşması için izin verdi.⁶ Filistinli Amoroim, R.Joshua b. Levi ve R. Avihu, R. Judah ile aynı görüşteydiler. Otoriteler (özellikle Bikkurim'e yazdığı tefsiriyle R. Sanson ve din değiştiren Obadiah'a yazdığı mektubuyla

1 TB., Yebamoth 46b-47a.

2 TB., Shabbath 135a

3 TB., Shabbath 137b.

4 Çıkış 12:49.

5 Mishnah, Bikkurim 1:4

6 TJ., Bikkurim 1:4; TB., Bikkurim 64a.

Maimonides) din değiştiren birine dua sırasında "Babalarımızın tanrısı" dedirtirken, aynı mantığı esas alıyorlardı.¹

Talmud yahudi imanına dönmek isteyen bir kâfirin hikayesinden bahseder. O bir bacağı üzerinde ayakta dururken Tevrat'ın hepsi öğretilir. Hillel onu kabul eder. Arzusuna olan cevapta ona der ki: Sana nefret uyandıran şeyi, komşuna yapma; bu Tevrat'ın tamamıdır, geri kalanlar yorumlardır. Git ve çalış. Tahminen Grekçe konuşan yahudiler bu hikayeyi söylemişler ve dönmeyi tek ayak üstünde beklerken yahudiliği öğretmeyi talep ettirmek istemişlerdi.²

Din değiştiren bir kişi, değişim için eski aile bağlarına son verir ve kendisini yeniden doğmuş gibi görür; hem de böyle düşünür. Yeni alacağı Yahudi ismi babasıyla ilgili değildir. Ve Abraham (İbrahim)'in oğlu olarak görülür. Sonra, din değiştiren bir kişinin kendisini "Abraham'ın oğlu Abraham" olarak nitelendirmesi (isimlendirmesi) gelenek hâlini almaktaydı. Kanuna göre, dinini değiştiren ancak kendi akrabalarıyla evlenebilir. Aynı zamanda da bilge kişiler buna kesinlikle karşı çıktılar ve öyleyse; "Biz daha büyük bir mukaddesiyattan daha küçük bir mukaddesiyata geldik diyemezlerdi.³ Aile üyelerinin adli durumu açısından, akrabaların şهادetleri ile ilgili olan kıyafetsizlik, din değiştiren birine uygulanamaz; akrabalarına ondan miras kalmayabilir. Din değişiminden sonra, eğer hiçbir vâris doğmamışsa, sahip olduğu mal ve mülkler herhangi birine kalmaz; kim bunları elinde tutarsa, bundan sonraki sahibi de o demektir.⁴

Din değiştiren kimse, bir rahip kızı olsa bile, yahudi bir kadınla evlenebilir.⁵ Diğer taraftan, din değiştiren kişi kadınsa, bir Kohen'le evlenemez. Şayet üç yaşına kadar, çocukluğu boyunca değişime hazırlanmışsa evlenir.⁶ R.Yose, erkek yada kadın, din değiştiren bir kişinin kızının bir Kohen'le evleneceği iznini verir; R. Eliezer b. Jacob ise bunu reddeder. "Tapınağın yıkımından beri, kohanim şerefini korudu ve R.Elizezer b. Jacob'u izledi." diyen beyanat, bu geleneğin sonradan gelenlerin görüşlerine kaydığını gösterir. Bununla birlikte,

1 Chief editors, Roth Cecil, "Proselytes, (Laws of Conversion) ", Ejd., XIII, 1184.

2 TB., Shabbat 31a.

3 TB., Yebamoth 22a.

4 Mishnah, Baba Bathra 3:3,4:9; TB., Gittin 39a.

5 bk. TB., Kiddushin 73a.

6 TB., Yebamoth 60b; Kid.dushin 78a

Amoraim, evliliğin yer almadığı konularda kendisine uyulmasına karar verdi. Din değiştiren bir kadın eğer daha önceden bir Kohen'le evliyse, ondan ayrılmasına engel olunmaz.¹ Din değiştiren birisi bir mamzer (piç)le de evlenebilir. Bazı görüşler açısından, başkalarının iddia ettiği gibi; putperetler tamamıyla unutuluncaya kadar, bu izin on nesle kadar uzanabilir.²

Din değiştiren hiçbir umumi memuriyete atanamaz. Hahamların görüşleri-şu ayete dayanır : "Sen kardeşlerin arasından bir kral seçeceksin - seçimin yalnızca kendi kardeşlerin arasında olacak" Bu emir annesi ve babası yahudi kökenli olan bir din değiştiren için geçerli değildir.³ Din değiştiren biri bir cinayet mahkemesinde yargı görevine karışamaz, medeni mahkemedeymiş gibi davranır ve bir cinayet söz konusu olsa dahi yoldaşı hakkında da hüküm verebilir.⁴ Eğer ebeveyelerinden birinin, medeni mahkemede bile olsa bir yargıç gibi davranmasına engel olurlar. Başka bir görüşe göre, sadece kendi yoldaşını yargılayabilir.⁵

3. Din Değiştiren Kimse Üzerine Değerlendirme

Talmud ve Midrashim'de çağdaş edebiyatta da olduğu gibi; din değiştirenlere karşı kabul edilen tutum genellikle olumludur. Bununla birlikte, haham kaynaklarında bazı otoritelerin "değişim ve din değiştirenler" kavramlarına karşı çıktıklarına dair güçlü kanıtlar vardır. Böylesi kanıtları önemseyen ve yok etmeye çalışan alimler haklı olamazlar. Haham kaynaklarında ilk bakışta göze çarpan farklılıklar, karakter ve mizaç açısından kısmen de olsa bir takım eşitsizliklerle açıklanabilir. Bununla birlikte karar veren faktörler genellikle hahamların kişisel deneyim ve çağdaş durumlarının sonuçlarıydı. Aforoz edilmiş olan R.Eliezer b. Hyrcanus din değiştirenlerin kabul edilmesine karşı çıktı. Din değiştiren Aguila : " din değiştirenlere gönderilen efendi'nin bütün sevgisi bu kadar mı ve buyurulduğu gibi; yabancılara ekmek ve

1 Mishnah 4:7; TB., Kiddushin 78b.

2 TB., Kiddushin 72b, 75a.

3 TB., Kiddushin 76a; Yebamoth 45b.

4 TB., Yebamoth 102a; Sanhedrin 36b.

5 Mishnah, Sanhedrin 4:2; TB., Yebamoth 45b, 102a.

giyecek verecek kadar sevdi mi?" diye merak edip, sorduğu zaman, R. Eliezer ona kızdı; ama R. Joshua "ekmek Torah demektir... giyinmek tallit demektir : Tevrat'a değer veren bir kişi, onu kanunlarında benimser, kızları papazlarla evlenir, oğulları da kurban taşında kurban eder" diyerek, onu teselli etti. R. Eliezer'in olumsuz tutumunun nedeni ilk hristiyanlarla kurduğu ilişkiler olabilir. Kiliseye baş kaldıran kötü yola sapan din değiştirenler olduklarını görmüş olabilir ve belki de şu sözü bu yüzden söylemiştir : "Onlar günah yolunu seçenlerdir".¹ Ve Eliezer devam eder: " birisi, bütün samimiyetiyle, din değiştirmek için size gelirse, onu asla reddetmeyiniz, aksine onu cesaretlendiriniz." Onun zamanından beri, Amidah açısından inancı olmayan din değiştirenlere, ayinlerde dürüst ve dindar olmaları telkin ediliyordu.²

Savaş ve devrim yıllarında yahudilerin acı deneyimleri değişime yönelik olumsuz tutumdan etkilenmekteydi. Din değiştirenler ve onların çocukları yeni dinlerini inkar edip, yahudi toplumunu ve yabancı kanun koyucuları yönlendiren yahudi liderleri suçlamakla hain olarak kabul ediyorlardı. Yusuf'un kitabında günah yollarına sapmış, Yunanca konuşan din değiştirenlerle ilgili açıklamalar bulunmaktadır. Tapınağın yıkılması ve vakitsiz gelen devrim hareketlerinden sonraki durum şu baraita ayetinde dile getirilmiştir : "kafalarına ve kollarına tefillin, elbiselerine zizit takan ,kapılarına da mezuzot yerleştiren, içten olmayan din değiştirenler!... Gog ve Magog savaşları başlangıcında, bağlı oldukları prensipleri bırakıp, yollarına gidecekler..."³ "Onlar Messiah'ın gelişini engellediler."⁴, sözü böylesi din değiştirenler Bar Kokhba devrimindeki durumlarını yansıtmaktadır. Aynı tarihlerde, R. Nehemiah'tan şunlar öğrenildi: Evlenmek için, kraliyet masasında yer alabilmek yada Solomon'un uşağı olmak için veya aslanların korkusuyla⁵ ve rüyalarını gerçekleştirmek için din değiştirenler ile Mordecai ve Esther'li din

1 TB., Baba Mezia, 59b

2 TB., Megillah 17b.

3 TB., Abodah Zarah 3b.

4 TB., Niddah 13b.

5 Ve Aşur kralına söyleyip dediler ; sürüp Samiriye şehirlerinde oturttuğun milletler memleket ilahının usulünü bilmiyorlar ; ve aralarına aslanlar gönderdi, ve işte, onları öldürüyorlar, çünkü memleket ilahının usulünü bilmiyorlar.

Ve Aşur kralı Babilden, ve Kutandan, ve Avvadan ve Hamatla Sefarvayeden adamlar getirdi ; ve onları Samiriye şehirlerinde, İsrail oğullarının yerinde oturttu; ve Samiriyyeyi mülk edindiler, ve onun şehirlerinde oturdular.

Ve vaki oldu ki, orada oturmalarının başlangıcında RABDEN korkmuyorlardı, ve RAB onların arasına aslanlar gönderdi, ve aralarında bazı adamları öldürdüler.

II Kirallar 17 :24-28.

değiştirenler, zamanın politik çatışmalarından, baskı ve zulümden, materidist isteklerinden kendilerini soyutlamadıkça, tam anlamıyla din değiştirmiş olarak kabul edilmezler.¹

R. Simeon b. Yohai din değiştiren bir babanın oğlu olan Judah b. Gerim'i göndermesi üzerine, kanun koyucuya kulak vererek: "dünyadaki tek kişi hala bu mu?" dedi. Onu bir kemik yığınının çevirerek, gözlerini ona dikti.² Bu öğretisi R. Simeon'un şu düşüncelerine ışık tutmuştur: "Allah korkusu olanlar İsrail için bir engeldiler... Ölümüne göndermek zorunda olduğunuz putperestler de ..." Ancak onun gerçek düşüncesi şu sözlerinde ortaya çıktı: "Denildi ki - Allah'ın sevgili kulları, güneş doğduktan sonra, güneşle kıyaslandı, ve şimdi en büyük kim? Kralı kim sever ya da kralın sevdiği kimdir? "O yabancıları da sever" beyitinde denildiği gibi birisi kralı kimin sevdiğini söylemeli." R. Hiyya der ki : "24 nesil gelinceye kadar, asla din değiştiren birine inanmayın, çünkü miras aldığı günahlar hala onun içindedir. Din değiştirenleri küçümseyen Amoraim'in iddiasına göre : "Din değiştirenler İsrail için kötüdür."³ Amorim'in bu iddiası gibi diğer iddialarda yahudilerin, din değiştirenlerle kötü deneyimleri sonucu ortaya çıktı. Hahamlara göre: "Din değiştirenler Hz. Musa ile Mısır'ı terkettiler ve Altın Buzağı'yı yarattılar. Hahamlar din değiştirenleri üç kategoriye ayırdılar : "babamız olan Abraham gibi olanlar, Hamor'a benzeyenler ve putperestler" Amorim'in öğretilerinin dayandığı temel nokta şudur : " din değiştirenler her yerde sevilir ve İsrail'in bir parçası olarak, görülür." Onlar (İsraililer) din değiştirenler içeriye girmeden önce kapıları kapamak için çabada harcarlar. III. yüzyılda, R. Johanan ve R. Eleazar farklı görüşlerden şu sonuçlara vardılar : "Mukaddes olan, mübarek o ki : din değiştirenleri de katarak, kendi nüfuzunu oluşturmak üzere İsrail'e sürüldü."⁴ Ve Eliazar ekledi : "Kim din değiştiren birine elini uzatarsa, onu yaratmış kadar olur." Din değiştirenleri öven daha sayısız demeçler vardır.⁵ Din değiştirenleri onurlandıran ve değişim hareketlerini ululaştıran şey, R. Akiva, Shemaiah ve Avtalyon gibi büyük şahsiyetlerin izlerini taşıyan hadiste bulunabilir. Onlar Sisera, Sennacherip, Hahan ve

1 TB., Yebamoth 24b.

2 TB., Shabbath 33b-34a.

3 TB., Yebamoth 47b.

4 TB., Pesahim 87b.

5 bk. Mezmurlar 146:8.

Nero gibi zayıf adamların torunlarıydılar.¹ R. Akiva'nın babası din değiştiren biriydi. Son Babil Amaraîmi, R. Ashi din değiştirenlerin kaderinin Sina Dağında yazıldığını iddia ediyordu.² Çoğu haham Talmud'da yer alan şu hadisi inceledi: "Birisi dinini değiştirmiş olarak, geldiğinde, ilâhî huzur'un kanatları altına sığınsın diye, ona bir diğeri elini açar."³

3. Gerim (İhtida=Sonradan Yahudi Olanlar) Risalesi

Bu çalışma "Seven Minor Tractate"den biridir. Onun malzemesi en son olarak ilk devir hahamî araştırmalar ve Talmud'dan toplanmıştır. Bu koleksiyonun Talmud'un redaksiyonundan önce veya sonra mı yapılmış olduğu tartışılan bir meseledir. Risale hala bozulmamış şekliyle bütün ihtimaliyetle "Geonic" zamanın tarihini taşır.

Yahudi'ler tarafından çeşitli cezalarla dönmeliğin yasaklanışının kabul edildiği kanunlara atıfta bulunarak Prof. Moore şöyle bir mütalaada bulunur :Putperest ve Hristiyan yöneticilerin yahudiliği kendi içinde hapsedmek ve onun yayılışını önlemek için bütün teşebbüslerin aksine yahudiler Tanrının dinini insanoğlunun dini olarak atalarının vahyedilmiş kılmak için misyonerlik faaliyetlerine ısrarla devam ettiler. Masseketh Gerim'in varlığı din değiştirmelerle ilgili kanunların bir klavuzu bizzat bu ifadenin bir doğrulamasıdır.⁴

a. Risalenin Analizi

I. Bölüm cemaata alınacak yabancıya karşı metodun tam bir tavsifi ile başlar. Ve kimin hakiki proselyte (dönme) olduğunun açıklanmasından sonra onun şarabına ne yapılacağı (ve haber olan her bir "am ha erez"i yiyeceklerine ne yapılacağına da bir ara değinilir) ve faizle ve haham vergisiyle ilgili kanunlardan ne kadar zaman muaf tutulacağı ortaya çıkar.

II. Bölüm sünnet olma, anma ve kurban gibi İsrail cemaatine girmek

1 TB., Gittin 56a, 57b; Sanhedrin 96b.

2 TB., Shabbath 146a.

3 bk. SER 7. Lev R. 2:9.

4 M. Simon, Minor Tractates, Gerim, (1).60a.

için önceden gerekli olan ve yabancıнын dinini değıştirmeden önce işlediğı günahlardan sorumlu sayılıp sayılamayacağı meselesinden bahseder.

III. Bölüm “ger toshab”ın tanımıyla ve onun muamelesinin kurallarının açıklanmasıyla başlar. Sonra kan bağına dayalı yahudi kanununun bir proselyte (dönme) ye uygulanma süresini tartışır. Ve bir proselyte’nin ölümünden sonra mallarına ne yapılacağı hususunda düzenlemeler getirir.

IV. Bölüm bir proselyteye gösterilecek saygının Midrashic (Tevrat Tefsiri) araştırmasıdır. Patriarch (kanunu) İbrahim’in sünnetini takip ettikleri için, Allah tarafından onlara bahşedilecek iyiliğın araştırmasıdır.

b. Risalenin Metni¹

I. Bölüm

Kural 1: Eğer bir adam muhtedi (musevî) olmak isterse hemen kabul edilmez. Fakat onlar² ona şöyle der: Niçin bir proselyte (yahudiliğı kabul etmiş yabancı) olmak istiyorsun? Bu insanların (bütün diğer insanlara göre) itibarlarının düşürülmüş, eziyete maruz bırakılmış ve rütbelerinin alçaltılmış olduğunu³ görmüyormusun? Öyle ki bu kötü durum ve ceza onların başına gelir ve onlar çocuklarını ve çocuklarının çocuklarını gömerler. O çocuklar ki ruhi arınma immersion⁴(toplu günahıtan sonra kendilerini arındırma ameliyesi) ve Tora (Tevrat)’nın diğer emirlerine riayet için katledilirler ve diğer insanlar gibi başlarını kaldırmazlar.⁵

Kural 2: Eğer o şöyle derse: Ben lâıyk değilim. Onlar onu kovalar ve o da çekip gider.⁶

1 MINOR TRACTATES, GERİM, 60a (1),60a (2), 60b, 61a,61b (1); (Translated into English with notes, glossary and indices; under the editorship of Rev Dr Abraham Cohen Ma, PH.D., DHL) The Soncino Press, London 1984

2 Onun başvurusunu görüşen Hahamlar.

3 Kendi aralarında alçaltılmış, sıkıntı verilmiş, sonuç olarak rütbeden düşürülmüş.

4 Toplu günahıtan sonra kendilerini dini âyinle arındırma ameliyesi

5 Halk içinde davranış.

6 O eğer şöyle derse :Ben boynumu sözıyla dünyanın var olduğu ,yüce olanına biliyorum ve ben İsrail’in üyesi olma imtiyazına layık değilim ve yoluna devam eder. Yebamoth (Soncino baskısı) 47a ‘da şöyle der: Boyunduruğına koymaya değmem Onlar onu hemen kabul ederler ve kovulmaz.. Eğer o dese ki,

Kural 3: Eğer o bununla beraber (proselyte olmayı) kabul ederse, onlar onu immersion mahalline indirirler, onu beline kadar suya sokarlar¹ve ona buyrukların bazı ayrıntılarını söylerler. O kendisinin sadece lukata (buluntu)'yı vermek, tarlanın köşesindeki demetleri bırakmak ve tarım vergisini vermek şartına bağlı olarak kabul edildiği hususunda bilgilendirilir.²

Kural 4: Onlar erkeğe söyledikleri gibi bir kadına da kendisinin "niddah hallah"a karşı saygılı olmak ve Shabbat kandilini yakmak şartına bağlı olarak kabul edildiğini söylerler.

Kural 5 : Ne zaman ki ona banyo yaptırılır. O sudan dışarı çıkarılır. Onlar ona nezaket kelimeleriyle seslenirler ve şöyle (diyerek) teselli ederler: Sen kime bağlanıyorsun? Sen ne mutlusun ki; sözüyle dünyanın var olduğu kişiye -ki o kutsal olsun- Çünkü dünya sadece İsrail'in hatırı³ için yaratılmıştır. Sadece İsrail Tanrının çocukları⁴ diye isimlendirilmiştir. Ve sadece İsrail Tanrının sevgilisi⁵ olarak tasvir edilmiştir. Biz sana söylediğimiz her şeyi⁶ sadece senin mükafatını ziyadeleştirmek için söyledik.

Kural 6: Eğer bir proselyte sünnet edilmiş fakat henüz suya sokulmamışsa (yine de o bir proselyte'dir): Eğer suya sokulmuş, fakat henüz sünnet edilmemişse,o henüz bir proselyte değildir. Her şey sünnet olmaya bağlıdır. Bu R. Eliezer'in görüşüdür. Fakat⁷ R. Akiba şöyle

benim,sizin boyunduruğunuzun altına girecek değerim yok.Hemen onu alırlar. Eğer öyle söylemezse kovarlar gider. Yevamot'a göre ise (Soncino baskısı) okuma şu şekildedir."Biliyorum, Çünkü İsrail üyeliği imtiyazım yok."

1 Çıplaklık yeri.

2 "Ve diyarınızın ekinini biçtiğiniz zaman, tarlanın köşelerini büsbütün biçmeyeceksin, ve ekinden düşen başakları devşirmeyeceksin." (Levililer19:9 "Tarlanın ekinini biçtiğin, ve tarlada bir demet unuttuğun zaman, onu almak için dönmeyeceksin; ellerinin her işinde Allahın RAB seni mübarek kılsın diye garibin öksüzün,, ve dul kadının olacaktır." Tesniye 24:19; bk. Sayılar 18:26; Tesniye 14:22, 26:12

3 krş. Midrash Rabbah, Levililer 36:4 (Soncino edition, p. 461): Cennet ve dünya İsraili'in hatırına yaratıldı. Çünkü Allah onların Torah'ı kabul edeceklerini önceden biliyordu ki kainat Toraha dayanamamıştır.

4 "Siz Allahınız Rabbin oğullarısınız; ölü için bedeninizde yara açmayacaksınız, ve gözlerinizin arasını tüysüz kılmayacaksınız.Çünkü sen Allahın Rabbe mukaddes bir kavmsın, ve Rabb, yer yüzünde olan bütün kavmlardan üstün olarak, kendisine has bir kavm olarak seni seni seçti." Tesniye 14:1,2.

5 Dictum'un ışığı altında anlaşılman açısından sevilen İsrailidir.Onun için onlara hoş şeyler verildi. i.e. the Torah (Aboth Soncino edition)III.14 MS. K. bu parçayı iptal eder.

6 Viz. Başlangıçta neden bir proselyte olmak istiyorsun?

7 krş. TB., Yevamot 46a,b

der: Suya girmek de bir eksikliktir.

Kural 7: Bir Yahudi kadınla evlenmek, korkudan kurtulmak veya aşk¹ uğruna proselyte olan kişi, proselyte değildir. Benzer şekilde R. Judah ve R. Nehemiah şöyle der: Mordecai ve Esther günlerinde din değiştiren (yahudi olan) hiç bir (putperest) kişi hakiki proselyte değildir, şöyle denildiği gibi: "Ve ülkenin insanları arasından bir çoğu kendisine hücum etmiş Yahudilerden korkularındandır."² Her kim ki sadece dini saikler³ yüzünden dinini değiştirmemiştir. O bir proselyte (muhtedi) değildir.

Kural 8: Bir adam immersionunu bir adama, bir kadında kadına verir, erkeğe değil.

Kural 9: Malları arasında şarap kapları⁴ bulunan birisi proselyte olursa ve eminimki onlardan hiçbiri Tanrı için boşaltılmadı derse şarap ona serbest diğerlerine yasaktır. R. Akiba şöyle der: Eğer diğerlerine yasaksa kesinlikle kendisine de yasaktır. Eğer o (şarap) haber olan şu ve bunun huzurunda temizlik töreni olarak yapılmaktadır derse, ona inanılır.

Benzer olarak, bir "am ha arez", bir "haber" almak için kendi üstüne alırsa. Ve onun toplu anma merasimi için olandan başka yiyeceğide varsa, o şöyle der: Ben eminim ki bu (yiyecek) toplu temizlenme için hazırlanmıştır. Bu ona serbest diğerlerine yasak olur. R. Akiba şöyle der: Eğer o diğerlerine yasaksa kendisine de haydi haydi yasaktır! Fakat eğer o şöyle derse: O bir "haber" olan şu ve şunun huzurunda toplu anma için hazırlanmıştır derse ona inanılır.

Kural 10: Eğer bir İsraili bir putpereste veya bir putperest bir Bir İsrailiye ödünç para verse ve sonra o proselyte o ana parayı alır.⁵ Fakat

1 Yahudilere olan sevgisinden dolayı ve belki de konumundan materyal olarak avantajlar almak için.

2 "Ve her vilayette, ve her şehirde, kıralın sözü ve buyrultusu nereye vardı ise, orada Yahudiler için sevinç ve ferah, ziyafet ve iyi gün oldu. Ve memleket kavımları arasında bir çokları Yahudi oldular; çünkü üzerlerine Yahudiler korkusu düşmüştü." Ester 8:17

3 "Allahın adına "

4 Bir gayr-i yahudinin mülkündeki şarap "Yayin Nesek " (Libation şarabı olarak ifade edilir. Libation: Tanrı adına şarabın bir kısmını yere dökme ayini) bu Yahudilere putperestlik ayinlerinde kullanılmış olma şüphesinden dolayı yasak kılınmıştır.

5 Levililer 25:36 "Ondan faiz ve kar alma, ve Allahı'ndan kork; kardeşin senin yanında yaşasın." Levililer

faizini almaz.¹ R. Judah şöyle der: Eğer görüşmeden önce o bütün borcuyla dönerse² bütününü alır.

Kural 11: Kanun nasıl? İlk doğan erkek çocuk din değiştirmeden önce doğarsa, o muaftır.³ Fakat eğer din değiştirdikten sonra doğarsa o mükelleftir⁴ : Şüphe halinde muaftır. Eğer onun pişirilmeye hazır hamuru ve biçmeye hazır tarlası varsa, din değiştirinceye kadar o muaftır.⁵ Fakat dinini değiştirdiği andan itibaren o mükelleftir. Eğer şüphe varsa o muaftır.

II. Bölüm

Kural 1: Sekiz günlükken sünnet edilmiş bir proselyte var, bunun durumu nedir? Eğer onun annesi (din değiştirmeden) önce o doğmuşsa suya daldırmaya tabi tutulur. Hemen bir günlükken sünnet edilir.⁶ Fakat annesinden (din değiştirdikten) sonra doğarsa vaftize sekiz günlükken tabi tutulur.⁷

Kural 2: Eğer bir proselyte henüz sünnet edilmişse veya bir çocuk sünnetli doğmuşsa, ondan akit kanı (dam berit) akıtılır. ⁸ Beth Shammai'ye göre ; Fakat Beth Hillel bu gerekli değildir, der.

Kural 3: R. Mathia b. Heresh R. Ishmael'in adına der: Beth Shammai ve Beth Hillel'de yeni sünnet edilmiş bir proselyte veya sünnetli doğmuş çocuk probleminde farklı fikirde olmadılar. Hangi konuda farklı oldular? Sabbat'da doğan sünnetli çocuk hakkında Beth Shammai şöyle dedi: Biz onun hesabına akit için onun kanı alma hususunda Sabbath'ı önemsemeyiz. Ama Beth Hillel bu gerekli değildir, dedi.⁹

1 Yani bir proselyte; yalnızca ana sermayeyi alır. (Çünkü o, şimdi bir Yahudidir.) Ve bir Yahudiden faiz alması mümkün değildir. (Üstteki dipnot) Diğeri (Yahudi) faizi alır. Bunun yapılmamış olmaması durumundaki sebep Gentile'nin faizi ödemekten kaçmak için bir dönme haline gelme şüphesi olabilir.

2 Yâni, o faizi ana paraya ekleyip bir alacak olarak tüm yekun için yeni bir kontrak yazar.

3 Yâni fidyasinden, O proselyte olmadan önce bir erkek çocuğu doğursa yahut ineği buzağılarsa o dinî mükellefiyetlerden muafur.

4 "Ve eşiğin ilk doğanı için bir kuzu fidyeye vereceksin; ve eğer fidyeye vermiyeceksen, o zaman onun boynunu vuracaksın. Oğullarının bütün ilk doğanları için fidyeye vereceksin. Vekimse önünde eli boş görünmeyecek." Çıkış 34:20.

5 Hallah'tan ve Öşürden

6 Yâni O en erken anda proselyte'leştirilir.

7 Bir Yahudi kadının çocuğu gibi.

8 Cüz'i bir yaralama, bir damla kan akıtma için yapılır.

9 Sabbat günü hariç kanın başka bir günde akıtılması gerekir. Tüm ekoller ahid

Kural 4: Eğer bir köle efendisinden önce arınmaya tabi tutulursa¹ o hür olur. Bu kraliçe Queen Valeria ²ile ilgilidir ki; O'nun kölelerinden bazıları ondan önce arınmaya tabi tutuldu ve bir kısmı da ondan sonra, ve mesele bilgelerin huzuruna gelince. Onlar şöyle dedi: Kraliçe'den önce arınmaya tabi tutulanlar hürdür. Fakat ondan sonra arınmaya tâbi tutulmuş olanlar hâlâ köledir.

Kural 5: İsrailîlilerin ahde üç kuralla üyeliğe girmeleri gibi, proselyte'ler sünnet, suya daldırma (immersion) ve kurbanla üyeliğe kabul edilirler. İlk ikisinin eksikliği onu, bir proselyte (muhtedi) olmaktan alıkoyar; fakat üçüncünün eksikliği onu engellemez. R. Eliezer b. Jacob şöyle der: Kurbanın eksikliği de aynı zamanda bir engeldir.³ R. Eliezer b. Jacob'un kuralı şudur ki; din değiştirmek isteyen bir proselyte'nin kuşları kurban etmesine karşılık bir dinardan dörtte birini feda etmesi gerekir.⁴ Fakat R. Simeon bunu yapmakla yükümlü değildir, der.

Kural 6: R. Jose'nun kanaatine göre proselyte'ler (din değiştirmeden önceki günahları için) azaba düşer kılınırlar. R. Judah ise şöyle der: O azaba uğratılmaz ama o, yeni doğmuş bir çocuk gibidir.

R. Hanina b. Gamaliel şöyle der: Proselyte'ler niçin azaba uğratılır?⁵ Çünkü onlar (sözleşmelerinden) bir veya iki yıl önce alacaklarını topladığım da ve yapmam gerekenleri bitirdiğimde (ben bir proselyte olacağım) diyerek, planlarını yapmışlardır. R. Jose ona şöyle der: Eğer onlar (azab olarak sadece) para kaybedecek olsalardı, sen haklı olurdun, fakat onlar (bazen) çocuklarını ve torunlarını kaybediyorlar ve acı hastalıklar ve cezalandırmalar başlarına geliyor. Onlar niçin cezalandırılıyor?⁶ Nuh'un torunlarına verilen yedi emri ihlal ettiklerinden dolayı.⁷

kanının akıtılması gerekliliğinde ittifak etmişlerdir.

1 Dönmeleştirilen bir gentile.

2 TB., Yebamoth 46a'da kraliçe kelimesi atlanmıştır. TB., R.osh Ha-Shanah 17b'de proselyte Valeria olarak bahsetmektedir. Dinsiz iken O'nun kölelerinden bazıları Yahudi kadını olmuş.

3 krş. TB., Kerithoth 46a.

4 Tapınak yeniden inşa edilecek olduğunda sunulacaktır. Keritot n. a 12

5 Tanrı tarafından.

6 Onlar hâlâ gayr-i yahudi olurken (olmaktayken).

7 Adaletin uygulanması ve küfre, putperestliğe, ahlaksızlığa, kan dökmeğe, haydutluğa, bir canlı hayvandan but eti yemeye karşı yasaklar. bk. Sanhedrin 56a.

III. Bölüm

Kural 1: Bir yerleşik proselyte nedir?¹ R. Meir'in kanaatine göre putperestlikten kendini muhafaza üstüne alan herkes. R. Judah şöyle der: Proselyte dini usulle kesilmemiş et yememeyi üstlenen kişidir.²

Kural 2: O'nun balgamı, iskemlesi, divanı ve idrarı temiz değildir. Onun ekmeği³, yağı ve şarabı temizdir. Onu mağdur etmeyeceksin⁴ sıkıştırmıyacaksın⁵ ve kiralanmış bir kölenin (gündelikci) ücretini bütün gece kendinde tutmayacaksın⁶ . Onu soymayacaksın; yasakları onu bağlar.

Kural 3: Biz onu (yahudi bir kadınla) evlendirmeyiz veya ondan bir kadını eş olarak almayız.⁷ Biz ona faizle borç vermeyiz ve ondan ödünç almayız.

Kural 4: Biz onu sınıra⁸ veya sağlıksız bir bölgeye yerleştirmeyiz. Fakat İsrail topraklarının ortasında⁹ mesleğini elde edebileceği memnun olacağı bir yere yerleştiririz. İfade edildiği gibi: "Seninle beraber aranızda, senin şehirlerinin birinde seçeceği, beğendiği yerde oturacak; onu sıkıştırmıyacaksın."¹⁰

Kural 5: Bir Beth Din'in¹¹ ellerinde ölme acısı altında İsraililere yasak olan akraba evliliği/zinası proselyte (muhtedi=ger)'lere de yasaktır.

Kural 6: Bu nasıldır? Eğer o annesinin kızkardeşiyle ve onun aynı

- 1 İbranicede Ger zedek "doğru (sâdık) proselyte "den temâyüz eden Ger toshab.
- 2 Abodah Zarah (Soncini edition) 64b'e göre Ger toshab ritüel (ayinsel) olarak boğazlanmayan taze et yemeye karşı yasak dışındaki tüm emirleri ifâ etmeyi üzerine alan kimse olarak tanımlanmıştır. Ve belki burayı okumak gereklidir.
- 3 Hamur.
- 4 "Ve diyarınızda bir garip sizinle misafir olursa, onu mağdur etmiyeceksiniz." Levililer 19:33.
- 5 Kardeşlerinden olsun, yahut memleketinde şehirlerinin içinde olan kendi gariplerinden olsun, düşün ve fakir suretliyi sıkıştırmıyacaksın.(Tesniye 24:14)
- 6 "Komşuna gadretmeyeceksin, ve onu soymayacaksın; gündelikcinin gündeliğini bütün gece sabaha kadar alıkoymayacaksın." Levililer 19:13
- 7 Ger Tashab kategorisi dahilinde olanlar.
- 8 Sınır :Onun saldırıya sevk edildiği yer, yahut ecnebi komşularla cinsel ilişkiye girerek kafir olması.
- 9 İsrail topraklarının ortası (merkezi) kelimeleri fazladır. Ve belki çıkarılması gerekir.
- 10 Tesniye 23:16.
- 11 bk. TB., Sanhedrin 57b-58a

anneden kız kardeşiyle evlenmişse, R.Meir der ki: O onu terketmelidir.Fakat Sages (Bilgeler) onlardan birini yanında tutabilir.¹ derler.

Kural 7: Bir putperestin kızıyla ilişkiye giren bir yahudi², yahudi kanununun dışındakine göre muhakeme edilir. Fakat, bir yahudinin kızıyla ilişkiye giren putperest yahudi kanununa göre muhakeme edilir.

Kural 8: Bir proselyte, kendisiyle beraber din değiştirmiş bir oğul veya kız bırakarak ölürse, onun malı sahipsizdir³ ve onun köleleri hürriyetlerini tekrar elde ederler. Eğer köleleri küçükse⁴ onlar çekilerek⁵ elde edilir. Çünkü Bilgeler der ki: Taşınabilir mallar çekmeyle ve gayr-i menkuller ise zaptedmeyle elde edilir.⁶

Kural 9: R.Elizezer şöyle der: Gayr-i menkul mal, ancak zaptedmekle elde edilir; fakat eğer bir kimse ölen bir proselyte'nin tarlasında yürürken bir adam çıkıp gelerek ona "tarla benimdir" derse tarla onundur. Fakat Sages (Bilgeler) der ki: Onun mülkünü eline geçirmediği o malı kazanmış olmaz.⁷

Kural 10: Eğer bir adam kuzeyden ve bir diğeri de güneyden gelirse

- 1 Eğer o aynı babadan olan halasıyla evlenirse, R. Meir şöyle der: O erkek o kadını boşamalı, terketmelidir. Eğer o aynı anadan olan iki kızla evlenirse R. Meir'e göre o ikiside terketmelidir. Bilir kişilere göre o adam onlardan birini bırakmalıdır. Söylenen örneğin daha önceden ifade edilensöz için yapacağı hiçbir şey yoktur. Sanhedrin'in içinde şu ifadenin açıklaması ileri sürüldü Fikir ve düşüncesi kutsallıkla alakalı olmayıp, doğumu kutsal bir şekilde gerçekleşmiş (Anne dinini değiştirmeden sonra) olan bir proselyte'ye onun annesinin akrabaları yasaklanmıştır. Ama babasınıninkiler değil. Bu durumda dikkatlice okumak zorundayız. Eğer o babasının aynı babadan olan kızkardeşiyle evlenirse o adam o kadını koruyabilir.
- 2 Ama o aynı annedense bu durum R. Meir'e göre o yahudi olmayan bu adam için açık bir yanlışlıktır. krş. TB., Sanhedrin 57b-58a. .
- 3 Koşullarca gerektirirken ve "sahipsizliktir " uygun hiç bir şey yoktur. "Geyik gibi ", yani özgür, sahipsiz.
- 4 23a :Eğer bir proselyte ölürse ve mirasçısıda yoksa; yetişkin köleler özgürlüğe kavuşur. Ama çocuklarda ise onları alan sahipliğe hak kazanır.
- 5 Bir kimsenin eline geçirmek istediği şeyi kendine doğru çekmesiyle mülkiyeti ele geçirmesi.
- 6 V'ninkine karşı şu şekilde okumak doğrudur. "Bilirkişilerin (Sages) söylediğine göre taşınır mal hacizle ele geçirilebilir. krş. TB., Kiddushin 26a "taşınır (moveable) mal literaldir." Güvenirliği olmayan zenginlikler alacaklının el koyamadığı satılmış zenginlikler; taşınmaz mallar diğer yandan ki gayr-i menkul gibidirler. Sahibinin borcundan dolayı rehine koyabilirler. "(Emniyeti olmayan mülkiyetten kasıt, yani alacaklarının satıldığı taktirde el koyamadığı mallar hususunda taşınmaz mallar diğer taraftan gerçek gayr-i menkul gibi sahibinin borcuna karşılık tutabilirler. ")
- 7 Düzeltme (eşitleme) gibi bir hareket uygulayarak. vb. krş. TB., Bava Batra 100a n. a7.

her biri katettikleri bölümü elde etmiş olurlar. Bu R. Eliezer'in görüşüdür. Fakat Bilgeler şöyle dedi: Mülkiyeti ele geçirmediğe hiçbirisi sahip olamaz.

Kural 11: Hanımının "kethubah"ından sorumlu iken, eğer bir proselyte (muhtedi) ölür ve alacağı talebi esnasında kadın şöyle derse: Malın bu kısmı bana aittir ve şu kısımda benim "kethubah"ım altında bana borcudur. O tamamına hak kazanır.

Eğer şöyle derse : Bu kısım "kethubah"ım adına bana borcudur ve şu kısımda bana aittir; o, sadece "kethubah"ına hak kazanır

Kural 12: Benzer olarak, şayet bir alacaklı şöyle derse: Bu bölüm bana aittir ve şu bölümde benim alacağım içindir. O tamamına hak kazanır. Fakat o eğer şöyle derse; Bu kısım benim alacağım için ve şu kısımda bana aittir. O sadece alacağına hak kazanır.

Kural 13: Eğer o bir sürü otlatan kölelere sahip idiyse ve biri gelip; "bu köleler ve sürü benimdir" derse, onlar onundur. Fakat eğer köleler kurnaz kişilerse; Biz hür insanlarız ve sürü de bize aittir diyebilirler.¹

IV. Bölüm

Kural 1: Bir yabancı (ger)'ya haksızlık etmeyeceksin ve ona gadretmeyeceksin.² Sen ona sözünle sıkıntı vermeyecek veya para alışverişinde aldatmayacaksın.

Ona şöyle deme³: Sen dün Bel, Kores ve Nebo'ya tapıyordun ve bugün hâla domuz eti dişlerinin arasında ve şimdi sen karşımda dikilmiş ve benimle konuşuyorsun! Onu sıkıştırmamayı nasıl öğrenirim? O şöyle cevap/karşılık verebilir: Çünkü siz Mısır diyarında gariptiniz.⁴ Bu nedenle R. Nathan şöyle söylemeyi adet edinmiştir: Bizzat kendin sahip olduğun bir kusurdan dolayı komşunu alaya alma.⁵

1 Onlar kendilerini hür kimseler olarak açıklayarak efendilerinin mülklerine yerleşebilirler.

2 "Garibe haksızlık etmeyeceksin ve ona gadretmeyeceksin; çünkü siz Mısır diyarında gariptiniz." Çıkış 23:21; "Ve garibe gadretmeyeceksin; siz garibin gönlünü bilirsiniz, çünkü mısır diyarında gariptiniz" Çıkış 23:9.

3 krş. İşaya 40:6. Bunlardan ima Babil ilahlarıdır.

4 Daha doğru nüsha Mekilta'da mevcuttur : "Sen ona bir hata yaparsan o da, sana hata yapmaya muktedir olur".; Böylece bir deyiş vardır: (Çünkü sizler yabancıydınız (gariptiniz). vesaire.

5 krş. TB., Baba Mezia 59b

Kural 2: R. Eliezer b. Jacob şöyle dedi: Çünkü proselyte'nin asli tabiatı kötüdür.¹ Kutsal Kitap onunla ilgili bir çok uyarılar verir. İfade edildiği gibi: "Ve bir yabancıya sıkıntı vermeyeceksin ve ona gadretmeyeceksin, çünkü siz yabancı'nın gönlünü bilirsiniz."² Onun aslî tabiatının kötü oluşundan ötürü, kutsal kitap onunla ilgili bir çok uyarılarda bulunur.

Kural 3: Tanrının sevgilileridir muhtediler. Çünkü Kutsal Kitap her yerde onların aynı sıfatını İsrail'inde sıfatı olarak kullanır. İfade edildiği gibi: Fakat sen İsrail benim kulum, seçtiğim Yakub.³ Aşk (sevgi) kelimesi İsrail için kullanılmıştır. İfade edildiği gibi: "Ben seni sevdim dedi, Rabb⁴ ve sevgi kelimesi proselyte'ler için kullanılmaktadır...İfade edildiği gibi: Ve o yabancıyı sevdi; yiyecek ve giyecek vererek⁵; İsrailliler servants (Kullar) diye isimlendirildi. Denildiği üzere: "Çünkü İsrail oğulları benim kullarımdır"⁶ve proselyte'ler ifade edildiği gibi kullar diye isimlendirilir: "O'nun kulları olmak".⁷ Makbul kelimesi İsrail için kullanılır. Meselâ: Onların Rabb huzurunda makbul olabilmesi daima onun üzerinde olacaktır. (boynunun borcudur)⁸

Ve-makbul-kelimesi proselyte (ger)'ler için kullanılır. Meselâ, "Mezbaham üzerinde yakılan takdimleri ve kurbanları kabul olunacak."⁹

1 O bir dinsiz olduğunda, bir İsrailli tarafından yanlış bir muamele onu tekrar küfre döndürmeye tesirli olduğundan dolayı.

2 Çıkış 23:9.

3 "Burada Yakub 'İBRA' olarak yorumlanır.(İşaya 41:8-9)(Yakup burada İşaya 44:5'teki gibi yorumlanmıştır.)

"Ve bir diğeri kendini Yakub adıyla isimlendirecek";bunlar doğruluğun proselyteleridir,Sadık proselyteler."İşaya 44:5.

"Fakat sen, ey İsrail dünyanın uçlarından tuttuğum, ve köşelerinden "ve kendisine : "Kulumsun, seni seçtim, ve seni reddetmedim, dediğim kulum, seçtiğim Yakub, dostum İbrahim'in zürriyeti." İşaya 41:8-9.

"Biri:Ben Yehova kuluyum,diyecek; ve başkası kendine Yakub adını verecek; bir başkası da eline :Yehova kuluyum, diye yazacak, ve kendi adını İsrail diye takacak."(İşaya 44:5).

4 "Sizi sevdim,RAB diyor.Ve siz ne ile bizi sevdin? diyorsunuz. Esav Yakub'un kardeşi değil mi idi? RABBİN sözü:ve ben Yakub'u sevdim.

5 "Öksüz ve dul kadın için adalet eder, ve garibe ekmek ve esvab vermekle onu sever." Tesniye 10:18.

6 "Çünkü İsrail oğulları benim kullarımdır;Mısır diyarından çıkardığım kendi kullarımdır:Ben Allah'ınız RABBim." Levililer 25:55

7 "Ve RABBE hizmet etmek, ve RABBİN ismini sevmek, ona kul olmak için RABBE yapışan ecnebilerini, sebt gününü bozmasın diye onu tutan herbirini ve ahdimi sıkı tutan" İşaya 56:6.

8 "Ve Harun'un alnı üzerinde olacak,İsrail oğullarının takdis ettikleri mukaddes hediyelerinde, bütün mukaddes şeylerindeki suçu Harun taşıyacak:ve onlar RABBİN önünde makbul olsunlar diye daima onun alnı üzerinde olacak" Çıkış28:38.

9 "Evet, onları mukaddes dağıma getireceğim, ve onları dua evimde sevindireceğim:mezbahım üzerinde yakılan takdimleri vekurbanları kabul

Korumak kelimesi, İsrail için kullanılır. Meselâ: "Seni koruyan RABB'dır, sağ yanında sana gölge olan RABB'dır."¹ Ve korumak kelimesi proselyte (muhtedi)'ler için kullanılır. Meselâ: "RABB yabancıları korur."² Hizmetçi kelimesi, İsraililer için kullanılır. Meselâ: "fakat size RABB'in kâhinleri denilecek: size Allahımızın hizmetçileri diyecekler"³ Ve hizmet etmek kelimesi proselyte (ger)'ler için kullanılır. Meselâ: "Ve aynı zamanda kendilerini Rabbe yapıştıran ecnebler, ona hizmet etmek için."⁴

Proselyte (Muhtedi)'ler atamız İbrahim'in 20 veya 30 yaşında olduğu zaman kendini sünnet ettirmediğini görerek sevinirler, fakat ne zaman ki 99 yaşında iken (sünnet edildiğinde).⁵ bu sebeble eğer O 20 veya 30 yaşındayken kendini sünnet ettirmiş olsaydı, hiçbir putperest 20 veya 30 yaşını geçtiği zaman bir proselyte olmazdı. Yüce olan, şanı yüce olsun ki.

Onu 99 yaşına ulaşınca kadar geciktirdi ki proselytelerin yüzüne kapıyı kapamış olmasın diye; ve planını yapan kişilerin saygısını artırmak için onlara daha fazla günler ve yıllar izin versin diye, mesela: Rab onun doğruluklu (adaletli) maksadından memnun oldu, şeriatını (öğretisini) büyütmek ve onu izzetli kılmak için⁶

Atamız İbrahim kendisini bir "ger" olarak isimlendirir: Meselâ: Ben bir yabancıyım (ger) ve sizinle geçici olarak oturanım.⁷ Benzer şekilde İsrail kralı Davud da kendisini bir "ger" olarak isimlendirir. Mesela: Çünkü ben aranızda bir yabancıyım⁸ ve benzeyen şu örnekte; senin önünde yabancı oluşumdan dolayı.⁹

olunacak; çünkü benim evime bütün milletler için dua evi denilecektir." İşaya 56:6.

- 1 "Seni koruyan RABB'dır; Sağ yanında RABB sana gölgedir." Mezmurlar 121:5
- 2 "RABB garibleri korur; Öksüzü ve dul kadını tutar; Ve kötülerin yollarını saptırır." Mezmurlar 146:9.
- 3 "Fakat size RABBİN kâhinleri denilecek;size Allahımızın hizmetçileri diyecekler; milletlerin servetini yiyeceksiniz, ve onların izzeti size geçecek." İşaya 61:6.
- 4 "Ve RABBE hizmet etmek, ve RABBİN ismini sevmek, ona kul olmak için RABBE yapışan ecneblerini, Sebt gününü bozmasın diye onu tutan her birini ve ahdimi sıkı tutanı." İşaya 56:6.
- 5 "Ve İbrahim gulfte etinde sünnet olduğu vakit, 99 yaşında idi." Tekvin 17:24.
- 6 "Şeriatını büyütmek, ve onu izzetli kılmak, kendi adaletinden ötürü RABBİN hoşuna gitti." İşaya 42:21.
- 7 "İbrahim üçüncü günde gözlerini kaldırıp uzaktan o yeri gördü." Tekvin 22:4.
- 8 "Duamı işit, ya RABB, ve feryadıma kulak ver: gözyaşlarıma susma;Çünkü senin yanında bir garibim. Bütün atalarım gibi misafirim. Benden yüz çevirde göçüp yok olmadan ferahlanayım." Mezmurlar 39:12,13
- 9 "Çünkü biz senin önünde garipleriz, ve bütün atalarımız gibi misafirleriz;

İsrail toprağı sevilen kutsaldır. Çünkü o muhtedileri kabul ettirir. Eğer bir adam İsrail toprağında "Ben bir proselyte (ger)'yim derse, O hemen kabul edilir: Fakat İsrail topraklarının dışında onun şahitleri onunla olmadıkça o kabul edilmez. İsrail toprağı kutsaldır. Çünkü o günahları ve suçları telâfi eder: Mesela: "Ve mukîm kişi; ben hastayım demesin: orada oturan insanlar onların günahlarını unutmuş olacaklar.¹

Ve sonra sen yüce olanın önünde duran dört grubu bulursun, O'nun şanı yüce olsun. Şu örnekteki gibi: Biri diyecek ki : Ben RABB'ınım ve... bir diğeri kendini Yakub'un adıyla isimlendirecek ve bir başkası RABB'e kadar kendi eliyle yazacak ve İsrail'in adını kendine soyadı verecek.² "Biri ben Rabbınım diyecek" Bu cümle tamamen Omnipresent'e (her yerde hazır venâzır olan yani RABB/Tanrı) ait olan ve günah karışımı bulunmayan kişiyi ima eder. "Bir başkası kendini Yakub ismiyle isimlendirecek" cümlesi adaletin (doğruluğun)³ proselyte'lerini ifade eder. Bir diğeri Rabbe kadar kendi eliyle yazacak." cümlesi tövbe edenlere delâlet eder. "Ve kendine İsrail'in adıyla soyadı verecek" cümlesi de; Tanrıdan korkanları ifade eder.

B. Yahudilik'te Mürtedler

1. Tevrat'ta Mürtedler

İbranice heref, giddef ve ni'ez kelimeleri küfür olarak kabul ediliyordu. (Meselâ İşaya 37:6, burada Asur kiralının hizmetçileri İsrail'i kurtarmak için Rabbin kudretini inkar ederler⁴; Hezekiel 20:27, burada İsrail'in yüksek sınıflardaki, İsrailin yüksek mekanlardaki kurbanlarına atıf yapar.⁵) Daha özel ve dar anlamda kelime Tanrı hakkında küçük

günlerimiz yer yüzünde gölge gibidir, ve kalış yok." I. Tarihler 29:15.

- 1 "Ve orada oturan: Hastayım, demiyecek; orada oturan kavmin fesadı bağışlanacak." İşaya 33:24
- 2 "Biri:benYehova kuluyum, diyecek; ve başkası kendine Yakub adını verecek:Bir başkası daeline: Yehova kuluyum, diye yazacak, ve kendi adını İsrail diye takacak." İşaya 44:5
- 3 Hakikî ve tam olarak din değiştirmeye delalet eden bir kelimedir.(Hakikî ve tam dönmeleri ifâde eden bir terim)
- 4 "Ve İşaya onlara dedi: Efendinize şöyle söyleyeceksiniz: Rab şöyle diyor: Asur kralının uşaklarının bana sövmek için söylediklerini işittiğin sözlerden ötürü korkma" İşaya 37:6
- 5 "Bundan dolayı İsrail evine söyle, Adem oğlu, ve onlara de: Rab Yehova şöyle diyor: Bana karşı hainlik ederek atalarınız bana şununla da küfrettiler". Hezekiel

düşürücü konuşmak anlamındadır. Tevrat'ta bu klasik örnek Levililer 24:10-23¹'de vardır. Burada Tanrı'nın adının ilân edilişi (nakav, nagav) killel (gillel) fiiliyle birlikte yapılır. Çıkış 22:28² de Tanrı da gillel fiilinin objesi olarak görülür. (I. Krallar 21:10, 13³de gillel bir söz oyunu ile zıt anlamda berekh "kutsamak", "inkâr etme"nin karşılığı olarak kullanılmıştır.) Levililer 2:10-23 ve Çıkış 22:28'nin Rabbinik literatürde arzulama olarak yorumlanması küfre olası bir eylem hazırlığı anlamını yükler.⁴ Gallel kelimesi, "lânet etmek" anlamına gelir. ilâh'a "lânet etmek" onu reddetmek, emirlerini dinlememektir. Dar anlamında İsrail'e ait bir parçaya edilen küfür biblikâl düşünceye yabancı bir kavramdır.⁵

2. Talmud'da Mürtedler

Mişna, (Sanhedrin 7:5) taşlanarak ölüm cezasının yalnızca küfreden dörtlü isim kökünü söyleyenlere ve daha önceden iki şahitçe uyarılan kişilere verileceğine hükmeder. Bununla birlikte, Talmud'da R. Meir bu cezanın Tanrının sıfat isimlerine küfredenlere de verilebileceğini düşünür.⁶ Kabul gören halakhah dörtlü kelime kökünü söyleyen kişinin yalnızca taşlanabileceğine hükmeder. Sıfat isimlerini telaffuz eden yalnızca dövülür.⁷ Mahkemede şahitler cezanın yerine getirilmesi için "Yose vuracak Yose" (Yakkeh Yose et Yose) ifadelerini küfredenin sözleri yerine ikame ederek şهادette bulunurlar.⁸ Duruşmanın sonrasında dinleyicilerin çıkmasından itibaren, baş şahitten küfredenin sözlerini tam olarak tekrarlaması istenir. Onların bu ifadesinden sonra (yani dörtlü heceyi tekrarlamalarından itibaren) hakimler kalkar ve elbiselerini yırtarlar. Bu eylem Tanrı'nın adının pisletilerek söylenişine, işitilişine köklü bir yası simgeler. Küfrü duyan insanların üstlerini başlarını yırtmaları II. Krallar 18:37'de geçer. Burada Eliakim ve

20:27

- 1 "Ve İsraili kadının oğlu İsme küfretti, ve lanet etti." Levililer 24:11
- 2 "Tanrıya sövmiyeceksin, ve kavminin reisi olana lânet etmiyeceksin." Çıkış 22:28
- 3 "Ve onun karşısına iki adem yaramaz adamlar oturttu, ve sen ? Tanrıya ve kırâla sövdün, diyerek ona karşı şهادet etsinler; ve onu dışarı çıkarın, ve onu taşılayın da ölsün, diye mektuplar da yazdı." I. Krallar 21:10
- 4 bk. Mishnah, Sanhedrin 7:5.
- 5 Herbert Chanan Brichto, "Blasphemy" Ejd., IV, 1073.
- 6 bk. TB., Sanhedrin 56a.
- 7 Chief editors, Roth, Cecil, "Blasphemy", Ejd., IV,1074.
- 8 Mishnah, Sanhedrin 5:7; TB.,Sanhedrin 60a.

arkadaşlarının Asur komutanı Rab-shalceh'in küfürlü sözlerini duymaları üzerine elbiselerini yırttıklarını anlatılır.¹ Shulhan Arukh'da (Yoreh De'ah 340:37) yahudi ya da bir başkasının dilinden dörtlü hece ya da sıfatlarının zikrini duyan kişinin elbiselerini yırtmaları gerektiğini belirtir.²

Abba Saul'un kanaatine göre her kim halk önünde dörtlü heceyi söylese gelecek dünyayı görmeyecektir.³ Tevrat'ta Tanrı'ya ve krala küfredenlerin taşlanarak öldürülmeleri emredilmektedir.⁴ Yahudi olmayanlar (gentiles) da Nuh'un yedi kanununa bağlı oldukları için küfürden kaçınmalıdırlar.⁵ Maimonides de Tanrı'nın adını her hangi bir yere yazmayı küfür olarak kabul etmişti ki, bu dövülmeyi gerektiren bir suçtu. Yahudi mahkemelerinin ölüm cezası gerektiren durumlarda yetkisiz kaldığında, aforoz küfredene karşı genel bir ceza durumundaydı.⁶

2. Yahudi Hukukunda Mürtedler

Yahudi şeriatında teknik olarak bir yahudinin (yahudi bir anneden doğan veya yahudiliği seçen; ger) kendi dinini değiştirmesi imkansızdır. Bir yahudi başka bir inanca girme müsaadesine ve resmen yahudi dinini terketmesine rağmen -halakhah'lar da dahil- bir yahudi olarak kalır ama günahkârdır.⁷ Nahmanides'e göre bu çaba şu gerçekten gelir. Tanrı ve İsrail arasında yapılan ahit şu şekilde yapılmıştır: "Ve ben bu ahdi ve bu yemini yalnız sizinle değil, fakat bugün Tanrımız RABBİN önünde bizimle beraber duranla, ve bugün bizimle beraber burada olmayanla da yapıyorum."⁸ Yahudi olarak doğan biri için Yahudilik (Judaism) bir

1 bk. TB., Sanhedrin 60a.

2 Chief editors, Roth, Cecil, "Blasphemy", Ejd., IV, 1074.

3 TB., Abodah Zarah 18a.

4 "Ve RABBİN ismine küfreden mutlaka öldürülecektir; bütün cemaat mutlaka onu taşılayacaklar; garip olsun yerli olsun, RABBİN ismine küfrettiği zaman öldürülecektir". (Levililer 24:16)

"Ve iki adam, yaramaz adamlar geldiler, ve onun karşısında oturdular, ve bu yaramaz adamlar kavmin önünde ona karşı, Nebota karşı; Nabot Tanrıya ve kıralla sövdü, diyerek şehadet ettiler. Ve onu şehrin dışarısına çıkardılar, ve onu taşlarla taşladılar ve öldü". (I.Kırallar 21:13)

5 TB., Sanhedrin 56a, 60a.

6 Chief editors, Roth, Cecil "Blasphemy," Ejd., IV, 1074.

7 TB., Sanhedrin 44a.

8 Tesniye 29:14-15.

seçim meselesi değildir. Yahudiliği seçen bir proselyte (muhtedi) için de bir kere proselyte olunca durum aynıdır. Maamafih başka bir din üzerine olan biri veya resmen yahudiliği reddeden kişiler; Yahudi şeriatı tarafından, yahudi kalanlardan farklı bir şekilde muamele edilirler. Hatta bu yahudi kalanlar günâhkâr dahi olsalar, kâfir olanlara yapılanlara maruz kalmazlar. Bu insanlar halakhah'ların nazarında "mumar" ("değişme" fiilinden türetilen) veya "Meshummad" (zulmetmek veya inancı terke zorlamak kökünden gelir) veya "apikoros" (heretik-inanç değerlerini inkar eden) veya "kofer" (inkarcı) veya "poshe'a Yisrael" (şâki olan yahudi) gibi terimlerle bilinirler. Zira teknik halakhik anlamında mürtedlik imkansızdır. Yukarıdaki terimler rabbinik literatürde geniş olarak kullanıla gelmiştir.¹

Hristiyanlığın doğuşundan sonra mürtedlik yahudi hayatının vazgeçilmez bir parçası, yahudiler ve onların komşuları arasında bir problem, ve mürtedlerin arasında olduğu gibi çeşitli dini kampları hiddetlendiren bir kaynak durumuna gelmiştir. Yahudi-Hristiyanların gerçekleşmesi imkansız ümitleri -Kutsal Haç'la Ahd-i Atik'i uzlaştırma umutları- suya düştü. Yahudilerce reddedildi. Sinagog ve kilise arasındaki yol tamamen ayrıldı. Ahd-i Atik'e yüz çevirmek anlamına gelen Hristiyanlığın kabulü tam manasıyla bir küfür olarak telâkki edildi. Hristiyanların inkarnasyon ve teslis dogmaları Hristiyanlığın kabulüne putperestçe bir karakter verdi.²

Halakhah'a göre bir mürted yahudiliğe dönünce teknik olarak onu terketmediğinden hiç bir özel ritüeli (dini âyin ve tören) yapmaz. Bununla beraber bir takım sembolik aksiyonları talep eden bazı otoriteler de vardır. Bu yüzden ondan günahlarından pişmanlık duyup itiraf etmesi talep edilir. Bunu üç rabbi (collegium) önünde yapar. Bundan böyle Judaism'in şeriatını muhafaza edeceğini ilan etmesi şeklinde olur. Bazı otoriteler proselte (muhtedi)'lerde olduğu gibi, mürtedden de Mikvah'da ayin talep ederler.³

1 Chief editors, Roth, Cecil "Apostasy, (In Jewish Law,)" Ejd., III, 212.

2 Haim Hillel Ben-Sasson, "Apostasy", Ejd., III, 202.

3 Chief editors, Roth, Cecil "Apostasy, (In Jewish Law), Ejd., III, 212.

a. Evlilik

Yahudi şeriatına uygun olarak iki mürted veya bir yahudi arasında akdolunan bir nikah geçerlidir. İki tarafta bir kişinin karısı veya kocası olurlar. Bu yüzden onlardan hiç biri, var olan evliliklerinin boşanmayla sonuçlandığını söyleyinceye değin bir yahudiyle başka bir nikah akdini yapamazlar. Ancak ölüm hariç, Yahudi şeriatına uygundur.¹ Karı-koca olarak birlikte yaşasalar bile; şayet evlilikleri diğerinin inançlarına göre icra olunup tören yapılırsa, onların evlilikleri yahudi şeriatına göre geçerli sayılmaz ve neticede boşanmayı takip edemezler.²

Bir kafir anneden doğmuş olan çocuk, annesinin mürted olduğuna bakılmaksızın yahudidir. O doğan çocuk bir yahudi kıızıyla evlenirse, hatta o kız mürted bile olsa evlilik geçerlidir.

b. Boşanma

Boşanma genel olarak kadın için zararlı olmasına rağmen -zira kadının evli olma durumunu tercih etmesi devamlı hükmedilir³ bu faktör (boşanmanın zararlı olma faktörü) taraflardan birinin mürted olması durumunda fazla bir şey ifade etmez. Zira bir mürted ev kadınının Tevrat'ın tüm emirlerini yapmayacağı hususunda şüphe duyulur. Zina dahil o kadın artık, kendi kocasına haramdır. Bir evli kadın olarak diğer erkeklere de yasak olur. Bu yüzden onun için tek bir faydası olabilir ki o da evlilik boyunduruğundan azâde olmasıdır. Mürted olan koca da -karısı bir mürtedle hayat sürmekten boşanma için bir boşanma tercihi olacaktır. (Shulhan Arukh, Even-ha-Ezer, 140:5; 154:1)⁴ Bu yüzden hatta genellikle boşanma kağıdı (get) kadına şahsen teslim edilmedikçe fazla bir tesire hâiz değildir. Halakhik kuralına göre "Bir kimse bir kişinin haberi veya rızası olmaksızın o kimsenin aleyhinde (tez avantaj olarak) bir iş yapamaz (giyaben).⁵ Bu durumda artık bir kere "get" vekillerin ellerine ulaşırsa -kadının tayin etmediği fakat mahkeme veya kocasının tayin ettiği vekillere ulaşıncâ- hemen etkisini gösterir, zıt "bir

1 TB., Yebamoth 30b.

2 Chief editors, Roth, Cecil "Apostasy, (In Jewish Law, Marriage)", Ejd., III, 212.

3 TB., Yebamoth 118b.

4 Chief editors, Roth, Cecil "Apostasy, (In Jewish Law, Divorce)", Ejd., III, 213.

5 TB., Yebamoth 118b.

kimsenin haberi veya rızası olmaksızın onun hakkında yararlı bir iş işleyebiliriz.", mefhumundan hareket edilir. (Shulhan Arukh, Even ha-Ezer 140:5).¹

c. Şahitlik Ehliyeti

Yahudi şeriatı bir mürtedin şahadetini güvenilir olmayan olarak kabul eder. Zira mürted Tevrat'ın tümünü kabul etmez ve tekzip etmektedir. Böylece o bir gerçek olmayanı yalan olarak söyleyebilir. Hatta şahsi statüsü olarak Yahudi olsa bile bu durum değişmez. Maamafih kara bahtını dindirmeyi amaçlayan düzenlemelere uygun olarak bu boşanmış kadın "agunah" için düzenlenen kurallara uygun olarak halakhah bir mürteddir. Şehâdeti bu amaç için kabul edilebilir. Şayet resmi tanıklık olarak değil. Boşanmanın sebebinin dinlenmesi esnasında ("Mesi'ah lefi tummo") bir kaç kelime edilebilir.²

d. Miras

Sıkı katı kanuna göre, bir erkek çocuk kati suretle akrabalık faktörü sebebiyle babasının mirasçısıdır.³ Mürted erkek evladın saklı tuttuğu hakkına binaen ve aynı sebeplerden dolayı baba oğluna miras bırakır. Maamafih bir mürted günah kazanırsa onu cezalandırmak gayesiyle mahkeme otoritesini kullanır; babasının mirasından kendi payına düşeni diğer mirasçılara (Heefker betdin hefker kuralına göre mürted olmamalıdır)⁴ aktarır.⁵

e. Yas Tutma

Kanunlaştıranların genel görüşü gereği yas tutma bir mürtedin ölümü

1 Chief editors, Roth, Cecil "Apostasy; (In Jewish Law, Divorce)", Ejd., III, 213.

2 Chief editors, Roth, Cecil "Apostasy, (In Jewish Law, Divorce)", Ejd., III, 213.

3 Sayılar 27:8; Baba Bathra 108a, 111a.

4 Hefker betdin hefker demek malı kamulaştırma kudretine sahip olan mahkemedir.

5 TB., Kiddushin 18a.

sırasında gözetilmemelidir.¹ Meğer ki bazı otoriter çevrelere göre, ani bir ölümle karşılaşınca pişman olup ölüm anında tevbe etmezse, yine yas tutulmaz. (Shulhan Arukh, Yoreh De'ah 340:5; hosheu misrah 266:2) Bazı çevrelerde bir çocuğun mürtedliği sırasında yas tutmayı gözetme adettendir.²

b. Kuthim Risalesi

Tevrat'ta Kuthim olarak geçen halk -ama gerçek ama tahmin-İsrailîlilerin hayat biçimini benimseyen ve Kuzey Krallığını sürgüne yollayan Asur kralı Shalmaneser tarafından Samaria bölgesine yerleştirilen muhacirlerdir. Yahudiler Babil'den geri döndükten sonra, Tapınağın tekrar inşasına ortak olma iddiaları yüzünden Kuthim'in topluluk mensupları sayılıp sayılamayacakları hususunda derin proplemler başgösterdi.³ Milâttan önce III. yüzyıla değin Samirilere muamelede alınan nihaî karar birçok yahudi erkanını benimsemelerine rağmen gayr-i yahudi olarak kabul edilmemeleriydi. Bu risale, meselenin ne denli açık olduğunu kabul ettiğine göre, orjinali çeşitli kaynakların bir araya getirilmesiyle yapılmış olmalıdır. Bu görüş risalenin genelde onlar hakkında benimsediği elverişli tutum tarafından teyid edilir gözüküyor. Lâkin iki toplum arasındaki ilişkilerdeki değişikliğe uygun olacak şekilde yapılan eklemenin izleri vardır. Risalenin ihtiva ettiği malzemenin çoğu Talmudik kaynaklardan seçilmedir.⁴

a. Risalenin Muhtevası

Risale şöyle bir prensib vaz'etmekle başlar: Samiriler çoğu cihetten yahudilerle aynı ölçü üzerindeyken bazılarında putperestle aynı kefeye konmaktadır. Yine bu risale onlarla yahudiler arasındaki münasebeti düzenleyen bazı kanunları vermede öncelikli davranmıştır. Bu kurallar tapınak hizmeti, hasat mevsiminde çalışmaları; aşar vergisini gözetme ve

1 Mishnah, Sanhedrin 6:6.

2 Chief editors, Roth Cecil, "Apostasy, (In Jewish Law, mourning rites)", Ejd., III, 214.

3 Yahudiler, Yahudiliğe ihtida eden Samirileri samimi olmadıkları bahanesi ile yahudi cemaatinden saymamışlardır. bk. II. Kırallar 17:24, 18:11,

4 M. Simon, Minor Tractates, 61b (1).

Erub'un gözetimi ve sosyal ve ticaret ilişkilerinde onlarla olan munasebet ve şahitliklerine güvenilmesi ile alakalıdır.

İkinci bölüm ana hatlarıyla çeşitli samiri gıdalarının mubahlığı (et ve peynir gibi) ve samiri hahamların statüsünü; ayrıca, kanuni ceza ve zararlar hususunda samirilerin durumlarına değinmektedir. Bu bölüm İsrailiilerle evlenmelerinin niçin yasaklandığını ve birgün buna nasıl kavuşacaklarını izah ederek nihayet bulur.¹

a. Risalenin Metni²

I. Bölüm

1.-Samiriler bazı yönleriyle gayr-i yahudilere bazılarında ise İsrail'e benzerler. Fakat ekseriyetle İsrail'e benzerler.

2.-Biz akıntılı³ erkekler tarafından getirilen kurban kuşları tapınakta sunmalarını onlardan kabul etmeyiz veya akıntılı (flux) ⁴ kadınlar tarafından getirilen kurban kuşları veya çocuk doğumundan sonraki kadınlar tarafından getirilen kurban kuşları⁵ veya günah adakları veya suçlu kurbanı da kabul etmeyiz. Fakat biz onlardan adaklarını ve hür irade ile kestiklerini kabul ederiz.⁶

1 Talmud baskılarında bölümlerin metni süreklidir, o paragraflara bölünmüş ve Higger'in baskısıyla uyumlu olarak numaralandırılmıştır.

2 MINOR TRACTATES, KUTHİM 61b (1), 61b (2), 61b (3), (Translated into English with notes, glossary and indices; under the editorship of Rev Dr Abraham Cohen Ma, PH.D., DHL) The Soncino Press, London 1984

3 "Ve akıntısı olan akıntısından tahir olunca, o zaman tahareti için kendisi yedi gün sayacak ve esvabını yıkayacak ve bededinin akarsuda yıkayacak ve tahir olacaktır. Ve sekizinci günde kendisi için iki kumru, yahud iki güvercin yavrusu alacak, Rabbin önüne, toplanma çadırının kapısına gelecek, ve onları kahine verecek ve kahin biri suç takdimesi ve öbürü yakılan takdime olarak onları arzedecek ve kâhin Rabbin önünde akıntısından dolayı onun için kefarete edecektir." Leviller 15:13,14 .

4 "Ve sekizinci günde kendisi için iki kumru, yahut iki güvercin yavrusu alacak, ve onları kâhine, toplanma çadırının kapısına getirecek." Levililer 15:29.

5 "Ve erkek çocuk için yahut kız çocuk için tathirinin günleri dolunca, toplanma çadırının kapısına, kâhine, yakılan takdime olarak bir yıllık bir kuzu, ve suç takdimesi olarak bir güvercin yavrusu yahut bir kumru getirecektir; ve kâhin onu RABBİN önünde takdim edecek, ve kadın için kefarete edecek; ve kanının pınarından tahir olacaktır. Çocuk erkek olsun kız olsun, doğuran kadın için şeriat budur. Ve kuzu için gücü yetmezse, o zaman biri yakılan takdime, ve obiri suç takdimesi olarak iki kumru, yahut iki güvercin yavrusu alacak; ve kâhin onun için kefarete edecek, ve tahir olacaktır." Levililer 12:6-8

6 Adaklar ve isteyerek (hür iradeyle) sunulan sunaklar.

3.-Toprağa bağı hiçbir şeyi onlara nakletmeyiz¹ veya kırmak için koyun, biçmek için ekin² veya toprağa bağı ağaçları onlara satmayız. Ama onlara boğazlamaları için hayvanlar satarız.

4.-Sığırları sakat dahi olsalar veya tayları veya buzağıları onlara satmayız.³ Fakat biz onlara sonradan asla iyileşmeyecek hayvanları satabiliriz.⁴

5.-Halkı yaralamaya sebep olacak herhangi birşeyi veya savaş silahlarını onlara satamayız.

6.-Biz onlara İsraili kadınları evlilik için vermeyiz veya onlardan kadınlar almayız. Fakat biz onlardan "faizli olarak" ödünç alabiliriz; onlara ödünç verebiliriz.⁵

7.-Onlara hasattan arta kalanları, unutulmuş başaklar ve tarlanın köşesini veririz.⁶ Onlar da hasattan arta kalanları, unutulmuş başaklar ve tarlanın köşesini gözetebilirler.⁷ Onların sözü -mevsiminde hasattan arta kalan şeyler, unutulmuş başaklar, tarlanın köşesi hakkında ve bir fakire senesinde öşrünü verme hususunda- nazar-ı dikkate alınabilir.⁸ Onların ürünleri; sanki yahudi olmayanların ürünleri gibi, Tebel⁹ olarak sayılır. Erubu gayr-i yahudiler gibi tesirsiz yaparlar.¹⁰

8.-Bir israil kadını bir Samiri kadınına ebe olamaz veya onun çocuğunu emziremez.¹¹ Ama bir Samiri kadın bir İsrail kadınına ebe olabilir. O israili kadının çocuğunu emzirebilir.

9.-Bir israili bir samiriyi sünnet edebilir, bir samiri de bir israiliye

-
- 1 Abodah Zarah 20b'de bu hüküm gayr-i yahudilerle alakalı olarak ifade edilmiştir. Onu takip eden diğer bir kaç hükümle de Samirilere de alakalı kılınmıştır.
 - 2 Doğru okuma muhtemelen "hammamul, olgunlaşmamış" (hayvan gıdası içindir.)
 - 3 Korku sebebiyle sahip olan kimse Sabbat gününde dinlenmeleri için onlara izin vermeyecektir. krş. Abodah Zarah 15a.
 - 4 İşe koşulmayacağından ve böylece korkudan halihazırda ifade edildiği gibi mükellef değildir.
 - 5 Ya bu "Ve onlara ödünç verme " şekline sokulup düzeltilmelidir. Veya bu cümlecik Samirilerin son kabul etmeme devrinde eklenmiştir. .
 - 6 krş. Gerim I:3,7.
 - 7 Ve böylece onlar için hiçbir öşür verilmeye gereksinim duyulmaz.
 - 8 Ürünün On'da Bir'i her 7 yılda, 3 ve 6 kez olarak fakire verilmek zorundaydı.
 - 9 Hasat sunağından elde edilen mamul ve öşür birbirlerinden ayrı bırakılmıştır.
 - 10 krş. Erubin 61b n. d1.
 - 11 Mişna'yı esas alarak Abodah Zarah 26a; bir kâfir kadından bahsetmektedir. Sebeb olarak, çünkü o bir çocuğunu putperestliğe tevdi etmiştir.

sünnet edebilir. R. Judah der ki; Bir samiri bir yahudiyi sünnet edemez. Çünkü o yalnızca Gerizim Dağı (Mount Gerizim) adına onu sünnet edebilir.¹

10.-Biz bir hayvanı bir samirinin hanında bağlayabiliriz. Ve bir israili bir samiriyi hayvanlarını takip için ücretle tutabilir. O ayrıca bir samiri çobana sürüsünü emanet edebilir.² O oğlunu bir samiriye ona ticareti öğretmesi için emanet edebilir.³ Herhangi bir yerde, biz onlarla bir araya gelebilir, sohbet edebiliriz.⁴ Fakat biz yahudi olmayanlarla böyle yapmayız.⁵

11.- O baldızı için halizah'ı ifa eder ve bir "get"i hanımına verebilir ve bir samiriye getin başka yabancı bir ülkeden İsrail'e getirilmesi için güvenilebilir.⁶

12.- Şunları onlara satmadığımız şeylerdir: Kendiliklerinden ölen veya yersiz yere boğazlanan hayvanlar. İsraililere yenmesi yasak hayvanlar⁷ kendiğilinden ölen hayvanların derilerinden yapılan ayakkabı,⁸ içine fare düşen yağ,⁹ sürüngeçenler¹⁰ veya koskos eti veya bir embryo'nun eti. israililer koskos¹¹ ve emriyo yiyebilmelerine rağmen biz samirilere satmayız. Çünkü böyle bir satış hatalı bir bahanedir. Biz bunları onlara satmadığımız gibi onlardan da bunları satın alamayız. Çünkü şöyle buyrulmuştur. "Çünkü sen rabbin olan Tanrının yanında çok mukaddes

1 Yahudilere kutsanan Kudüs'teki Kutsal Dağ gibi Samirilere de Gerizim Dağı kutsaldı. Paragraf basit olarak; Gerizim'in halkına ait bir kişiyle alakalı bir niyet ifadesini verir gözükmektedir.

2 Çünkü bir Samirinin o hayvana yanlış bir hareket yapması şüphesi duyulmaz. krş. TB., Abodah Zarah 15b

3 Biz onun bir erkek çocuğa Yahudiliğe karşı bir tesir vereceğine dair bir korku duymayız.

4 Kirchheim'e göre okunuşu; doğrusu onlar tarafından saçlar kesilebilir şeklindedir. Mişna'ya mutabakat içerisinde Abodah Zarah 27a.

5 Bir cinayet niyeti içerisinde olduğuna dair şüphe duyulan kimseler.

6 Yani onun sözü o get'in mühürleme ve imzalamasına şahit olduğu şeklinde alınmalıdır.

7 Onları İsraililere tüketime karşılık olarak satmasınlar.

8 krş. TB. Hullin 94a; n. c4 "Hayvan bir yılanın ısırmasıyla bulaşıcı(murdar) hale gelebilir. Rashi izah eder ki, kendi kendine ölen bir hayvanın derisi sağlıklı bir hayvanınkinden nazaran daha aşağı mevkidedir. Ve bu deriden yapılan ayakkabıları satmak yanlış bir uygulamadır.

9 Yağ böylece temiz olmayan bir hâle dönüşmüştür. Ve bu meselede Samiriler vicdanlarının sesini dinleyip titizlik içerisinde olduklarıdır.

10 Onlar İsraililere satılan şeylerle onları karıştırmassınlar.

11 Kos-kos terimi acelece boğazlanan bir hayvan için kullanılmıştır. Çünkü böyle yapılması, doğal olarak ölme ihtimali vardır.

bir milletsin.”¹ Zira Sen mukaddes olduğundan başka bir milleti, kendinden daha mukaddes kılmamalısın.²

13.-Bir Samiriye düşük bebeği gömdüğünü veya onu gömmediğini söylese, güvenilebilir.³ Yine bir hayvanın ilk doğumunu yaptığı⁴ veya yapmadığı hususundaki sözlerine de güvenilebilir. Bir samiriye ekinin dördüncü yılı hususunda ve aşılammamış meyve alanı hususunda⁵ ve mezar işaretleri⁶ hususunda güvenilebilir. Ama dalların asılması, çıkıntılı taşlar⁷, insanların ülkesi veya (toprakları)⁸ veya beth beras hususunda güvenilmez. Çünkü onların bu konularda dikkatsizliklerinden şüphelenilir. Dikkatsizliklerinden şüphelenilen meseleler hususunda onlara güvenmemek genel prensiptir.

II. Bölüm

1.-Biz samiriyeli bir kasaptan ne kendisi yemeğe hazırladığı etten başka eti ne de ilk defa kendisi ağzına koymadıkça, kuş etini ne de hindi eti dışında satın almayız.⁹ O onları bir Yahudiye yesin diye vermemelidir. Zira Samiriler İsraililere yemeleri için leşi vermeleri eskiden beri şüphe duyulmaktadır.

2.-Tevrat'ta geçen tüm zararlar hususunda bir samiri bir yahudi gibi aynı düzeydedir. Şayet bir yahudi bir samiriyi öldürürse veya bir samirinin bir yahudiye öldürmesi durumunda, şayet bunu yanlışlıkla yapmışsa, bir sığınma şehrine sürgüne gönderilir. Şayet isteyerek

1 Tesniye 14:21

2 Kircheim açıklar ki, esas prensip TB., Pesahim 50b-51a'daki prensiptir: İzin verilen eşyaları--diğerleri onları yasaklanmış olarak muamele ettiklerinden--onların huzurlarında onu izin vermeyebilirsin. Burada da ifade olarak Samirilere bir atıf vardır.

3 krş. TB., Niddah 56b. Şayet foetus hiçkimsenin görmediği bir odaya gömülürse--Şayet bir cenin bir odaya gömülürse, hiç kimsenin o odaya girmemesi ritüel olarak murdar sayılması anlamını verir.

4 O zaman sonraki doğum ilk önceki doğanın hukuku altına gelmez. Bu da dini bir uygulamadır.

5 “Ve ne zaman diyara girerseniz, ve yiyecek için her çeşit ağaç dikerseniz, o zaman onların meyvasını sünetsizlikleri sayacaksınız; sizin için üç yıl sünetsiz olacaklar; yenilmiyecektir.” Levililer 19:23

6 Şayet belirtilmemiş bir yerde hiç mezar olmadığını söylese.

7 Dini ritüellerin kominikasyonu (iletişimi) için bir çadır şekillendirme. krş. TB., Niddah 57a, n. b2.

8 Yâni ritüel arınmayla alakalı meselelerde mukaddes toprakların dışında olan memleketler.

9 TB., Hullin 4a okur ki: “Bir İsraili kuşlardan birinin kafasını koparır ve bir samiriye verir; şayet o onu yerse o zaman biz onun kestiğini yiyebiliriz.

yaptıysa, öldürülür. Şayet bir yahudinin öküzü bir samirinin öküzünü boynuzlarsa, o zarardan muaf tutulur.¹ Fakat şayet bir samirinin öküzü bir yahudinin öküzünü boynuzlarsa, şayet öküz "TAM" ise zararın yarısını, "MUAD"² ise zararın tamamını öder. R.Meir "Şayet bir samirinin öküzü bir yahudinin öküzünü boynuzlarsa, öküz "tam" da olsa "muad" da olsa zararın tamamını öder ve sahip olduklarının en iyisinden öder" demiştir.³

3.-Onların peynirlerini yemeğe müsade edilmiştir. R.Simeon b. Eleazar "Özel fertlerin ki izin verilmiş toptan satanları⁴ yasaklanmıştır" demiştir. Onların genellikle içine şarap ve sirke⁵ koydukları yemekleri ve konserve yaptıkları sebzeler yasaklanmıştır.

4.-Yahudi hahamlar⁶ samiri papazlarla; ikincilerin, samirilerin bölgelerini ortak olurlar. Çünkü onlar ellerinden, önceden olduğu gibi samirilerin ellerinden ürünü kurtarırlar. Yoksa yahudiler yahudi mahallelerinde onların papazlığını tastikliyor görünmesinler. Eğer samiri din adamı yediğinden bir yahudiye ikram ederse; eğer samiri din adamı temiz olması gerekmezse, o kabul edilebilir. Ama temiz ise yasaklanmalıdır.⁷

5.-Biz samiri fırıncılarından hamur bayramında üç ekmek yapılınca kadar veya hususi şahıslardan üç hafta geçinceye kadar alenen ekmek satın almayız. Veya köylerden üç ekmek pişirilinceye kadar alenen ekmek almayız.⁸ Bu ne zaman tatbik edilir? Ne zaman ki onlar yahudilerle beraber mayasız ekmeklerini hazırlamadıkları veya Hamur (Fısıh) bayramını bir gün önceden kutladıkları zaman; fakat şayet mayasız ekmeklerini yahudilerle yaptılar veya Hamur bayramını bir gün

1 Yâni şayet o onun boynuzla yaralanmış olduğuna dair bir eğilimi bilinmeseydi.

2 TAM (zararsız), kelimesi önceden boynuzlanmamış bir öküzü ifade etmektedir. MUAD (uyarılmış) kelimesi ise, böyle yapmış ve bu yüzden de sahibi tarafından uyarılmış olanıdır.

3 krş. TB., Baba Kamma 38b

4 "Köylülerin olanlar":Buna sebep, bunlar satılmak için yapılmış peynirlerdir; ve peynirleri yapanlarda dinen temiz hayvanların derilerinde peynirleri muhafazaya önem vermeyenlerdir.

5 krş. Gerim I, 9, n. 18.

6 Tâkriben Büyük İskender zamanında Samiriler Gerizim Dağında bir tapınak inşa ettiler ve Kudüs'lü bir grup din adamı da, bir yüce rahibide aralarına alarak gidip orada görev ifâ ettiler. Onlar Judean'lar tarafından reddedildiler.

7 Samiri rahip eğer temiz değilse terumah'ı yemezdi. Bu yüzden İsraili onun yediğini yiyebilirdi.

8 Risalenin devamında gösterildiği üzere samiri Fısıh bayramı yahudilerin festivaliyle daima aynı zamana tesâdüf etmediğinden uygulama böyle yapılırdı.

sonra kutladılarsa onların hamuru makbuldür. Çünkü onlar mayasız ekmeğin hükmünü yahudiler gibi bilmedikleri için, R.Simeon bunu yasaklamıştır.

6.-Önce onlar Gedor'un şarabının Kfar Paggasha¹ şarabı hesabına kullanılması yasaktır demişlerdir. Daha sonraları bu hükmü değiştirdiler ve samirilerin gayr-i yahudilerle karışma şüphesi olan yerlerde, şayet şarapları açık bir kap içindeyse yasaklanmıştır² ve şayet kapalı bir kaptaki ise izin verilmiştir. R. Meir "Onların dükkanlarda açık kaplarda sattıkları hariç tüm şaraplara izin verilmiştir." demiştir. Fakat Bilgeler, "açık bir kaptaki nerede olursa olsun yasaklanmış, kapalı kaptaki için izin verilmiştir. Önce delinmiş sonra tıkanmış olan bir kap tıkanmış bir kap gibidir. Onların kavanozları yeni olduklarında caiz eski olduklarında yasaklamıştır." demiştir.³

7.-Niçin samirilerin yahudi topluluğa girmeleri yasaklanmıştır? Çünkü onlar yüksek yerlerin din adamlarıyla karışmışlardır. R. İshmael, "Onlar başlangıçta halis dönmelerdi (din değiştiren). Niçin sonraları yasaklandılar- Gayr-i meşru kadınlardan dolayı⁴, evli bir kadına levirate (: Çünkü ibranilerde ölen bir adamın karısıyla kardeşinin ya da yakın bir akrabasının evlenmesi gerekir.) görevini ifa etmezler.⁵ Onlar ne zaman yahudi toplumuna kabul edilebilirler. Gerizm dağına reddettikleri Kudüs ve öldükten sonra dirilmeyi kabul ettikleri zaman Yahudi toplumuna girebilirler.⁶ Bütün bunlardan sonra samiriyi soyan bir kişi yahudiye soyan bir kişi gibidir.

1 Gedor kelimesi yerine başka bir varyant olan "Kador" vardır. Paggasha yerine "Pansha" şeklindedir. Gedor sarıh olarak bir samiri köyüydü. Kfar Paggasha ise, samirilerin serbestçe birbirine karıştığı yerlilerden oluşan dinsiz bir köy idi.

2 Onun bazılarının dinsizlerin ibadetlerinde kullanılmış olma ihtimali yüzünden

3 krş. TB., Avodah Zarah 29b; daha sonra Samirilere atfedilecek olan gayr-i yahudilerle alakalı bir kanunun başka bir örneği: Eski bir kavanoz bir dinsizin şarabını ihtivâ etmiş olabilir.

4 Onlar karışık bir toplum olduğundan İsraili anneleri doğurmuş olma ihtimalinden uzak kadınlar ihtiva etmektedir. Ve bu yüzden onların sunakları gayr-i israilidir. Zira bu bağlamda onların statüleri anneninkine (dinine) bağlıdır.

5 Halizah yerine ifâ kelimesi.

6 Samirilerin yeniden dirilme doktrinini inkar etmesi, TB., Sanhedrin 90b n. c1.'de zikredilmektedir.

C. Yahudilikte Putperestler

1. Tevrat'ta Putperestlik

Putperestliğe karşı olan Tevrat, putperestliğin gerçek dini değerleri temsil edemeyeceğinden dolayı onu insana yakışan bir meziyet olarak görmez. Tevrat'a göre putperestlik Allah'a daha önce verilen sözden (ahd) bir dönmedir ve tabiat Tanrı'nın mülkü olduğundan dolayı da O'nun yarattığıyla O'na yönelmek anlamsızdır.¹

Tevrat literatüründe puta tapıcılık karakterini öğrenmek isteyen biri; yabancı ilâhlara tapınma (putperestlik, idolatry) ile Tanrı kültünde imajların kullanılmasını (iconolatry) birbirinden ayırtetmesini bilmelidir.²

İsrail'de putperestlik gücü popüler bir desteğe hâiz idi. O ayrıca kraliyet ailesi tarafından özellikle de yabancı kraliçeler tarafından (Maacah, Jezebel, Athaliah) destekleniyordu. En popüler putçu kültürler İbranilerde Ken'ani (Canaanitic) menşeli olanlardır. Baal, Asherah ve Ashtaroth gibi. Hâkimler kitabı³ ve I. Samuel⁴, Baal ve Ashtaroth'un ibadetine İsrail'in düşüne atfederler. Baal ibadetinin popületirisi Gideon'a karşı halkın güçlü reaksiyonunun bir ikrarıdır.⁵ Çünkü o Tanrı buyruğu ile Baal sunağını tahrip etmişti.⁶ Samuel düşmanla savaştı, yüzyüze gelmeden önce halkı yabancı Tanrılara (yâni Baal'sa) ibâdetten vazgeçmeye çağırmak zorunda kaldı.⁷ Süleyman'ın hükümdarlığı sonunda İsrail tarihinde ilk kez Chemosh, Moloch ve Ashtoreth için sunaklar tahrip edildi.⁸ Baal kültü, diğer yabancı kültürler gibi Ahab devrinde kuzeyde büyük bir önem kazandı. Ahab, kendi hanımının (Jezebel) ısrarına dayanamayarak Baal için bir mihrab yaptı ve halkın içinde orada ibadet etti.⁹ 450 Baal din adamı ve 400 Asherah din adamı kraliçe Jezebel'in yakın taraftarı idi.¹⁰ Jezebel'in tebliğ faaliyeti oldukça

1 Çıkış 20:4; Tesniye 11:13, 18:28., 31:16, 20; Yeremya 10:1-5, 11:10; İşaya 41:23-24; 44:6-21; Yeremya

2 Jos'e Faur, "Idolatry", Ejd., VIII, 1227.

3 bk. 2:11, 3:7, 8:33, 10:10.

4 bk. 12:10

5 bk. Hâkimler 6:29.

6 bk. Hâkimler 6:25.

7 bk. I. Samuel 7:3-4.

8 bk. I. Krallar 11:5-7.

9 bk. I. Krallar 18:19.

10 bk. I. Krallar 16:31.

başarılı gözüküyordu. Tevrat'ın şehâdetine göre 7000 kişi Baal'a secde etmekten içtinab etmişti.¹ Baal'a ibadete karşı güçlü bir saldırı; özellikle kraliyetin desteğine karşı ilk saldırı, Jehu tarafından başlatıldı. Jehu kraliçe Jezebel'i öldürdü.² Kraliçenin yaptırdığı ibadethaneler tahrip edildi. Din adamları ve Baal'ın takipçileri öldürüldü.³ Judah'taki Baal kültü kraliyetten daha fazla desteği Kraliçe Athaliah (Jezebel'in kızı)'tan buldu. Bu kült din adamı Jehoiada'nın şaheser mühendisliği ile son raddeye geldi.⁴ İsrail tarihinde en mükemmel kült tasfiyesi kral Hezekiah devrinde Judah'da vukû buldu. Kral Hezekiah Judah'ı ashecahlar ve ibadetler gibi pagan kültürlerini yalnızca tasfiye etmekle kalmadı. Hz. Musa tarafından yapılan alevli yılanı da tasfiye etmişti. Baal kültürüne karşı güçlü kriticizm Hoşea⁵ ve Yeremya⁶'dan buldu. Putperestliğe destek veren yeni hareket Hezekiah'ın oğlu kral Manesseh tarafından ilk defa verildi. Kral Manesseh Kudüs tapınağını bir pagan panteonuna dönüştürmüştü.⁷ Putperest pratiklerinin Ezeziel tarafından tavsifi yapılmıştı.⁸ Yeremya daha sonraki nesillere olan tesirini işaret etti.⁹ İsrail'de diğer putperest kültürleri Moloch'a çocuk kurban etme¹⁰, kutsal fuhuş¹¹, Tammuz kültü¹² ve yıldızlara ibadet oldukça yaygındır. Güneş ve göklerin kraliçesi olarak bilinen Ishtar Tevrat literatüründe ibadet objesi olarak matûftur.¹³ Ayrıca hayvanlara tapınılmaktan bahsedilir.¹⁴

a. ikonalar ve ikonacılık

Tanrıya ibadette şekillerden faydalanma yâni ikonacılık üç gruba ayrılabilir: Patriark'lar ve son sürgün devrindeki uygulamalardaki ikonalar, direklerin dikimi (Mazzevot -çoğ. mazzevah)¹⁵

1 bk. I. Krallar 19:18.

2 bk. II. Krallar 9:33.

3 bk. II. Krallar 10:18.

4 bk. II. Krallar 11:17.

5 bk. Hoşea 1:3, 11:2, 13:1.

6 bk. Yeremyâ 2:4, 9:13, 11:13,17, 12:16, 19:5, 23:13,17,27, 32:29.

7 bk. II. Krallar 21.

8 bk. Hezekiel 8:11, 16:17, 20:23.

9 bk. Yeremyâ 11:9, 15:4.

10 bk. II. Krallar 16:3, 21:6, 23:10; Yeremyâ 7:31, 19:5, 32:35.

11 bk. I. Krallar 14:24; II. Krallar 23:7; Hezekiel 16:17,23:5; Hoşea 4:14.

12 bk. Hezekiel 8:14.

13 bk. Amos 5:26.

14 bk. Hezekiel 8:10.

15 Jos'e Faur, "Idolatry", Ejd., VIII, 1228.

Tanrı kültünde meşru bir hareket olarak Patriark (Patriarch) tarafından addedilmişti.¹ Yakub Beth-El'de Tanrı'ya ibadet için bir mazzevah dikmişti.² Bu ibadet şekli sonraki zamanlarda da devam etti. Nihâyet ona Tesniye'nin yasağıyla son verildi.³ Mazzevot'un kullanımı Tanrı kültü için ağaçlardan faydalanma monarchy devri boyunca oldukça yaygındı.⁴ "Alevli Yılan"ında bu gruba girdiği gözüküyor.⁵

al. Meşru Olmayan İkonacılık

Bu tip ikonların en çok tasvir edici (illustrati) ve klasik örneği Sina Dağı eteklerinde ve Dan mabedleri ve Beth El'de ibadet edilen Altın Buzağıdır.⁶ Sina Dağı eteklerinde yapılan Altın Buzağı yakın doğu ikona örneklerine benzemektedir.⁷ İsrail halkı bir tanrı yapmayı murad etmişlerdi. Tevrat şöyle ifade eder: Onu dökme bir buzağı yaptılar ve Ey İsrail bu sizin ilahınızdır, dediler. Rabbiler Altın Buzağının Tanrı tahtındaki buzağının bir kopyası olduğunu belirttiler. Bu gelenek yakın doğuda o zamanlar câri olanla mutâbık idi. "Semavî buzağı"ya ait kaynaklar, çok eski Mısır kaynaklarında da bulunmaktadır. Buzağı Mısır, Babil ve Aram'daki değişik tanrıların oturağı olarak telâkki edilmektedir. İsrail geleneğinde buzağı ilâhi tahtın bir parçasıdır. Tanrının İsrailoğulları arasında keremini yerleştirmek maksadıyla, İsraililer bir buzağı, ilâhi tahtın veya semâvi buzağının bir örneğini yapmışlardı. Böylece Tanrı kendi öz ruhunu buzağının içinde yerleştirmiş olsun, Onun yeryüzündeki arşı (tahtı) putun mülküne sahip olmakla İsrailoğullarının arasında da gerçekten bir tanrıya sahip olmaktadır. Araştırmalara göre kendilerine kutsal olan diğer tanrıların put haline gelmesi gibi tek tanrı da onları put olmuştu. Tevrat bu din kavramını (putu) reddeder. Tanrı kendi lütûf ve ihsanını, ruhunu bu imajlar vasıtasıyla izhar etmez. Onun adına konuşan peygamber der ki: "Ben ikramımı bir başkasına vermedim ki, hamdımı putlara vereyim." Bu noktadan⁸, Tanrıya şekiller

1 bk. Tekvin 31:45-52; Çıkış 24:4; Joshua 4:4-9.

2 bk. Tekvin 28:18,22; 35:14.

3 bk. Tesniye 16:22.

4 bk. I. Krallar 14:15,23; II. Krallar 17:10; 23:14.

5 bk. II. Krallar 18:4.

6 Çıkış 32:1-8; I. Krallar 12:28; II. Krallar 10:29; Mezmurlar 106:13-20; Nehemya 9:18; II. Tarihler 13:8.

7 bk. Çıkış 32:1-8.

8 bk. İşaya 42:8.

vasıtasıyla tapma, ağaca ve taşa tapınmaktan farksızdır. Şekle tapınma şekli İsrail'de genişçe yaygındı ve putperestliğin genel şekli Tevrat'ta geçiyordu.

a2. Meşru İkonacılık

Tevrat kültüründe tüm imajlar (şekiller) yasak edilmemiştir. Kerubi (Cherubim) figürleri perdelere bile işlenmişti.¹ Parokhet (Tabernacle örtüsü)² tapınakta resmedilmişti. Bu kerubi duvarlara ve kapılara ve Mermer denizine bile kazınmıştı.³ Kerubi, semavi arabanın bir temsili olagelmisti.⁴ U. Cassuto şu görüşe sahiptir: Gayr-i meşru şekillerle kerubi arasında fark vardır. Gayr-i meşru şekiller gerçek varlıkları temsil ederken kerubi gerçek varlıkları temsil etmez. Tapınaktaki kerubinin gerçek formunu bilen yoktur.⁵ Kerubi genç çocuklar şeklindeydi. Dahası yahudi ortaçağ müellifleri Karaitesler ve Rabbaniler, meşru putçuluk ile gayr-i meşru putçuluk arasında temelde bir farklılık görürler. Adı geçen şekilleri Tevrat emrederken, diğerlerini yasaklamıştır.⁶

b. Putperestliğe Karşı Tevrat'ın Hukuki Hükmü

Bu konudaki Tevrat'ın hükmü üç veya daha az mesele de toplanabilir: Putlara tapma, pagan ritüelleri ile beraber Tanrı'ya tapma ve put yapma işi. Tevrat'ın putlara tapınmayla ilgili yasaklaması şu mahiyettedir.

1. Puta tapma pagan ritüellerini desteklemektedir.⁷

2. Onların önünde eğilme.⁸

3. Tanrıdan başka bir ilâha kurban sunma (yani putlara)⁹ ki; bu Rabbilerin nazarında Rabbe hizmet için emredilmiştir. Kült kısmının

1 bk. Çıkış 26:1; 36:8.

2 bk. Çıkış 26:31; 36:35.

3 bk. I. Krallar 6:32, 35; 7:29-36.

4 bk. Hezekiyel 1:5-14, 9:11; krş. II. Samuel 22:11; Zebur 18:11.

5 bk. TB., Hagigah 13b; Sukkah 5b.

6 bk. Jos'e Faur, "Idolatry", Ejd., VIII, 1231.

7 Çıkış 20:5; Tesniye 12:30; Sanhedrin 61b.

8 Çıkış 34:14.

9 Çıkış 22:19.

şekillenmesine yarayan herhangi bir ritüelin ifâsını da ihtivâ eder. Meselâ hâli-hazırdaki kurban kesme, tütsü (buhur) sunma, içilen içkinin mabud (tanrı) şerefine bir kısmının yere dökülmesi gibi yapılan bu ritüeller genelde kullukta kullanılmasa bile puta hizmet etmektir.¹

4. Putlara (veya puta) sadakat yemini vermek.² Rabbilere göre bu yasaklama şekil (ve suretlere) saygıya atfedilir. Bu niyet olmasa bile, putları öpme ve sevip okşama gibi³ Tabiatüstü varlıklara yapılan ibadetler -meselâ meleklere- Tevrat'ta açıkça yasaklanmamıştır.⁴

Rabbiler bununla beraber, meleklere ibadeti putperestlik olarak addederler.⁵ Bu Tevrat'ın putperestliğe bakış açısını yansıtır. Tevrat putperestliği sadece şekillere tapma olarak algılamaz. Herhangi bir şeye ibadet etme şeklinde anlar. Gerçek veya hayal Tanrı'dan başka herhangi bir şey için değişen bir şey yoktur. Bu ikinci emirde kesin olarak açıklanmıştır.⁶

Paganik törenlerle Tanrı'ya tapınma Tevrat'ın şu görüşünü yansıtır. Tanrı'ya onun iradesine uygun ibadet edilmelidir.⁷

Put yapma açıkça yasaktır.⁸ Rabbilere göre bu yasaklama putu yapan için de ona tapınan için de geçerlidir. Tevrat'ın putlar yapmayı yasaklaması tüm imajlar için değil de ilahlar olarak addedilenleri kapsar.⁹ Put ile imaj (şekil) arasındaki bu ayırım pagan imanı ışığında daha açıklık kazanacaktır. Şöyleki bir imaj bir tanrıya hasredilmediği veya ona benzetilmediği sürece ibadet sayılmaz.

2. Talmut'da Putperestlik

Putperestlik, Rabbiler tarafından zina ve adam öldürmenin yanında üç büyük günahın birisi sayılır. Hatta Avodah Zarah isimli bir risale

1 Mışnah, Sanhedrin 7:6; TB., Sanherin 60b.

2 Çıkış 20:5.

3 Mışnah, Sanhedrin 7:6; krş. TB., Sanhedrin 63a.

4 Hakimler 13:16.

5 TB., Hullin 2:18.

6 Çıkış 20:3.

7 Tesniye 12:3; 23:20.

8 Çıkış 20:4.

9 bk. Levililer, 26:1.

putperestliğin detaylarını açıklamak için hasredilmiştir. Talmud'a göre putları tasdik edip kabul eden tüm Tora (Tevrat)'ı inkar etmiş kabul edilir. Yine putperestlik zina ile birlikte Tanrı'nın yarattığı iki büyük kötülük eğiliminden biridir.¹ Bunlarla birlikte Rabbiler putperestliği kendilerine karşı potansiyel bir tehlike olarak görmeyip teorik bir tehlike olarak görmektedirler.²

Bu arada Rabbilerin putperestlere karşı değişik bir yaklaşım açısı da bulunmaktadır. Bu putperestleri sapık mezhep sahiplerine tercih etmeleridir. Putperestlik Nuh kanunlarında yasaklanmış ve cezasının ölüm olmasına karşılık, Rabbilerin yahudilerden olmayan putperestleri kendilerinden olan sapık mezhep sahiplerine tercihlerin sebebi onların bilmeden tanrıya ortak koşmaları, mezhep sahiplerinin tanrı bilgisine sahip oldukları halde onu bir çeşit inkar etmeleridir.³

Yalnızca putperestlerle alay etmeye izin veren Rabbiler⁴ onlarla bayramlarından üç gün önce ilişkileri kesmeyi istemiş ve onlara putperestlikle ilgisi olan herhangi bir şeyin satılmasını yasaklamışlardır.⁵

a. Mişna'da Abodah Zarah Risalesi Metni⁶

I 1.- Gayr-i yahudilerle, bayramlarından önceki üç gün; boç almak, borç vermek, borç ödemek veya alacak tahsil etmek vb. işler yapılmaz. R. Judah şöyle der: Birisi onlardan alacak tahsil edebilir, çünkü bu onu üzer. O'na şöyle dediler: Şimdi bu onu üzse bile, ilerde o sevinecek.

2.- R. Ishmael şöyle der: Bayramlarından üç gün önce ve üç gün sonra onlarla iş yapılması yasaktır. Ama Bilgeler (Sages) şöyle der: Bayramlarından önce yasaktır ama, sonra yasak değildir.

3-Yahudi olmayanların bayramlarına şunlar dahildir: Yılbaşları,

1 Sanhedrin, 74a; Megillah 13a; Yoma 69b.

2 TJ., (Kudüs Talmudu), Nedarim 9:1; TB., Nedarim 41b; Berakoth 31b; Shabbath 105b; Kethuboth 68a; Sanhedrin 92a.

3 TJ., Shabbath 16:9; TB., Shabbath 15c.

4 TB., Megillah 25b.

5 Mishnah, Abodah Zarah 1:5.

6 THE MISHNAH, ABODAH ZARAH, (Translated from the Hebrew with introduction and brief explanatory notes by Herbert Danby, D.D.) Published in the United States by Oxford University Press, Newyork 1992 437-445.

Aralığın 17'si (Satürn Bayramı), İmparatorlukların Bayramı,¹ Krallık yıldönümleri, onların doğum ve ölüm günleri. R. Meir'de aynı görüştedir. Fakat Bilgeler'e göre; cenaze merasimlerinde ateş olursa (ölü yakılırsa) orada putçuluk vardır, olmazsa yoktur. Ancak birinin sakalını kestiği² yolculuktan döndüğü, hapisten çıktığı, oğlu için düğün yemeği verildiği günde; yalnızca o günde, bu işi yapanlarla alış-veriş (iş) yapılmaz.

4-Bir kasabanın içinde put varsa dışında, dışında varsa içinde; onlarla alış-veriş yapılır. Gayr-i yahudilerin bayramlarının önünden geçilebilir. Gayr-i yahudilerin bayram yerlerine doğru gitmeye izin verilmiş midir? Eğer yol yalnız oraya çıkıyorsa, o yola girilmez; ama önünden geçiyorsa girilebilir. Bir şehirde bir putperestlik bayramı varken bazı dükkanlar süslenmiş bazıları süslenmemişse-Beth Shean'da olduğu gibi- Sages'e göre, süslenmiş yasaktır; süslenmemiş olanlardan alış-veriş yapılabilir.

5-Şunlar yahudi olmayanlara satılmaz³: Bir ağacın tohumu (kozalak benzeri birşey), saplı incir, tutsü gibi bayramlarda tanrılara hediye edilen nesneler ya da beyaz horoz. R. Judah derki: Bir kimse yahudi olmayanlara diğer horozların arasından bir beyaz horozda satabilir. Bunlardan birileri, meselâ ibiği filan koparılıp, kurban olarak kullanılamayacak duruma getirilirse gayr-i yahudilere satulabilir. Bunlar haricinde, özel olarak yasaklanmamış olmak şartıyla herşey satulabilir. R. Meir'e göre iyi hurmalar yada Hazab ve Nicolaus hurması da satulmaz.

6.- Gayr-i yahudilere küçük sığırların satılmasının âdet olduğu yerde onlara satabilirler. Ama, bütün yada sakatlanmış, büyük sığır, buzağı, tay hiçbir yerde satılamaz. R. Judah'a göre sakat hayvan, Ben Bathyra'ya göre de at satulabilir.

7.-Ayı, Aslan gibi yırtıcı hayvanlar ya da insanlara zararı dokunacak silahlar vb. gibi şeyler satılamaz. Onlara suçluyu cezalandırma (asmak yada boynunu vurmak için) yeri bazilika (kilise), stadyum, mahkeme salonu gibi yerlerin inşasında yardım edilmez.Ama hamam yapımında edilebilir. Ancak putu yerleştirdikleri yere kadar ulaştıklarında onlara yardım edilmesi yasaktır.

1 İbr. kratesis; Roma'nın dünya hükümrânlığını ele geçirdiği gün.

2 Bu gençliğe girmenin başladığının işaretidir.

3 Bayramları sırasında; zirâ tanrılarına bu çeşit eşyaları kurban etmektedirler.

8.-Putlara süs yapılmaz: gerdanlık, küpe ve yüzük gibi. R. Eliezer'e göre para karşılığında olursa yapılabilir. Onlara toprağa bağlı birşey satılamaz,¹ ancak ayrıldıktan sonra satılabilir. Onlara İsrail toprağından ev kiralanmaz, arazi de kiralanamaz. Ancak Suriye'deki evler kiraya verilebilir, arazi değil. Ancak buraların dışında ev satılabilir, arazi kiraya verilebilir. R. Jose ve R.Meir'e göre İsrailde yalnız evler kiralanabilir. Suriye'de ise; onlara evler satılıp, araziler kiralanabilir. Bunların dışında her ikisi de satılabilir.

9.-"Kiralık" olan yerler ikâmetgâh olarak kiralanamaz. Çünkü buralara putlarını getirebilirler. Şöyle yazıldığı gibi: "mekruh şeyi kendi evine getirmeyeceksin."² Hiçbir yerde bir gayr-i yahudiye hamam kiralanamaz; çünkü hamama İsrailce sahibinin ismini ad olarak verebilirler.³

II 1.- Onların ahırlarında sığır bırakılamaz. Çünkü, tecâvüz edebilirler. Onların yanında bir kadın da yalnız kalamaz. Çünkü, onlar sapıktırlar. Onların yanında erkek de kalamaz. Çünkü kanı dökülebilir. Bir yahudi bayan doğum yapmakta olan bir gayr-i yahudiye yardımda bulunamaz. Çünkü putperestliğe hizmet edecek bir çocuğun dünyaya gelmesine yardım eder. Ama yahudi olmayan, yahudi kadının doğumunda yardım edebilir. Bir yahudi kadını gayr-i yahudinin bebeğini emziremez. Fakat bir İsraili kadın kucığındaki bir gayr-i yahudi kadının çocuğunu emzirebilir.

2.- Bir İsraili sadece kendi iyiliğini kabullenebilir. Ancak bu başkası için yaptığı bir iyilik olamaz. Ve hiçbir yerde kendi saçlarını yahudi olmayanlar kesemez. R. Meir'de bu görüştedir. Fakat Bilgeler halk arasında izin vermişler, fakat yalnızlarsa izin vermemişlerdir.

3.-Gayr-i yahudilere ait olanlar yasaktır ve onlardan herhangi bir fayda almak da yasaktır; Şarap, Önceden şarap olmuş yahudi olmayanların sirkesi, Hadrianik kap-kacak-testi⁴,kalbi tanrılara sunulmuş hayvanların

1 Hiçbir gayr-i yahudiye İsrail ülkesinde bir toprak üzerinde hak kazanmaya müsaadeedilemez..

2 "Ve onun gibi lanetli olmayasın diye mekruh şeyi kendi evine getirmeyeceksin; ondan çok nefret edeceksin, ve ondan çok ikrah edeceksin; çünkü o lanetlidir." Tesniye 7:26

3 Zirâ sabbat gününde o hamam ısıtıldığında, günahı İsrailiye verilir.

4 Yâhutta Adriatik. İmparator Hadrian'dan sonra bunlara böyle denilirdi. Şarap, fırınlanmamış toprak fiçılara konulurdu. Böylece bu fiçılar şarapla mayalanmış

derisi¹ Rabban Simeon b. Gamaliel şöyle dedi: Puta giden et câizdir ama ondan gelen değildir. ²R. Akiba'da böyle düşündü: Putperestlik haccına gidenle alış-veriş yapılmaz; ama hacdan geri dönenle yapılır.

4.- Bir yahudinin şarap ile dolu olan gayr-i yahudilerin, deriden yapılmış şişe ve kavanozları ve bunları kullanmak yasaktır. R. Meir'e göre böyledir. Ama Bilgelere göre değildir. Gayr-i yahudilerin üzümünün çekirdeği, derisi ve bunların kullanılması yasaktır.³ R. Meir'e görede böyledir. Sages (Bilgeler)'e göre kurutulduklarında serbestir, yoksa yasaktır. Gayr-i yahudilerin balık salamura⁴, Bithynia peyniri ve bunların kullanılması yasaktır. R. Meir'e görede böyledir. Fakat Sages (Bilgeler) şöyle dediler: onların hepsinin kullanılması yasak değildir.

5.- R. Judah dedi ki: Onlar bir yolculukta iken. R. Ishmael, R. Joshua'ya sordu: Niçin onlar yahudi olmayanların peynirlerini yasakladılar. R. Joshua cevapladı: Çünkü onlar peyniri bir carcass (uygun olarak kesilmemiş bir hayvan) 'den mayalamaktadırlar. R. Ishmael'de ona dedi ki: Ama hepsi tanrıya sunulmuş bir hayvandan elde edilen maya carcass'tan elde edilen yasaklanmamış değil midir? Zirâ onlar dediler ki: Eğer bir din adamı iğrenmezse onu çiğ sağlayabilir. (ve onlar onunla aynı görüşte olmalıdır.) Onlar ondan hiçbir yarar elde etmeyebilirler. Şayet böyle yaparlarsa kutsal bir şeye hürmetsizlik yapmama kanunu onlara işlemez. R. Joshua ona dedi ki: Ama onlar putlara kurban edilenlerden imal ettikleri peynir mayalarından onu mayaladılar. O ona dedi ki: Eğer böyleyse; niçin onlar ondan elde edilen her faydayı da yasaklamadılar? O onu başka bir meseleye çekti. Ona dedi ki: İsmail kardeşim sen şu âyeti nasıl okursun? "Zirâ senin (erkek) aşkın şaraptan daha iyidir."⁵ Senin (kadınlar için) aşkın Buradaki senin zamiri dişiler için midir, erkekler için midir? O cevapladı: Senin ifadesi kadınlar için zamirdir. Dolayısıyla, ey kadın senin aşkın şaraptan daha iyi, şeklindedir.

6.-Gayr-i yahudilere ait şu şeyler yasaktır. Ama onların hepsinden bir fayda elde etmek yasak değildir. Bir gayr-i yahudinin bir yahudi

hâle gelirdi. Daha sonra kırılırdı.

1 Kalb canlı bir hayvandan çıkartılır, putlara sunulurdu. krş Nedarim 2:1.

2 "Ve Baal-peora bağlandılar, Ve ölümler kurbanlarını yediler" Mezmurlar 106:28.

3 Şayet kavanozlar gentilelere ait eski şaraplarla doluysa, sadece şarap içmek yasaklanmıştır.

4 Şarap genellikle o salamura ile karıştırılmış idi.

5 Neşideler Neşidesi 1:2.

gözetmeden sağdığı süt; ekmek ve yağ (Rabbi ve onun mahkemesi yağa izin vermiştir.), haşlanmış ya da turşu sebzeler, (içine şarap ya da sirke koymak adet olmak şartıyla) ufak bir su böceği, onun içinde yüzen; emiz balık, parçalanmış balık ya da balık ihtivâ etmeyen salamura. Dikkat edin bunlar yasaktır. Ama onlardan herhangi bir fayda elde etmek yasak değildir.

7.- Şunlar yiyecek olarak caizdir: Bir yahudinin gözünün önünde sağılan süt, bal ya da bal peteği¹, içine sirke ve şarap koyma âdetleri bulunmayan sebze turşusu, doğranmamış balık bulunan salamura zeytin. R. Jose'ye göre zeytinler suyu emmişse² yasaktır. Dükkancının sepetinden çıkan keçiyoynuzu yasaktır;³ fakat depodan çıkanlar değildir. Ve atılarak kurban edilenler de aynıdır.⁴

III 1.-Bütün tasvirler (resim, heykel vs.) yasaktır.⁵Çünkü onlara yılda birkez ibadet edilir.⁶R. Meir'e göre de böyledir. Fakat Sages (Bilgeler) der ki:"Sadece elinde bir kuş yada küre veya değnek bulunan imajlar yasaktır.⁷ Rabban Simeon b. Gamaliel'e göreyse, elinde herhangi nesne taşıyanlar (bulunanlar) yasaktır.

2.-Eğer birisi bir tasvirin parçasını bulursa, bu yasak değildir. Şayet bu parça el ve ayak gibi bir parçaysa bu yasaktır. Çünkü bunlara tapılır.

3.-Bir adam üzerinde güneş, ay veya ejderha resmi bulunan bir nesne bulursa bunu Ölü Deniz'e atmak zorundadır.⁸ Rabban Simeon b. Gamaliel der ki: Eğer üzerinde mezkûr resimler bulunan nesne değerli bir maddeden ise yasak; ama değersiz bir maddeden ise serbesttir. R. Jose der ki: İnsan bunları parça parça edip, parçalarını rüzgarlara savurmalı veya denize atmalı. Ona dediler ki: Gübreye dönüşmeler bile deyip ve şunu naklettiler: "Yok edilecek şeylerden hiç biri eline

1 "Onda olan yenilecek her yemekten su katılanlar murdar olacaktır; ve böyle bir kapta bütün içilen içkiler murdar olacaktır.Ve üzerine onların leşinden düşen her şey murdar olacaktır; gerek fırın olsun gerek ocak olsun parçalanacaktır; onlar murdardır ve size murdar olacaktırlar. Levililer 11:34,35.

2 Çekirdekleri çıkana kadar yumuşamışsa.

3 Üzerlerine şarap serbmiş olabilir.

4 Bir rahibin atılarak takdim edilen şarapla onları suladığından korkulur.

5 Onlardan herhangi bir yarar sağlayacaklarından.

6 Yalnızca süs olarak kullanılsa da.

7 Rubûbiyyet sembolleri: Bir âsa; bunda efendilik vardır, bir kuş; bunda tüm insanlığı bir kuş gibi elinde tutma vardır, bir küre; bunda elinde tüm dünyayı tutma anlamı vardır. Sembollere kılıç, taç ve yüzük de vardır.

8 Literal olarak, "Tuz Denizi".

yapışmayacak.”¹

4.-Philosophos²“un oğlu Proklos, Rabban Gamaliel’e o Afrodit hamamında banyo yaparken sordu: “Sizin kanununuzda, “Ve yok edilecek şeylerden hiçbiri eline yapışmayacak.” yazıyor. “O zaman sen niye Afrodit hamamında yıkanıyorsun?” R. Gamaliel cevap verir: “birisi banyodayken cevap vermek zorunda değildir.”³ Sonra dışarı çıktığında şöyle dedi: “Ben O (Afrodit)’nun sınırlarına girmedim. O benim sınırlarıma girdi.” Onlar Afrodit için banyo yapalım demezler”,ama “banyoya bir ziynet olarak bir Afrodit yapalım.” derler. Hem sana çok para bile verseler sen tanrıçanın önüne çıplak çıkmazsın, onun önünde işemezsin de. Ama bu tanrıça burada duruyor ve herkes ona karşı işiyor. Tevrat’ta sadece, “Onların ilâhları”⁴ ibâresi yazılmıştır.Sonuç olarak, ilâh gibi muamele gören yasaktır; fakat öyle muamele görmeyen yasak değildir.

5.-Gayr-i yahudiler dağlara veyahutta tepelere tapınırlarsa bunların kendileri (dağ, tepe vs.) bizâtihi yasak değil, fakat onların üstündekiler yasaktır. Çünkü şöyle nakledilir: “İlâhlarının oyma putlarını ateşte yakacaksınız; onların üzerindeki gümüşe ve altına göz atmayacaksın, ve kendin için almayacaksın, yoksa onunla tuzağa tutulursun; çünkü Tanrın Rabbe o mekruhtur.”⁵ R. Jose Galilean’a söyler ki şöyle yazılıdır: “Yüksek dağların üstündeki tanrıları”⁶ Burada, “Dağ tanrıları” değil. “Tepelerin üstündeki tanrıları.” burada da, “Tepe tanrıları” değildir. Ve neden Asherah yasaktır? Çünkü onun insan elleriyle alakası vardır, ve insan eli ile ilgili herşey yasaktır. R. Akiba dedi ki “Konuyu sana ayan-beyan açıklayayım: Nerede yüksek dağlar, yüksek tepeler ve yeşil bir ağaç bulursan, bilesin ki orada bir put oradadır.

6.-Şayet birinin evi içinde put olan bir mabede bitişik ise ve o ev yıkılırsa onu yeniden inşa etmek yasaktır. Peki adam ne yapacak? Kendi arazisinden dört harç çıkaracak ve yeniden inşa edecek. Eğer bir duvar mabed ve ev arasında ortak ise mülkiyeti yarı-yarıyadır; taşları, odunu ve

1 Tesniye 13:17

2 Belki de asıl metin filozof “Proklos” idi.

3 Çıplakken şeriatın kelmından bahsetmek yasaktır.

4 Tesniye 12:3

5 Tesniye 7:25

6 bk. Tesniye 12:2

toprağı¹ birbirleriyle örülü olmalarına rağmen kirli sayılır. Bu yüzden Tevrat'ta şöyle geçmektedir: "Ondan çok nefret edeceksin"²: R. Akiba der ki: Âdet görmüş gibi, çünkü şöyle yazılıdır: "Ve gümüş kaplı oyma putlarını, ve altın giydirilmiş dökme putlarını murdar edeceksin; onları pis bir şey diye atacaksın; ona: Çık! diyeceksin."³ Böylece bir put taşıyarak kirli sayılır.

7.-Konumuz itibariyle üç cins ev arasında bir ayırım yapmak gerekir: Bir ev baştan putçuluk maksadıyla inşa edilmişse yasaktır. Eve sonradan putçuluk maksadıyla eklemeler yapılmışsa, bu eklemeler yok edildiği takdirde ev caizdir. Şayet bir gayr-i yahudi ev yapmış içine put sokmuş sonra putu çıkarmışsa ev caizdir. Şayet bir yahudi eve bir put getirmiş ve onu tekrar çıkartmışsa böyle bir ev caizdir. Üç cins taş vardır: Eğer bir taş baştan putçuluğa hizmet için dikilmişse bu yasaktır. Şayet sonradan eklemeler yapılmışsa, bu eklemenin yok edilmesi lazımdır. Eğer bir gayr-i yahudi bir taş dikmiş üzerine put koymuş sonrada putu indirmişse taş caizdir. Üç cins Asherah vardır: 1.-Şayet bir ağaç baştan putçuluk için dikilmişse yasaktır. 2.-Putçuluk için budanmışsa, budanan yerlerden çıkan filizler kesildiği takdirde serbesttir. 3.-Bir gayr-i yahudi ağacın altına put diker sonra o puttan vazgeçerse ağaç caizdir. Asherah nedir? Dibinde put bulunan herhangi bir ağaç. R. Simon da der ki: İbâdet edilen herhangi bir ağaç. Böyle bir vâka altında taştan kümeler bulunan ağaca ibadet eden Sidonlular olmuştu. R. Simon onlara demişti ki; bu kümeleri inceleyin, onlar da incelediler ve bir tasvir buldular. R. Simon onlara dedi ki: Onlar bu tasvire ibâdet ettiklerinden dolayı, bu onların ibâdet ettikleri imaj olduğundan, size izin veriyoruz.

8.-Kimse Asherah'ın gölgesinde oturamaz, ama altında oturursa⁴, o kişi temizdir. Kimse onun altından geçemez, geçen pistir. Şayet ağaç bir yol üzerindeyse altından geçen pis olmaz. Onun dibine yağmurlu mevsimde sebze ekilebilir, ancak sıcak mevsimde ekemezler.⁵ Fakat pırasayı asla ekemezler.⁶ Çünkü ne yağmurlu ne de sıcak mevsimde pırasa ekemezler. Pırasa yazında kışın da gölgeye ihtiyaç duyar. R. Jose'ye

1 Duvarın doldurulmasında kullanılan çamur ve çakıllar.

2 Tesniye 7:26

3 İşaya 30:22

4 Direkt onun dalları altında değil.

5 Çünkü onlar onun gölgesinden istifade ediyorlardı.

6 Pırasa kışın gölgesine ihtiyaç duyar.

göre pırasa yağmurlu dönemde de ekilmez. Çünkü ağacın yaprakları düşer ve onlara gübre olur.

9.-Eğer bir adam Asherah'tan bir dal dahi alsa bundan faydalanmak yasaktır. Şayet onun odunuyla yeni bir ocak ısıtılırsa,¹ ocağın parçalanması icabeder. Eğer ocak eskiyse parçalamaya gerek yok, yalnızca söndürülüp temiz şeylerle ısıtılır. Onunla pişirilen ekmek te yasaktır. Şayet bu ekmek başka ekmeklerle karışmışsa hepsi haram olur. R. Eliezer, ondan elde edilen faydanın Ölü Deniz'e fırlatılması gerektiğini söyler.² Ona dediler ki; putperestlik meselesinde hiçbir fidye değeri olmayabilir. Eğer onu bir mekik için tahtadan almışsa, ondan herhangi bir yarar sağlamak yasaktır. Şayet o mekikle bir elbise dokuduysa, ondan herhangi bir fayda sağlamak yasaktır. Eğer onu diğer elbiselerle karıştırmışsa, onlardan yine herhangi bir fayda sağlamak yasaktır. R. Eliezer derki: Onlardan fayda elde etmiş bir adam onları Ölü Deniz'e atabilir. Ama onlar ona dediler ki; putperestlik hususunda herhangi bir fidye bulunmaz.

10.-Bir Asherah bu sıfatını nasıl kaybeder? Ağacın bakımına ve daha sağlıklı gelişmesine hizmet amacı haricinde budamır; bir dalı ya da yaprağı koparılsa artık o put gibi sayılmaz. Ağacın faydasına ise yasaktır. Ağacın faydasına değilse caizdir.

IV 1.-R. Ishmael'e göre Merkolis'in yanındaki üç taş, bir diğerinin yanında ve biri de onların üzerinde olduğu halde³ yasaktır. Ama sadece ikisi yasak değildir. Fakat Bilgeler (Sages)'e göre Merkolis'e ait olduğu bilinenlerin hepsi (taş) yasaktır, aitliği alenî olmayanlar serbesttir.

2.-Eğer kafasında (Merkolis'in) para, giysi, ve başka nesneler bulunursa bunlar yasak değil, fakat üzüm salkımı, çiçekten yapılmış çemberler, şarap, yağ, un şişesi gibi ona Altar (sunak)'da sunulan şeyler yasaktır.

3.-Putta ait olan bir bahçe ya da banyo kullandıktan sonra teşekkür etmek gerekmiyorsa kullanılabilir.⁴Bunlar aynı anda başkalarına da aitse; teşekkür gereksin gerekmesin kullanılabilir.

1 Sert olmayanlar.

2 Ekmeğe duyulan ihtiyaçta aynıdır.

3 Merkolis'in esas kaidesi olan dolmen (tarih öncesi kilit şeklindeki âbidevi taş).

4 Hiçbir ödeme olmazsa.

4.-Gayr-i yahudi'ye ait bir put bizatihi haram, ama yahudi'ye ait olan kendisine tapılmadıkça caizdir. Bir gayr-i yahudi kendisinin ya da arkadaşlarının putlarına hakaret edebilir.¹ Böylece put olmaktan çıkıyor. Ama bir yahudi, yahudi olmayanların putuna bunu yapamaz. Bir puta hakaret edilirse, ona ait herşeye hakaret edilmiş olunur. Eğer parçalarına hakaret edilmişse caizdir. Ama putun kendisi yasaktır.

5.-Bir put nasıl putluktan çıkar? Bir gayr-i yahudi putun kulağının, burnunun, parmağının ucunu keserse veya onu döverse; birşey kırılmamış olsa dâhi, o put artık put değildir. Yüzüne tükürmek, önünde işlemek, sürüklemek ve ona pislik fırlatmak putun putluk vasfını götürmez. O hâlâ puttur. Onu satarsa ya da bağışlarsa Rabbi'ye göre o kimse onu putluktan çıkartmıştır. Fakat, Bilgelere göre o hâlâ puttur.

6.-Barış zamanında tapınması terkedilen put yasak değil, ancak savaş zamanında terkedilirse yasaktır. Hükümdarların şerefine dikilmiş put kaidelere caizdir. Çünkü onların üzerine yalnızca hükümdar geçerken tasvirler (resim, heykel, vs.) konur.

7.- Onlar Roma'nın yaşlılarına sordular; Şayet Tanrı putlardan razı değilse, neden onları yok etmiyor? Onlar da cevap verdiler: Eğer dünyada lâzım olmayan bir şeye tapmış olsalardı; Tanrı onları yok ederdi. Fakat onlar aya, güneşe, yıldızlara, gezegenlere tapıyorlar. Tanrı sersemle yüzünden dünyayı mı yok etsin, bizi zor durumda bıraksın. Karşılık olarak; Eğer öyleyse Tanrı lâzım olmayanı yok etsin, lâzım olanı etmesin, dediler. Şöyle cevap verdiler, Biz sadece onların taptuklarını teyid ederiz; çünkü onlar şöyle diyeceklerdi. Bizim taptıklarımız haktır, gerçek tanrılardır,,öyle olmasaydı yok edilirdi, derler.

8.-Biri bir gayr-i yahudiden elle toplanmış ve ezilmiş üzümleri alabilir. Çünkü bu libation, ta ki fıçıya konana kadar putlara adanamaz.² Eğer bir an fıçıya dökülmüşse, fıçıdaki yasaktır. Geri kalan ise caizdir.

9.-Bir yahudi gayr-i yahudiye üzüm çiğnemeye yardım edebilir. Fakat onunla beraber üzüm toplayamaz. Eğer bir yahudi kirli şartlarda şarap yapıyorsa, kimse ona çiğnemede ya da onu toplama da yardım edemez. Ama şarap şişelerini getirip götürmede yardım edebilir. Temiz olmayan

1 Veyâhutta bir Yahudininkine.

2 Özellikle libation olarak dökülen şarap kastedilmektedir.

şartlarda çalışan fırıncıya hamuru yoğurmada veya yuvarlamada yardım edilmez. Fakat ekmeği pazarlamada yardım edilebilir.

10.-Eğer bir gayr-i yahudi bir şarap fıçısının yanında iken görülür ve şaraba ipotek koyulmuşsa bu yasaktır. Şayet sahip değilse izin verilmiştir. Bir gayr-i yahudi şarap fıçısına düşer ve tekrar kalkarsa ya da onu bir kamışla ölçerse veya bir kamışla fıçının üzerine konmuş bir eşek arısına fiske vurursa ya da köpüren bir kavanozun ağzına vurursa - bütün bu olaylar vukû bulmuştur.- Bilgeler dediler ki, fıçı satılmalıdır. Ama R. Simeon ona izin verir. Şayet gayr-i yahudi bir kavanoz alır ve öfkeyle onu fıçının içine atarsa -bu bir kere olur - ve onlar şarabın içmek için uygun olduğunu beyan etmişlerdir.

11.-Bir yahudi, gayr-i yahudinin şarabını temizce hazırlamışsa ve şarabı gayr-i yahudinin halka açık bir deposunda bırakmışsa, şayet şehirde yahudiler ve gayr-i yahudiler birarada yaşıyorsa, şarap caizdir.¹ Fakat yalnız gayr-i yahudiler (gentiles) yaşıyorsa bir bekçi bırakmadıkça şarap caiz değildir. Bekçi içerde bekleyip aralıksız gözetlemek zorunda değildir. Girip çıksa dâhi şarap câiz olur. R. Simeon b. Eleazar der ki: Hangi çeşidine gayr-i yahudi sahip olursa olsun hepsi birdir.²

12.-Bir yahudi temiz olarak hazırladığı şarabı gayr-i yahudinin deposunda bırakırsa ve gayr-i yahudi "karşılığımı aldım" ibareli kağıdı ona verirse, şarap caiz olur. Ama eğer yahudi şarabı götürmek isterde gayr-i yahudi parayı alıncaya kadar buna izin vermezse, bu haram olur. Bu bir kere Beth Shean'da oldu ve Bilgeler şarabın yasak olduğunu açıkladılar.

V 1.-Bir gayr-i yahudi, yahudiyi sırf puta sunulan şarabı hazırlamak için tutarsa, alınan ücret haramdır. Ancak başka işler için tutmuşda o işi de yaptırıyorsa; şu libation şarap kavanozunu şurdan şuraya benim için kaldır, dese dâhi, ücret haram olmaz. Eğer gayr-i yahudi puta sunulacak şarabı taşımak üzere bir yahudinin eşeğini kiralarsa kira haram olur; fakat binmek için kiralar da o şarabı yine taşırsa, haram olmaz.

2.-Eğer puta sunulan şarap üzümün üstüne dökülürse, üzüm yıkanmasıyla caiz olur. Ama üzümler patlaksa caiz olmaz. Şayet³ bu şarap

1 Çünkü gayr-i yahudi sahip, İsraililerin gözetimindedir

2 Çünkü izin verilecek şarap için bir muhafız gereklidir.

3 Gayr-i yahudinin dükkânı ister açık olsun veya olmasın.

incire dökülürse ve üzerinde bir tat bırakırsa, incir haram olur. Bir seferinde Boethus b. Zunin¹ gemiyle kuru incir getirmiş ve içinde bu şaraptan bulunan kavonoz kırılınca şarap bunlara bulaşmış ve Sages (bilgeler)'e sormuş onlar da, caiz demişlerdir. Genel kural şudur: Bu şarabın kokusu üzerine döküldüğü şeye fayda veriyorsa, değer katıyorsa; o şey yasaktır. Katmıyorsa caizdir.

3.-Şayet bir gayr-i yahudi, bir yahudiye şarap taşımaya yardım ediyorsa ve taşıma gözetleniyorsa şarap caiz; fakat yahudi gayr-i yahudiye kabın kapağını açıp kapayacak ya da çamur kuruyacak kadar yalnız bırakacağını söylerde giderse, o şarap caiz olmaz. Rabban Simeon b. Gamaliel söyler ki: Kavanozu açıp, kapamak için zaman yeterlidir.²

4.-Eğer adam şarabını bir vagon veya bot içinde bırakıpta şehre inip yıkanırsa, şarap caiz olur. Şayet gideceğini gayr-i yahudiye söyler de; bu süre, adam bir delik açıp kapayacak ya da çamur kuruyacak kadar olursa, şarap haram olur. Rabban Simeon b. Gamaliel'e göre kavanozu açıp kapayacak ya da çamur kuruyacak kadar süre yeterlidir. Bir adam bir gayr-i yahudiye dükkanında bırakırsa ve girip çıkıyor olmasına rağmen, dükkandaki şarap caizdir. Ama ona dışarı gideceğini söylerse ve bu süre gayr-i yahudinin bir delik açıp sonra kapayacağı kadar ya da çamur kuruyuncaya kadar olursa şarap caiz olmaz. Rabban Simeon b. Gamaliel der ki: Gayr-i yahudinin kavanozu açıp kapayacağı veya çamurun kuruyacağı kadar süre yeterlidir.

5.-Bir yahudi gayr-i yahudiyle aynı masada yemek yerken, yemek yedikleri masaya ve yan masaya şarap koysa³ ve gayr-i yahudiye masada bırakıp çıksa; masanın üzerindeki yasak olur ama yan masadaki haram olmaz. Ve giderken yan masadaki içeceğini ve kabını karıştır derse, yan masadaki de haram olur. Açık kavanozlar⁴ haramdır, kapalı kavanozlar da; eğer gayr-i yahudinin yalnız kaldığı süre kapağı açıp kapayacak ya da çamur kuruyacak kadar olursa, haramdır.

6.-Bir gurup gayr-i yahudi barış zamanında şehre girerse; açık kavanozlar haram, kapalılar helâldir. Savaş zamanında hepsi helâl; çünkü,

1 bk. TB., Baba Mezia 5:3

2 Kavanozun ağzı balçıkla sıvanmıştı.

3 Üç ayaklı kenar masa.

4 Yahudi olmayanların yalnız bırakıldığı ve içmeye davet edildiği yer.

putlara sunulacak şarap yapmaya vakit olmaz.

7.-Bir yahudi zanaatçı gayr-i yahudiye iş yaparsa ve ücret olarak kendisine putlara sunulan şarap gönderilirse zanâatkar bu şarabın para karşılığını talep edebilir. Fakat şarabın maliki olduktan sonra para isteyemez.¹ Birisi gayr-i yahudiye şarap satar da parasını şarabı tartmadan belirlerse² para helâl, ama tarttıktan sonra belirlerse³ haramdır. Birisi huniyle önce gayr-i yahudinin şişesine şarap doldursa sonra hunide o şaraptan bir damla bile kalsa ve o huniyle bir yahudinin şişesine şarap koysa, yahudinin şişesindeki haram olur.⁴ Şarabı bir kaptan ⁵başka bir kaba⁶ koysa, kendisinden koyulan kaptaki helâl,⁷ kendisine koyulan kaptaki haramdır.

8.-Putlara sunulan şarap, ne kadar olursa olsun haramdır ve temiz şarabı da haram kılar. Böyle şarap veya su diğer şarap ve suyla karışırsa temiz de haram olur. Eğer puta sunulan şarap temiz suyla, su da temiz şarapla karıştırıldığında, haram olan temiz olanda tat bırakmadıkça temiz temizdir. Genel kural şudur: Eğer kendi cinsinden bir şeyle karışırsa, onu da haram kılar. Kendi cinsinden olmayan bir şeyle karışırsa, ancak tat bırakırsa onu da haram yapar.

9.-Şunlar haramdır ve ne miktarda olurlarsa olsunlar başka şeyleri de haram kılar: Puta sunulan şarap⁸, bir put kalbi çıkarılmış hayvan derisi⁹, taşlanmaya mahkum öküz¹⁰, boynu kırılması gereken inek¹¹, cüzzamlının kuş-sunakları¹², bir Naziri'nin saç-sunakları¹³, eşeğin ilk

1 Libation şarabı için kullanılan bir değer.

2 krş. TB., Baba Bathra 5:7

3 İsrail bu yüzden libation şarabına karşı bir ücret alabilir. O zaman gentilenin mülkünde olur ve libation şarabı sayılır.

4 Zirâ ondan bir damla gentilenin şarabına dokunmuştur. Bu yüzden libation şarabına bulaşmışmıştır ya da bizzat gentilenin mülkündeki libation şarabından doldurduktan sonra tamamen temizlenmemiş gentilenin fıçısıyla bozulmuştur.

5 Ona ait olan.

6 Bir gentileye (gayr-i yahudi) ait olan, ya da libation şarabı ihtivâ eden.

7 Sıvı akıntı devamlı olmadığı farzedilir. Yoksa bu akıntı fıçılar arasında bir (bağ) teşkil eder.

8 Diğer şarap küpleriyle karışmış.

9 bk. Mışnah, Abodah Zarah, 2:5; Diğer mâdeni paralarla karışmış, putperest para.

10 "Ve eğer bir öküz bir erkeği yahut bir kadını süserse, ve o ölürse, öküz mutlaka taşlanacak, ve onun eti yenilmeyecektir; ve öküzün sahibi suçsuz olacaktır." Çıkış 21:28

11 "ve o şehrin ihtiyarları, sürülmemiş ve ekilmemiş bir yer olan, akan bir vadiye indirecekler, ve orada, vadide iniğin boynunu kıracaklar." Tesniye 21:4

12 "O zaman kâhin emredecek, ve tathir olunacak adam için tahir iki diri kuş, ve

sıpası¹, sütte pişirilmiş et², Musevilerin günahlarını çöle götürmek üzere başıboş bırakılan keçi (scapegoat)³, Mabel Mahkemesi'nde kesilmiş, kutsanmamış hayvanlar; bunlar yasaklanmıştır. Hangi nitelikte olursa olsun, bunlar diğer şeyleri de haram kılar.

10.-Eğer putlara sunulan şarap fıçıya damlarsa, fıçının tamamı haram olur. Rabban Simeon b. Gamaliel der ki: Bu fıçı içindeki puta sunulan şarabı kabul eden gayr-i yahudilere satılabilir.

11.-Bir gayr-i yahudi içinde üzüm çiğnenen taştan varili ziftlerse, ovulduğu zaman taştan varil temiz olur. Eğer tahtadansa Rabbi'ye göre ovulmayla temiz olur. Fakat Sages (Bilgeler) zift kazınması lâzım derler. Varil topraktansa zift kazınsa bile haram olur.

12.-Birisi bir gayr-i yahudiden âlet-edevat alsın, bunlardan⁴ âdeten⁵ suya konulması⁶ gerekenler suya konur, âdeten kaynatılması gerekenler⁷ kaynatılır, ateşte ısıtılması gerekenler ısıtılır. Şiş veya ızgara ateşte beyazlayıncaya kadar ısıtılır; ama bıçağın parlatılması gerekir. Ancak öyle temiz olur.

D. Yahudilikte Kölelerin Durumu

Medeni insan bugün kölelik müessesini şiddetle birlikte

erzağacı, ve kırmızı, ve zufa otu alacak; ve kâhin emredecek, ve kuşlardan biri toprak kap içinde, akar su üzerinde boğazlanacak. Diri kuşa gelince, onu, ve erzağacını, ve kırmızıyı, ve zufa otunu alacak, bunları ve diri kuşu akan su üzerinde boğazlanmış kuşun kanına batıracak, ve cüzzamdan tathir olunacak adamın üzerine yedi kerre serpecek, ve onu tâhir ilan edecek, ve diri kuşu kıra salıverecektir." Levililer 14:4-7

13 "Fakat eşşegin ilk doğanı için, bir kuzu fidye vereceksin, ve eğer fidye vermeyeceksen onun boynunu kıracaksın; ve senin oğulların arasında insanın bütün ilk doğanları için fidye vereceksin." Çıkış 13:13; Ayrıca bk. Çıkış 34:20

1 "ve yakulan takdime olarak kusursuz bir yıllık bir erkek kuzu, ve selamet takdimeleri olarak kusursuz bir koç " Sayılar 6:14

2 "Toprağının turfandalarının ilkin Tanrının Rabbin evine getireceksin. Oğlağı anasının südünde pişirmeyeceksin." Çıkış 23:19; Ayrıca bk. Çıkış 34:26, Tesniye 14:21

3 "ve ergec (keçi) onların bütün fesadlarını keddi üzerinde ıssız bir diyara taşıyacak; ve ergeci çölde salıverecektir." Levililer 16:22

4 Metalden ya da camdan yapılmış ve diğer fıçılarda pişirilmeyen yiyecekler için kullanılır.

5 Temizlemek maksadıyla.

6 Paklamak maksadıyla.

7 Pişirme kaplar.; krş. Mışnah, Zebahim 11:7

düşünmesine rağmen, onun faydacılık esasına kurulu bir humaniter motifte ortaya çıktığı bellidir. Kölelik mağluba ölüm veren zaferin uygulamasında ortaya çıkan ahlâki bir ilerme idi. Gerçekten de Lâtince servus (köle, hizmetçi) kelimesi servare (korumak)'den gelmektedir.

Kâdim dünyanın ekonomisinde kölelik vazgeçilmez idi. İsrail de bu müesseseyi uygulayan insanlardan muaf değildi. Fakat bu bağlamda İsrail; en azından bir yönden muaftı. Roma'lılar ve Grekli'ler arasında bir çok devirlere yayılan köleler muamelesi vardı. Genel olmayan bir durumda hayatîyet kudretini elinden alacak ve onlar üzerinde öldürmeye de izin verilmişti. İsrail halkında köleye resmen bir insan olarak şevkat edecek yasamalar vardı. Kâfir bir köle aynı şekilde dahili sınıfa aitti. Herkesi kapsayan ebed kelimesi küçültücü olmaktan uzaktır. Aksine Patriark'ların, Hz. Musa'nın, kralların ve Peygamberlerin tavsif edildiği Tanrı'nın kulları (ebed) kelimesiyle şereflendirilmişti. Ve bu tabir İsrail topluluğuna atfedilmiştir. Hatırlanmalıdır ki, sosyal hayatın tüm hizmetleri onurlu kabul edilmiş ve bu hizmetleri ifâ edenler taltif edilmişti.

Grek ve Roma dünyasının köleler üzerindeki sınırsız hakimiyetinin aksine; Yahudilikte köleler, sınırlı bir hakimiyet altında ve çok daha iyi şartlara sahiptiler.¹

1. Tevrat'ta Kölelik

İbranice'de köle anlamına gelen "eved" (çoğulu: avadim) çalışmak manasına gelen "bd" kökünden direk bir türevdir; yâni işçi ve hizmetçi demektir. "Eved" tutulmuş işçi anlamına gelen "sathir" kelimesinden üç bakımdan ayrılır: "Eved" işinden dolayı ücret almaz; patronunun ailesinden biridir² ve efendisi kölenin üzerinde bazı haklara sahiptir. Meselâ evleneceği kişiyi seçebilir, karısının sahibi olur³, ve mülkiyet hakkına sahiptir. Köleler (Avadim) aşağıdaki sınıflara ayrılır:

1 L. Baec, The Essence of Judaism, 207.

2 krş. Tekvin 24:2; Levililer 22:11.

3 bk. Çıkış 21:4.

a. İbrani Köleler

İbraniler mahkeme kararı olmadan veya kendi istekleri haricinde köle olamazlar. Yabancı köleler diğer ırklardan oluşmaktadır. Rivayetlere göre aşağı sınıflara ve İbrani kölelere uygulanan yasa,¹ yabancı kölelerin efendinin evinde doğan çocuklarına da uygulanır.

b. Yabancı Köleler

“Ve senin malın olacak köleye ve cariyeye gelince, etrafınızda olan milletlerden, onlardan köle ve cariyeye satın alacaksınız. Ve aranızda oturan gariplerin de çocuklarından, onlardan ve diyarınızda doğmuş olup yanınızda bulunan aşiretlerden satın alacaksınız; ve sizin malınız olacaktır. Ve onları kendinizden sonra miras mülk olarak çocuklarınıza bırakacaksınız, daimi kölelerinizi onlardan alacaksınız; fakat kardeşlerinize, İsrail oğullarına, birbirinize sertlikle efendilik etmeyeceksiniz.”²

c. Fakirler ve Borçlular

Borcunu ödeyemeyen birisi kendini alacaklısına köle edebilir.³ Başka fıkirlere göre, Levililer 25:39'daki âyet kendini satan bir fakirle ilgilidir ve köleliliği kanuna aykırıdır. Buna rağmen bu tür olaylar arasına meydana gelmiştir.⁴

d. Suçlular

Çaldığını geri ödeyemeyen bir hırsız, çaldığına karşılık satılır.⁵

1 bk. Çıkış 21:2-6.

2 Levililer 25:44-46.

3 bk. Levililer 25:39; Süleyman'ın Meselleri 22:7.; II. Krallar 4:1; İşaya 50:1; Amos 2:6,8; Nehemya 5:5.

4 Hayyim J. Cohen, “Slavery”, Ejd., XIV , 1655.

5 Çıkış 22:3.

e. Savaş Esirleri

Sayılar 31:26-27 ve Tesniye 20:10-11'den anlaşıldığına göre savaş esirleri köle yapılabilir ve yapılmıştır. Ancak özel köle olarak hiç kullanılmamıştır.

f. Kadın Köleler

Bir baba kızını, ev işleri ve nihâi evlilik için satabilir.¹ Bu durumda köle statüsü kazanır.

g. Kölelerin Çocukları

Tevrat "hizmetçilerinizin çocukları"² ve "evinizde doğanlar"³ der. Böylece kölelik statüsünü kölelerin çocuklarına da geçiriyor.

h. Köleliğin Kalkması

İbrani köleler yalnızca altı yıl kölelik yaparlar ve yedincisinde serbest bırakılmalıdırlar.⁴ "Ve hür olarak onu yanından salıverdiğin zaman, onu eli boş salıvermeyeceksin; kendi süründen ve harmanından, ve masârandan ona cömertçe vereceksin; Tanrın Rab sana nasıl bereket verdi ise, ona öyle vereceksin."⁵ Bu kısa period kölelerin piyasa değerlerini de etkiledi: Eğer bir öküz bir köleyi öldürürse, öküzün sahibi kölenin sahibine otuz birim gümüş ödemek zorundaydı.⁶ Efendi kölesine ne ödemiş olursa olsun altı yıldan fazla onu tutamaz. Şayet köle serbest kalmayı istemezse sahibinin hizmetinde kalmak isterse, sahibi onun kulağını deler ve böylece o ömür boyu onun kölesi olur.⁷ Eğer bir İbrani köle bir yabancıya satılırsa, hemen ondan alınmalıdır. O zaman

1 bk. Çıkış 21:7-11.

2 Çıkış 23:12.

3 Tekvin 17:12-13; Levililer 22:11.

4 bk. Çıkış 21:2; Tesniye 15:12.

5 Tesniye 15:13-14.

6 bk. Çıkış 21:32.

7 bk. Çıkış 21:5-6; Tesniye 15:16-17.

kendini yabancıdan satın alanın kölesi olur ve yubil yılından sonra da hür olur.¹

Yabancı kölelerin köleliği sürekli'dir. "Ve onları kendinizden sonra miras mülk olarak çocuklarınıza bırakacaksınız, daimi kölelerinizi onlardan alacaksınız; fakat kardeşlerinize, İsrail oğullarına, birbirinize sertlikle efendilik etmiyeceksiniz."² Aynı kural savaş esirlerine de uygulanır.

Borçluların köleliği, ödemek için kendisini sattığı borç ne kadar olursa olsun, bu şekilde köle olanların köleliği yubil'in ilk yılında sona erer.³ Aynı şey fakirler için de geçerlidir. O yılda toprağını ve mülkünü geri alır⁴ ve ailesine gidip ata evine dönebilir.⁵

Bayan Köleler, babaları tarafından hizmetçi olarak satılan kızlar, efendilerinin oğullarının kızı evlilik haklarından mahrum etmesiyle özgür olur.⁶

Köleler ciddi beden hasarlarından dolayı serbest bırakılmalıdır. Efendi kölesinin dişlerinden birini dahi kırarsa veya gözlerinden birini dahi oyarsa köle serbest kalır.⁷

1. Kölelerin Statüsü

Köleler sahiplerinin ailesinden sayılırlar. Bunun için de Sabbath'ın⁸ ve tatilin⁹ hak ve sorumluluklarını taşırlar. Köleler de sünnet edilirler¹⁰, sahiplerinin mirasçısı olabilirler ve olurlar.¹¹ Sahiplerinin malı olmalarına rağmen¹² kendileri başka mallara sahip olabilirler. Bir köle eğer gücü yeterse, parası varsa kendisi bedelini ödeyerek özgür bırakabilir.¹³

1 bk. Levililer 25:47-54.

2 Levililer 25: 46.

3 bk. Levililer 25:41.

4 bk. Levililer 25:10,13.

5 bk. Levililer 25:41.

6 bk. Çıkış 21:11.

7 bk. Çıkış 21:26-27.

8 bk. Çıkış 20:10, 23:12.

9 bk. Tesniye 16:11-14, 12:18.

10 bk. Tekvin 12:44.

11 bk. Çıkış 12:45; Tekvin 15:3.

12 bk. Levililer 22:11.

13 bk. Levililer 25:29.

Köleyi öldürmenin bedeli; öldüren sahibi olsa bile, hür birini öldürmenin cezasıyla aynıdır¹

Borcu karşılığı kendisini satan fakirlerle, bir yabancından kurtarılan kölelere aynen ücretli işçi gibi davranılır.² Sahipleri bunlara karşı acımasız olamaz³, kötü davranamaz.⁴ Köleler makul bir dereceye kadar cezalandırılabilir, ama yaralanamazlar.⁵ Köleye gücünün üstünde yük yüklenmemelidir, kaçak bir köle sahibine iade edilmemeli ve korunmalıdır.⁶ Komşu ülkelerde buna benzer hükümler yoktu.⁷ Bir insanın köle olarak satılmak üzere kaçırılmasının cezası ölümdür.⁸ “Mısır diyarında köle olduğunuzu, ve Tanrınız Rabbin sizi kurtardığını hatırlayın⁹, ve şimdi Tanrı’nın kölelerisiniz, O sizi Mısır’dan kurtarmıştı.¹⁰

i. Kölelik Kanunlarının Uygulanması

Yeremya’nın bir raporuna göre¹¹, İbrani kölelerin altı yıl hizmetten sonra serbest bırakılmalarına ilişkin kanun uygulanmıyordu. Kral Zekerya insanlara İbrani kölelerin yedi yıl sonra serbest bırakılmaları hususunda bir antlaşma yapmak zorunda kalmış, ama hemen hiç kimse bu antlaşmaya sâdık kalmamıştı. “Herkes kardeşine, ve herkes komşusuna azatlık ilân etmek için beni dinlemediniz; işte, sizin için kılıca, vebaya, ve kıtlığa azatlık ilân edeceğim; ve bütün dünya ülkeleri arasında öteye beriye atılacaksınız diye, sizi ele vereceğim.”¹² Ezra¹³ ve Nehemya’ya¹⁴ göre Babil’den dönen 42360 insanın yanında 7337 kadın ve erkek köle, ve 245 (veya 200) müzisyen vardı.

1 bk. Çıkış 21:20.

2 bk. Levililer 25:40,53.

3 bk. Levililer 25:43,46,53.

4 bk. Tesniye 23:17.

5 bk. Çıkış 21:26-27.

6 bk. Tesniye 23:16.

7 bk. krş. I. Krallar 2:39-40.

8 bk. Çıkış 21:16; Tesniye 24:7.

9 bk. Tesniye 15:15.

10 bk. Levililer 25:55.

11 bk. Yeremya 34:8-16.

12 Yeremya 34:17.

13 bk. Ezra 2:64-65.

14 bk. Nehemya 7:67.

2. Talmut'da Kölelik

Günümüz âlimleri arasında Tevrat'ın gelişinden sonra köleliğin uygulanıp uygulanmadığı hususunda değişik görüşler vardır. Rabban Gamaliel'in kölesi Tebi'den sık sık sözedilir.¹ Cerrah Tobiah'a ait olupta azad edilen, bir başka köleden de bahsedilir.² Amoraik kaynaklarda da kendilerini mecburiyetten dolayı satan insanlardan bahsedilir.³ Talmud'a göre bir İbrani köle, yubil yılından sonra mutlaka bırakılmak durumundadır.⁴ Bundan İkinci Mabed zamanından sonra köleliğin yalnız yabancılara mahsus olduğunu çıkarabiliriz.

a. İbrani Köleler

"Eved Ivri" kavramı akla çaldığını ödeyemeyen hırsızın ya da borcunu ödeyemeyen fakirin kendisini satmasıyla köle oluşu akla gelir ve bu kavram bu insanlar için kullanılır.⁵ Buna göre bir İbrani kölenin ikinci kez satılamayacağını anlıyoruz. Önceki Mişna'ya göre bu mümkündür.⁶

b. Kadın İbrani Köleler

Köleler için uygulanan genel kanunların çoğu kadınlar için uygulanmaz. Bir kadın kendini satamaz, kadın hırsız geri veremediği çaldığı eşyadan dolayı köle edilemez ve kadın kölelerin kulakları da delinemez.⁷ Babası tarafından köle olarak satılacak bayanlar on iki yaşından çok az küçük olmak durumundadırlar.⁸ Baba bunu da ancak başka geçim yolu kalmamışsa yapabilir ve imânı olur olmaz; kızını azad ettirmek durumundadır.⁹

1 bk. Mışnah, Berakoth 2:7; Pesahim 7:2; Sukkah 2:1.

2 bk. Mışnah, Rosh Hashanah 1:7.

3 bk. TB., Gittin 46b-47a; TJ., Gittin 4:9.

4 bk. TB., Gittin 65a; Kiddushin 69a; Arakhin 29a.

5 bk. TB., Kiddushin 14b.

6 bk. Mışnah, Kiddushin 1:2.

7 bk. Mışnah Sotah 3:8.

8 bk. Çıkış 21:7; Mışnah, Ketuboth 3:8.

9. bk. TB., Kiddushin 18a.

c. Yabancı Köleler (Eved Kena'ani)

Yabancı kölelerin edinilmesi para ödeme veya bir antlaşmanın gereğini yerine getirme veya o köleye üç yıl muhalefetsiz sahip olma yoluyla olur.¹ Sonradan değiş-tokuş ve cebir de eklenmiştir.²

d. Köleliğin Sona Ermesi

d1. İbrani Köleler

Altı yıl hizmet yada yubil yılının başlamasıyla serbest bırakılmanın yanında beş yol daha vardır. Köle hizmet etmesi gerekli olan yıl karşılığındaki miktarı ödeyerek kendini kurtarabilir. Örneğin 60 dinara satın alınmışsa ve 4 yıl çalışmışsa 20 dinara kendini azad edebilir.³ Bu para köleye veya sahibine üçüncü bir şahıs tarafından kölenin kurtarılması şartıyla verilir. Bir köle sahibi tarafından yapılan ve kölenin azadını gerektiren bir olaydan sonra serbest olur⁴. Eğer sahibi geriye erkek vâris bırakmadan ölmüşse köle serbest olur.⁵ Kölenin kulakları delinmişse, sahibinin ölümüyle vasiyet ne olursa olsun, köle serbest kalır.⁶ Sahib yahudi değilse, ölümüyle köle hür olur.⁷

d2. Kadın İbrani Köleler

Belli bir süre hizmetten sonra veya her durumda yubil'den sonra, para ödeme gibi kurallar kadınlara da uygulanır.⁸ Ayrıca kız ergenlik çağına girince ve sahibi ölünce de hür olur.⁹

1. bk. Mışnah, Kiddushin 1:3; Baba Bathra 3:1.

2. bk. TB., Kiddushin 22b.

3. bk. Mışnah, Kiddushin 1:2.

4. bk. TB., Kiddushin 16a.

5. bk. TB., Kiddushin 17b.

6. bk. Mışnah, Kiddushin 1:2; TB., Kiddushin 17b.

7. bk. TB., Kiddushin 17b.

8. bk. Mışnah, Kiddushin 1:2.

9. bk. TB., Kiddushin 17b.

d3. Yabancı Köleler

Yabancı kölelerin köleliğinin sona ermesi değişik yollarla olur. Azad para ödenmesi ile olur. Bundan başka sahibinin bir hareketi ile olabilir. Sözle azad etmek olmaz, mahkemenin devreye girmesi gerekir.¹ Sahibi köleyi ciddi bir şekilde yaralarsa köle serbest olur. Bu yaralamayı, göz çıkarmak, diş kırmak gibi kalıcı bir sonucu olan yaralamalar olarak belirleyebiliriz.² Bu kurallar yabancı köleler için geçerlidir. İbrani kölelere karşı yapılan suçlar, ayrıca hür birine yapılmış gibi muamele görür.³ Bir köleye sahibi tarafından tüm mirası bırakılırsa köle hür olur.⁴ Hür bir kadınla efendisinin izniyle evlenen bir köle de hür sayılır.⁵ Sahibinin kızıyla evlenmek de hür olmanın sık rastlanır bir yoludur.⁶

e. Kölelerin Statüsü

Kölelerin menkul mü yoksa gayr-i menkul mü olduğu hususunda tartışmalar asırlardır devam etti. Gulak, onların önce toprak gibi kabul edildiğini çok sonraları, şahsi mala dönüştüğünü iddia etti. Mal edinimi bakımından toprak muamelesi gördüler; hırsızlığa tabi olmadılar, ama başka bakımlardan menkul farzolundular.⁷ Köleler ipotek ettirilebilir⁸, sahibinin izniyle onun adına iş görebilir. Bazı durumlarda kanun onlara hak tanımıştır.⁹ Boşamada taraf olamazlar.¹⁰ Köleler mal sahibi olabilirler¹¹ ama mallarını kullanma hakları yoktur.¹² Sünnet edilmek zorundadırlar.¹³

Köleler verdikleri hasardan sorumlu değildir. Ancak hür kalmasından sonra zengin olursa, o zaman köle iken verdiği hasardan sorumlu

1 bk. Mışnah, Kiddushin 1:3

2 bk. TB., Kiddushin 24b-25a.

3 bk. Mışnah, Baba Kamma 8:3.

4 bk. Mışnah, Pe'ah 3:8; TB., Gittin 8b-9a.

5 bk. TB., Gittin 39b-40a.

6 bk. TB., Pesahim 113a.

7 bk. Mışnah, Baba Kamma 4:9; TB., Baba Bathra 150a.

8 bk. Mışnah, Gittin 4:4; TB., Bava Kamma 11b.

9 bk. TB., Baba Kamma 119a; Bava Mezia 96a, 99a; TJ., Erubin 7:6.

10 bk. Gittin 23b.

11 bk. Mışnah, Arakhin 1:2; Shekalim 1:5; Pesahim 8:2, TB., Pesahim 88b; TJ., Erubin 7:6

12 bk. TB., Nazir 61b.

13 bk. TB., Shabbath 135b.

tutulabilir.¹ Kölenin İsrail toprağında kalmaya hakkı vardır, ve ihraç edilemez.² Eğer sahibiyle İsrail dışında ise sahibinin kendisini İsrail'e götürmesi için zorlayabilir veya kendisi kaçabilir.³

Bir köle gayr-i yahudiye satılamaz; böyle bir satış akdi kölenin azadını gerektirir ve mahkeme satıcıyı alıcıya satış bedelini ve bunun on katı ceza ödemeye mecbur edebilir.⁴ Borcundan dolayı kendisini satanlar hariç tüm köleleri sahipleri bir gayr-i yahudi bayan köle ile evlendirebilir.⁵ Bir baba bayan bir köleyle evlenmekle gayr-i meşru çocuğunu bu durumdan kurtarabilir. Bu durumda bayan kölenin çocukları doğumla köle olur ve serbest bırakılmalarıyla da hür olur.⁶ İki kişi tarafından müşterek sahip olunan ve biri tarafından azad edilen köle yarım-hür olur. Mahkeme diğer sahibi de köleyi hür bırakması için zorlayabilir.⁷

“Hür olarak onu yanından salıverdiğin zaman gözüne güç görünmeyecek; çünkü altı yıl bir gündelikçinin gündeliğinin iki katını sana hizmet etmiştir.”⁸ Bu Tivrati ifade kölelere paralı işçilere yüklenen yükün iki katının yüklenebileceği şeklinde yorumlanmıştır. Ancak işçiler yalnız gündüz çalışır. Ama kölelerin gecede çalışabileceğini düşünürse, bu kölelere çocuk yapmak için kadın verilebileceği manasına gelir.⁹ Önceki zamanlardan gelen kölelerin nafaka hakkına sahip olmadıklarına dair kanunlar vardır.¹⁰ Ancak yaygın görüşe göre, kanun kölelerin çok çalıştırılmasına izin verir; ahlâk ise kölelere sahip adil ve merhametli olmalı, köleyi çok zorlamamalı ve ihtiyacı olan yiyecek ve içeceği sağlamalıdır. Eski din büyükleri kölelerine kendi yediği ve içtiği herşeyi verir, yemeği kendilerinden önce onlara servis yaptırırlardı. Kölelere kötü muamele yapılmamalı, darıltılmamalıdır. Kanun onların bağırıp çağırmak için değil, hizmet için sayar.” Eğer ben kölelerim benimle konuşmaya geldiğinde onları hâkir görürsem Tanrı hiddetlendiğinde ne

1 bk. Mısna, Baba Kamma 8:4.

2 bk. Mısna, Gittin 4:6.

3 bk. TB., Kethuboth 110b; Gittin 45a.

4 bk. TB., Gittin 4:6, 44a-45a.

5 bk. TB., Kiddushin 14b; Kerithoth 11a.

6 bk. Mısna, Kiddushin 3:13.

7 bk. Mısna, Gittin 4:5.

8 Tesniye 15:18.

9 bk. TB., Kiddushin 15a.

10 bk. Mısna, Gittin 1:6; TB., Gittin 12a.

yaparım, ve bunun hesabını sorunca ne cevap veririm.”¹

f. Abadim (Köleler) Risalesi

‘Tevrat’ın kanun koyması kölelerin statüleri ve haklarıyla ilgili olduğundan ve Rabbinik devirlerde bazı yahudiler onlara sahip olduğundan konu Talmud tartışmalarında yer almaktadır.

f1. Risalenin Muhtevası

İlk bölüm: Genel olarak bir İbrani erkek kölenin ve daha özel olarak da İbrani bir kadın kölenin hürriyetini elde etmesinin şartlarıyla ilgilidir. Risale ayrıca, konu haricinde yubileye kısa bir atfı da içerir.

İkinci bölüm: Bir İbrani erkek kölenin yahudi efendisiyle muamelesi; hizmet döneminin bitmesinde onun kendisine sunmak zorunda olacağı maiyyet hediyeleri ile ilgilidir. Sonra risale, gayr-i yahudi bir efendiden fidye alma metodunu ve bir İsraillinin hırsızlığından dolayı satılabilirlik şartlarını ortaya koyar.

Üçüncü bölümün ilk yarısı: Yahudi erkek kölelerin altı yıllık dönemlerinden sonraki hizmete devam edebilmeleriyle alakalıdır ve böyle birinin kulağını delme seremonisini tavsif eder. İkinci yarısı bir Ken’ani (yâni kâfir) kölenin kazançlarının ve hür olmasının kurallarını serdedir.

f2. Risalenin Metni²

I. Bölüm

1.- Sadece Yubil (Jubilee) yılında³ yürürlüğe giren İbrani köleler⁴ ve

1 Eyub 31:13-14.

2 MINOR TRACTATES, ABADIM, 62a (1), 62b (2), 62a (3), (Translated into English with notes, glossary and indices; under the editorship of Rev Dr Abraham Cohen Ma, PH.D., DHL) The Soncino Press, London 1984

3 Açıkça görülüyor ki bir Yubil yılından ötekine seneler resmi olarak

kulağı delik (nirza)¹ kölelerle ilgili düzenlemeler.

Bir mülk-tarlanın² sadece yubile yürürlüğe girince tapınağa³ bağışlanan arazi ile ilgili düzenlemeler.

R. Ishmael der ki: Bu yüzden Tevrat'ta, "fakat tarla yubilde çıktığı zaman, vakıf tarla gibi Rabbe mukaddes olacak; kâhinin mülkü olacaktır."⁴ yubile bağlı mülk, yubileye adanmış bir mülk gibidir.⁵ Yubile aynı bağlamda, shofar⁶'ın ve takdis duasının⁷ soluğuna nazaran yeni bir yıldır. Shabbath gününde vukû bulan yubiledeki shofar'ın üflemesi hariç. Yubile ne zaman kesintiye uğradı? Asur kralları olan Pul ve Tiglath-pileser'in çıka gelip Reubenilerin, Gaddilerin ve Manasseh kabilesinin yarısını tutsak alıp götürdüğü zaman (kesildi).⁸

2.- ⁹ Bir İbrani köle para karşılığı yâhut bir vesikayla elde edilebilir. Ve o da hürriyetini hizmet yıllarıyla¹⁰ yubilin varmasıyla¹¹ ve para ödemekle¹² kazanır. İbrani cariye onun üzerinde bir avantaja sahip olabilir. Bu avantaj cariyenin ergenlik belirtileri başlayınca, kendi hürriyetini kazanması suretiyledir. Nirza kulağın delinmesiyle kazanılır. Ve o da yubilenin girmesiyle yâhut efendisinin ölümüyle özgürlüğünü kazanır.

3.- Bir adam kendi cariyesi için bir boşanma vesikası yazarsa¹³ R. Hanina b. Gamaliel o kadının hür olmayacağını söyler. Ama bilgiler, o

sayılmaktadır. bk. Levililer 25:8.

4 Rabbilere göre, bir İsrailli köle olabilir. İster zararı ödemek maksadıyla Beth Din tarafından bir hırsızlığa karşılık ya da hayatı uğruna kendisini satmak satmak pahasına olsun.

1 Çünkü o, altı yıllık hizmetten sonra serbest kalmayı reddetmişti.

bk. Tesniyye 15:6; Çıkış 21:5.

2 krş. Levililer 27:16-21. Mülk-tarla, satın alınmış bir araziden bir bölüm olarak miras kalan tarladır.

3 krş. Levililer 27:28.

4 Levililer 27:21.

5 Sahibi tarafından bağışlanmış olan bir arâzi mülkiyeti, daha sonra bu arazi rahipler tarafından satılmış; yubileden önce parası ödenmemiştir. Böyle bir arâzi yubil gelince rahiplerin mülkü olur.

6 krş. Levililer 25:9.

7 Yeni yılda olmak üzere dokuz takdis etme shofar üzerine söylenebilir.

Shofar., Sabbath (şabbat) günü vukû bulan yeni yıl gününde esmez.

8 krş. II. Krallar 15:19,29.

9 Bu paragraf TB., Kiddushin 14b'den alınmıştır.

10 krş. Çıkış 21:2; Tesniye 15:12.

11 krş. Levililer 25:40.

12 Yâni tamamladığı hizmetin değerinin daha az olan kendi fiyatını sahibine geri ödeyerek.

13 Onu azad etmek yerine.

cariyenin hür olduğunu söylerler. Şayet o erkek, o cariyeye;” dikkat sen hürsün” derse¹, bilgelere göre o kadın hür olmaz.

4.- Eğer ölmek üzere olan biri, “benim falan kölem hürdür.” derse, o zaman; o köle hür olur. Şayet onun için bir azad kağıdına, “dikkat bu (köle) hürdür.” yazmışsa. Sonuncu cümle söylenmelidir.²

5.- Bir adam kendi kızını bir kölelikten diğerine satarsa³ veya bir evlilikten diğerine ve bir kölelikten bir evliliğe satabilir. Ama bir evlilikten bir evliliğe satamaz. R. Simon der ki: Hayli daha az olsa da, o kızını bir kölelikten diğerine satamaz.

6.- Bir baba kızını sahibiyle nişanlanması şartıyla satarsa, onun satışı geçerlidir. Ama şart geçersizdir. Çünkü o Tevrat’ta yazılanın üzerine bir şart koştur.⁴ Kim ki Tevrat’ın üzerinde olan bir şart koşarsa, bu geçersizdir.

7.- Şayet baba kadın cariyeye nişanlanmak isterse ve erkek çocukta onunla nişanlanmak isterse öncelik babanıdır. Eğer çocuk nişanlanmak ister baba da ona bedelini verip geri almak isterse evlât önceliği alır. Tevrat’ta, “Eğer kendisine nişanlanmış olan kız, efendisinin gözünde kötü olursa, o zaman geri satın alınması için bırakacaktır; kendisiyle sadakatsiz davrandı diye onu yabancı kavma satamaz.”⁵ geçtiği üzere. Nişanlanma kaidesi fidye kaidesinin üzerine öncelik hakkı aldığından; her ikisi de birlikte onunla nişanlanmamalıdır.⁶

8.- Bir kardeş⁷ onu nişanlamamalıdır. Bu zikredilmelidir; çünkü, babasının yerini almayan erkek evlât, onunla nişanlanması gözlenmektedir. Kendi kardeşinin yerine levir olarak geçen birinin, o kızla nişanlanmasına bir sebep kalmaz. Tevrat der ki; “Ve eğer oğluna nişanlarsa, ona kızlar hakkındaki usûle göre yapsın.”⁸ Bu yüzden erkek kardeş dahil değildir.

1 O kadına bir vesika vermeksizin.

2 Onun hürlüğü açısından.

3 Eğer ilk sahibi ölür veya serbest bırakırsa, baba kızını ikinci kez satabilir.

4 bk. Çıkış 21:8

5 Çıkış 21:8.

6 Bir efendi aynı anda (birbiri peşine) iki cariyeye nişanlanamaz.

7 Cariyenin efendisinin kardeşi.

8 Çıkış 21:9.

9.- Eğer o boyundurluğun altıncı yılının sonunda o kadınla nişanlanırsa; kadın hâlâ onun¹ mülkiyetinde olsa da, (o kadın) nişanlıdır. R. Simon b. Eleazar'ın görüşüne göre de, eğer böyle değilse o kadın nişanlanmış değildir. Bununla birlikte bilgeler, o kadının onun mülkiyetinde olduğu müddetçe² nişanlı olduğunu zirâ, erkeğin onun için başlangıçta para öderken bunun şart koşulduğunu söylerler.³

10.- Bir adam kızını satar ve daha sonra gidip bir başkasına nişanlarsa: R. Jose b. Judah'a göre, o efendiyle eğlenmiştir. Fakat bilgeler, onun hiçbir şey yapmadığını söylerler.⁴

II. Bölüm

1.- Bir İbrani köle gündüz çalışır. Ama gece değil. R. Jose der ki: Bu onun işine bağlıdır. Herkes kabul etti ki, efendi ona bir boyacı olmasını, kasap olmayı ya da halk için bir fırıncı olmayı öğretmemelidir.⁵ O köle efendiyi helâya taşımamalıdır. Veyâ onun önünde ondan önce hamama elbiseleri götürmemeli yâhut onun için beline kuşak sarmamalı, ona masaj yapıp, mesh yapmamalıdır.

2.- O (efendisi gibi) aynı yiyeceği yer, aynı içeceği iç. O efendisiyle midesi dolu olsa bile⁶ aynı sofrada oturur. Eğer o yorgun veya hasta ise, efendi onun tembellik vaktini hesaba katmaz.⁷ Eğer köle kaçır ve geri dönerse, efendi o kölenin çalışmadığı zamanı göz önünde bulundurur.

3.- Bir İsraili elbise almak ya da yatak temin etmek (ibate) maksadıyla kendini satamaz. Fakat yaşamını sürdürmek için kendini satabilir.

4.- Köle yıllarının süresini tamamladığında eliboş gönderilmemelidir. Çünkü Tevrat'ta şöyle yazar; "Hür olarak onu yanından salıverdiğin zaman, onu eli boş salıvermiyeceksin."⁸ R. Eleazar b. Azariah der ki: Eğer ev onun hesabıyla takdis edilmişse, o tam olarak donatılmalıdır. Şayet yoksa donatılmaz. R. Akiba der ki: Her durumda efendi ona 55

1 Yâni o kadının bir perutah değerine o erkek için iş yapacak hâlâ zamanı varsa.

2 Güneşin batışına kadar.

3 Bu alış-veriş parası nişanlanma parası olarak da kullanılabilir.

4 İkinci nişanlanma geçersizdir.

5 Ama köle özel olarak, bu gibi konularda hizmet edebilir.

6 Yâni o, aç değildir.

7 Yâni o bu zamanı kölenin hizmet süresinden düşürür.

8 Tesniye 15:13.

zuz'dan daha az vermemelidir. Biz ona köleler, vesikalar ve taşınmaz mülkler¹ dışında yanında götürecektir herhangi bir şeyi hediye olarak veririz. Hem erkek hem kadın efendi, bu hediyeleri vermekle yükümlüdür. Ama bir kadın, bir erkek İbrani köle elde edemezken; bir erkek, bir erkek İbrani köle elde edebilir.

5.- İki köle birlikte satın alınamaz. (iki kölenin halka açık şekilde satılmaması bu yüzdendir.)

6.- Kendini satan, firar eden ve paranın tenziliyle hürriyetini elde eden biri refakatinde götürecektir hediyeleri elde etmez.

7.- Bir hırsızlık suçundan satılan kimse aynı şekilde bir panayırdı ya da bir pazarda satılmamalıdır. Tevrat'ta geçtiği üzere: "Çünkü İsrail oğulları benim kullarımdır; Mısır diyarından çıkardığım kendi kullarımdır; ben Tanrınız Rab'im."²

8.- Bir yahudi kendini gayr-i yahudilere satarsa; akrabaları ve Beth Din onu geri satın almakla emredilir. Ama o, bizzat kendi kendisini satın almakla emredilmez. Kutsal Kitapta geçtiği üzere: "satıldıktan sonra fidyesi verilebilir; kardeşlerinden biri onun için fidyeye verebilir."³ R. Ishmael şöyle söyler: Diğerleri onu kurtarmakla emredilirken o kendini fiat ödeyerek kurtarmakla emredilmemeli midir? Eğer sen şu ayeti sorarsan⁴ o zaman o kimse kendisini kurtarmışçasına köleliğe dönmez. Eğer öbürleri onun fidyesini vererek kurtarmışlarsa onun köleliğe dönmemesi de böyledir.⁵ Galileli R. Jose dedi ki: Şayet Beth Din onu satarsa o köleliğe geri döner.⁶ Ama onun akrabaları onu kurtarırsa bu onun hürriyeti içindir. R. Akiba ise der ki: Şayet Beth Din onu kurtarırsa onun hürriyeti içindir. Fakat akrabaları onu satın alıp kurtarırsa o köleliğe döner.

9.- Eğer o 200 zuz çalmışsa o kölenin değeri⁷ 1 maneh'tir.⁸ O tekrar

1 Yâni topraktan büyümeyen şeyler; çünkü kutsal metin der ki: "Kendi süründen ve harmanından, ve mâsarandan ona cömertçe vereceksin." Tesniye 15:14.

2 Levililer 25:55; Onlara bir insan gibi muamele edilmelidir.

3 Levililer 25:48.

4 bk. Levililer 25:48.

5 Onlara geri ödemek maksadıyla.

6 Parayı ödemek için.

7 Bir köle olarak.

8 1 maneh = 100 zoz.

tekrar satılır.¹ Şayet o maneh çalmışsa onun değeri 200 zuz'dur ve o satılmamalıdır.² R. Eliezer der ki: Onun satış fiyatı ve hırsızlık yaptığı miktar eşit olmadıkça hiçbir zaman satılmamalıdır. O aynı hırsızlık için tekrar tekrar satılamaz. Ve o kölelikten sonra daha önceden tuttuğu fidyeye geri döner. Bu R. Meir'in görüşüdür. Ama R. Judah der ki: O eskiden tuttuğu dereceye (mertebeye) geri dönmez.

III. Bölüm

1.- Nirza kölelikte kalma arzusunu beyan edip, bu ikrarı tekrarlayıncaya kadar kulağının delinmemesi gerekir. Tevrat'ta denildiği üzere "Fakat eğer köle açıkça derse."³ Eğer kölenin hanımı ve çocukları var fakat, efendisinin hanımı ve çocukları yoksa ya da efendinin hanımı ve çocuğu var, kölenin yoksa kulağı delinmemelidir. Bu R. Ishmeael'in görüşüdür. R. Akiba'ya göre her halûkârda kulağı delinmelidir. Delinme amelesi için herhangi bir şey kullanılabilir. Bir makas bile. Ama emronulan âlet "bız"dır. Tevrat'ta denildiği üzere "Efendisi onun kulağını 'bız' ile delmeli"⁴ R. Meir'e göre kulağının üstü sadece delinmelidir. Ama R. Judah: kulak memesinden de delinebilir, der. O Beth Din'in huzurunda sadece sağ kulağı delinmelidir. Tevrat'ta denildiği üzere; "Efendisi onu Allah'a (Elohim) yaklaştıracak."⁵ Hem kapı direği hem de kapıcılık (âyetle) zikredilmektedir. Niçin onlar birlikte zikredilmektedir? Kapı direğini kapıcılığa mukayese etmektedir. Kapı direği yukarı doğru dikildiğinden kapı da doğru olmalıdır.

2.- Bir Ken'ani (Canaanite) köle para ödenerek, yazılı bir sözleşmeyle ya da hacizle alınabilir. Ve o da efendisine diğerleri vasıtasıyla ödeyeceği parayla ya da ondan alacağı yazılı bir vesikayla hürriyetine kavuşur. Bu R. Meir'in görüşüdür. Ama Bilgelere göre o, bizzat kendisinin ödeyeceği parayla ya da diğerleri tarafından onun için alınan bir vesikayla hürriyetine kavuşur. İsterse para başkasına ait olsun. ⁶

3.- O, kol bacak gibi uzuvların yokluğundan dolayı azad olur. - Bir göz, dişler, veya kulağın olmamasıyla, parmaklarının uçlarının ve burnun

1 Herbir zamanda 100 zuz karşılığı.

2 Kölenin yarısı satılamayacağından.

3 Çıkış 21:5. İbr. söyleyiş, söyleyecek ifadesi; "tekrar tekrar söyle" anlamına gelir.

4 Çıkış 21:6.

5 Elohim, "hâkimler" olarak anlaşılır.

6 Çünkü herşey Ken'ani kölelenin sahip olduklarıyla malik olunur.

uç kısmının olmamasıyla, kadında da membrum uçlarının ya da meme uçlarının yoluğundan dolayı hür olabilir.- R. Simon'a göre ise, sonuncusu(meme uçları) erkek için de geçerlidir.

4.- Eğer efendi dişlerinin her ikisini birden çıkarırsa veya iki gözünü de kör ederse hiçbir tazminat almadan hür olur. Eğer onlar farklı zamanlarda çıkarılmışsa o birinci dişe karşılık özgürlüğünü elde eder; ikincisi için ise mali tazminat elde eder. Şayet (efendisi) etinin bir kısmını koparır ya da düşmek üzere olan bir dişini çıkarırsa o (köle) hür olmaz.¹

5.- Bir İsrailinin kısmen sahip² olduğu bir köle, hür bir adam olarak addedilir.³

6.- Eğer biri kölesini otuz gün sonra satarsa⁴; R. Meir der ki, kölenin ilk sahibi bir gün ya da iki gün⁵ kuralının faydasına hâizdir. Ama ikincisi haiz değildir. R. Judah der ki; ikincisi de faydaya hâizdir. R. Eliezer'e göre hiçbirisi hâiz değildir.

7.- Birisi kölesini İsrail toprağı dışındaki bir gayr-i yahudiye veya bir İsrailiye satarsa ya da bir organ kaybindan dolayı hür olursa; köle azad etme senedini kazanamaz. R. Akiba ise, o bu senedi elde eder, der.

3. Talmud Sonrası Kanunlar

Kölelik Diaspora'da hemen hemen yok oldu ve laik yasaların köleliğe izin verdiği durumlar haricinde yasaklandı. Örneğin vergi kaçırانların ve savaş esirlerinin satılması gibi. Ancak bunların bile hareketleri düzgün olduğu sürece köle muamelesi görmemeleri gerekiyordu.⁶ Talmud'da anlatılan bir olay köleliğin bazı suçlara ceza olarak kullanılabileceğine dair dayanak olmuştur.⁷

1 Çünkü et tekrar büyüyecektir. Köle sıradan bir diş veya bir göz gibi artık yerine büyümeyen kayıplar için hür olur.

2 Diğer kısmının hür olması durumunda.

3 Yani efendisi onu serbest bırakmalıdır.

4 Bu anlamsızdır

5 Sahibin kölesini vurduğu ve onunda bir iki gün yaşadığı, sahibinde ceza almadığı kuralı

6 Chief editors, Roth Cecil, "Slaves" Ejd.,XIV, 1660.

7 bk. TB., Baba Mezia 73b.

SONUÇ

SONUÇ

İçinde yaşadığımız dünyada, özellikle medeniyet ve kültür alanında en önemli rollerden birini hiç şüphesiz din oynamaktadır ve, dünya tarihine bakıldığında filozoflar, krallar, büyük fatihler tek başlarına bir medeniyet oluşturmamışlardır. Gerek İbrahimi, gerekse uzakdoğu dinlerinin peygamberleri¹ bulundukları toplumu belli bir süreç içerisinde değiştirmekle kalmayıp bu süreçten bir medeniyet çıkarmasını da başarmışlardır. Konuya bu perspektiften bakılınca; yahudi kavmine gelen resuller, binlerce sayfalık yahudi külliyâtı , yahudi şeriatı ve geleneği Hz. Adem'den son peygamber Hz. Muhammed (S.A.S.)'e kadar, bize ulaşan tevhîdî hareket içerisinde çok özel bir konum teşkil etmektedir.

Yahudilerin yahudi olmayanlara bakışı, aslında kendilerini anlayış tarzlarının bir sonucudur. Yahudiliği anlamak için İsrail ve Tevrat kavramlarını bilmek gerekir. İsrail; İbrahim, İshak ve Yakub'un soyundan gelen, Tanrı'nın kavmi olarak hizmet etmek üzere görevlendirilen ve bütün insanlığa bir lütuf olarak seçilen bir millettir. Tevrat (Tora) ise, İsrail'in kökenlerini, tabiatını ve Tanrı'nın kendi kavmine emirlerini ve yasaklarını açıklayan, Tanrı'nın vahyettiği bir öğretilerdir. Bu nedenle Tevrat ve İsrail ayrı düşünülemez iki unsurdur.

Buyruk olarak Tevrat bütün insanlığa değil, yalnızca İsrail'e

¹ Budda, Konfüçyüs, Lao Tsu, v.s. kendi toplumlarında peygamber olarak görüldükleri için uzak doğudaki bu din önderlerine "peygamber" kavramını kullanmayı uygun bulduk.

gönderilmiştir. İsrail, Tevrat'ın teyit ettiği bir ahit milletidir. İsrail milleti olmadan Yahudilik olmaz. Çünkü Musevilik haddizatında bir inanç meselesi değildir. İnançtan mahrum olan veya Tevrat'taki buyrukları yaşamayan bir yahudi günahkâr sayılır. Ancak o, yahudi bir anneden doğduğu için bir yahudi olarak kalır. Fakat yine de yahudi anneden doğmayan birisi için Museviliğe girmek mümkündür. Normalde insan soy değiştirip başka birisinin evlâdı olamaz. Fakat Museviliği seçen bir başka din mensubu mucizevî olarak İbrahim, İshak ve Yakub'un evlâdı haline gelir. Yahudi din bilginlerine göre, Musevi dinine giren erkek evlâd ve anne, Tevrat'ın yakınlarla evlilik konusundaki yasağına rağmen, birbirleri ile evlenebilirler. Çünkü onlar Museviliği seçerek yeniden doğmuşlardır ve bu sebeple artık anne-evlâd değildirler. Yahudilik, din değiştirmeye açık olmayı reddetmezken, kendisini misyoner bir din olarak görmez denilebilir.

İsrail'in seçilmiş olması münasebetiyle Tevrat'ın buyruklarına sadece yahudiler muhatabtır. Ancak Tanrı diğer milletlerin inanç ve hayat tarzlarına karşı da ilgisiz değildir. Yahudi bilginlerine göre musevi olmayanlar, onların Tekvin: 9'dan tahrir ettikleri ve putperestlik, adam öldürme, hırsızlık, canlı hayvan eti yememek, küfür, zina ve legal bir sistemde yaşamak olan Nuh'un getirdiği buyruklarla sorumludurlar. Yahudi olmayıp bu buyruklara uyan bir kimse ahirette kendisi için bir yer edinmiştir. İslamın katı monoteizminin ışığında müslümanlar Nuh'cu kabul edilmişlerdir. Hristiyanlarda putperestlik objeleri ve teslisçilik doktrini bulunduğundan Nuh'cu sayılmaları tartışma götürür.

Tevrat'ta belirtilen dini buyruklara göre savaşlarda kadın çocuk demeden bütün insanların öldürülmeleri ve putperest mabedlerinin yıkılmaları, yahudilere va'dedilen bölgelerin ne pahasına olursa olsun alınıp korunmaları emredilmiştir. Faiz yahudiler arasında yasaklanırken yahudi olmayanlardan faiz almak mübah addedilmiştir. Yahudilerin gayri yahudilerle yaptıkları ticari münasebetlerde şartlar ne olursa olsun sonucun kendi lehlerine neticelenmesi dinî bir davranış biçimi olarak ifade edilmiştir. "Başkasını aldatabilirsin, kendi ırkını asla.", prensibi getirilmiştir.

Yahudilerin yahudi olmayanlarla evlenmeleri yasaklanmıştır. Tevrat'ta İsrail'de oturan yabancılara komşu muamelesi yapılması; Rabbilerce "Komşunu sev" buyruğu, Tevrat'ın tümünü temsil ettiği şeklinde yorumlanmıştır. Kanunların eşit olarak uygulanması emredilmiştir. Tanrı misafiri konumunda olanların çok iyi şekilde ağırlanmaları ve memnun edilmeleri istenmiştir. İsrail'e sığınan yabancı suçluların sığınma bölgelerinde korunmaları emredilmiştir. Putperestlik kesinlikle yasaklanmıştır. İbrani ve yahudi olmayan kölelerin hukuki, cezaî, azadlık ve insanî statüleri ile ilgili hükümler İbrani kölelerin lehine olmasına rağmen; o devirlerde Grek ve Roma dünyasındaki kölelerin durumlarından çok iyidir. Tevrat ve Talmud'daki gayr-i yahudilerin dinî, uhrevî, sosyal, iktisâdî, hukukî, cezaî ve insanî statüleri ile ilgili verileri irdelerken bu hükümlerin verildiği devirde, yahudiler dışında kalanların putperest kavimler olduklarını mutlaka gözönünde bulundurmak gerekir.

BİBLİYOGRAFYA

- Chief editors; Cecil, Roth
"Apostasy (in Jewish Law)", Encyclopedia Judaica, III, Jerusalem 1972-1978;
- Chief editors; Cecil, Roth
"Blasphemy (in the Talmud)", Encyclopedia Judaica, IV, Jerusalem 1972-1978;
- Chief editors; Cecil, Roth
"Proselytes (Laws of Conversion)", Encyclopedia Judaica, XIII, Jerusalem 1972-1978;
- Cohen, Rabbi Eugene J.,
Guide To Ritual Circumcision and Redemption of the First-Born Son, New York, 1984;
- Cohon, Samuel,
"Torah", The Universal Jewish Encyclopedia, X, USA 1948;
- Eisenberg, Rafael,
Survival-Israel and Mankind, (Gücelleştirenler, Eisenberg Ilse, Suttan Abraham), Jerusalem 1991;
- el-Masdusi, Ahmed Abdullah,
Yaşayan Dünya Dinleri, (çev. Mesud Sadak), İstanbul 1981;
- Elon, Menachem,
"Interpretation", Encyclopedia Judaica, VIII, Jerusalem 1972-1978;
- Fritch, Theoder,
Tarih Boyunca Yahudi Meselesi, (çev. Münir Abdurrahman), İstanbul 1972;
- Grintz, Yehoshua M.,
"Jew", Encyclopedia Judaica, X, Jerusalem 1972-1978;
- Harman, Ö. Faruk,
"Ahd-i Atik", DİA, I, İstanbul 1988;
- Hirschberg, Haim Z'ew,
"Yahud(I)", Encyclopedia Judaica, XVI, Jerusalem 1972-1978;
- Hurwitz, Solomon Theodore Halevy
"Midrash and Midrashic Literature", ERE., VIII, Newyork 1930;
- Jacobs, Lovis,
"Judaism", Encyclopedia Judaica, X, Jerusalem 1972-1978;
- Katz, Steven T.,
Jewish Ideas and Concepts, Jerusalem 1977;

- Kay, D. Miller,
"Noachian Precepts", Encyclopedia of Religion and Ethics, IX,
New York;
- Kitab-ı Mukaddes, İstanbul 1991;
- Kocabaş, Süleyman,
Türkiye ve Siyonizm, Ankara 1992;
- Küçük, Abdurrahman,
"Ahid", Türkiye Diyanet İslam Ansiklopedisi, I, İstanbul 1988;
- Küçük, Abdurrahman,
Dönmeler Tarihi, Ankara 1992;
- Lauterbach, J.Z.,
"Oral Law", The Jewish Encyclopedia, IX, USA 1904;
- Margowsky, Yitzhak,
"War and Warfare", Encyclopedia Judaica, XVI, Jerusalem 1972-
1978;
- Mercer, Samuel Alfred Browne,
"War-Gods, (Hebrew)", ERE., XII, Newyork 1934;
- Minor Tractates (translated into English with notes, glossary and
indices under the editorship of Rev. Dr. Abraham Cohen Ma),
London 1984;
- Nigosian, J.A.,
World Religions, G. Britain 1975;
- Öke, Mim Kemal,
Siyonizm ve Filistin Sorunu (1880-1914), İstanbul 1982;
- Öztuna, Yılmaz,
Türkler-Araplar-Yahudiler, İstanbul 1989;
- Paterson, William P. ,
"War", ERE., XII, Newyork 1934;
- Posner, Raphael,
"Jew, (Halakhic Definition)", Encyclopedia Judaica, X, Jerusalem
1972-1978;
- Rabinowitz, Louis Isaac,
"Talmud, Jerusalem", Encyclopedia Judaica, XV, Jerusalem 1972-
1978;
- Rabinowitz, Louis Isaac,
"Torah (The Term)", Encyclopedia Judaica, XV, Jerusalem 1972-
1978;

- Rabinowitz, Louis Isaac,
"Israel", Encyclopedia Judaica, IX, Jerusalem 1972-1978;
- Rabinowitz, Louis Isaac,
"Proselytes (Recent Trends)", Encyclopedia Judaica, XIII,
Jerusalem 1972-1978;
- Sarıkçıoğlu, Ekrem,
Başlangıçtan Günümüze Dinler Tarihi, İstanbul 1983;
- Schwarzschild, Steven S.,
"Noachide Laws", Encyclopedia Judaica, XII, Jerusalem 1972-
1978;
- Sharon, Moshe Sevilla,
Türkiye Yahudileri, İstanbul 1992;
- Sharon, Moshe Sevilla,
İsrail Ulusunun Tarihi, Yeruslayim, 1981;
- Şeybe, Abdülkadir,
Çağdaş Dünya Dinleri, (çev. Osman Cilacı), İstanbul 1984;
- Tan, Şahab,
Yahudileri Tanıyalım, İstanbul 1968;
- Tanyu, Hikmet,
Tarih Boyunca Yahudiler ve Türkler, I-II, İstanbul 1979, 2. bas.;
- The Mışnah (Translated from the Hebrew Herbert Danby,
D.D.), Newyork 1992;
- Toynbee, Arnold,
Tarihçi Açısından Din, (çev. İbrahim Canan), İstanbul 1978;
- Tümer, Günay- Küçük, Abdurrahman,
Dinler Tarihi, Ankara 1988;
- Türk Musevileri, Musevilerle 500 Yıl, Turizm Bakanlığı Yayınları,
Ankara 1992;
- Vainstein, Yaacov,
The Cycle of Jewish Life, Jerusalem 1990;
- Vogel, Manfred H.,
"Monotheism", Encyclopedia Judaica, XII, Jerusalem 1972-1978;
- Wensinck, A. J.,
"İsrail", İslam Ansiklopedisi, V/2, İstanbul 1986;
- Zaferü'l-İslam Han,
Yahudilik'te Talmud'un Mevkii ve Prensipleri, (çev. Mehmet
Aydın), İstanbul 1981;